

Universitätsbibliothek Wuppertal

Danielis Chamieri Delphinatis Panstratiæ Catholicæ, sive Controversiarvm De Religione Adversvs Pontificios Corpvs.

Tomis quatuor distributum. : cum indicibvs necessariis.

Supplementum Tomi Quarti De Sacramentis, Et Tomus Quintus De
Ecclesia

Chamier, Daniel

[Frankfurt, Main], 1629

Liber qvartvs, de membris ecclesiæ militantis

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-932](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-932)

LIBER QVARTVS

DE

MEMBRIS ECCLESIAE MILITANTIS.

Caput Primum

De ordinibus & officiis ministrorum Ecclesiae; sententia nostra.

ECCLESIAM hucusque considerauimus ut totum, primo collectiue, tanquam corpus, deinde representatiue, tanquam istius corporis imaginem, ita ut vtroque sint, & illi qui praelunt, & illi qui subsunt, coniunctim: ordo disputationis iam nos vocat ad distinctam considerationem, & illorum, quos praesse, & horum, quos subesse diximus. In haec enim membra (Logici partes integrantes vocant) Ecclesia proxime diuiditur. Alii nempe sunt *ποισιμους*, quos Scriptura vocat *ποιμεις*, pastores, antiqui

Dd. clericos: alii *υποσχομενος*, quos Scriptura appellat *υποσχομενος*, *gregem*, *1. Petr. 5.* atque adeo *υποβαλε* *oues*: antiqui Dd. laicos. Quamquam & illi, & isti saepe appellantur Ecclesia. Sumitur enim haec vox, aut proprie, absolute, & composita, ita ut significet vniuersum corpus: ut, cum *Act. 8. 1.* dicitur persecutio magna in Ecclesia extitisse; & Paulus *1. Cor. 15. 9.* & *Gal. 1. 13.* se dicit persecutum fuisse Ecclesiam Dei: aut synecdochice, & opposita, pro hac vel illa Ecclesiae parte, pro ratione sensus adiunctorumque verborum: ut cum Lucas *Act. 15. 4.* narrat Paulum & comites eius fuisse exceptos ab Ecclesia, & ab Apostolis, ac Presbyteris: & *vers. 22.* visum esse, *Apostolis*, & Presbyteris, cum tota Ecclesia: item cum Scriptura Presbyteros Ecclesiae vocat, aut Angelos Ecclesiarum, *Apo. 1. 2.* & *3.* Ecclesia gregem denotat, cui ministrant illi. Cum vero narratur Paulum Antiochiam venisse & congregauisse Ecclesiam, *Act. 14. 27.* salutauisse Ecclesiam, *Act. 18. 22.* & c. pars illa Ecclesiae significatur, quae praestitit reliquo coetui & corpori, totumque corpus, institutione Christi & gregis, representat. Atque has duas partes distincte proposuit Paulus *Phil. 1. 1.* cum epistolam suam ita inscriberet: *Paulus & Timotheus serui Iesu Christi, omnibus sanctis in Christo Iesu qui sunt Philippus, vna cum Episcopis & Diaconis.* sanctos eos quibus ministratur a sanctis ministrantibus distinguendo. De his itaque deinceps erit nobis sermo: & quidem primo de ministrantibus, quorum ordinem, vocationem, & priuilegia edisseremus, praecedente nobis principe pastorum Iesu Christo.

II. Septem autem ordines ministrorum Ecclesiae N. T. diuinitus institutos agnoscimus. videlicet Apostolos, Prophetas, Euangelistas, Pastores, Doctores, Presbyteros in specie sic dictos, & Diaconos. Quam sententiam confirmamus autoritate Scripturae, & firma ratione. Ac primo quidem Apostolus *Eph. 4. 11.* quinque priores ordines commemorat: sextum describit idem *1. Tim. 5. 17.* septimus institutus legitur *Act. 6.* Ex his autem ordinibus alii fuerunt extraordinarii & temporarii, puta Apostoli, Prophetae, & Euangelistae: quatuor reliqui sunt in Ecclesia N. T. ordinarii & perpetui: nempe primo Episcopi, siue Presbyteri, qui sunt ministri verbi & sacramentorum; Doctores, qui praesunt interpretationi S. literarum; Presbyteri, qui praesunt gubernationi, vna cum Episcopis, seu Presbyteris prioris generis: denique Diaconi, qui praeficiuntur aetario Ecclesiastico. Sunt itaque hi ordines diuinitus instituti partim a Christo immediate, partim mediate per Apostolos. Quod attinet ad tres priores, placuit Deo nullis certis locis illos addicere, sed per illos partim sibi colligere & plantare varias Ecclesias, quemadmodum in primis fecerunt Apostoli: partim plantatas irrigare, fouere, & confirmare, ut fecerunt Prophetae, & Euangelistae; quos propterea etiam noluit esse perpetuos: quatuor autem posteriores voluit certis Ecclesiis regendis & conferuandis consecrari, idque in fine mundi; quos ea de causa ordinarios & perpetuos ministros appellare solemus. Ut enim quatuor sunt praecipua Ecclesiastici regiminis obiecta; quae perpetuo in Ecclesia vigent; nempe primo ministerium verbi & sacramentorum; deinde, huius ministerii defensio per gladium spiritus & oris; tertio, administratio disciplinae, seu vitae & morum censura; denique cura pauperum, aegrotorum & afflictorum: ita quoque quatuor ordinarios illorum hominum gradus esse oportet, qui circa regimē ipsius Ecclesiae occupantur.

III. Habemus ordines ministrorum N. T. in Scriptura fundatos: in quibus ista tria expendere oportet; in quo conueniant, in quo differant, & num gradus aliquos admittere possint. Ad primum quod attinet, vnitatis & identitatis horum ordinum pender ab vnitatis Euangelii & Ecclesiae. Nam aequales sunt, imo vnum sunt, omnes ministri Euangelii & Ecclesiae: quia quae in vno tertio conueniunt, inter se conueniunt. Quatenus itaque septem illi ordines laborant in Euangelio, sunt profus aequales. Et haec quidem aequalitas sic accipi debet. Presbyteri & Diaconi aut sunt simul pastores, vel doctores: aut non. Illi sunt profus aequales: hi sunt aequales, quatenus sunt omnes ministri Ecclesiae; inaequales, quatenus alii sunt ministri Ecclesiae & Euangelii simul, alii ministri Ecclesiae tantum, ut Presbyteri in specie sic di-

cti, & Diaconi. Vnde aliqua inter ipsos differentia est manifesta. Sed ut omnis fere differentia, quae est inter istos ordines, ob oculos nobis ponatur, vocabula singula ordine sunt nobis explicanda.

IV. Apostolus in N. T. tres habet significationes. Nam primo Seruator noster, qui Apostolorum princeps est & dominus, appellatur Apostolus, *Heb. 3.* quia est legatus Dei ad homines, & quidem legatus princeps, qui ipse quoque est legatus. Deinde in N. T. hoc nomen nemini datur, nisi euangelii ministris: inter quos cum magna esset differentia, primos illos duodecim viros, quos Christus elegit, vocat summos Apostolos *1. Cor. 12. 5.* & *12. 11.* Fuerunt itaque tertio loco praeter summos illos Apostolos, qui proxime a Christo legationis munus acceperant, alii quam plurimi nuncupati Apostoli, quod aut ab ipsis Apostolis cooperatores in munere Apostolico essent assumpti: aut ab Ecclesia Hierosolymitana, quae mater erat Ecclesiarum, missi. Inter quos se nonnunquam ingerebant vltro pseudo apostoli, quos Paulus vocat dolosos operarios, qui se transformabant in Apostolos Christi. Tres itaque sunt classes verorum Apostolorum in Scripturis. Prima classis Apostolorum est Iesus Christus. Secunda classis Apostoli sunt duodecim illi, qui a Domino fuerunt electi, ut primi essent Euangelii praedicatores; cum quibus ille familiariter viuere, & omnium consiliorum, quae pro temporis ratione capere poterant, eos facere participes voluit; ut postea magis idonei testes essent omnium eorum, quae tum vidissent tum audissent. Prima ipsorum provincia vltra Iudaeam terminos se non porrexit: nam ad Samaritanos & Gentes ire prohibiti sunt. Atque haec prima fuit ipsorum legatio siue missio. Altera ipsorum missio est *Matth. 23.* quae nullis definita fuit terminis, sed ad omnes Gentes se extendit: etsi sub initium communionem coluerunt cum fidelibus in Iudaea, ut ex Actis patet. Hoc dignitatis gradu Iudas perfidia & auaritia sua excidit: cui post ascensionem Domini Marthias surrogatus fuit. Duodecim his Apostolis peculiariter & *μαρτυροι* sic appellatis postea decimus tertius additus est Paulus; & iuxta quosdam Barnabas, *Act. 14. 14.* Tertia classis Apostoli sunt Andronicus & Iunia, qui insignes inter Apostolos nominantur, *Rom. 16.* item Titus, & qui cum eo erant fratres, qui Apostoli vocantur Ecclesiarum, *2. Cor. 8.* & Epaphroditus, qui *Phil. 2.* dicitur Philippensium Apostolus. Nota est autem deriuatio Graecae dictionis. Nam in communi Graecorum vsu *αποστολοι* dicebantur certi homines, qui negotii gerendi causa, magis quam deferendi nuntii, aliquo mittebantur. Sic accipitur *Iohan. 13. 16.* Et ita Christus *Heb. 3.* ut diximus, appellatur *αποστολος* & *μαρτυρος* *αυτου* *αποστολος* *αυτου* *μαρτυρος* *αυτου*, *Apostolus & pontifex confessionis nostrae*, vel quia caput ipse est & princeps Apostolorum, vnde omnis in illos vis diuina atque auctoritas manauit; vel quia ipse quoque in hunc mundum a Patre *αποσταλην*, missus est, *Matth. 15. 24.* Sed nos hoc loco agimus de Apostolis, qui peculiari & propria notione ita sunt dicti, hoc est, de illis duodecim Christi discipulis, quibus ipse orbem terrarum, non solum praedicatione verbi erudiendum commisit, sed etiam auctoritatem amplissimam dedit, Ecclesiam suam fundandi, constituendi, verbo scriptisque docendi, & Episcopos illi pastoresque alios imponendi, qui deinceps iure diuino essent eam recturi. Inter proprias horum Apostolorum notas sunt primo haec duae, quod a Christo immediate electi & missi sunt, ut essent testes resurrectionis ipsius & omnium quae vidissent. Ad priorem notam respicit Paulus, cum asserens sui Apostolatus dignitatem, initio epistolae ad Galatas, factum se ait *Apostolum*, non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum, & Deum Patrem. Ad posteriorem notam pertinet, quod ait Dominus initio Actuum, *ιστοι* *μαρτυροι* *αυτου*, testes mihi eritis in tota Iudaea, Samaria, & vsque ad vltimos mundi fines. Confer *Act. 1. v. 21. 22. cap. 10. vers. 41. 42. cap. 22. 11. 1. Cor. 9. 1.* Quae verba posteriora de vltimis mundi finibus constituunt tertiam notam; & ad vniuersos Apostolos pertinent, non ad singulos. Nam Apostolatus Iacobi vixit Hierosolyma & Iudaea finitus fuit. Petri vero Apostolatus, Iudaeorum, qui per varias gentes dispersi erant, praecipua cura terminauit. Et Pauli labores atque zelum in praedicando Euangelio, intra Asiae minoris & Europae gentes finiebantur. Tertiam hanc notam Apostolatus propriam notant Euangelistae, cum dicunt, iussos fuisse illos ire per vniuersum mundum, & praedicare Euangelium *αετι* *την αιωνα* *οmnibus creaturis*, *Marc. 16. 15.* Propterea Chrysostomus *eximia* *quadam* *homilia* *tom. 8. pag. 110. editionis Sauii* ait: *αρχομενος* *ει* *αι* *υπο* *θεου* *υποσχομενος* *αι* *αποστολοι* *αρχομενοι*, *ουκ* *ειδη* *υπο* *αλλου* *απο* *θεου* *λα* *μεβαλοντες*, *αι* *α* *αποστολοι* *υπο* *την* *ειρημην* *υπο* *αυτου* *υπο* *θεου*. Principes sunt Apostoli a Deo constituti; principes, qui non gentes aliquas aut vrbes diuersas regendas acceperunt, sed quorum fidei orbis terrarum in commune fuit concreditus. Quarta nota est potestas & dignitas longe maior & augustior, quam vlli vnquam alii functioni spiritali fuerit attributa. Solis enim Apostolis dictum est a Christo, *Sicut misisti me Pater, & ego misit vos*, *Iohan. 20. 21.* quod etiam significat *Apostolus* *1. Cor. 12. 28.* Et Chrysostomus eum locum tractans, ea, quam diximus, homilia, ut magnitudinem muneris Apostolici exprimeret, comparationem

14.37. Hæc est honoris prærogatiua; de qua *Cassianus l. 3. de incarnat. Domini*: Primum decuit respondere (*Petrum*) ut idem esset ordo responsionis, qui erat honoris: & ipse antecederet honore, qui antecederat aetate. Honoris itaque prærogatiua hæc est, ut dixi, non imperium monarchicum. At, inquis, Patres non solum attribuunt Petro *πρωτην honorem*, inter collegas; item *κνωδικοτητα & προσηλια*, curam & presidentiam, simileq; titulos; sed etiam regnum: ut quando *Ambrosius li. 4. de fide* ait, Christum dedisse Petro regnum. At, inquam ego, ibi est sermo de regno cælorum, seu de iure clauium; quod omnium Apostolorum fuit commune. Hinc *Chrysostomus* eleganter ait, ut paulo ante quoque dicebamus, omnes Apostolos communẽ *αρχην & διοικησιν principatum, vel dignitatem spiritualem*, a Christo accepisse. Rursus, inquis, Petrus tamen vsurpauit aliquam auctoritatem inter Apostolos. Respon- dit, Auctoritas illa *Chrysostomo* dicitur *παρρησια, libertas, aut fiducia loquendi*, hoc est, pia & generosa quædam audacia faciendi aliquid eximum præ- teris. Verba *Chrysostomi* hæc sunt super *Matth. 17. Πρωτος ο πρωταρχου δεσποτου, & παρρησιας γουαν, κνωδον δε δι ζαπης η παρρησιας, Petrus in omnibus calidus, plenus libertatis, vel charitatis potius quam libertatis*. Vbi *Chrysostomus*, quasi corri- gens se, tribuit charitatis, quod antea tribuebat *η παρρησια*. Nulla hic est monarchia, dominatio nulla. Quæ de re idem *Chrysost. super Act. 1. 25.* sic ait: *ο ος δε αυτον μετὰ κνωδης παρρησιας ποιοιεν γουανς. ουδεν αυθεντικος, ουδε δεσποτικος. Οβ- serva autem ipsum (Petrum) omnia facere de communi sententia Apostolorum: nihil auctoritatis aut regie*. Satis de Apostolatu, primo ordine. Sequitur se- cundus prophetarum.

VI. *Propheta in N. T.* peculiariter dicuntur, quos Dominus spiritu prophe- tico instruxit, ipsosque Apostolis eodem prophetico spiritu præditis adiun- xit; ut hoc etiam supernaturali charismate doctrinam Apostolicam confir- maret. Primi huiusmodi propheta in N. T. proculdubio fuerunt XXXVIII. illi viri, qui neque collegio XII. Apostolorum, neque numero LXX. discipu- lorum adscribi possunt, & nihilominus tamen videntur pertinere ad nume- rum CXX. virorum, de quib. *Act. 1. 15.* Quod si de isto numero demas XII. Apo- stolos, & LXX. discipulos, restant XXXVIII. quos cum neque XII. Apo- stolis, neque LXX. discipulis (utpote Evangelistis, quemadmodum iam di- cemur) adnumerare liceat, Prophetas merito dicemus. Intellige prophetas, qui ab Apostolis, & a pastoribus atque doctoribus distinguuntur. Tria enim Prophetarum genera in N. T. est inuenire. 1. qui futura prædixerunt, & con- signarunt: ut ipsi Apostoli, puta Petrus, Paulus, Iudas, & Iohannes. 2. qui futura prædixerunt, sed non consignarunt. 3. qui S. literas interpretantur. nam omnis Scripturarum interpretatio est quædam prophetia. Hoc loco intelli- guntur secundi generis propheta: quales forte fuerunt Agabus & Ananias, celebres uterque propheta: item Iudas & Silas, qui etiam propheta dicitur; & eo nomine missi sunt ab Apostolis Antiochiam, ut fratres adhortarentur atque confirmarent. Sic itaque Deus verum prophetiam donũ, quod frequẽs inde ab initio in Israele fuerat, in Ecclesia sua renouauit. Atque hæc sunt duo doctorũ genera, quos infallibili suo Spiritu Deus dirigebat in primitiua N. T. Ecclesia. sequitur tertium genus, quod est Evangelistarum.

VII. *Evangelista* hoc loco intelligitur ij, qui alias appellantur LXX. disci- puli, itemque isti, quos Apostoli assumere cooperatoros. Priores tamẽ præ- cipue hoc nomine veniunt. Alias hoc nomen etiam tribuitur iis, qui historiã Evangelicam scripserunt; de quibus *Matthæus* & *Iohannes* etiam fuerunt Apo- stoli, *Marcus* fuit interpres Petri, ut *Eusebius* loquitur; & *Lucas*, non Apo- stolus, sed Apostolicus fuit, ut appellatur à *Tertulliano*. Interim *Euange- lia Marci & Lucæ*, auctoritate æquantur *Euangelis Matthæi & Iohannis*; quia t uangelicis narrationibus commodarunt suam operam Apostolis & Eu- angelistis. Itaque nomẽ *Evangelista* accipitur quatuor modis. 1. *κνωδης* pro LXX. discipulis Christi, qui immediate quidẽ ab ipso vocati sunt: hoc tamẽ Apostolis fuerunt inferiores, quod non tam familiari cõiuctu cum Domino vixerunt, sicut XII. Apostoli & non tantam potestatem & dona acceperunt ut illi, neque etiam mandatum scribendi. Itaque Apostolis fuerunt dati, tan- quam summis ducibus legari, qui eorum vices eadem auctoritate obirent. 2. pro cooperatoribus Apostolorum, qui non immediate à Domino, sed ab Apo- stolis fuerunt constituti. Vnde in ipsis non fuit tanta fidei soliditas, sicut in eis, quos Dominus vocauerat, & eodem fere Spiritu, quo Apostolos, dirige- bat. 3. pro Evangelistis, qui scripserunt historiã Evangelicam, & simul fue- runt Apostoli: quales sunt *Matthæus* & *Iohannes*. 4. pro Evangelistis, qui scripserunt historiã Evangelicam, & non fuerunt Apostoli, sed Apostoli- ci: ut *Marcus* & *Lucas*. Sed hoc loco intelliguntur Evangelistæ primi & se- cundi ordinis. Cur vero, inquit aliquis, Apostoli etiam appellantur *Euange- listæ*? Respondet. Quia ipsorum officium etiam fuit *διδασκαλεια*. Itaque Apo- stoli fuerunt primi ordinis Evangelistæ, & Evangelistæ secundi ordinis Apostoli. Atque ita habemus tria doctorum genera, quos infallibili suo Spi- ritu Deus dirigebat, nouoque suo populo prædicabat: Apostolos, inquam, Prophetas, & Evangelistas. Et hi fuerunt primi Ecclesiæ Hierosolymitanæ Episcopi & Presbyteri.

VIII. *Pastores* Evangelistis subiungit Apostolus. Illi sunt ita dicti ab offi- cio, quod in eo vertitur ut pascant gregem Domini, doctrinæ cælestis pabu- lo. & tita quidem hoc nomẽ generalissimum est, quod ipsis Apostolis & Eu- angelistis quoque tribuitur. Sed speciatim notat eum, qui præest certæ Ec- clesiæ, docendo verbum Dei, administrando sacramenta, & exercendo disci- plinam sanctam. Hos *Apostolico gradu* successisse *Hieron.* dicit: & alio in loco: *Non est facile stare in loco Pauli, & tenere gradum Petri, iam cum Christo regnan- tium*. Sunt itaque hi pastores, & piscopi strictè dicti: quod est nomen operis & laboris. Episcopi enim dicuntur ab inspectione & vigili cura. Appellantur etiam Presbyteri.

IX. Apud Apostolum sequuntur *Doctores*. Itaque Apostolis, Prophetis, & Evangelistis subiungit Pastores & Doctores. Tribus superioribus nominib. eos indicat, qui fere extraordinariam, & proxime à Deo habuerunt vocatio- nem, non ab hominibus: duob. vero istis postremis, eos qui ab hominib. fue- runt præpositi Ecclesiis. Quæritur autem an duos ordines voluerit significare, vel vnũ duntaxat: quia quisquis pastor est, idẽ etiã doctor sit oportet, sed non contra: fieri enim potest ut quis doctor sit, qui non est Ecclesiæ alicuius pastor. Omnino autem duos ordines indicari manifestum est: quia hic intel- liguntur eiusmodi doctores, qui hoc solum agunt, ut facta tecta maneat do- ctrina Christi, eoque omnes suas curas conuertunt, nihil solliciti de Ecclesiæ cura pastoralis: utpote quam sciunt pastoribus incumbere.

X. Sextus ordo sequitur, qui est *presbyterorum*, hoc est, illorum, qui præsi-

ciuntur disciplina Ecclesiasticæ. In hac enim stricta significatione oportet hoc loco accipere istam vocem: Presbyter proprie est senior; Hebraice *זקן*: & non solum ætate seniores; qui propter ætatem venerandus est, significat: sed etiam eum, qui in repub. dignitate & auctoritate præstat: estque hono- ris vocabulum, quo honoratiore, & imprimis magistratus in V. T. nuncu- pantur. Inde translatum est, ut rectores Ecclesiarum in N. T. significet. Ex his autem recto ribus alij sunt pastores, alij gubernatores tantum. Itaque Presbyteri alij laborant in sermone, quo sensu Apostoli, Prophetæ, Euange- listæ, & Pastores etiam sunt Presbyteri: alij præfunt tantum censuræ mo- rum. Et posterior significatio hic attenditur. Alias Presbyteri speciatim di- cuntur, qui sunt gradu inferiores, quam Episcopi. Quæ de re paulo post.

XI. Septimus ordo est *diaconorum*, quibus cura pauperum est demandata. Et hi prius creati leguntur, quam pastores, & doctores. Nam cum Apostoli pauperum curam ad suum munus pertinere arbitrarentur (etenim Euangelii ministerium istam curam ex institutione Christi coniunctam habet) suisque partibus hac in re non deessent: sed postea murmur Græcorum aduersus He- braeos existeret, ea res electioni diaconorum occasionem dedit. Agente in terris adhuc Domino, Iudas illud munus obiit. Et vnus tum temporis satis fuit. Sed crescente Ecclesia, Apostoli non potuerunt soli vtrumque munus (docendi verbum, & eleemosynas colligendi atque distribuendi) obire. Itaque elegerunt diaconos, id est, eleemosynarios Ecclesiæ: verum tamen ita, ut ad se quoque curam pauperum pertinere statuerent. Vnde Paulus & Barnabas pauperum curam suscepisse leguntur. Cæterum primi septem diaconi non tantum colligendæ distribuendæque pecuniæ operam dederunt, sed etiam docendi, imò & baptizandi partes assumerunt: ut in historia *Stephani* & *Philippi* videre est. Hoc exemplum secuti sunt veteres, & diaconis vna cum pauperum cura aliquid maius pro ratione donorum crediderunt, videl. potestatem legendi Euangelium in Ecclesia, & distribuendi calicem in Eu- charistia. Tandem eo creuit eorum auctoritas, ut nusquam Episcopus iret, aut quidquam ageret sine diacono: ut citius caruerit Episcopus presbytero, quam diacono.

XII. Habemus itaque septem ordines ministrorum Ecclesiæ N. T. ita ut hierar- chia Ecclesiastica N. T. inde à tempore Apostolorum vsque ad finem seculi hæc sit: Apostoli, Prophetæ, Evangelistæ, Pastores, Doctores, Presbyteri, Diaconi. Qui ordines ita fuerunt distincti, ut maiores includerent fere infe- riorum ministeria. Nam *Apostoli* fuerunt Prophetæ, Evangelistæ, Pastores, Doctores, Presbyteri, & Diaconi: *Prophetæ* fuerunt Evangelistæ, Doctores, Presbyteri, & Diaconi: *Evangelistæ* fuerunt Prophetæ, Pastores, Doctores, Presbyteri, Diaconi: *Pastores* fuerunt Doctores, Presbyteri, & Diaconi: *Do- ctores* fuerunt, vel saltem esse potuerunt, Presbyteri, & Diaconi: denique Presbyteri potuerunt etiam esse Diaconi. Nimirum superiores potuerunt obire munia inferiorum, non intolando in ipsorum prouinciam, sed in casu necessitatis supplendo vicem. Interdum etiam ordines inferiores include- runt superiores, & quidem vel analogice, ut quod quidam Evangelistæ fue- runt propheta; vel Apostoli, non quidem summi, sed tamen hoc nomine in- signiti: vel vnioque, ut quod Diaconi quidam fuerunt Pastores, vel Docto- res, ut de *Stephano* & *Philippo* diximus. Duo etiam hic sunt obseruanda. 1. Ordines illos septem non esse expressos *Eph. 4.* sed tantum quinque priores; quia Apostolus voluit eos tantum ordines recensere, qui sunt primarii. Nam presbyteri & diaconi ferme præfunt soli regimini, & ideo sunt secundarii. 2. Ordo dignitatis est expressus ab Apostolo, & hæc tenus etiam à nobis. Alio- quin ordo temporis hic est: Apostoli, Evangelistæ, Prophetæ, Diaconi, Pa- stores, Doctores, Presbyteri. Ut enim initia veteris & nouæ Ecclesiæ con- gruerent, Christus primo elegit XII. Apostolos, futuros patriarchas & pri- mos auctores noui populi, quem ex Gentibus sibi colligere Deus consti- tuerat. Et cum maior esset messis, quam operarii, quemadmodũ *Mosi* LXX. Seniores Dominus in V. T. adiunxerat, qui ei essent auxilio in populi regi- mine: ita Seruator noster, pari fere ratione, LXX. discipulos addidit Apo- stolis: atque ita duos hosce ordines ministrorum Euangelij, hoc est, Apostolos & Evangelistas, constituit. Et Apostoli quidem fuerunt primarii præcones Euangelij, & ut ita dicam primi ordinis Evangelistæ; LXX. autem discipuli fuerunt secundarii ordinis quidam Apostoli. Hac de re audiamus *Caluinum in harmon. trium Euangelist.* Quod LXX. numerum attinet, ordinem Domi- nus securus est, cui iam olim populus adfuerat. Et meminisse nos oportet eius, quod diximus de XII. Apostolis; nempe quos fuerant tribus, dum flo- ruit illius populi status, tot creatos fuisse Apostolos, qui essent veluti patri- archæ, qui discepta illius corporis membra colligerent, vnde integra resti- tutio Ecclesiæ emanaret. Eadem fere ratio fuit horum LXX. Scimus enim cum *Moses* tanto non sufficeret oneri, adiunctos ei LXX. iudices, qui popu- lum regerent. Hæc tenus ille. Et hi quidem sunt duo primi ordines hierarchie N. T. Postquam autem in cælos Dominus ascendit, excitauit in Ecclesia sua Prophetas, qui prædicerent res futuras. Porro *Diaconi* prius creati legun- tur quam *Pastores, Doctores, & Presbyteri*: ut patet ex collatione *Act. 6. & capp. seqq.* Hæc igitur est hierarchia N. T. eaque partim temporaria, quantum ad tres priores ordines: partim perpetua, quantum ad reliquos.

XIII. Satis multa, opinor, diximus de conuenientia, & differentia horum ordinum: superest ut dispiciamus, An ordines hi admittant certos gradus? Id autem intrepide affirmamus, freti his argumentis. I. Inter Apostolos, seu in ordine ipsorum, tres gradus est obseruare. Sunt enim alti *οι υπερ λιαν Α ποστο- λου*, ut est *2. Cor. 11. & 12.* hoc est, summi Apostoli, ut XII. illi, itemque *Paulus*, & iuxta quosdam *Barnabas*: alij secundarii Apostoli, ut *Andronicus, Iu- nia, Titus*. Rursus inter summos Apostolos fuit primatus quidam ordinis: ut *5. demonstrauimus*. Hic non est silentio prætereundum, verba illa, *οι υπερ λιαν Α ποστο λου* ab aliis, admodum inepte, per ironiam exponi: quasi Apo- stolis dicat, se nihilò inferiorem esse illis, qui se venditabant pro humis Apo- stolis. Quæ expositio in primis ex eo refellitur; quod Paulus hac phrasi bis vtatur, & quidem ita, ut manifestum sit, ipsum occurrere tacitæ prolepsi, quod non sit comparandus cum Apostolis illis, qui sic dicebantur *ου υπερ λιαν Α ποστο λου*. Quidam verba ista referunt ad Petrum in primis, tum Iacobum, & Iohannẽ: quod illi inter Duodecim viros illos fuerint *οι υπερ λιαν Α ποστο λου*. Sed ex contextu manifestum est, Paulum hoc velle, se nihilò esse inferiorem illis duodecim Apostolis, qui cum Domino familiariter erant conuersati. II. Apo- stoli fuerunt in altiori gradu constituti, quam LXX. discipuli. Quod patet apud omnes esse in confesso. III. Inter presbyteros etiam distincti fuerunt gradus. Alii enim fuerunt ministri Ecclesiæ tantum, alii etiam ministri Eu- gelij

cura & sollicitudine cunctis præeat aliis. qua de causa Episcopi nomē, huiusmodi summis Ecclesiarum curatoribus est peculiariter attributum: tametsi hi, sine reliquorum presbyterorum consilio nihil statuerē debeant: qui & ipsi propter hanc communem Ecclesiarum administrationem Episcopi in Scripturis vocantur. *Et mox*: Hi dignitate, & demandata primaria Ecclesiarum sollicitudine, reliquos omnes sancti ministerij ordines antecedunt. *Et infra*: Porro, ut homines ad deteriora facile relabuntur, iniungendum & illud Episcopis erit, ut quisque Ecclesias suas non solum quotannis inspiciat, adiunctis sibi aliquot selectioribus cum ex presbyterio, primario illo, & diaconio, cuique ad Ecclesiarum administrationem adiuncto: verum quoties intellexerit, aliquid Ecclesiis obtrudi vitij, contra Christi vel doctrinam, vel disciplinam. Quo vero, si tale quid existat, Episcopi id in tempore resciscant, reuocanda erit vetus illa diocesana distributio, ut singulis viginti, aut circiter, parochiis, vnus ex earum parochiarum curatoribus, qui ad hanc functionem præ cæteris appareat idoneus, præficiatur *Chorepiscopus*, qui pro his Ecclesiis contra Satanæ insidias & insultus singulariter aduigilet; & si quid ipse vel apud collegas suos, vel apud plebes, ad hanc curam sibi commendatas, corrigere non possit, deferat quam primum ad Episcopum.

XX. Neque solum hæc est Buceri sententia, sed etiam aliorum. Ita enim scribit *Melanchthon* ad Lutherum: Nō credis, quanto in odio sum Noricis, & nescio quibus aliis; propter restitutam Episcopis iurisdictionem. *Et rursus*: Quidam legati mirifice mihi succensent, quod videor restituere Episcoporum regnum. *Idem in hist. Confess. August.* Hoc autē male habet scilicet quosdam immoderatiōes, reddi iurisdictionem, restitui *πολιτεία* Ecclesiasticā: hoc interpretantur restitutionem dominationis Pōtificiæ. *Idem epist. ad Belaium Episcop. Parisiens.* Cum maxime optandum sit, ut Episcoporum magna sit autoritas, non alia id effici posse ratione videtur, quam si dent operam, ut genus doctrinæ extet certum. *Camerarius in vita Philippi.* Vnum erat, quod pene omnibus reclamantibus ille non intermittebat suadere, non modo ad stipulatore, sed etiam authore ipso Luthero. Nimirum Episcopi si concederent libertatem & vsum puræ doctrinæ cælestis veritatis secundū Confessionis edite expositionem, ne recusaretur, atque ne denegaretur restitutiō ordinaria potestatis seu administrationis suæ quibusque diocēsis. *Protestantes Artic. de vnitatē Ecclesie.* Vt autē omnia ordine fierent in Ecclesia, iuxta Pauli regulam, & vt pastores inter se magis deuincti essent, & onus gubernationis plures inter se partirentur, ac alii aliorum curam susciperent, & dissidia & schismata vitarentur, accessit utilis ordinatio, vt ex multis Presbyteris eligeretur Episcopus, qui regeret Ecclesiam, docendo Euangelium, & retinendo disciplinam, & præfesset Presbyteris. Plures deinde gradus facti sunt, videlicet Archiepiscopi, & supra hos Patriarchæ, Romanus, Antiochenus, & Alexandrinus. Hæ ordinationes, si ij qui præ sunt faciunt officium suum, vtiles sunt ad retinendam vnitatem Ecclesie, hoc est, ad synodos conuocandas, ad constituendam legitimam doctrinæ iudicia, ad emendationem vitiōrum late graffantium &c. *Caluinus de necessitatē reformat. Ecclesie.* Talem nobis hierarchiam si exhibeant, in qua sic emineant Episcopi, vt Christo subesse non recusent, vt ab illo, tanquam vnico capite pendeant, & ad ipsum referantur, in qua sic fraternam charitatem colant, vt non alio modo quam eius veritate sint colligati; tum vero nullo non anathemate dignos fatear, si qui erunt, qui non eam reuerenter summaque obedientia obseruent. *Hunnus in epist. Tit.* Hunc *Titum* etiam dignum censuit, quem præ cæteris amplissimæ nobilissimæque insulæ Cretæ præficeret Episcopum. *Et mox*: Dignum obseruatum est, quod Paulus Titum generalem superintendentem Creticarum Ecclesiarum ordinat, qui videat vt recte ac decenter in Ecclesiis passim omnia fiant: ordinet Episcopos alios, in quorum doctrinam & vitam diligenter inquirat. *Hieron. Zanchius in Confess. c. 2. §. thes. 10. 11.* Tameñ horum (perpetuorum) duos tantum ordines à Christo datos fuisse Ecclesie apud Apostolū legimus, Pastorum scilicet & Doctorum, quorum hi tantum docebant, illi vero sacramenta etiam administrabant, disciplinam præerant, & Ecclesiam regebant: interea tamen non improbamus Patres, quod iuxta variam, tum verbi dispensandi, tum regendæ Ecclesie rationem, varios quoque ordines ministrorum multiplicarint: quando id eis liberum fuit, sicut & nobis: & quando constat, id ab illis fuisse factum honestis de causis, ad ordinem, ad decorem, & ad ædificationē Ecclesie, pro eo tempore, pertinentibus. Nouimus enim Deum nostrum esse Deum ordinis, non confusionis; & Ecclesiam seruari ordine, perdi autem *ἀτάξια*: qua de causa multos etiam & diuersos, non solum olim in Israele, verum etiam post in Ecclesia, ex Iudæis & Gentibus collecta, ministrorum ordines instituit: & eandem etiam ob causam liberum reliquit Ecclesiis, vt plures adderent, vel nō adderent, modo id ad ædificationem fieret. Ergo quod, cum prius omnes verbi ministri, tum pastores, tum Episcopi, tum presbyteri ex æquo appellarentur, & qualis etiam cum essent auctoritatis, postea vnus coepit aliis omnibus præfici collegis, quanquam non vt dominus, sed tanquam rector in Academia reliquis collegis, & huic in primis cura totius Ecclesie commissa fuerit, eo que & *ἡγεμονία* quandam is solus Episcopi & Pastoris nomine appellari consueuerit, reliquis symmisticis nomine Presbyterorum contentis, ita vt in vnaquaque ciuitate vnus tantum coepit esse Episcopus, & multi presbyteri: hoc minime improbari posse, iudicamus. Qua de re Hieronymi, cum alibi (*Dist. 93. c. 23.*) tum in *epist. ad Euagriū*, & in *commentariis Epist. ad Titum c. 10.* narratio & sententia nobis probatur, dicentis: totū hoc magis ex consuetudine, quam ex Dominicæ dispositionis veritate profectum esse: vt dissensionum plantaria tollerentur & schismatum. Hæc sane ratione, quæ etiam de Archiepiscopis, imo & de quatuor Patriarchis, ante ipsum etiam Concilium Nicænum, creatis, constituta fuerunt, excusari, de fœdique posse, sentimus: quanquam omnia successu porro temporis ad summam tyrannidem atque ambitionem deducta fuerunt. Quæ causa est, cur, quo propius acceditur in iis etiam ordinibus ministrorum, ad simplicitatem Apostolicam, eo magis etiam nobis probetur: atque, vt vbiq; accedatur, dandā esse operam, iudicemus. *Idem in obseruationibus aphoris. 11.* Fuit mihi præterea habenda ratio illarum etiam Ecclesiarum, quæ licet Euangelium amplexæ sint: suos tamen & re & nomine Episcopos, atque Archiepiscopos retinuerūt. Quid? quod in Ecclesiis etiam Protestantium, non defunt re ipsa Episcopi, & Archiepiscopi: quos mutatis bonis Græcis nominibus, in male Latina, vocant Superintendentes, & Generales Superintendentes. Sed vbi etiam neque illa vetera bona Græca, neque hæc noua male Latina nomina obtinent: ibi tamen solent esse aliquot primarij, penes quos fere tota est autoritas. De nominibus ergo fuerit controuersia: verum cum de rebus conuenit, quid de nominibus altercamur?

XXI. Hæc testimonia pluribus adscribere visum fuit: quia hoc modo ad pleraque Aduersariorum argumenta responsum esse patebit. Neque enim ij sumus, qui ordines illos olim institutos plane repudiamus. Itaque colophonis loco addam illud Buceri de animarum cura & officio pastor. Iterum autem & hoc scribit Hieronymus: In Ecclesie principio Presbyteros illos Ecclesiam curasse rexilleque communi consilio: ac tum demum vnum de Presbyteris præpositum esse reliquis, & peculiariter Episcopum dictum, cum sectæ & hæreses in Ecclesia existere inciperent, & vnusquisque suam sibi sectam studeret adiungere. Hoc autem credibile non est, diu, neque etiam in cunctis Ecclesiis ita obseruatum esse. Nam, vt apud Patres Hieronymo vetustiores, clara habemus testimonia, in præcipuis Ecclesiis omnibus, à temporibus Apostolorum ita obseruatum est, vt Presbyteris omnibus quidem officium Episcopale fuerit impositum: interim tamen semper, etiam Apostolorum temporibus, vnus è Presbyteris electus atque ordinatus est, in officii huius ducē & quasi antistitem: qui cæteris omnibus præiuit, & curam animarum ministeriumque Episcopale præcipue & summo in gradu gessit atque administravit. Ad eundem modum nobis ordinatio quoque primitiua Ecclesie Hierosolymitanæ ostēditur. Etenim Lucas Iacobum describit vt antistitem totius Ecclesie omniumque Presbyterorum *Act. 15.* Talis ordinatio in alijs quoque Ecclesiis perpetuo obseruata est, quam tum ex omnibus historijs Ecclesiasticis cognoscere possumus, tum etiam apud Patres antiquissimos, vt Tertullianum, Cyprianum, Irenæum, Eusebium, & alios.

CAP. II.

De ordinibus & officiis ministrorum Ecclesie: sententia Papi-starum.

I. Tria occurrunt apud Aduersarios præcipua controuersie capita in hoc argumento: videlicet de nomine clerici & laici, de ordinibus clericorum, deque differentia presbyteri & episcopi. De primo disputat *Bellarminus lib. 1. de clericis c. 1.* de secundo, *ibid. c. 11. 12. 13. 16. 17.* de tertio, *ibid. cap. 14. 15.* Ordine agamus de singulis. Et quidem in primo capite verba tantum controuersia tractatur: nempe, *An membra Ecclesie militantis recte distinguantur in Clericos & Laicos?*

II. Nos distincte respondemus: nomina ista esse *ἀγροφα*, hoc est, in Scripturarum canone non occurrere, sed tantum apud Ecclesie Dd. ideoque nō esse vrgenda improbe, vt faciunt Aduersarij: posse tamen docendi & discendi cauere retineri, duabus hisce obseruatis legibus. 1. Ne de communi omnium Christianorum dignitate aliquid detrahatur. Nam omnes in genere Christiani sunt reuera Clerus, hoc est, fors, peculium, hæreditas Domini: atque ita passim in Scripturis appellantur. Ita 1. *Petr. 5. 3.* monentur Presbyteri, ne dominantur Cleris; sed exemplaria potius sint gregis Domini. Vbi per Cleros haud dubie populum Christianum intelligit Apostolus: sicut tum ex anexa exegesi, tum ex antithesi presbyterorum, & clericorum, perspicue constat. Adde, quod *Eph. 1. 11. Coloss. 1. 12. Act. 2. 18.* de clero, siue sorte sanctorum ea proponuntur, quæ omnibus generatim Christianis, & non solis Ecclesiasticis, optima ratione conueniunt. 2. Distinctio hæc eo sensu vsurpetur, quo à Patribus est introducta & vsurpata. Neque enim illi hoc voluerunt, quod Papiæ: qui honorificos illos titulos Christianorum (quod scilicet *spirituales, sancti* &c. passim appellantur; quodque iudem *Ecclesia Dei uiuentis, & Clerus*, siue fors & hæreditas, Domini &c. esse dicuntur) ad solos Ecclesiasticos accommodant, vt tanto maiore cum specie, non modo plebem Christianam, sed ipsum quoque summum magistratum, quantumuis & pium, & prudentem, ab inspectione rerum sacrarum penitus excludant. His duabus conditionibus obseruatis, dicimus hanc distinctionem Clericorum & Laicorum, olim apud veteres Ecclesie Dd. vsurpatam, non temere esse reiciendam, sed stylo Ecclesiastico aliquid hac in parte tribuendum esse: præsertim si Clerici dicantur hoc nomine, quod veluti sorte quadam à cætero populo sunt selecti.

III. *Bellarminus* tria hic adfert in medium. 1. Explicat ipsa vocabula. 2. Rationes adfert. 3. Obiectiones soluit. *Explicatio vocabulorum* breuiter est eiusmodi. Laici dicti sunt quasi plebei, ac populares, quibus nulla pars functionis Ecclesiasticæ demandata est. Clerici autem, quasi Domini fors & hæreditas, qui diuino cultui consecrati, procurandæ religionis, ac rerum sacrarum, Deo ipso iubente, prouidentiam ac sollicitudinem susceperunt. Hinc *Hieron. in epist. ad Nepot.* ait: Propterea vocantur Clerici, vel quia de sorte sunt Domini, vel quia ipse Dominus fors, id est, pars Clericorū est. *Resp. 1.* Laici possunt etiam adhiberi ad diuinas quasdam functiones: vt c. *præced. §. 17.* demonstrauimus. 2. Clericus est proprie ad sortem pertinet, vel hereditarius. Ita Deus populum suum vocat: quippe quem sorte suæ liberæ beneuolentiæ elegit, atque hæreditatem suam effecit. Quare omnes filii Dei sunt de sorte Domini, & Dominus est fors ipsorum. 3. *Ihdorus* tertiam rationem addit: vel quia partem Domini habet. 4. Sed triplex illa ratio est latior: quia vt Dixi, omnes Christiani hoc pacto sunt clerici. Quare retineatur illa ratio, quam §. *præced.* attulimus, Clericos peculiari ratione, & *ἡγεμονία* siue *ἡγεμονία*, ita dicitur, quod veluti sorte quadam à cætero populo sunt selecti, & diuino cultui consecrati. Quod *Cuiacius ad Nouell. 3. Justiniani* his verbis exprimit: Clerici sic dicuntur, qui diuino cultui ministeria religionis impediunt. Huiusmodi sunt presbyteri, diaconi vtriusque sexus, subdiaconi, archidiaconi, lectores diuine Scripturæ, exorcistæ, ostiarij, psaltæ, & *Hermia* *ὑποβολῆς*, id est, monitores, vel potius interpretes, vt apud Nicænam; qui omnes ministri etiam Christianæ legis dicuntur in Constitutionibus. Proprie cum Clericos dicimus, acoluthos, copiatas, parabolanos non dicimus. Cæteri, qui nullum habent, vt loquuntur, schema Clericorum, plebei appellatur, idiotæ, laici, mundani.

IV. *Rationes* pro sua sententia *Bellarminus* adfert tres. 1. Testimonia Patrum, decreta Conciliorum, nominatim Concilij Nicæni primi, & Canonis Apostolorum. 2. Ipsa Scriptura sic loquitur: vt *Ierem. 12.* Cleri eorū nō proderunt eis. Ita enim *Origines*, *Epiphanius* & *Hieron.* (qui procul dubio fuerunt linguæ Hebraicæ peritissimi, imo fere soli inter omnes Patres illius linguæ peritiā habuerunt) locū istū interpretantur. 3. *Lutherus* ait, impiā hominū traditionē Clericos à Laicis disereuissē: & *Caluinus* scribit, appellationē istā aut errore,

errore, aut certe ex prava affectione ortam esse, ideoque optat, nunquam Patribus in mentem venisse, ut hac voce uterentur. Sed illi similes sunt illorum, qui Num. 16. clamabant: Sufficiat vobis, quod omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est Dominus: cur eleuamini super populum Domini. Ita nempe olim Dathan & Abiron aduersus sacerdotes V. T. clamabant. Idem dicunt hodie Lutherus & Caluinus: Sufficiat vobis, quod omnis Ecclesia est clerus Domini: cur eleuamini super laicos? cur soli vobis vsurpatis Cleri vocabulum? Sed qualem exitum repererit contentio illa veterum schismaticorum, notum est ex eadem historia. Resp. ad 1. Testimonia illa nihil contra nos faciunt. Neque enim distinctionem istam simpliciter reuicimus, neque Ecclesiasticos, siue Clericos, hoc est, eos, qui ad sacra officia diuinitus vocati, & consecrati sunt, reliquis Christianis isto respectu digniores esse negamus: dummodo vicissim nobis ea concedantur, quae §. 2. diximus. ad 2. Vulgata vestra versio sic habet Jer. 12. 13. Haereditatem acceperunt, & non eis proderit. Vbi Ioh. Mariana sic adnotat: Non inopes tantum ea laeas comprehendit, sed eos, qui proprios agros, eoque bene eos colunt. Hebraei sic vertunt *agrotauerunt* (scil. prophetarum) non profecerunt (quia non profecerunt verbis suis) Vocem *אגרו* Hieronymus a *אגר* deduxit, i. hereditare. Hebraei *אגרו* agrotare. Sic Mariana. Haec certe nihil patrocinantur thesi Bellarminiana. Sed vera interpretio haec est. Indoluerunt (scilicet laboribus suis) & tamen nihil proficiunt: videl. ex interminatione Leuit. 26. 16. & Deut. 28. 38. ad 3. Calumniose nobis obiicitur ista seditionum historia. Nos enim publicos verbi Dei ministros, reliquis Christianis, ratione officii, seu ministerii sacri, praesertim si sic, ut eo defungantur, excellentiores esse concedimus, nec omnimodam aequalitatem inter omnes Christianos hac in re vrgere solemus. Et tamen omnes ex aequo Clerum, siue sortem & hereditatem Domini, saltem iuxta ipsam Scripturae phrasin, esse affirmamus. Omnes enim per Christum sunt filii Dei, participes vocationis siue spiritus sancti, sacerdotum regale, gens sancta, populus peculiaris, sacerdotes & reges Dei &c. 1. Petr. 2. Gal. 3. & 4. Ioh. 1. & 3. & 8. 1. Iohan. 2. Itaque omnes etiam hoc sensu Clerum, siue sortem & peculium Domini non immerito vocari possunt. Quod autem Lutherus, & Caluinus paulo calidius in hac disputatione verlati sunt, quis miretur: illi enim abulum & insolentiam recentis Cleri spectarunt.

V. Obiectiones nostras numero duas ita soluit Bellarminus. Christianus populus, inquit Lutherus, debet esse simplex: vbi nemo sit clericus, nemo laicus, nullus ralis, nullus monachus, nam, ut Apostolus ait Gal. 3. Non est Iudaeus, neque Graecus, non est seruus, neque liber &c. Verum veritas & simplicitas populi Christiani in eo est posita, ut vnus sint omnes fidei, idem dicant, idem sentiant omnes, nec sint in eis schismata. Cum qua simplicitate distinctio Clericorum & Laicorum non magis pugnat, quam pugnet membrorum distinctio cum corporis vnitatem. Neque Apostolus ab Ecclesia excludit distinctionem nationum, sexus, aut conditionis: sed hoc vult, non ista esse, quae filios Dei faciant, sed fidem. 2. Quod Petrus ait in 1. epist. c. 2. Neque ut dominantes in cleris: id tribus modis soluitur. Nam clerici hoc loco stricte dicuntur, quos vulgo ita appellamus: ut sit sensus, Episcopos in regendis Clericis debere fugere dominandi cupiditatem. Deinde Cleri nomen a Iudaeis deriuatum est ad Christianos. Et sine dubio B. Petrus alludit ad Leuitas Iudaeorum, qui Num. 18. & Deut. 18. dicuntur esse de sorte Domini, & Dominus dicitur esse eorum sortem & hereditas; quia donauit eis quodammodo partem suam, id est, decimas & oblationes filiorum Israel. Porro Leuitas non respondent in Ecclesia N. T. omnes Christiani, sed soli sacerdotes, eorumque ministri. Petrus igitur nomine Cleri non omnes Christianos, sed solos ministros Ecclesiasticos intellexit. Denique potest eadem appellatio Cleri diuersa ratione cum vniuersa Ecclesia, tum solis templi ministris aptissime conuenire. Nam ut Ecclesia vniuersa, sortem atque hereditas Christi est, quae eam acquisiuerit sanguine suo, & simul tamen quaedam certa Ecclesiae portio, altaris ministerio consecrata, magis propria ratione sortem & hereditas eiusdem Christi esse potest: non secus atque olim Synagoga Iudaeorum vniuersa in libris Prophetarum passim hereditas Domini vocabatur, quod eam vniuersam ex Aegypto Dominus liberasset, & quodammodo redemisset. Et tamen solam tribum Leuiticam, quam rebus sacris praefecerat, speciali quadam ratione sortem suam, & hereditatem idem Dominus appellabat. Resp. ad 1. Est fallacia a dicto secundum quid. Nam Lutherus respicit abulum distinctionis illius: quo fiebat, ut Clerici magno supercilio: nescio cuius sanctitatis, se offerrent supra Laicos. Itaque videbantur illi communionem sanctorum (quam Symbolum Arabicum eleganter mixturem vocat) tollere: quam Apostolus ibi nobis inculcat. Et certe, si Clerici dicuntur, quod peculiarem aliquam sanctitatem, praeter eam, quae dicitur muneris, habeat, omnino scindit communionem sanctorum. Nam character ille, qui dicitur Clericis imprimi, nescio quid supra communionem istam sonat. ad 2. Vester Emanuel Sa in istum locum sic adnotat: In cleris, i. contra gregem in sortem Domini adscritum: vel Ecclesiasticos intelligit, qui praecipue de sorte Domini, & quibus sortem, i. hereditas Dominus. Ille itaque loquitur alternatim. Deinde, vulgaris illa appellatio, qua Clerici distinguuntur ab Episcopis & aliis ministris Ecclesiasticis, est noua & Scriptura incognita. Tertio, etiam verum est, veteres nomenclatores in hac distinctione inuenienda respexisse ad morem V. T. tamen inde non potest probari, Petrum alluisse ad morem illum Iudaeorum imo contrarium probatur ex annexa exegefi, & antithesi, ipsum per Presbyterum contrarium probatur ex annexa exegefi, & antithesi, ipsum per Presbyterum

VI. Sequitur secunda questio de distinctione Clericorum, seu ministeriorum Ecclesiae: vbi Bellarminus disputat de numero ordinum Ecclesiasticorum, cap. 11. 1. 17. de illorum antiquitate, cap. 12. & de officiis ministeriorum, cap. 13. Quod ad numerum attinet, Bellarminus ait, duobus modis accipi solet apud authores ordinem Ecclesiasticum: vno modo proprie, alio, communitate. Proprie illi dicuntur ordines, qui certo ritu sacro, & solenni conferuntur ab Episcopo, & ad certum ministerium sacris diuino exhibendum referuntur. Quaratione septem duntaxat ordines numerantur: videl. Sacerdos, Diaconus, Subdiaconus, Acoluthus, Lector, Exorcista, & Ostiarius. Et si enim Episcopus & Presbyter distinguuntur, tamen quantum ad sacrificium, idem omnino ministerium exhibent, proinde vnum ordinem, non duos, faciunt: sicut etiam Lector & Cantor, seu Psalmista. Arque hi septem ordines

enumerantur a Cornelio Papa in epist. ad Fabianum, qui vixit ante annos 1300. Communiter autem dicuntur ordines illi omnes, qui quomodocumque dedicantur diuinis obsequiis, etiam si non referantur ad sacrificium: & hoc modo etiam Monachi, Virgines, & Viduae Deo consecratae, nec non laborantes in sepeliendis defunctis, ordines aliquando dicuntur a Patribus. Porro sub ordinibus septem comprehenduntur Cardinales, & Chorepiscopi. Nam commune officium Cardinalium est, esse Episcopos, Presbyteros, aut Diaconos. Chorepiscopi autem olim dicebantur Presbyteri quidam, qui in pagis, aut oppidulis curam animarum gerebant loco Episcoporum, ut nunc fere Parochi faciunt: Vnde nomen & officium ipsorum nunc pene interitum videtur. *Becanus lib. 1. Manualis c. 12.* de his ordinibus ita scribit. Ministri N. T. generali nomine vocantur Clerici. Eorum varia sunt genera. Primo, Episcopi, inter quos eminet Pontifex. Secundo, Presbyteri, seu Sacerdotes non Episcopi. Tertio, Diaconi & Subdiaconi. Quarto, reliqui inferiores: ut Acoluthi, Lectores, Exorcista, Ostiarii. Quatuor itaque classibus eos distinguit.

VII. De his Papistarum Ordinibus ita sentimus. 1. Ordines in Ecclesia perpetui sunt quatuor: ex quibus alij sunt primarij, ut Pastores & Doctores: alij secundarij, ut Presbyteri, & Diaconi, speciatim ita dicti. Tota enim sunt ordines ministerii Ecclesiastici, quot olim a Christo, & Apostolis instituti fuerunt, quotque ipsum Ecclesiae regimen necessario postulat. Cum itaque de illis expressa Scripturae testimonia habeamus, & ipsorum vsus in Ecclesia perpetuus sit & necessarius, merito illos supra defendendos suscepimus. 2. Oportet distinguere inter ordinem & gradum. Nam in aliquo ordine possunt esse varij gradus. Ita concedimus in ordine Pastorum hos gradus posse constitui: ut sunt Episcopi, Presbyteri, Diaconi &c. rursus Patriarchae, Archiepiscopi, Metropolitae, Episcopi proprie dicti &c. Sed quando ita receptum est, dicantur sane ordines. 3. Distinctio illa, siue ordinum, siue graduum, modo commemorata, non est iuris diuini, sed humani. 4. Septenarius ille Ordinum non occurrit apud omnes veteres. Varii enim ordines isti a Patribus numerantur. *Dionysius cap. 5.* facit tres ordines hierarchiae Ecclesiasticae: Pontificum, Sacerdotum, Ministrorum. *Canonum Apostolorum* numerant quinque ordines: Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, Lectorum, & Cantorum. *Ambrosius comment. ad Eph. 4.* numerat etiam quinque: sed loco Cantorum ponit Exorcistas. *Ignatius in epist. ad Antiochenos, & Epiphanius in sine Panarii,* habent octo: addunt enim *omnesque laborantes.* Addit etiam Ignatius Confessores. Denique apud Canonistas sunt nouem: *dist. 23. & 25.* addunt enim Psalmistam. Vnde illud saltem efficitur, illos non adeo vrisse numerum septenarium: sed libertatem Ecclesiae hoc modo indicare voluisse, ita nempe, ut plures aut pauciores ordines fuerint constituti, prout Ecclesiae magnitudo aut paruitas requiret. *c. 5. Exorcista* olim in Ecclesia habebat locum, cum dona sanationum, & alia id genus miracula, in Ecclesia vigerent. Itaque tum potuit esse ordo peculiaris & honorarius Exorcistarum: Quia vero miraculosa dona, perpetua non sunt, ordo ille non recte habetur pro perpetuo & ordinario. Quid: quod nostri temporis Exorcista, aut magiae sunt dediti, aut praeter nunc titulum nihil habent. Quorum simile exemplum vide *Act. 19.* de septem filiis cuiusdam Iudaei sacerdotis, *Secur. 6. Acoluthi* nihil aliud erant olim, quam S. ministerii candidati, siue adulescentes S. theologiae studiosi, qui pastorem, siue Episcopum, assidue sectantes, sub ipsius ductu & auspicio, ad S. ministerium se praeparabant. 7. *Ostiarii,* seu *iamitores, lectores, & cantores,* non sunt peculiare & proprie dicti ordines ministeriorum Ecclesiae: etsi in Ecclesia sunt necessarii, aut saltem vtilis. Nam *ostiarii* olim eodem fere loco habebantur, quo apud nos aditui, seu templorum custodes. Deinde *cantores & lectores* nunc fere sunt ludimagistri, aut saltem illorum officio fungi possunt: tum ipsi pastores, tum Presbyteri, tum denique diaconi; aut quibus alij, communi consensu ad hoc delecti: prout diuersa Ecclesiarum conditio postulerit; hoc est, prout illa vel amplae & opulenta, vel exiguae & inopes fuerint. De *Catechistis* idem est iudicium. Vide hac de re cap. praeced. §. 17. & deinceps. 8. *Chorepiscopi,* sunt veri Episcopi, siue Pastores, si modo Episcoporum officium fecerint. Neque enim distinctio illa locorum, siue sedium, puta vrbium aut pagorum, vllam inter ipsos veram & essentialem distinctionem efficit. Vbi quoque illud est notandum ex §. 19. cap. praeced. Chorepiscopos postliminio esse hodie restituendos. 9. *Cardinalatus* olim gradus quidam fuit ad Episcopatum: ut *Onuphrius lib. de Cardinalibus, & Iohannes Diaconus lib. 1. c. 7. vite Gregorii* testantur. Gregorius de iis agit, ac si fuissent curiones parocchiarum. Et olim Episcopi quicumque praelati fuerunt Cardinalibus non Episcopis.

VIII. De antiquitate Ordinum nihil quidem definit Bellarminus: sed tamen tempore Ignatii & Cypriani fuisse probat. Sic enim Ignatius epist. ad Antiochenos ait: *saluto sanctum Presbyterum vestrum, saluto sanctos Diaconos, saluto Subdiaconos, Lectores, Cantores, Ostiarios, Laborantes, Exorcistas.* Vnde satis constat, magnam esse horum ordinum antiquitatem. Verum haec nihil contra nos. Modo enim diximus, Exorcistas iam tum fuisse: & minores illos ordines Lectorum, Subdiaconorum &c. non habemus pro ordinibus proprie dictis. Hoc est, quod requirimus: ut hierarchiae Romanae antiquitas nobis demonstretur. Ea autem in his duobus potissimum est sita. 1. quod Pontifex sit summus hierarcha, siue monarcha Ecclesiae. 2. quod ordines Cardinalium, Archiepiscoporum &c. sint iuris diuini.

IX. *Restat officium:* ad quod omnes disponuntur & praeparantur per tonsuram, siue raturam. Officia vero septem istorum ordinum haec sunt. 1. *Ostiarii* curam gerunt templi & sacrorum vasorum: ideoque, in ordinatione, clauis iis in manus tradi solent. 2. *Lectorum* est, de pulpito sacras Scripturas praelgere, & praeterea cantum Ecclesiasticum moderari: vnde & *Cantores* appellentur. 3. *Exorcista* recitat exorcismum super Energumenos, siue demopellantur. 4. *Acoluthorum* est, vtreolos & ampullas praeparare ad Missae sacrificium, & cum accensis cereis Diaconos sequi. 5. *Subdiaconorum* est, Diaconis ministrare in sacrificio: eoque patinam, & calicem vacuum, ipsis in ordinatione tradere solent. 6. *Diaconorum* est, non modo oblationibus, & Ecclesiae opibus, seu redditibus colligendis vacare: verum etiam sacerdoti offerentia ad altare assistere: itemque praedicare, baptizare, & Eucharistiam dare: sed tamen ex singulari concessione Episcopi. 7. *Presbyterorum,* siue *Sacerdotum,* haec omnia, quae de praedicatione, baptismi administratione, & Eucharistia diximus, rite peragere: & praeterea alia quoque sacramenta administrare. Quamquam Presbyter vulgaris, siue Sacerdos speciatim ita dictus, &

Episcopus differunt potestate ordinis, & iurisdictione. Nam soli *Episcopi* habent potestatem ordinandi ministros, confirmandi Catechumenos, consecrandi templa, altaria &c. quomodo fere in V. T. summus Pontifex à reliquis Sacerdotibus, item in N. T. Apostoli à LXX. discipulis distinguebantur. *Cardinalium* denique officia tria sunt. Primum est commune cum Episcopis, Presbyteris, & Diaconis ceteris: omnes enim Cardinales, aut Episcopales, aut Presbyterales, aut Diaconales officium habent. Alterum officium est, summum Pontificem eligendi. Postremum, eidem Pontifici perpetuo adistere, eumque in regenda vniuersa Ecclesia consilio & industria adiuuare.

X. Tale igitur est officium istorum ordinum: ita nempe, vt fundamentum præcipuum istius officii, quantum ad ordines maiores, sit sacrificium Ecclesie, quod vocant, id est, Missa. Ad huius enim ministerium omnes ordines referendos esse docent. Ad Missam enim, tanquam ad scopum & normam, omnia officia tendere debere, nec absque illius respectu vel nomen sacrorum officiorum mereri, contendunt. Ad hoc itaque fundamentum respondentes, principium perpetuo hic peti: siue de ordinibus ipsis, ad sacrificium Missæ referendis, siue de iisdem legitime definiendis, agatur. Quod attinet ad ordines minores, Ostiariorum, Lectorum, Exorcistarum, & Acoluthorum: tres priores, non referuntur illi quidem ad sacrificium Missæ, sed tamen postremus eo refertur, vt patet ex §. præced. vbi duo officia Acoluthis assignantur. Porro collectio reddituum Ecclesiasticorum rectius committitur diaconis illis, qui præfunt ærario Ecclesie, quam istis, qui vulgo apud Papistas, imo & nos, ita dicuntur. De distinctione Presbyteri & Episcopi iam videbimus. De Cardinalibus ita pronuntiat *Nicolaus de Clemen- gis lib. de Annatis non soluendis*: ipsos habere duplicem statum primæum: primum esse, confessiones audire, prædicare, baptizare; secundum esse, quem assumerunt, quando Romanæ Ecclesie imperium est collatum.

XI. Multa igitur sunt, quæ in ordinibus illis desideramus. 1. quod ipsorum distinctio dicitur esse iuris diuini. 2. quod nimia antiquitas hierarchiæ Romanæ adstruitur ex illis veterum vocabulis & gradibus: vbi faciunt mentionem Lectorum, Cantorum, Diaconorum &c. 3. quod ordines ordinarij cum extraordinariis confunduntur. 4. quod ipsi ordines statuuntur esse sacramentum. 5. quod ordinum maiorum *ex prædicatione* arcessitur à sacrificio Missæ: quod nullum esse, in *supplemento tom. 4.* demonstrauimus. 6. quod iurisdictione ciuili confunditur cum spirituali. 7. quod essentialis distinctio introducit. 8. quod omnes isti ordines ad Pontificem Romanum, tanquam caput vnicum, referuntur.

XII. *Tertium huius controversie caput* superest, de distinctione Episcopi & Presbyteri: vbi queritur, *Sitne Presbyter idem omnino, quod Episcopus, ac præsertim iure diuino?* Vbi Bellarminus non impingit hæresin Aerij, qui docuit nihil interesse inter Episcopum & Presbyterum. Sed illa non est hæresis. Nam aut Arius impertine turbauit ordinem externum; quod non probamus: aut recte sentit, hæc duo non distingui, & ideo iniuste damnatus est hæresicos: vt diximus *lib. 2. c. 9. §. 18.* & iam iam pluribus dicemus. Neque enim verum & essentialis discrimen est inter Episcopum & Presbyterum, vt volunt Papistæ: qui docent, iure diuino episcopatum Presbyteri maiorem esse, tum ordinis potestate, tum iurisdictione. Qua quidem sententia Bellarminus tria ista distincte demonstrat. 1. iure diuino maiorem esse Episcopum Presbytero, quod attinet ad ordinis potestatem. 2. maiorem esse etiam quantum ad iurisdictionem. 3. Episcopos in veteri Ecclesia non fuisse in cœtu Presbyterorum; quasi Consules in Senatu, sed quasi Reges, ac Principes in cœtu consiliariorum.

XIII. *Primum* Bellarminus ita probat. Solus Episcopus ordinare potest Presbyteros: solus potest conferre confirmationis sacramentum, siue solus potest confirmare baptizatos: denique solus potest altaria & templa consecrare. Hæc, inquam, solus potest, iure diuino: presbyter non potest. *Resp. 1.* Neque ordinatio, neque confirmatio est sacramentum: 2. Episcopus ordinat Presbyteros, ordinis & decori, seu, *ὡς πρεσβυτέρους & ὡς ἀρχιεπίσκοπους*: quia nempe ita conuenit inter pastores, vt ille, qui in quolibet collegio est primarius, hoc munere fungatur. Itaque est iuris humani. 3. Confirmatio baptizatos non est actus necessarius, sed honorarius. 4. Consecratio templorum potius ab Episcopo, quam Presbytero fieri solet, ordinis causa: vt diximus *num. 2.* quia nempe Episcopus est primarius quidam pastor. 5. Nulla altaria agnoscimus. E. nec vllam ipsorum consecrationem. Duo alia argumenta pro Bellarmini sententia vide §. sequente.

XIV. *Secundum*, de potestate iurisdictionis, Bellarminus probat quatuor argumentis. 1. Probatur ex figura, seu typo V. T. vbi summus Pontifex à reliquis Sacerdotibus eodem fere modo differat, quomodo Episcopi à Presbyteris. Quod argumentum etiam probat de potestate ordinis. Nam in V. T. iure diuino erant distincti hi gradus: Pontificum, Sacerdotum, & Leuitarum: ita vt Pontifex esset maior Sacerdotibus, & hi Leuitis. *Exod. 28. & 40. Leuit. 8. Num. 3. & 4. & 20.* Quod autem iurisdictione penes Pontificem solum esset, patet ex *Deut. 17. Qui superbiebit, nolens obedire sacerdoti imperio, ex sententia iudicis moriatur.* 2. Idem probatur ex distinctione XII. Apostolorum, & LXX. discipulorum: quorum illi superiores erant iure diuino, quantum ad ordinem & iurisdictionem, *Luc. 10. Iohann. 20.* Itaque hoc argumentum etiam confirmat præced. thesina. 3. Verba illa Christi *Matth. 24.* Fidelis seruus, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam: Hilarius, & ceteri Patres in h. l. de Episcopis dicta volunt. Itaque Episcoporum propria est cura & gubernatio Ecclesiarum. Quo etiam pertinet locus ille *Athor. 20.* In quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei. 4. Probatur ex antiquitate, nam si iure humano Episcopi Presbyteris præfissent, inueniretur certe principium aliquod huius institutionis post Apostolica tempora. At ipso tempore Apostolorum is erat Ecclesie vsus, vt Presbyteri Episcopis subessent. nam. 1. *Tim. 5.* Apostolus ita scribit: Aduersus Presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus. Vbi videmus Episcopum Apostolorum tempore iudicem Presbyterorum, proinde verum principem, ac superiorem. Idem testantur Ignatius, Clemens, Dionysius Aëtopagita &c.

XV. *Respondeo ad 1.* Typus ille Pontificis in V. T. male ad hanc causam accomodatur. Neque enim Pontifex ille vulgare Episcoporum, sed vnius Christi typum gessit, *Hebr. 5. & 8. & 9. & 10.* Falso itaque Bellarminus ait, id esse Episcopos in N. T. quod erant Pontifices in veteri. *ad 2.* Apostoli fuerunt extraordinarij ministri Ecclesie: neque Episcopi, seu Pastores, sunt

illorum successores ratione ministerii singularis & extraordinarij. Id enim ipsis fuit proprium in quarto modo. *ad 3.* Locus ille apud Matthæum non loquitur de Episcopo: sed de quolibet bono Christiano. Deinde quod Apostolus *Athor. 20.* tribuit Episcopis, id accipiendum est de omnibus Pastoribus, hoc est, de Episcopis sensu Scripturæ, non vero sensu vulgari. *ad 4.* Vnus Episcopus alterius iudicio subici potest, dummodo id fiat ex mandato superiorum, & processus legitimus obseruetur. Deinde, Timotheus non solum fuit Episcopus, sed etiam Euangelista, id est, extraordinarius Ecclesie minister. Denique Patres Episcopo tribuunt primatum ordinis non vero potentie & iurisdictionis.

XVI. *Tertium illud membrum*, de quo §. 12. diximus. Bellarminus probat. 1. ex testimonio Pauli §. 14. citato, itemque ex testimoniis Ignatii, Clementis, Tertulliani. Sic enim ait Ignatius in *epist. ad Philadelphenses*. Boni sunt Sacerdotes, & sermonis ministri: melior autem est Pontifex, cui credita sunt sancta sanctorum, cui soli commissa sunt secreta Dei. Et *Clemens in Canonibus Apostolorum, can. 40.* Presbyter, inquit, & Diaconi præter Episcopum nihil agere pertinent: nam Domini populus illi commissus est. Sic *Tertullianus lib. de baptismo*: Ius habet, inquit, dandi baptismum summus Sacerdos, qui est Episcopus: dehinc Presbyteri, & Diaconi, sed non sine Episcopi facultate, 2. ex Conciliis. Omnia siquidem Concilia, tum generalia, tum provincialia, etiam antiquissima, a solis Episcopis celebrata sunt. Constat autem in Conciliis maxime exerceri iurisdictionem: cum & leges in eis ponantur, & pœnæ præuaricatoribus decernantur. 3. multis in locis legimus, Presbyteros ab Episcopis excommunicatos: nusquam autem Episcopos à Presbyteris. 4. soli Episcopi thronum, siue solum habent in Ecclesia. quod est potestatis indicium: vnde & imperare, Principum more, dicuntur à Patribus. Hinc itaque efficitur, Episcoporum autoritatem non esse in cœtu Presbyterorum, quasi Consul in Senatu, sed vt Principis in Concilio consiliariorum sibi subiectorum.

Respondeo ad 1. De testimoniis Pauli & Patrum diximus §. præced. Nimirum nulla iurisdictione inde concluditur, sed ordo, siue ordinis primatus, adeoque gradus quidam superior. Itaque boni sunt sacerdotes, sed melior Episcopus: non ratione ministerii, sed quantum ad auctoritatem, non toto genere diuersam, sed in eodem genere subsistentem. Ideo etiam sacerdotes nihil debent agere sine suo Episcopo: vt ordo ille non turbetur. *ad 2.* Supra vidimus *lib. 3. cap. 2. & seqq. aliquot*, cuius sit conuocare Concilia, & cuius sit illis præsidere. Summa hæc est. Præses Ecclesiasticus Concilij generalis eligitur communibus suffragiis: præses Concilij provincialis est Pastor primarius in illa provincia. Sed nulla inde potest concludi iurisdictione: quia leges & decreta fiunt communi sententia. *ad 4.* Excommunicatio Presbyteri fit ab Episcopo, ordinis causa. Episcopus autem ab ipso Presbytero excommunicari potest: pronuntiante alio Episcopo, vel etiam presbytero aliquo, sententiam. Et ita quoque Episcopus presbyterum sine presbyteri consensu excommunicare non potest. *ad 5.* Thronus Episcopi non est indicium potestatis, sed prioritatis. Et ita quoque ille dicitur esse princeps, quia alius imperat, videl. imperio politico, paterno, blando.

XVII. *Argumenta pro nostra sententia* sequuntur: videl. discrimen inter Episcopum & presbyterum, respectu ipsius officij, seu ministerij sacri, non esse verum & essentialis, neque iure diuino niti. Id autem patet ex sequentibus argumentis. 1. In Scriptura N. T. Presbyteri & Episcopi, pro iisdem sumuntur. Nam *Athor. 20.* Paulus ad se accersit presbyteros Ecclesie Ephesinæ: quos ibidem Episcopos appellat. *Tit. 1.* Vt constituas per ciuitates presbyteros, sicut ego disposui tibi. *Et paulo infra*: Oportet enim Episcopum irreprehensibilem esse. *Phil. 1.* Omnibus sanctis, qui sunt Philippis, cum Episcopis, & Diaconis, vel vt est in vulgata versione, Diaconibus. 1. *Petr. 5.* presbyteros obsecro &c. *Palcite gregem, inuicem inuicem. Et ibidem Petrus se appellat* compresbyterum. *Iohannes epist. 2. & 3.* se vocat presbyterum, cum sine vlla dubitatione Episcopus fuerit. Hinc itaque æquipollentia horum vocabulorum colligitur. II. Omnes ordines maiores ministeriorum verbi, tum ordinarij, tum extraordinarij recensentur *Eph. 4. 11.* At ista distinctio ibi non occurrit: vt nec *1. Cor. 12.* nec *Rom. 12.* nec alibi vsquam in N. T. vbi videlicet omnes circumstantiæ id maxime requirebant. Neque vero credibile est, aliquem ordinem à Christo vel Apostolis institutum esse, cuius ne minima quidem mentio sit, in iis etiam locis, vbi ceteri omnes velut ex professo describuntur. III. Episcopi tantum à Diaconis, non autem à presbyteris illis, quibus alioqui publicum docendi munus incumbit, aperte discernuntur, *1. Tim. 3.* Nam duplices presbyteros esse vltro concedimus: vt *1. Tim. 5. & 1. Petr. 5.* & passim alibi videre est. Ergo nullum est hic essentialis discrimen. Sane Paulus d. 1. posteaquam præcepta, quædam Episcopis dederat, continuo omisit presbyteris ad Diaconos transit. Ergo pro iisdem habuit Episcopos & presbyteros. IV. *1. Tim. 4.* manifeste docetur, Timotheum à presbyteris ordinatum fuisse. Id quod ex sententia Aduersariorum fieri non potuisset, nisi presbyteri illi Episcopi fuissent: Cum Episcopus, qualem Timotheum fuisse constat, non nisi ab alijs Episcopis ordinari possit, saltem ex hypothesi Aduersariorum. Ergo Episcopus & presbyter vnum sunt. Et Hieronymus ex hoc loco demonstrat, posse Episcopum à presbyteris ordinari. Proinde nihil interest inter Episcopum & presbyterum. V. presbyteri succedunt Apostolis, non minus quam Episcopi: vt patet ex *Ignatio, epist. ad Smyrneses, & Clemens lib. 2. Const. cap. 32.* Non igitur sunt presbyteri Episcopis inferiores. VI. Christus presbyteros ordinavit in Cœna, vt Aduersarii, omnes ad vnum, docent. At Episcopos nusquam legitur ordinasse. Non igitur Episcopatus iure diuino est introductus: aut si est introductus, non differt à presbyteratu. VII. *Veteres Ecclesia Dd.* aperte tradunt, tempore Apostolorum prorsus eisdem fuisse Episcopos, & presbyteros: sed postea demum, crescentibus in Ecclesia turbis, ac litibus, humano quodam consilio, ad remedium aliquod istis schismatibus, atque confusionibus adferendum, sensum introductam fuisse differentiam quandam inter vtroque. Sic enim illi. *Ambrosius in Eph. 4.* Timotheum presbyterum a se creatum (*Paulus*) Episcopum vocat, quia primi presbyteri Episcopi appellabantur. *Et in 1. Tim. 3.* Episcopi & presbyteri vna ordinatio est. vtique enim sacerdos est. Sed Episcopus primus est, vt omnis Episcopus presbyter sit, non tamen omnis presbyter Episcopus. Hic enim Episcopus est, qui inter presbyteros primus est. *Chrysostr. Jerem. 1. in epist. Philip. ad verba illa, Coepiscopi & diaconis:*

Quid

CAP. III.

Quales Pastores Ecclesie sint vocandi.

Quid hoc iam vnus ciuitatis multi erant Episcopi? nequaquam. sed Presbyteros eo nomine appellauit. Tunc enim nomina adhuc erunt communia. Et paulo post: Antiquitus igitur, quemadmodum dicebatur, ipsi etiam Presbyteri vocabantur Episcopi & Diaconi Christi. Quocirca vel hodie multi Episcopi ita scribunt, Compresbytero & Condiacono. Procedente vero tempore proprii cuique distributum est nomen; ut hic quidem Episcopus, ille vero Presbyter appelletur. Hieronymus in 1. Tim. 1. Olim idem erat Presbyter, qui & Episcopus. Et antequam diaboli instinctu studia in religione fierent, & diceretur in populis, Ego sum Pauli, ego Apollo, ego autem Cepha: communi Presbyterorum consilio Ecclesie gubernabantur. Postquam vero vnusquisque eos, quos baptizauerat, suos putabat esse, non Christi, in toto terrarum orbe decretum est, ut vnus de Presbyteris electus superponeretur, ad quem omnis Ecclesie cura pertineret, & schismatum semina tollerentur. Et mox:

ut ergo Presbyteri sciunt, se ex Ecclesie consuetudine ei, qui sibi prepositus fuerit, esse subiectos, ita Episcopi nouerint se magis consuetudine, quam dispensationis Dominice veritate Presbyteris maiores esse, & in commune debere Ecclesiam regere. Citatur in Iure Canonico distinctio. 95. capitulo olim. Idem Hieronymus ad Euagrium Episcopum epist. 85. prolixè hoc idem argumentum persequitur, & hoc ordine citat testimonia, quæ uos etiam adduximus: Phil. 1. Act. 20. Tit. 1. 1. Tim. 4. 1. Petr. 5. 2. & 3. epist. Iohann. Quibus testimoniis subiungit: Quod autem postea vnus electus est, qui cæteris præponeretur, in schismatis remedium factum est, ne vnusquisque ad se trahens Ecclesiam Christi rumperet. Citatur hoc idem testimonium Hieronymi distinctio. 93. capitulo Legimus in Elia. Isidorus lib. 7. Etymol. cap. 12. ut citatur distinctio. 21. cap. Cleros: Apud veteres, iidem Episcopi & Presbyteri fuerunt: quia illud nomen dignitatis est, & non ætatis. Ideo autem & Presbyteri sacerdotes vocantur, quia sacrum dant, sicut & Episcopi. Idem prorsus docent alij Patres: ut Theodoretus in Philip. 1. in 1. Tim. 3. in Tit. 1. Beda in Philip. 1. Seruilius, Anselmus, Hugo Cardinalis, Caietanus Cardinalis, in Tit. 1. Oecumenius in Tit. 1. & in 1. Petr. 5. Glossa ordinaria & interlinearis in 1. Tim. 3. in Tit. 1. in Act. 20. Similiter Petrus Lombardus lib. 4. sent. distinctio. 24. Apud veteres, iidem Episcopi & Presbyteri fuerunt: quia illud est nomen dignitatis. Iohannes Parisiensis Doctor Sorbonicus lib. de potestate regia: Quantum ad dignitatem essentialiam, quæ est potestas tricerarizandi populum, Presbyteri sunt æquales Episcopis, imo & Pontificibus ipsis. Nicolaus Cusanus Cardinalis de Concord. Cathol. lib. 2. cap. 13. Quod dioceses sunt distinctæ, & vnus Episcopus super Presbyteros, est de positio iure.

XIX. Bellarminus ad pleraque Scriptura loca, à nobis allata, hanc responsionem adfert: Apostolorum tempore nomina illa, Episcopus & Presbyter, communia fuisse omnibus Sacerdotibus, tam maioribus, quos nunc Episcopos dicimus, quam minoribus, quos Presbyteros appellamus, licet res diuersæ essent, & potestates distinctæ. Hinc esse quod, quando Episcopi & Diaconi coniunguntur, sub Episcoporum nomine etiam Presbyteri comprehendantur, sub nomine Diaconorum, omnes inferiores ministri. Itaque omnes Ordines ad duo primaria genera reuocantur, ad Sacerdotes, & Diaconos: quorum illud subdividitur in duas species analogas, in summos Sacerdotes, & simplices Sacerdotes: istud vero in sex alias species, in Diaconos, Subdiaconos, Acoluthos, Lectores, Exorcistas, & Ostiarios. Quamuis autem nunc nomen Episcopi tantum principali analogato, id est, summo Sacerdoti, tribui soleat, & nomen Diaconi tantum principali ministro: tamen conuenit suo modo nomen Episcopi minoribus Sacerdotibus; nam & illi superintendant, & regunt populum saltem in foro conscientie, & ex delegatione Episcopi: & nomen Diaconi conuenit suo modo ordinibus etiam inferioribus; cum omnes ministrent Sacerdoti. Ad quintam rationem respondet, Episcopos & Presbyteros variis modis comparari a Patribus, sed semper seruata proportione & distinctione. Aliquando dicunt, Episcopum tenere locum Dei, Presbyterum Christi, Diaconum Apostolorum. Aliquando Episcopo dant locum Christi, Presbyteris Apostolorum, Diaconis LXX. discipulorum. Aliquando Episcopi dant locum Apostolorum, Presbyteris LXX. discipulorum. Secundo modo comparant Patres in ista ratione citati. Ad sextam rationem excipit, à Christo B. Petrum ordinatum fuisse Episcopum, à Petro Iacobum & Iohannem, ab his tribus cæteros Apostolos. Ad septimam rationem respondet, ex ipsis locis Patrum inter se collatis colligi, quæ nam fuerit ipsorum sententia: videl. olim ista nomina fuisse promiscue usurpata, res tamen ipsas nihilominus fuisse distinctas.

XX. Breuiter replico ad 1. Est petitio principij. Non enim distinctæ sunt potestates pastorum Ecclesie, sed vna est omnium & singulorum potestas, quæ dicitur clauium: estque tum doctrinæ, tum disciplinæ. Diuersitas non est nisi ratione ordinis, qui consistit in priori & posteriori, siue superiori & inferiori gradu. Deinde vox ista Diaconus aliter accipitur in Scripturis, quæ vulgo nos accipimus. Nam strictè in Scripturis diaconi dicuntur, quibus commissa est cura pauperum. Vulgo strictè quidem etiam sumitur hæc vox: sed alio sensu. Est enim diaconus, siue diacon, diaconis, in numero Clericorum. Generalissime autem significat quemlibet Christi ministrum. Ex his perspicitur, quando Episcopi & Diaconi in N. T. coniunguntur, Episcopum significare omnes eos qui præstant doctrinam; Diaconum, omnes eos qui præstant gubernationi Ecclesie. Denique Episcopus non est genus analogum summorum & simplicium sacerdotum: quia nullos agnoscit Sacerdotes Scriptura N. T. eo sensu, quo Bellarminus accipit. ad 2. Quomodo cum tandem Patres instituant istam comparationem, illud semper manet, Apostolis successisse Presbyteros. Quæritur itaque qua in re: Sane in illa ipsa, in qua Episcopi ipsis successerunt. ad 3. Christus suos Apostolos omnes & singulos fecit Episcopos, quando ipsos fecit Dd. œcumenicos. Proferatur locus, ubi B. Petrus fecerit Episcopum singulari ratione. ad 4. Fateor: Patres dissident hæc a se ipsis. Vnde Bellarminus ait, Hieronymum in sua sententia non adeo constantem videri. Si ergo dissident, vtra sententia erit probata? Haud dubie illa, quæ S. literis est consentanea; ut est illa nostra, donec contrarium probetur, quod Bellarminus & qui hodie ipsum sequuntur, heri fecerint.

I. Vidimus ordines ministrorum Ecclesie, siue illorum distinctionem: iam videbimus vocationem eorundem, quam alii vocant institutionem, alij electionem; ubi quatuor ista sunt obseruanda: primo quales sint vocandi: deinde, a quibus: tunc, qualiter & quo ordine: postremo, quo ritu quæ ceremonie sint ordinandi. Quod ad primum attinet, in genere Vocandi sunt ministri Ecclesiarum huiusmodi, qui voluntate & facultate sint præditi, seu, qui velint & possint ministrare Ecclesie: Voluntatem dum dico, intelligo propensionem & inclinationem ad hoc ministerium: Sub facultate comprehendendo sapientiam siue peritiam, sanctimoniam, prudentiam, & zelum. Itaque hæc in omnibus Ecclesie ministris præexiguntur; siue præsupponuntur, secundum plus & minus, ut loquuntur. Neque enim fieri potest, ut omnes æque excellent. In specie vocandi sunt pastores & doctores, qui sint sanæ doctrinæ, & sanctæ vitæ, & ad docendum idonei: neque fere perpetui. Similiter Presbyteri & Diaconi, qui non solum sancta vita ornati, sed etiam sapientia ad suum munus obcundum necessaria instructi sint: iique vel perpetui, vel temporarii: & rursus vel docti, vel indocti, prout Ecclesie sunt in vrbibus, & pagis, iisque amplis & opulentis, vel exiguis & inopibus. Hæc enim est mensura & norma huius rei: ut & illius, an distincta munia sint constituenda, Lectorum, Cantorum, Catechistarum, Ianitorum, an vero Pastoribus, aut Presbyteris, aut Diaconis hæc vel illa sint committenda. Et hæc quidem breuiter dicta sint de qualitatibus, ut vocant, ministrorum Ecclesie. Sed nobis propositum est inprimis hoc loco agere de Pastoribus Ecclesie.

II. Inprimis autem ad hoc tam excellens & diuinum officium vocandi atque adhibendi sunt, non qui magnificis modo titulis se theologos & sacerdotes profitentur, horumque sanctissimorum munerum stipendia lauta inuasent: sed qui ex fructibus suis cognoscuntur esse idonei, id est, regni Christi cognitione & studio præ aliis præditi atque flagrantes. Tales vero Christus rex noster sibi regniti & format, ex quibus vult hominum ordinibus: nec ullis hanc beneficentiam suam alligat hominum generibus, multo minus inanibus titulis & laruis. Quo itaque pauciores sunt in omnibus ordinibus, qui regnum Christi & solide habent cognitum, & in veritate cupiunt restitutum: eo diligentiore cura quærendi sunt & seligendi, in quacunque hominum sorte & conditione inueniantur. Quod non eo à me adfertur, quasi velim promiscue quoslibet adhiberi ad hoc munus pastorale, etiam laicos: sed ut intelligant lectores, ex omni hominum genere posse eligi, siue sint insignes prosapia, siue humili loco nati, siue titulis magnificis præditi, siue non. Perinde nempe hic est, ut in vita communi: ubi qui corporis valetudinem restitui cupit, is certe medicos non adhibet sibi pro magnificis titulis, & amplis opibus, quas artis medicinæ prætexu sibi cumulauerunt: sed quos cognouerit medendi & solida scientia, fidelique voluntate pollere. Sic nemo se elibenter committat nauis, quæ ab eo regatur, qui nomine tantum & opibus se gubernatorem iactet, peritiam autem nauigandi nullam teneat: sed mauult quisque cum eo nauigare, qui tametsi obscuro sit nomine, & tenuibus, vel etiam nullis facultatibus, ad rite tamen gubernandum nauem existat probe doctus & exercitatus. Quanto vero maiore cura & studio inquirendi & probandi sunt, quibus Ecclesia, non corpora sed summam credat religionis Christi reconcinnaudæ atque propagandæ, qua æterna omnium salus continetur. Illos itaque deligere oportet Episcopos, siue Pastores, qui & vim regni Christi probe norint, & toto illud corde cupiant obtinere, cum primis apud se ipsos, tum etiam apud omnes alios: nihilque in eo commodi vel gratiæ humanæ spectent, sed paratissimi sint extrema potius carnis incommoda subire, quam vllam præterire occasionem, regnum Christi adserendi & propagandi. Ad hæc spirituali quoque præditi sint prudentia, quod rem tantæ molis dextre & commode instituant atque conficiant. Plurimum quidem ad hoc institutum confert, si viri huiusmodi etiam dignitate aliqua, auctoritate, & gratia apud populum excellent: tamen ante omnia necesse est, ut scientiam religionis solidam teneant, & zelo eius flagrent: tum ad reuocandum illud vel prolatandum, sint spirituali scientia instructi: denique sanctitate vitæ conspicui, & inprimis turpis lucri minime cupidi: Breuiter itaque Episcopi debent esse docti, non indocti: ministri Ecclesie, non domini: non eiuusmodi, quos dignitas sola, sed sanctitas episcopos esse declarat: denique tales, qui ipsi præ esse populo soleant, non vero conductitiis vicariis semper vtantur.

III. Hanc thesaurum tribus potissimum argumentis confirmamus. I. Canon ille Spiritus sancti, quem in epistolis ad Timotheum & Titum, nominatim 1. Tim. 3. vers. 1. ad 14. & Tit. 1. vers. 5. 6. 7. 8. 9. hæc ipsa de re, quales sint Ecclesie ministri præficiendi, prodidit, quam religiosissima debet considerari, & ad eum omnia debent exigi in vocatione Pastorum. II. Dignitas, difficultas, & necessitas huius muneris id exigit. Agitur enim hic de summa rei, videl. de salute æterna. Et Episcopus debet omnium onera gestare; cumque aliis irascensibus datur venia, ipsi non datur: cum aliis peccantibus superest excusatio, ipsi minime, vt ait Chrysostomus homil. 3. in Actus. Porro Episcopus, vt idem d. l. ait, omnium linguis expositus est, omnium iudicis obiectus, & sapientium & insipientium; curis perpetuis obtunditur, tum diurnis, tum nocturnis: multos habet, quibus est inuisus, multos habet inuidentes. Et rursus: Dic mihi si quis decem habet filios subditos, assidue cum ipso viuens, cogitur sine intermissione curam illorum agere. Quid non patietur hic, qui tot habet, non domesticos, sed obedientiam habentes in sua ipsorum potestate. Et mox: Quam multos cogitur offendere volens nolens: quam multos obiurgare, velit nolent: Non temere dico, sed vt affectus sum ac sentio: Non arbitror inter sacerdotes multos esse qui saluant, sed multos esse qui pereant. In causa est, quoniam res excelsum requirit animum. Multas enim habet causas, quæ

quæ depellant ipsum à suis moribus : & innumeris oculis illi opus vndique. Non vides, quam multas res oportet adesse Episcopo, vt sit appositus ad docendum, vt tolerans malorum, vt tenax sit ac fidelis in doctrina sermonis? Quantæ hoc difficultatis, & quod alii peccant, illi imputatur. *Et infra*: Proinde si quis ad summum sacerdotium accesserit, velut ad sollicitudinem & curam, nullus facile illud susceperit. Nunc autem non aliter quam profanos magistratus, & hanc affectamus dignitatem: nimirum vt honorificemur & glorificemur apud homines, perdimur apud Deum. III. Testimonia veterum confirmant illas qualitates Pastoris, a nobis positas. Sic enim *Ambrosius lib. de dignitate sacerdotali cap. 4.* Sic polleat Episcopus sapientia, vt non solum creditum sibi populum sufficienter doceat, verum etiam & cunctarum queat hæresium contradictiones à Catholica repellere Ecclesia: ne sua imperitia imperitos minime doceat, & huiusmodi casu præuentus illi eueniat quod scriptum est: Cæco cæcus ducatum præbens ambo in foueam cadunt. Qui vero talem se, vt diximus, esse ignorat, Sacerdotium minime appetat, nec locum alterius vsurpare præsumat, præsertim illius, qui fulgore sapientia suæ populorum potest corda illustrare. *Idem serm. de Abraham*: Non solum in falsis verbis, sed etiam in simulatis operibus mendacium est. Mendacium namque est, Christianum se dicere, & opera Christi non facere. Mendacium est, Episcopum, sacerdotem, vel clericum se profiteri, & contraria huic ordini operari. *Hieronymus epist. 2. ad Nepotianum*: Sed Episcopi, sacerdotes se esse nouerint, non dominos: honorent Clericos quasi Clericos, vt & ipsi à Clericis quasi Episcopis honor deferatur. Scitum est illud oratoris Domitij: Cur ego te, inquit, habeam vt Principem, cum tu me non habeas vt Senatorem? Quod Aharon & filios eius, hoc Episcopum & Presbyteros esse nouerimus. Vnus Dominus, vnum templum, vnum sit etiam ministerium. Recordemur semper quid Apostolus Petrus præcipiat sacerdotibus: Pascite eum, qui in vobis est, gregem Domini, prouidentes, non coacti, sed spontaneè, secundum Deum, neque vt turpis lucri gratia, sed voluntarie, neque vt dominantes in clerum, sed forma facti gregi ex animo &c. *Idem in Mich. 2.* Si in Apostolorum loco sumus, non solum sermonem eorum imitemur, sed conuersationem quoque & abstinentiam amplectamur. *Idem epist. 1. ad Heliod.* Non omnes Episcopi sunt Episcopi, Attendens Petrum; sed & Iudam considera. Stephanum suspicis; sed & Nicolaum respice. *Et infra*: Non facit Ecclesiastica dignitas Christianum. *Et ibidem*: Non est facile itare loco Pauli, & tenere gradum Petri, iam cum Christo regnantium. *Cencilium Tolentanum IV. cap. 24.* Ignorantia mater cunctorum errorum, maxime in sacerdotibus Dei vitanda est, qui docendi officium in populis susceperunt. Sacerdotes enim legere sanctas Scripturas frequenter admonet Apostolus, dicens ad Timotheum, Attende lectioni, & exhortationi, & doctrina: Et, Semper permane in his. Sciunt igitur Sacerdotes Scripturas sanctas, & canones, vt omne opus eorum in prædicatione, & doctrina consistat; atque ædificent cunctos tam fidei scientia, quam operum disciplina. *Septima Synodus, vt citatur dist. 38. capitulo omnes pfallentes, statuit, Episcopum debere habere in promptu omnem diuinam Scripturam; atque secundum mandata Dei conuersari, & docere populum sibi commissum.* Substantia enim summi sacerdotii nostri sunt eloquia diuinitus tradita, id est, vera diuinarum Scripturarum disciplina. *Gregorius M. parte 2. Pastoralis cap. 4.* Moli præcipitur, vt tabernaculum sacerdos ingrediens tinnibulis ambiatur, vt videl. prædicationis voces habeat, ne superni iudicis iudicium ex silentio offendant. *Innocentius II. in Synodo Romana cap. 10.* Præcipimus etiam, ne conductitiis Presbyteris Ecclesiæ committantur: & vnaquæque Ecclesia, cui facultas suppetit, proprium habeat sacerdotem. Citatur in *Iure canonico caus. 21. quest. 2.* Vide plura huius generis *dist. 36. capitulo Illiteratus: ibidem, capitulo: Qui Ecclesiasticus: & caus. 1. quest. 1. capitulo.* Si qui episcopi: & *ibidem, capitulo Hi quoscunque: & dist. 43. capitulo, Dispensatio.*

IV. Huic thesi nostræ contradicunt Pontificii, & alij quidem verbis, alij facto. *Verbis* contradicunt, qui in Episcopo non requirunt magnam doctrinam, sed vocationem & officium in primis vrgent: vt supra quoque ex Bellarmino audiuimus, qui *l. 1. de Concilio. c. 16.* ait, Episcopos in Concilio habere auctoritatem iudicandi, non quia docti sunt, sed quia personæ publicæ sunt, id est, Principes habentes Ecclesiasticam iurisdictionem. *Facto* contradicunt, qui licet verbis concedant, has qualitates in Episcopo requiri, ad illas tamen non attendunt in vocatione, vel susceptione huius prouinciæ. Quibus vellem ob oculos versari illud *Augustini exposit. inchoata in epist. Rom.* Manifestum est, dici aliquid factis, sicut manifestum est negari aliquid factis.

V. Sed paulo penitius insiciamus hanc questionem; & quia Bellarminus in *Admonitione sua ad Episcopum Theanensem nepotem suum*, ea, quæ necessaria sunt Episcopo, qui vere salutem suam æternam in tuto ponere velit, ad nouem controuersias, quas ita vocat, reuocauit, ductum ipsius sequemur, & breuiter istas controuersias examinabimus. *Prima autem controuersia est*: An liceat appetere, vel saltem optare Episcopatum? Bellarminus negat ob has causas. 1. quia Episcopatus non est desiderandus, sed admirandus; quippe qui Angelicis humeris formidandum; & denique Episcopus debeat inter alios homines lucere vt sol inter stellas. 2. quia hæc est sententia aliorum doctorum: nominatim Augustini & Thomæ; quorum alter Patrum, alter Scholasticorum princeps habetur. Sic autem *Augustinus lib. 19. de ciuitate Dei c. 19.* Locus superior, sine quo regi populus non potest, est ita teneatur, atque administratur, vt decet: tamen indecenter appetitur. *Thomas in explicatione verborum Apostoli, Qui episcopatum desiderat, bonum opus desiderat, ait*: Aut appetit aliquis circumstantias (*id est, honorem, opes &c.*) tunc nescit, quid appetat: aut appetit ipsum opus (*id est, officium episcopale*) & hoc est superbia. 3. quia in historiis & vitis sanctorum legimus, plurimos sanctos viros, omnibus actibus Episcopatum vel recusasse, vel non nisi inuitos & coactos suscepisse, vt Corneliū Papam, Ambrosium, Gregorium M. Fulgentium &c. qui petierint vel appetierint, nullos omnino sanctos viros reperiri. 4. quia nullum huius rei testimonium in Scripturis occurrit. Nam quod Apostolus ait *1. Tim. 3.* Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat: non habet hunc sensum, quasi Apostolus Episcopatum ponat inter ea, quæ laudabiliter appeti possunt, sed, quod qui Episcopatum desiderat, bonum opus, id est, rem perfectissimam & altissimam desiderat. Quod explicat Apostolus, dicens: Oportet enim Episcopum irreprehensibilem esse. Ex his itaque concludit Bellarminus, Episcopale officium non ambiendum, sed formidandum

esse. In hac dissertatione Bellarmini dominatur fallacia à dicto secundum quid ad dictum simpliciter: itemque oppositorum. Nam appetitus & desiderium alicuius rei est vel cum ordine & modo, vel sine illis. Sicut itaq; in re. appetitus inordinatus & immoderatus officij alicuius est damnandus: ita quoque in Ecclesia. Hoc vulgo appellatur crimen ambitus. At vero si quis cum recta ratione ambiat munus, ita vt illud petat ex conscientia suæ qualificationis, vt loquuntur, & consilio bonorum: vtique illud non est damnandum. Et ita *Thomas d. l. scribit, Episcopatum imminente necessitate posse appeti*: Sic *Gregorius in prima parte Pastoralis* ait, tempore Apostolorum licitum fuisse & laudabile, Episcopatum appetere: quoniam idem erat, atque appetere martyrium. Itaque aliquando est licitum, & laudabile, imo & necessarium, appetere Episcopatum: ac proinde simpliciter hæc questio non est neganda. Deinde, Episcopatus est & admirandus, & desiderandus: quia hæc duo se non perimunt. Tertio, nimia perfectio tribuitur Episcopatu: vt dicemus iam iam ad *controuersiam quartam*. Quarto, Patres & Scholastici loquuntur *regulæ de Episcopatu*: quæ dicta non sunt ad viuum rescanda. Quinto, verba Apostoli sunt manifesta, ita vt ipsi vis fiat a Thoma: idque magis, quod Episcopatum ille metitur externa illa pompa, quæ in Papatu obtinet. At nos vrgemus ipsius formam internam, quæ consistit in prædicatione verbi, administratione sacramentorum, & gubernatione: quæ tria aliquis bona conscientia potest appetere, & quando est necesse, petere. Sexto, exempla allata vel modestiam, vel hypocriam, vel nimiam timiditatem arguunt.

VI. *Secunda controuersia est*, An Episcopus teneatur in Ecclesia sua residere, & non inde discedere, nisi ad tempus, ob causas in *Concilio Tridentino sess. 24. cap. 1.* explicatas? Hanc questionem Bellarminus recte negat. 1. quia Episcopus teneatur sub præcepto diuino ad illud, quod est necessarium ad finem Episcopi, vt est cura animarum. Iam vero residentia personalis Episcopi est necessaria ad curam animarum: quæ in his actibus personalibus est posita, scilicet in doctrina, ministracione sacramentorum, visitatione, custodia, diligentia. Nam Apostolus dicit: *Oportet Episcopum doctorem esse*; non vero, Oportet Episcopum habere doctorem. Et in ordinatione Episcopi dicitur: *Vade, prædica populo Dei*. Et Christus dicit: *Pasce*. Pastoris autem nomen non meretur, qui non adest gregi suo. Itaque residentia ista est de iure diuino. 2. Thomas, Caietanus, Dominicus a Soto, & alij in hac sententia. 3. Concilium Tridentinum ita sancit; & inter alia sic habet: Cum Christiana charitas, vrgens necessitas, debita obedientia, ac euidens Ecclesiæ, vel reip. utilitas aliquos nonnunquam abesse postulent & exigant &c. Hæc summam Bellarminus: quæ valde probamus.

VII. *Tertia controuersia est de officio Episcopi*: An videl. teneatur per se prædicare? Respondet Bellarminus. Conuetudo quidem communis inuoluit, vt per alios prædicet: sed veritas, aut certe securior sententia est, quod per se prædicare teneatur. 1. quia id docet Episcopalis consecratio, in qua dicitur: *Accipe Euangelium, vade, prædica populo tibi commissum*. 2. quia idem docet *Concilium Tridentinum sess. 5. c. 24.* 3. idem docet nomen pastoris. Dixit enim Dominus Petro, & in eo omnibus Episcopis, *Pasce oves meas*. Et *Iohan. 10.* dixit idem, *Oves pastorem sequuntur, & vocem eius audiunt*. Sic Paulus *Act. 20.* dicit, se annuntiasse omne consilium Dei, & docuisse publice atque per domos. Similiter *Ezech. 33.* pastor appellatur speculator. 4. Apostoli & eorum successores legatione funguntur pro Christo. Christus autem dicit se missum fuisse ad prædicandum Euangelium, *Luc. 4. Esa. 61.* Idem Apostolis dixit, Sicut misit me Pater, & ego mitto vos, *Iohan. 20.* item, Prædicate Euangelium, *Marc. 16.* Et Paulus ait: Si euangelizauero, non est mihi gloria, necessitas enim mihi incumbit. vñ enim mihi, nisi euangelizauero, *1. Cor. 9.* Ideo monet Timotheum *1. epist. 4.* Prædica verbum, in ista &c. hoc ipsum declarat Concilium Carthaginense IV. quod officium Episcopi describens dicit, Episcopum debere tantum vacare lectioni, orationi, & prædicationi verbi Dei: cetera per alios facere. Nunc vero plerique Episcopi prædicationem alii committunt, temporalia negotia, quasi propria sibi vendicant. Vtri rectius faciant, S. Gregorius iudex esto. Ille certe sic loquitur *lib. 2. Epist. 30.* Episcopi est de prædicationis ministerio semper cogitare. Sed ante S. Gregorium, Apostoli disertis verbis dixerunt. *Act. 6.* Non est æquum, nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Verum quidem est, hoc nostro tempore multos concionatores inueniri: Sed non ideo Episcopi cessare debent à ministerio verbi, ad quod proprie ordinati sunt, cum in ordinatione seu consecratione, hoc etiam tempore illis dicatur, *Accipe Euangelium, vade, prædica populo tibi commissum*. Et hæc quoque Bellarmini, *de Cæcitate* proposita, vehementer probamus.

VIII. *Quinta controuersia est de perfectione vitæ Christianæ*. An Episcopus teneatur esse perfectus? Et quod teneatur, docent omnes Scriptores: vt Christus *Matth. 5.* Vos estis sal terræ, & lux mundi. Item Apostolus *Tit. 2.* In omnibus te præbe exemplum bonorum. Et *Thomas 2. 2. quest. 184. artic. 2.* vbi docet, in genere perfectionis Episcopos se habere, vt perfectiores; religiosos autem, vt perfectos. Religiosi autem sunt in statu perfectionis acquirenda, quia faciunt tria vora; paupertatis, contra affectum diuitiarum; castitatis, contra concupiscentiam carnis; obedientiæ, contra superbiam vitæ. Episcopus igitur, qui est in statu perfectionis adeptus, tenetur esse perfectus in charitate Dei & proximi, circa diuitias Ecclesiæ, ne illas esse suas existimet: circa castitatem, vt Angelica puritate Deo ministret: denique circa humilitatem, vt ponat animam suam pro fratribus. Merito itaque *Gregorius part. 2. sui Pastoralis* ait: Tantum debet actionem populi transcendere præsulis, quantum distare solet à grege vita Pastoris. Itaque quanto sapientior & sanctior est homo pecudibus, tanto sapientior & sanctior debet esse Episcopus hominibus suæ curæ commissis. Porro *Gregorius d. l.* ait: Sit Præsul singulis compassione proximus, præ cunctis contemplator: et suspensus: id est, possideat perfectionem vitæ actiue, quæ est in charitate perfecta erga proximum; & contemplatiue, quæ est in charitate perfecta erga Deum. Ita enim Christus totos dies consumsit in charitate proximi, docendo, exhortando &c. & noctes totas in charitate Dei, orando, contemplando &c. Et Apostoli assidue intenti fuerunt prædicationi & orationi, *Act. 6.* Hanc perfectionem imitentur Episcopi. Excludit autem hæc perfectio ludos, venationes, lectionem librorum vanorum, occupationes temporales, & alia id genus omnia. In his Bellarmini verbis, summam pro-

propositis, placet intentio: et si non possumus probare, quod de nimia perfectione differit, hoc est, de tribus illis votis meritoriis. Hæc si absint, totus discursus probari potest, quatenus loquitur de idæa boni Episcopi.

IX. *Quinta controuersia* est de ordinatione Clericorum: An liceat vel expediat multos ordinare? In hac re multi falluntur, qui existimant multiplicandum esse Clerum, & ideo sine magno delectu manus imponunt. Optauerunt, est Ecclesiam euertere. Ideo B. Apostolus clamat: Nemini cito manus imponatur, nisi nullus ordinetur ad titulum patrimonii, nisi pro necessitate, vel utilitate Ecclesiae. Proinde maximus est abusus ordinare quoslibet ad titulum patrimonii. Plurimi enim ordinari cupiunt pro utilitate sua, non Ecclesiae. Unde sacerdotium contemptibile redditur, & Ecclesia scandalis patet. Imitari debent Episcopi sanctos Pontifices Romanos, qui in primordiis Ecclesiae parcissimi erant in Presbyteris ordinandis. Constat enim ex Anastasio bibliothecario, per annos circiter ducentos ordinationes presbyterorum & diaconorum Romæ factas à Pontificibus quindecim, tam fuisse parcas, ut nullus illorum Pontificum excederet numerum presbyterorum decem & octo, etiam si diu vixerit. Hanc quoque orationem Bellarmini; *ubi iniquum*

X. *Sexta controuersia* est de multiplicata beneficiorum; quam quidem sacri Canones horrent: ut patet *dist. 86. can. singula*. Canon ait: *Singula Ecclesiastica officia singulis quibusque personis singulatim committi iubemus*. Sicut enim in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non habent eundem actum: ita in Ecclesia corpore iuxta B. Paulum, in vno eodemque spiritu alii conferendum est hoc, alii illud officium; neque vni, quantumlibet exercitata persona, vno tempore duarum rerum officia committenda sunt. Quo pertinet *c. 2. Concilii Tridentini, sess. 7. itemque cap. 13. & 17. sess. 24.* Nimirum sicut varietas membrorum per diuersa officia, & robur corporis seruat, & pulchritudinem representat: ita varietas personarum per diuersa officia recte distributa, & fortitudinem & venustatem sanctæ Dei Ecclesiae manifestat. Et sicut indecorum est, ut in corpore humano alterum membrorum alterius fungatur officio: ita nimirum noxium simulque turpissimum, si singula rerum ministeria personis totidem non fuerint distributa. Sed quia multi multa beneficia ex dispensatione Pontificia possident; sciendum est, Pontificiam dispensationem, quando non adest causa iusta dispensandi, valere in foro fori siue soli, non in foro poli: ut aperte docet *Thomas quodlibet 9. artic. 15. vbi postquam retulisset illa verba S. Bernardi: Qui non vnus, sed plures est in beneficiis; non vnus, sed plures erit in suppliciis*; postea hæc addit, *Habere plures præbendas, plurimas in se inordinationes continet*. Idem docet *Dominicus Soto l. 3. de iust. & iure q. 6. arr. 3.* his verbis: *Habere plures præbendas, si inde spectetur, statim sonat quasdam ordinis peruersiones: primum, quia ratio docet ut vnicuique ministerio suus deputetur minister; & cultus diuinus detrimentum patitur; & multi digni egent, alij vero hac ratione abundant; & foementum ambitionis inde subministratur. Itaque huiusmodi beneficiorum coacervationes, siue per dispensationem fiant, siue secus, carere non possunt culpa atque scandalo. Valde profecto bene hæc dicuntur à Bellarmino.*

XI. *Septima controuersia* est de modo agendi cum Principibus seculi, in libertate Ecclesiae tuenda. Vbi duo sunt necessaria. vt nihil temere & sine consilio agamus. 2. vt sic viuamus, vt intelligant Principes, vel Principum administrari, nos non querere occasiones rixandi cum illis, sed solo Dei timore & honore duci, vt libertatem Ecclesiae defendamus: & reuera conemur officiis & beneficiis amicitiam eorum diligenter conseruare. Multa enim Principes seculi concedunt amicis Episcopis, quæ non concederent iis, quos sibi aduersarios esse sciunt, aut credunt. Quæ Bellarminus hic scribit de concordie studio, placent. Sed causa principalis non probatur: quia vt Episcopi simul sint Principes seculares, nulla ratione defendi potest.

XII. *Octaua controuersia* est de modo agendi cum consanguineis & affinibus. Vbi Canones Apostolorum oportet sequi, qui prohibent, ne res Ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donent, sed si pauperes sint, iis vt pauperibus distribuant. Similiter *Concilium Tridentinum, sess. 2. c. 1. cauet, ne Episcopi ex rebus Ecclesiae consanguineos familiaresue suos augere studeant. Quod ipsum iam olim Augustinus & Ambrosius fecerunt & monuerunt. Hoc itaque probe obseruent viri Ecclesiastici, quibus hoc vitium videtur esse commune, vt nimio amore prosequantur consanguineos & affines, illosque locupletare studeant. Hæc quoque resolutio Bellarmini placet: vt vt hypothesis nobis non placeat. Præsupponitur enim, Episcopos habere opes instar principum secularium.*

XIII. *Nona & vltima controuersia* est de rebus Ecclesiasticis, in quos vsus expendi debeant. Vbi veteres Patres valde rigidi erant. Sed Scholastici de minoribus sententiam sequuntur. Sic enim *Thomas in 2. 2. q. 18. art. 7.* distinguit de bonis Ecclesiasticis. Aliubi sunt distinctæ portiones Episcopi, Cleri, Ecclesiae materialis, & pauperum: alibi non sunt distinctæ, sed sibi dei Episcopi permixtum est, vt ex rebus Ecclesiasticis partem distribuatur clericis, partem pauperibus partem infumam in restauracionem Ecclesiae materialis, partem sibi referret ad modicam sustentationem suam. Certum est enim, ad hos omnes fines donata fuisse Deo bona Ecclesiastica. Et si quidem portiones distinctæ sunt: nulla dubitatio esse potest, quin Episcopi sola sua portione contenti esse debeant: si vero distinctæ non sint, vt in plerisque locis accidit, certum est peccare mortaliter eos Episcopos, qui non sunt contenti frugali mensa, & tenui suppellectili, & reliqua non infumant in reparationem Ecclesiae, & vsu pauperum. Ex his facile colligere est vtum liceat Episcopis thesaurizare, vel multam familiam famulorum alere, vel in ludis, & conuiujs, & venationibus pecuniam perdere, aut in extruendis vel ornandis palatijs, & hortis, more Regum thesauros Ecclesiae sumere. Et hæc quoque Bellarmini nostri decisio bona est.

XIV. Hæc itaque est summa eorum, quæ Bellarminus in illo libello ad nepotem suum disputat. Quæ quidem ideo adduxi, vt verbis tanti Cardinalis perstringeremus luxum & insolentiam Episcoporum nostrorum, qui nihil fere minus sunt quam Episcopi: & vt hinc quoque nostra questio lucem acciperet. Multa enim ab illo dicuntur; vnde facile constare potest, quales pastores sint vacandi ad hoc arduum munus.

CAP. IV.

Penes quos sit electio ministrorum Ecclesiae, sententia nostra.

I. DE vocatione ministrorum Ecclesiae iam sequitur secunda questio: Vtrum ius vocandi, siue eligendi ministros Ecclesiae, ad solos Episcopos, & potissimum quidem ad Pontificem Romanum pertineat: an vero ad vniuersam Ecclesiam, hoc est, ad Pastores & Seniores, referentes populum, seu plebem Christianam, & præsertim ad magistratum Christianum, referri debeat; seruatō nimirum in omnibus recto ordine & decore, prout in Ecclesia Christi seruari debet? In hac igitur questione nos posteriorem affirmamus, priorem vero negamus: Pontifici contra, priorem affirmant, posteriorem negant.

II. Quod attinet ad negationem nostram prioris partis; quia nullam Romani Pontificis eminentiam supra reliquos Episcopos hic agnoscimus, vt *Chamierus tom. 2. fufe ostendit*; nec peculiare quoddam eligendi ius, tanquam humanum commentum, nullo diuino iure subnixum, sed ex mera superbia ortum, & deinde vi ac tyrannide manifesta confirmatum plane repudiamus. Porro argumenta nostra pro affirmatiua parte prioris membri, hoc est, pro iure totius Ecclesiae in eligendis verbis ministris, siue omnium eorum qui totam Ecclesiam hac in parte representant, in septem classes partitur, hoc ordine.

III. In prima classe sunt loca Scripturæ, in quibus potestas clauium totius Ecclesiae datur; nosq; Ecclesiam, tanquam communem omnium piorum matrem, atque columnam & firmamentum veritatis, obseruare, ac reuerenter audire iubemur. Nam quod dicitur *Matth. 16.* Tibi dabo clauem &c. Augustinus tract. 124. in Iohan. interpretatur dictum esse Petro, vt is personam gereret Ecclesiae. Itaque clauem regni caelorum non soli Papæ, aut episcopis, sed toti Ecclesiae sunt date. Sic *Matth. 18.* traditur formula disciplinae Ecclesiasticae, quæ toti Ecclesiae præscripta est. Caterum nomine clauium significatur omnis potestas Ecclesiastica. Igitur tota multitudo fidelium potestatem habet à Christo eligendi & vocandi ministros. Deinde Episcopi non sunt domini, sed ministri Ecclesiae, vt constat ex *1. Cor. 3. & 1. Petr. 5.* Iam vero Ecclesia est columna & firmamentum veritatis, *1. Tim. 3.* Igitur summum tribunal est penes Ecclesiam, non penes episcopos. proinde illa potest eligere & vocare ministros. Ad hæc quoque classem pertinet illud argumentum. Imperat Dominus *Iohan. 10.* vt non audiamus vocem alienorum. Et rursus *Matth. 7.* vt fugiamus falsos prophetas. Et Apostolus iubet *Gal. 1.* anathematizari eos, qui docent aliquid præter Euangelium. Igitur populus Christianus diuinitus habet mandatum, quo tenetur bonos pastores querere, & vocare, & perniciosos reicere.

IV. In secunda classe sunt exempla aliquot V. T. vbi non solus Pontifex, aut Sacerdos, sed vel totus populus Israelis, vel saltem ipse Rex, aut summus magistratus, in quem populus omnem potestatem contulerat, non modo inferiores Sacerdotes, ac Leuitas, sed interdum ipsos etiam Pontifices, suo arbitratu vel instituit, vel ab officio remouit. Ita rex Salomon Pontificem Abiatharem repudiat, eiusque loco Sadochum constituit, *1. Reg. 2.* Vide etiam passim in vtroque libro Chronicorum: vbi David, Salomon, & alij pii Reges, simile potestatem in constituendis, aut distribuendis, aut alio modo mutandis Sacerdotum officijs usurparunt. Vide quoque *Iudic. 17. & 18.* de Sacerdote illo, quem primo quidem vir quidam opulentus Micheas, deinde vero tota tribus Danitarum ad S. ministerium vocauit. Nihil iam dico de Mose, Aharonem simul vocante & ordinante. Id enim fuit extraordinarium. Sed ordinariæ potestatis exempla tantum virgemus.

V. In tertia classe est praxis Apostolorum in N. T. qui, licet extra ordinem à Christo vocati, & singulari potestate diuinitus instructi essent, nunquam tamen absque consensu totius Ecclesiae, quæquam ad ministerium factum vocarunt. Nam *Act. 1.* cum Apostolus aliquis in locum Iudæ eligendus esset, Petrus quidem, ordinis causa, ipsam actionem inchoat, & moderatur: sed tota Ecclesia duos eligit, de quibus sortes postea iactæ fuerunt. Sic *Act. 6.* tota priorum multitudo septem Diaconos elegisse dicitur: quos Apostoli postea per manum impositionem solenniter ordinarunt. Denique *Act. 14.* dicuntur Apostoli passim constituisse Presbyteros, sed per populi suffragia, hoc est, libera suffragia, quæ manuum protensione olim significabantur.

VI. In quarta classe est praxis Ecclesie viuentibus Apostolis. Nam *1. Tim. 4.* Presbyterium dicitur Timotheo manus imposuisse, hoc est, ad verbi ministerium ipsum vocasse. In Presbyterio autem non soli Ecclesiastici, sed & alij seniores e plebe, seu populo delecti, olim continebantur: sicut in *1. Tim. 5.* apparet: vbi duplices Presbyteri distinguuntur, quorum alij laborant in sermone, alij non. Ergo vniuersa Ecclesia per suum Presbyterium eligere debet idoneos verbi ministros.

VII. In quinta classe sunt rationes varia; nominatim illa, quæ dicitur, ab ipsa naturali equitate, & publica honestate. Etenim multo iustius honestius, & tutius est, vt ab omnibus, suo loco & gradu, eligantur verbi ministri, quam ab vno aliquo Episcopo: quippe qui solus facilius hic falli, & corrumpi, suaque potestate abuti potest, quam vniuersa Ecclesia. Imo æquum est omnino, vt qui tota Ecclesiae ministrare debent, ex consensu etiam totius Ecclesiae eligantur: ne videlicet ignoti, aut exosi, aut suspecti Pastores inuitis Ecclesijs obtrudantur. Atqui Pastores reuera totius Ecclesiae ministri sunt, & in Scripturis passim appellantur, *1. Cor. 3. 2. Cor. 4. & Gal. 1.* Huc accedit, quod Apostolus *1. Tim. 3.* iubet, vt, qui eligendi sunt ad Ecclesiae ministerium, ab omnibus habeant honestum testimonium. Ergo necesse est omnium consensum huc accedere: Denique vt in politicis electio est penes populum in Democratia, penes optimates in Aristocratia: ita in Ecclesia, quæ habet formam temperatam ex Democratia & Aristocratia, idem recte & vtiliter obseruatur. Et quia regimen Aristocraticum prædominatur, electio pastorum iure tribuitur Presbyterio, vt pote in quo sunt optimates Ecclesiastici.

VIII. In sexta classe est praxis veteris Ecclesiae, siue diuturna consuetudo. Hic enim usus fuit in Ecclesia per annos 1300. & solum a tempore Friderici II. qui obiit anno 1250. introductus, ut Laici excluderentur ab electione. Quod autem tam diu durauerit consuetudo eligendi ad suffragia populi, constat ex decretalibus epistolis editis a Gregorio IX. qui sedit tempore Friderici. Nā *tit. de electione cap. Messana* extat mentio huius rei: nec nō in epistola eiusdem Gregorii ad Episcopum Bremensem, apud *Krantzium lib. 8. Metropolis. cap. 3.* Confer cum seq. classe.

IX. In septima & ultima classe sunt testimonia Patrum, & aliorum. Sic enim *Cyprianus lib. 1. epist. 4.* Propter quod plebs obsequens praeceptis Dominicis, & Deum metuens, a praeposito peccatore separare se debet, nec ad sacrilegi facerdotis sacrificia miscere, quando ipsa maxime habeat potestatem, vel eligendi dignos sacerdotes, vel indignos recusandi, quod & ipsum videmus de diuina auctoritate descendere, ut Sacerdos plebe praesente, sub omnium oculis deligatur, & dignus atque idoneus publico iudicio, ac testimonio comprobetur. *Nominatim* vero Cyprianus hic adducit illa loca, superius ex Actis citata, & praeterea alium locum ex *Num. 20.* de Eleazari per Moesam electione. *Theodoretus lib. 1. hist. Eccles. c. 9.* recitat epistolam Concilij Niceni, ad Alexandrinos scriptam, ubi inter alia dicitur: Dignum est, vos potestatem habere, & eligendi quemlibet, & nomina eorum dandi, qui Clero sunt digni, & absolute facere omnia secundum leges & sanctiones Ecclesiae: Si quem vero contigerit requiescere in Ecclesia, tunc prouehi in honorem defuncti eos, qui nuper assumti sunt, solummodo si videantur digni, & populus eos elegerit, concedente simul, & designante maxime Alexandrinae ciuitatis Episcopo. *Idem Theodoretus lib. 5. c. 9.* recenset epistolam Concilij II. generalis, ad Damasum scriptam, ubi sic legitur: Reuerendissimum, & Deo amabilem Nectarium Episcopum ordinauimus coram vniuersali Concilio, cum omni concordia: sub aspectu etiam Deo amabilis Imperatoris Theodosij, vniuersique Clerici, cuncta decernente pariter ciuitate. Similia legere est apud *Leonem epist. 39. Gregorium lib. 2. epist. c. 69. Gratianum dist. 23. 24. 62. 63. 65. 67. 68. q. 1. can. Licet Nominatim, dist. 63. capitulo 22.* dicitur, Imperatorem ius habere eligendi Pontificem. Idem docetur *capitulo seq. In eadem dist. capit.* Quia igitur, diserte statuitur, voluntatem Principis in ordinatione Pontificis desiderari. *Capitulo* Reatina rogat Papa Leo IV. Lotharium & Ludouicum Augustos, ut Reatinam Ecclesiam cuidam electo dignentur concedere. *Capitulo* Nobis scribit Ritae Comitissae, se regio praeposito Columnum ordinare episcopum Reatinae Ecclesiae. *Capitulo* Lectus Stephanus Papa Guidoni comiti scribit, Imperatoris epistolam in electione antistitis desiderari, & sine ea Episcopum ordinare recusat. *Capitulo* Agatho ex gestis Romanorum Pontificum statuitur, electum in Romanum Pontificem non ordinandum, nisi eius decretum Imperatori primum praesentetur. *Capitulo* Cum longe ex Concilij Toletani XII. cap. 6. ostenditur, in electione episcoporum, Principis desiderari assensum. Denique ipsi Papi factentur, in electione ministrorum iam olim populi consensum, & requisitum, & adhibuit fuisse; licet id per conuenientiam Episcoporum factum esse dicant. Vide paulo post *cap. 7. §. 1.*

X. Huiusmodi sunt argumenta nostra: ad quae *Bellarminus lib. 1. de clericis. c. 7.* summam ita excipit. 1. Augustinus dicit. Petrum accepisse clausas in persona totius Ecclesiae, quia in totius Ecclesiae commodum & utilitatem eas acceperat pro se & successoribus suis. 2. Ecclesia soluit & ligat, quia Praelati hoc faciunt in ea. 3. Episcopi sunt ministri Ecclesiae, quia pro ea laborant, non illi obediendo, sed eam regendo. 4. Populus debet quidem discernere verum prophetam a falso, sed non alia regula, quam diligenter attendendo, an is, qui praedicat, dicat contraria is, quae dicebantur a praecessoribus, vel iis, quae dicuntur ab aliis ordinariis pastoribus, & praesertim ab Apostolica sede, tanquam Ecclesia principali. Non igitur debet populus iudicare pastorem suum, nisi noua audiatur. 5. Quod tota Ecclesia elegit ministros Ecclesiae, *Act. 1. c. 6.* id factum est ex concessione Petri. Et locus posterior non est ad propositum: ut pote qui agit de electione diaconorum: non vero Episcoporum. 6. *Act. 1. c. 6.* potest tria significare: eligere per suffragia, eligere quocumque modo, & ordinare per manuum impositionem, quae tertia significatio locum habet *Act. 14.* non vero prima. 7. Rationes politicae hic sunt ineptae. 8. Ex testimoniis Patrum non potest colligi, esse de iure diuino, ut populus eligat, sed illam consuetudinem iam tum coepisse & viguisse, ut populus electioni admisceretur, ferendo testimonium de vita & moribus ordinandorum. Nam in primis, Apostolorum tempore & deinceps multis annis nihil potuit in electionibus populus, nisi testimonium vitae dare: deinde consequentibus seculis irrepsit plebs ad suffragia.

XI. Ad has Bellarmini exceptiones replicamus. ad 1. Clauis datae sunt Petro & reliquis Apostolis, hoc est, toti Ecclesiae. Nam potestas clauium data est proculdubio, non personis mortalibus, sed vniuersitati immortalis. Itaque pastores habent illam potestatem per & propter Ecclesiam. ad 2. Ecclesia soluit & ligat vel tota, vel per praelatos. ad 3. episcopi regunt quidem illi Ecclesiam, sed non more regio, verum sub Christo rege. ad 4. Populus habet aliam normam iudicij, & alium Lydium lapidem, videlicet Scripturam sacram. ad 5. Non factum est hoc concessione Petri, sed iure diuino: ut patet ex *num. 1.* & ex nostris argumentis *classe 1. allatis, ad 6.* Nouus est usus iste verbi *χρησθῆναι*: ut obseruat Stephanus in Thesauris. Vera autem significatio est, creare per suffragia. ad 7. Firmae sunt istae rationes: quia concludunt ab aequitate, & a simili. ad 8. Imo vero Patres dicunt, populum habere istam potestatem. Vnde vero, nisi a Deo? Sed quid multa? Tota Ecclesiastica potestas de iure diuino est penes totam Ecclesiam, hoc est, clero simul & populo diuinitus est attributa. Bona vero pars istius potestatis vertitur in electione pastorum. Itaque maior est totius Ecclesiae auctoritas in eligendis ministris, quam quae solis Clericis, hoc est, parti duntaxat alicui, conuenire possit.

☞ (?) ☞

CAPVT V.

Penes quos sit electio ministrorum Ecclesiae, sententia Papistrarum.

I. **Bellarminus** libro 1. de Clericis cap. 2. ad 11. proponit octo propositiones, sex de quibus prima agit de ordinatione, secunda de vocatione, sequentes sex de electione ministrorum Ecclesiae. Has igitur examine-mus. *Prima eius propositio* seu sententia est: Ordinationem tum Episcoporum, tum aliorum Ecclesiae ministrorum, non ad plebem, sed ad solos Episcopos pertinere. Hanc propositionem operose probat ex Scripturis, decretis Conciliorum, testimoniis Patrum, more populi Dei, & exemplis maiorum. Sed quorsum iste apparatus? Nos enim concedimus, ordinationem ministrorum Ecclesiae a solis Episcopis, seu Pastoribus, in Ecclesia, per publicam ordinandorum praesentationem, cum pijs precibus, & solenni tum ad ipsos, tum ad populum admonitione coniunctam; imo etiam per conspicuam aliquam ceremoniam, puta manuum impositionem, recte peragi; tamen hunc ritum praecise necessarium esse negamus. Sed hac de re vide mox *cap. 7.*

II. *Secunda propositio* sequitur: Vocatio, seu missio ministrorum non ad populum pertinet, sed ad Episcopos, & potissimum ad summum Pontificem. Ratio est: quia Ecclesiastica iurisdictio non est in ipso cetero fidelium, sed in capite, id est, in summo Pontifice, & ab ipso ad Episcopos ceteros deriuatur. Id quod probatur *primum* ex verbo Dei. Legimus enim Petro collatam potestatem *Matth. 16. & Ioh. 21.* Tibi dabo clauis: Pasce oues meas. Et rursus Apostolis *Ioh. 20.* Ego mitto vos. Et: Quorum remiseritis peccata. Multitudini autem fidelium Christus, author omnis Ecclesiasticae iurisditionis, nihil vnquam tribuisse legitur. *Deinde* idem hoc probatur ex Apostolica consuetudine. Nam *Act. 14.* Paulus, & Barnabas, Episcopi & Apostoli constituebant per ciuitates Presbyteros: *& Tit. 1.* Huius rei gratia, inquit Apostolus, reliquit Cretae, ut constituas per ciuitates Presbyteros, sicut ego constitui tibi. Et ipsi etiam Centuriatores *Cent. 1. lib. 2. c. 2.* fatentur, primos Episcopos post Apostolos ab Apostolis constitutos. *Denique* idem colligitur ex sequentibus. Demonstratur enim sumus paulo infra electionem ministrorum populo non conuenire: ex quo certe sequitur maiori ratione, vocationem eidem populo non conuenire. *Resp. 1.* Potestas ligandi & soluendi, item oues Christi pasceudi, Apostolis omnibus ex a quo fuit concessa, *Ioh. 20. Act. 20. 1. Petr. 5.* Quid vero haec ad Papam? Ille enim non est legitimus Apostolorum successor. 2. *Cap. praeced.* probauimus, iurisditionem Ecclesiasticam toti Ecclesiae diuinitus concessam esse. 3. Apostoli fuerunt ministri extraordinarii; & habuerunt iurisditionem Ecclesiasticam cumlatiue. Idem de Episcopis iudicium est, quantum ad cumulum iurisditionis. 4. Nos iam ante ostendimus, electionem pastorum conuenire populo Christiano: & ad argumenta aduersaria paulo post respondebimus.

III. *Tertia propositio* est: Electio ministrorum Ecclesiae non fit a solo Deo. Hanc propositio nihil ad nos. Neque enim asserimus, semper esse electos, seu praedestinos ad vitam aeternam, verique coram Deo iustos, quicumque Ecclesiae ministerio funguntur. Imo plurimos idem accidere dicimus, quod fabris arcae Noe vsuenerit: qui aedificabant arcam, neque tamen seruabantur in arca. Sic plurimi Episcopi, siue pastores, colligunt Ecclesiam, neque tamen seruantur in Ecclesia.

IV. *Quarta propositio*: Non decuisse Christianos Sacerdotes carnali successione propagari. Neque haec propositio ad nos pertinet. Fatemur enim, neque carnalem generationem, neque simile quippiam externum, quod videlicet in lege Moysi olim spectabatur, in vocatione ministrorum N. T. spectandum esse: sed solius sanae doctrinae, & sanctae vitae, & sufficientium doctorum rationem habendam esse. Quod vero dicitur de Christianis Sacerdotibus, *singulis, & ceteris* illa vox accipiatur, admittimus; si proprie, negamus in N. T. vlos esse sacerdotes: quae de re supra in *supplemento tomi 4.*

V. *Quinta propositio*: Ius eligendi summum Pontificem, ceterosque Ecclesiae Pastores, non conuenit populo iure diuino. Sed si quid aliquando hac in re populus potuit, id totum habuit ex conuenientia, vel concessione Pontificum. Hanc vero propositio est contra nos. Videamus itaque argumenta Bellarmini, eaque numero septem. *Primo* adfertur exemplum Aharonis: qui a solo Mose fuit electus in Pontificem: sine vilo vel consensu, vel consilio multitudinis. *Secundo* idem probatur exemplo & verbo Christi, qui *Iohan. 20.* ait Apostolis: Sicut misit me Pater, & ego vos. Quare voluit, ut ea ratione Apostoli gubernarent Ecclesiam, qua ipse eam gubernauit. Atqui Christus in his terris ita gubernauit Ecclesiam, ut elegerit XII. Apostolos, & LXX. discipulos sine consilio, aut suffragio vilo multitudinis. *Tertio* ex iure diuino, tum naturali, tum etiam scripto, nam iure diuino scripto Episcopi sunt pastores populi, populi sunt oues, *Iohan. vlt. Act. 20. 1. Petr. 5.* Ratio autem naturalis apertissime docet, ouibus non conuenire, ut pascant, regant, vocent pastores. *Quarta* idem probatur exemplo Apostolorum, qui Episcopos passim eligebant sine vilo suffragio multitudinis: ut vel ex eo constat, quod Episcopos a se creatos mittebant ad populos absentes & infideles. *Quinto* probatur ex Conciliorum veterum decretis: ut ex *can. 13. Concilij Laodiceni*: Non est permittendum turbis electionem facere eorum, qui sunt ad sacerdotium promouendi. *Sexto* idem probatur testimoniis Patrum. Sic enim *Hieronymus epist. 85. ad Euaugrium*: Alexandria a Marco Euangelista vsque ad Heraclam, & Dionysium Episcopos Presbyteri semper vnum ex se electum in excelsiori gradu collocatum, Episcopum nominabant. *Septimo* idem probatur ex incommodis, quae popularem electionem consequuntur. Primum, populares sunt imperiti, nec possunt etiam maxime velint, iudicare, an aliquis sit idoneus sacerdotio, necne. Deinde, si populus habeat ius eligendi, necesse erit, ut semper ij praeficiantur, quos praefici cupient peiores & stultiores: nam maior pars vincet: semper autem sunt plures mali in qualibet ciuitate, quam boni, plures stulti, quam sapientes. Denique, electio popularis obnoxia est tumultibus & seditionibus.

VI. *Respon-*

VI. *Respondeo, ad 1.* Moses fuit minister Dei extraordinarius, cuius potestas fuit singularis, & immediate à Deo accepta. Proinde ipse exemplum ad consequentiam trahi non potest. Deinde, interdum in V. T. Sacerdotes à populo, vel magistratu, vel vocati, vel depositi fuerunt: ut *cap. preced.* Quare ipsorum tum vocatio, tum potestas fuit etiam singularis. Itaque non debuerunt vocari mediante Ecclesia. Deinde Apostoli vniuersi representant totam Ecclesiam. Denique illi ipsa praxi ostenderunt, quid sit iuris rursus ad hanc potestatis usurpationem: ut *cap. preced.* est probatum. *ad 3.* Est ne, & ideo pastorem sibi eligere non possunt. Itaque ut populus in rep. eligit sibi pastorem, id est, magistratum: ita in Ecclesia eligit sibi pastorem, id est, Episcopum. *ad 4.* Apostoli habuerunt potestatem extraordinariam; itemque iurisdictionem Ecclesiasticam cumulatiue: & tamen non elegerunt ministros absque consensu Ecclesiae. Deinde alia est ratio Ecclesiae nondum constitutae. Ad illam enim mittuntur Episcopi iam ante electi. *ad 5.* Decreta ista vel solas turbas excludunt ab electione, vel populo ius suum eripiunt. Illud est ordinis (oportet enim populum & Presbyteros coniungere suam operam) hoc est tyrannidis. *ad 6.* Presbyteri eligunt Episcopum quatenus representant Ecclesiam, quae ipsis hoc ius resignauit, non priuatiue, sed collatiue, seu cumulatiue, ut vulgo loquimur. *ad 7.* Est perpetua fallacia accidentis. Illis enim malis etiam Clericorum electio est obnoxia; & tamen ipsi dem facile occurrere potest, per directionem totius Presbyterij, & auctoritatem magistratus.

VII. *Sexta propositio:* Electio Episcoporum non pertinet iure diuino ad Clerum, sed ad summum Pontificem, ut vel ipse eligat, vel praescribat modum eligendi. Ratio 1. quia ecclesia vniuersa soli Petro est commissa, *Iohann. ultim.* 2. quia si ad Clerum pertineret electio iure diuino, ad totum Clerum pertineret. At hoc non est; tum quia eadem fere incommoda acciderent, quae accidebant in electione populari; tum quia primarij Clerici non possent eligere, si iure diuino omnes Clerici electores essent. 3. quia Petrus absque consensu Clericorum sibi delegit Clementem successorem. *Respondeo, 1.* Ecclesia commissa est omnibus Apostolis aequaliter. 2. Electio pertinet ad Clerum & populum simul; nempe ita, ut ordine & decenter omnia fiant. Quod attinet ad incommoda, illis obuiamitur auctoritate publica & consilio prudentum. 3. *Gratianus caus. 8. quest. 1. cap.* Si Petrus, affirmat ex epistola Iohannis III. Papae, Petrum morte ingruente Clementem sibi successorem elegisse; Clementem vero, cum videret, quod esset perniciosum exemplo, si quis eligeret successorem suum, renuntiasse Papatui; & tunc electum fuisse Linum; eo mortuo, electum fuisse Clerum; quo mortuo, denuo Clementem esse electum: atque hinc fieri, quod aliqua historia Petro Linum, aliae Clementem proxime successisse dicant. vnde de Clemente ver-

Disputat hic mundus, quartus, fuerit ve secundus.

Sic Gratianus. Sed authores aiunt, Apostolos illam Petri electionem abrogasse, & Clementem ab illo electum abdicasse, eiusque loco Linum elegisse; & postea Cletum, & quarto loco Clementem. Quod si verum sit; maior Apostolorum, quam Petri auctoritas fuit; qui illud rescindere potuerunt, quod Petrus statuerat. Sed de successore Petri Scriptores non consentiunt.

VIII. *Septima propositio:* Ratio eligendi summum Pontificem per solos Cardinales, est omnium optima, & merito conferuanda, etsi absolute Pontifex possit eam mutare, si vellet. *Octaua propositio:* Si nulla extaret Pontificia constitutio de electione summi Pontificis; vel casu aliquo omnes electores à iure designati, i. e. oēs Cardinales simul perirent; ius electionis ad Episcopos vicinos & Clerum Romanum pertineret, cum dependentia tamen aliqua à Concilio generali. Vtraque ista propositio, de singulari Pontificis electione, inepta est. Nam Pontificis Romani electio, & Cardinalium auctoritas ab ipsis Papistis orta est; nec vllum in verbo Dei, vel praxi veteris Ecclesiae fundamentum habet. Vide quae *cap. preced.* diximus, de iure Imperatoris in electione Pontificis Romani, Archiepiscoporum, & Episcoporum.

CAP. VI.

Qualiter, & quo ordine sint vocandi ministri Ecclesiae.

I. *Beitarminus lib. 1. de Clericis cap. 2.* disputat primum de ordinatione ministrorum, tum de vocatione, postremo de electione. Sed nomen vocationis ex vsu Scripturae complectitur Electionem, & Ordinationem. Et sane illa est prior natura quam haec. *Becanus in Manuali lib. 1. cap. 12.* in ordinarijs ministris Vet. & Noui Testam. ista quinque spectanda esse docet. 1. Electionem, seu designationem certae personae. 2. Purificationem. 3. Consecrationem, seu Ordinationem. 4. Applicationem ad vsum ministerij, quam nos in noua lege vocamus missionem. 5. Potestatem & officium. Primum enim debet aliquis eligi in Pastorem. Deinde, qui eligitur, debet se disponere per puritatem animi, ut sit dignus tali statu atque ministerio. Tertio debet consecrari siue ordinari, iuxta ritum ecclesiae. Quarto debet mitti ad executionem officij sui. Quinto debet scire, quae & quanta sit potestas sui officij, seu ministerij. Et sic perficitur ipsius vocatio. Quae methodus, siue series legitima est, in thesi nimirum. Nam quae in specie dicuntur, siue in hypothesi, de singulis illis partibus, non per omnia probamus.

II. Sunt itaque ministri Ecclesiae primo eligendi, siue designandi, & quidem adhibito religioso timore, quem olim restabantur ieiunio & precatione. *Act. 13. v. 2. 3. cap. 14. 23.* Sunt autem eligendi, ut diximus *cap. 4.* per suffragium & consensum Ecclesiae, quam representat Presbyterium. Deinde instituetur ad examen, iuxta regulam 1. *Tim. 3.* Ethic probentur. Quod tamen si dicatur de diaconis: tamen in Pastoribus etiam locum habet, & quidem multo magis. Oportet enim illos esse *et probos*, & testimonij bonum habere, etiam ab externis. quanto magis a domesticis fidei. *Tit. 1. ver. 7.* Sed à

quibus, & de quibus debet fieri hoc examen? 1. Ab ijs, qui prius ipsi examinati, & vocatione sancta rite defuncti probauerunt se idoneos esse, qui possint de aliorum idoneitate iudicare. quod examen olim per triduum fiebat iuxta canones Concilij Nauari. 2. De tribus fieri debet capitibus: nempe, num vita sit integra, num doctrina sana, num facultas tanta, quae huic muneri sufficiat. Atque haec est vera purificatio, quam Becanus ita vocat. Denique post habitum examen ea ratio in ferendis suffragijs, siue colligendis votis est adhibenda, quae maxime sit vitata, & calumnijs hominum minime obnoxia.

III. Iam audiamus Becanum de purificatione. Purificatio, inquit, si praecise spectemus ius diuinum Noui Testamenti, non necessario est externa & ceremonialis, sic, ut erat in lege Moisaica; sed interna & spiritalis, quae potissimum consistit in puritate animi, in probitate vitae, in doctrina fidei, & in alijs virtutibus, quae in ministris Ecclesiae requiruntur. De quibus Apostolus *Tit. 1. ver. 7.* Dixi, si praecise spectemus ius diuinum Noui Testam. Nam si spectemus ius Ecclesiasticum, requiruntur etiam externa quaedam purificationes, propter honestatem & decetiam illius status. Cuiusmodi 1. Tonfura, seu rasio pilorum in capite. 2. Habitus clericalis. 3. Abdicatio operum seruilium: & si quae aliae sunt similes.

IV. Quae hic dicuntur de interna & spiritali purificatione, vehementer probamus. Ceremonialem partim improbamus, partim probamus. Et rasuram quidem, tanquam ritum nullius momenti, improbamus: habitum clericalem, seu indifferentem, admittimus: denique abdicacionem operum seruilium necessariam esse iudicamus. Dicamus de singulis. *Tonfura*, siue rasio pilorum in capite, est inane symbolum, & plenum superstitionis. Merito itaque rejicitur. *Habitus clericalis* potest adhiberi, sed non ex necessitate. Quotidianae, inquam, Pastorum vestes ita esse possunt comparatae, ut ex illis inter nosci queant. Neque ab his quotidianis vestibus distinctae quaedam aliae requiruntur in officij laici functione. Nam Apostoli & eorum successores, cum sacris essent operaturi, quotidianis vestimentis utebantur & vilibus. Itaque ministris Ecclesiae in sacris obeundis non est opus vestimentis alijs, quam quotidianis, quibus communiter vtuntur. Hinc *Hortulius anima* inquit: Apostoli & eorum successores in quotidianis vestibus & lignis calicibus Missam celebrabant. *Walafridus Strabo*, qui sub Ludouico Imper. Caroli M. filio scripsit, *de rebus eccles. cap. 2. 4. ait:* Vestes etiam sacerdotales ad eum qui nunc habetur, auctae sunt ornatum. Nam primis temporibus communi indumento vestiti, Missas agebant, sicut & haecenus quidam Orientalium facere perhibentur. *Polydorus Vergilius de inuentoribus verum lib. 6. cap. 12. ait:* Ab Hebraeis sumtum est ut vestes sacerdotales, cum altarium tegumentis ac reliquis rebus ad vsum templi necessarijs sacrentur: & vestimenta ipsa sacerdotibus, alijsque initiatis assignarentur, qui ea induerent, cum sacris essent operaturi. Quod Stephanus Pontifex, primus apud nostros faciendum statuit. Nam in exordio surgentis religionis, sacerdotes rem diuinam tracturi, nihil superinduere consueuerunt: cum potius sese intrinsecus animi virtutibus vestire, ac vitijs corporis exuere studerent, quam novos sumere apparatus, qui apud ipsos Hebraeos magnae habebantur venerationi. *Celestinus Papa*, huius nominis primus, *epist. ad Episcopos Galliae secunda, primo tomo Conciliorum pag. 595. capitulo 1. ita scribit:* Didicimus enim, quosdam Domini sacerdotes superstitioso potius cultui inferuire, quam mentis vel fidei puritati. Sed non mirum, si contra Ecclesiasticum morem faciunt qui in ecclesia non creuerunt, sed alio venientes itinere, secum haec in Ecclesiam, quae in alia conuersatione habuerant, intulerunt. Amicti pallio; & praecincti lumbos, credunt se Scripturae fidem, non per Spiritum, sed per literam complexuros. Nam si ad hoc ista praeccepta sunt, ut taliter seruentur: cur non sunt pariter quae sequuntur, ut lucernae ardentes in manibus vna cum baculo teneantur? Habent suum ista mysterium, & intelligentibus ita clara sunt, ut ea magis, quae decet, significatione seruentur. Nam in lumborum praecinctione castitas, in baculo regimen pastorale, in lucernis ardentibus boni fulgor operis, de quo dicitur, Opera vestra luceant, indicantur. Habent tamen istum forsitan cultum, morem potius quam rationem sequentes, qui remotioribus habitant locis, & procul à ceteris degunt. Vnde hic habitus in Ecclesijs Gallicanis; ut totannorum, tantorumque Pontificum in alterum habitum consuetudo vertatur? Discernendi à plebe vel ceteris sumus doctrina, non veste: conuersatione, non habitu: mentis puritate, non cultu. Nam si studere incipiamus nouitati, traditum nobis à Patribus ordinem calcabimus, ut locum superuacaneis superstitionibus faciamus. Rudes ergo fidelium mentes ad talia non debemus inducere. Docendi enim potius sunt, quam illudendi. Nec imponendum est eorum oculis, sed mentibus infundenda praeccepta sunt.

V. Cum distincta sint officia Ecclesiastica à secularibus, merito probamus abdicacionem operum seruilium; immo omnium secularium. Hinc *Melchiodus Papa dist. 88. capitulo* Decreuit, sic *introducitur:* Decreuit sancta synodus nullum deinceps clericum; aut possessiones conducere, aut negotijs secularibus se miscere, nisi propter curam pupillorum, & viduarum. *Ita quoque septimus Canon Apostolorum in eadem dist. capitulo 3.* Episcopus sancit: Episcopus; aut Presbyter, aut Diaconus nequaquam seculares curas assumat; sin aliter, deiciatur. *Ibidem capitulo* Perlatum citatur *Epistola 11. Gregorij: & distinct. 10. capitulo* Quoniam citatur *epistola 7. Nicolai I. ad Michaelem Imper.* Vide quoque *Gratianum caus. 23. q. 8.* Verum enim uero veterem illam querelam,

Quidquid agit mundus, monachus vult esse secundus

hodierna experientia immane quantum confirmat.

CAPVT VII.

Quo ritu, quae ceremonia sint ordinandi ministri Ecclesiae.

I. Electionem itaque sequi debet Examinatio: hanc vero praesentatio & Ordinatio. Electionem Scriptura vocat *et probos*; ordinationem, *et probos*. Itaque Examinatio continetur sub Electione, Praesentatio sub Ordinatione. Talis ergo est ordo. Primo designandi, seu eligendi sunt Pasto-

res idonei electi, sunt examinandi: examinati, presentandi atque ordinandi. *Presentandi*, inquam, sunt, postquam peracto examinae accessit populi consensus, & confirmatio magistratus. Omnes enim Ecclesiae, quae sunt in Christo, hanc libertatem, hunc honorem à Christo per Apostolos acceperunt, ut inuitis illis Episcopus aut Pastor dari non possit: sed illa ius electionis habeant, & in illarum conspectu praesentationes & ordinationes fieri debeant, si quidem Ecclesia habeat halcyonia sub Christiano magistratu. Ita nempe *Act. 1.* fideles simul collecti suis suffragijs statuerunt duos, cumque fors cecidisset super Matthiam, communibus calculis, seu communi sententia, allectus est cum undecim Apostolis. Hinc *Chryostomus homil. 3. in act.* ait: Cur non solus Petrus à Christo postulauit, ut ipsi daret aliquem substituendum in locum Iudae? Deinde cur non potius per seipsum efficiunt electionem? Iam Petrus erat seipso factus melior. *Et mox:* Iam & illud considera, quam Petrus egerit omnia ex communi discipulorum sententia, nihil auctoritate sua, nihil cum imperio. *Et postea:* Multitudini permittit iudicium. *Et paulo post:* Non ipse eos statuit, sed omnes: *Et Cyprianus epist. 68. ad clericum & plebes in Hispania:* Coram omni synagoga iubet Deus constituere sacerdotem, id est, instruit & ostendit, ordinationes sacerdotales non nisi sub populi assistentis eonscientia fieri oportere, ut plebe praesente vel detegatur malorum crimina, vel bonorum merita praedicentur, & sit ordinatio iusta & legitima, quae omnium suffragio & iudicio fuerit examinata. Quod postea secundum diuinam magisteria obseruatur in Actis Apostolorum, quando de ordinando in locum Iudae Episcopo Petrus ad plebem loquitur. *Et mox:* Nec hoc in Episcoporum tantum & Sacerdotum, sed etiam in Diaconorum ordinationibus obseruasse Apostolos animaduertimus. Eandem libertatem ecclesijs conseruauerunt postea etiam Concilia. Nam *Concilium Parisiense cap. 8. sic statuit:* Nullus cuius inuitis ordinetur Episcopus, nisi quem populi & Clericorum electio plenissima elegerit voluntate, non Principis imperio. *Sexta synodus aemulenica sic decreuit:* Si quis Episcopus secularibus potestatibus vsus, ecclesiam per ipsas obtinuerit, deponatur, & segregetur ab ecclesia omnes qui ei communicant: ut citatur *dist. 63. cap.* Omnis electio. *Et dist. eadem* allegatur Constitutio Caroli M. & Ludouici Pij: Sacrorum canonum non ignari, ut Dei nomine sacrosancta ecclesia suo liberius potiarum honore, assensum ordini Ecclesiastico praebemus, ut Episcopi per electionem cleri & populi, secundum statuta Canonum eligantur. *Chryostomus homil. 11. in Eph. 4. ait:* Existimatisne quae sufficere si dicatur quod sint orthodoxi, pereat autem & intereat *χρηστότης*, id est, rectorum ecclesiae electio: Et quid iuuat, si ea non sit exacta & accurata? Sicut enim pro fide, ita etiam pro hac pugnamus est. Denique *Iacobus Pamelius Papista in annotat. ad epistol. Cypriani 68. numero 16. ingenue ita scribit:* Non negamus veterem electionis Episcoporum ritum, quo plebe praesente, immo & suffragijs plebis eligi solent. Nam in Africa illum obseruatum constat ex electione Eradii successoris Augustini, de quo extat epistola eius 120. In Graecia, aetate Chryostomi, ex lib. 3. de sacerdote. In Hispanijs, ex hoc Cypriani loco, & Isidoro lib. de officijs. In Gallijs, ex epistola Coelestini Papae II. Romae, ex ijs quae supra diximus epistola ad Antonianum. Vbi que etiam alibi, ex epistola Leonis primi 87. Et perdurasse eam consuetudinem ad Gregorium I. vsque, ex eius epistolis: imo & ad tempora vsque Caroli M. & Ludouici Pij Imperatorum, ex 1. lib. capitulorum eorundem satis constat.

II. Sed definiamus Ordinationem. Est illa Presbyterij actio, qua iam electus quis & examinatus, cum precibus & ritu impositionis manuum muneris Ecclesiastico consecratur & velut inuestitur. Duo itaque hic sunt obseruanda: quo ritu, & à quibus fieri debeat haec consecratio. Quod attinet ad primum, quam operoso ritu olim in V. T. Sacerdotes & Leuitae consecrati fuerint, vide *Exod. 29.* & reuoca semper signa ad rem significatam. In N. T. *χρηστότης* tantum sit mentio, in Actis Apostolorum & Epistolis Pauli; quae formula dicendi, sicut & ritus ipse per eam significatus, ab Hebraeis fluxit, qui hac ceremonia solebant uti, partim in publicis ac solennibus uictimarum consecrationibus, partim in benedictionibus priuatis. Hunc ritum deinde obseruauit ecclesia Christiana, tum in ministris constituendis, *1. Tim. 4. 2. Tim. 1.* tum etiam in conferendis Spiritus sancti donis, *Act. 8. 17. cap. 19. 6.* & faustis precationibus, *Matth. 19. 13.* denique ad sanandos aegrotos, *Marc. 16. 18.* Nec inanis est haec ceremonia *χρηστότης* rite usurpata. Habet enim suam, & quidem multiplicem significationem. 1. Consecrari peculiariter hunc, cui manus imponuntur, Deo & sacris vsibus illius vsque & totum & tantum esse addictum. 2. Auctoritatem illi tradi in Ecclesia docendi, sacramenta administrandi, soluendi & ligandi. 3. Dona Dei communicari à Spiritu sancto necessaria ad tanti muneris executionem, *1. Tim. 4. 14. 2. Tim. 1. 6. 4.* Hunc ita consecratum, cura & protectioni diuinae commendari, qua aduersa omnia superet, atque perferat ad extremum vsque in sancti huius officij functione. Atque haec quidem est significatio *χρηστότης*.

III. Ordinati a. sunt olim Pastores ab Apostolis & Apostolicis uiris, *Act. 14. v. 3.* Itaque & hodie ordinatio siue consecratio fieri debet à Pastore, sed non sine populi conscientia, & praesentia. Porro cauum est Ecclesiasticis canonibus, ut tres saltem Episcopi adsint, quando aliquis ordinatur in Episcopum ne uidelicet temere aliquid hic tentetur ab vno. An vero ab vno manus imponi debeant, an ab omnibus Episcopis siue Pastoribus praesentibus, quaeritur ex duplici loco Pauli. Nam *1. Timoth. 4.* meminit impositionis manuum Presbyterij. Sed *2. Tim. 1.* meminit impositionis manuum suarum: & *1. Tim. 5.* monet Timotheum, ne cui cito manum imponat. Sed siue vnus omnium nomine, siue omnes qui adsunt, imponant manus, res eodem redit. Imo etsi loco impositionis manuum, dextrae porrectio adhibeatur (ut fit in quibusdam Ecclesijs) nihil hic de rei essentia mutatur. Nam impositio manuum decori causa tantum adhibetur, ita ut abesse debeat opinio necessitatis vel cultus.

IV. Quae vero ad hanc ceremoniam paulatim postea adiecta fuerunt, partim vsurpatis paganorum ritibus, partim Mosiacis ceremonijs, in vsum reuocatis: ea, utpote cum simplicitate & puritate religionis Christianae pugnantia, probari non possumus. Eius farinae sunt chrisma seu vnctio, rasura, crux, vestis lineae, cerei, & alia similia, quae post vel superstitio, vel *χρηστότης* inuexit. Atque, ut aliquid dicamus de vnctione, illa non est à Christo vel Apostolis instituta, neque etiam illa est opus. Nam *Dionysius in hierarchia Ecclesiastica*, cum multas alioqui ceremonias describat, vnctionis tamen in ordinandis Ecclesiae ministris meminit nusquam. Sic *Ambrosius lib. de dignis*

sacerdotali cap. 5. describit ordinationem Episcopi, neque tamen facit mentionem huius vnctionis. Verba eius ita sunt: Quis dat, frater, Episcopalem gratiam? Deus, an homo? Respondes sine dubio, Deus: sed tamen per hominem dat Deus. Homo imponit manus; Deus largitur gratiam. Sacerdos imponit supplicem dexteram, & Deus benedicit potenti dextera. Episcopus iniciat ordinem, & Deus tribuit dignitatem. *Concilium Carthaginense IV.* cui Augustinus interfuit, ritum ordinandi & consecrandi Episcopos, Presbyteros, Diaconos &c. describit: sed de vnctione externa altum silentium. In *ueteri quoque historia Ecclesiastica* multos Episcopos electos & ordinatos legitimus, vnctum vero neminem. Hic itaque ritus non est antiquus. Sed neque est necessarius. Sic enim *Cyprianus de vnctione christi matris scilicet. 6.* Non solum in regibus & sacerdotibus vnctionis honor permanit, sed in omnem populum Catholicum effusa est gratia huius plenitudo. Ut sicut Christus à christumate dictus est, eo quod singularis excellentiae oleo vnxitur eum Deus, ita & participes eius quotquot sunt, confortes sint tam vnctionis, quam nominis, & dicantur à Christo Christiani. Hoc vult dicere Cyprianus. Externa illa vnctione nihil est opus: quia interna & spiritalis vnctio omnibus ueris Christianis est communis. Porro hic ritus proculdubio olim habitus fuit pro indifferente: sed posterioribus seculis cepit haberi pro necessario. Nam *Innocentius III. Papa, qui post an. Chr. 1200. sedit, lib. 1. Constit. 84.* scribens ad Patriarcham Constantinopolitanum, faterur in Graeca ecclesia vnctionis vsum non fuisse. Cum, inquit, venisset ad Apostolicam sedem Bracarenis Episcopus, qui in consecratione sua non acceperat vnctionem: quoniam apud vos non consueuerunt Pontifices cum consecrantur, ungi: nos quod illi defuerat, mandauimus in ipso suppleri, facientes caput eius & manus per Albanum Episcopum (assistentibus ei duobus Episcopis secundum morem Ecclesiasticum) sacro chrismate deliniri. Denique vnctio illa ex Iudaismo sumpta est. Sic enim *Lombardus 4. sent. dist. 2. 4. ait:* Hic ordo à filijs Aharon sumptus initium. Summos enim Pontifices, & minores sacerdotes instituit Deus per Moysen, qui ex praeepto Dei Aharon in summum sacerdotem, filios vero eius vnxit in minores sacerdotes. *Durandus in Rationali diuinarum officiorum lib. 1. cap. 8. & lib. 2. cap. 20.* idem probat ex *Leuit. 8.* Itaque vnctio illa iam expirauit in N. T. utpote pars paedagogiae Leuiticae, & typus vnctionis spiritalis, qua Christus debuit ungi oleo laetitiae *Ps. 45.*

V. Sequitur de missione, quae tum demum adhibetur, quando is qui ordinatur, non illi Ecclesiae in qua ordinatur, sed alij est praeficiendus. Tum enim necesse est, ut literis testimonialibus, quas vocant, instruat candidatus ministerij, & mittatur ad Ecclesiam. Saepere enim vsu venit, ut aliquis ordinetur in omnem euentum, ut loquuntur: h. e. non statim etiam praeficiatur Ecclesiae, sed ordinetur, ut possit praefici, quando vsus postulat. Itaque missio ista non semper est necessaria. Sed nec semper differt re ipsa ab ordinatione, ut vult Becanus. In ordinatione, inquit, Sacerdoti vel Episcopo confertur potestas ordinis, cuiusmodi est potestas sacramenta administrandi: at in missione confertur illi iurisdicatio, id est, assignantur illi subditi, quos ex officio & cum auctoritate doceat, gubernet, sacramenta administret. Sic Parochus dicitur mitti in Parochiam, quando assignantur illi Parochiani: Episcopus in Episcopatum, quando assignantur illi dioecesi. Sic olim Apostoli missi sunt in omnem terram, *Matth. 10. & 28. Marc. 16.* Hactenus ille. Sed, ut modo diximus, si ordinatio fiat in loco, ut loquuntur, non est necessaria missio, sed includitur in ordinatione: & tum non differunt collatio ordinis & iurisdictionis. Imo ordinatio semper est collatio iurisdictionis potentialis, licet non semper sit collatio iurisdictionis actualis. Nam qui ordinatur, accipit potestatem pascendi Ecclesiam quamcumque, dummodo ab illa uocetur. Sed haec vult leuicula. Vnde & illud videre est, ordinationem interdum praecedere uocationem: uidelicet illam, quae dicitur fieri in euentum.

CAPVT. VIII.

Presbyteros & Episcopos, siue Pastores omnes esse pares iure diuino.

I. Sequitur de priuilegijs ministrorum Ecclesiae, & quidem illorum qui *ἑποῦχοι* hoc nomine dicuntur, uti sunt Pastores. Tria vero illis priuilegia comperunt: num iure diuino, puta quod omnes sunt pares officio seu potestate; duo iure positio civili, quod ipsi pceduntur decimae, & quod immunes sunt ab oneribus ciuilibus quantum ad personas & bona. *De primo priuilegio* magna est controuersia inter nos & Papistas, quorum sententiam *Becanus in Manuali pag. 233.* sic exprimit. Episcopi habent quaedam officia communia cum sacerdotibus; quaedam propria & particularia. Communia sunt haec. 1. baptizare. 2. Eucharistiam conficere. 3. absolueri contentes à peccatis. 4. extremam vnctionem conferre. 5. Euangelium praedicare. 6. Catechismum docere. Propria sunt ista. 1. dare sacramentum confirmationis. 2. ordinare seu consecrare ministros Ecclesiae. 3. regere Ecclesiam Dei, non solum quoad Laicos, sed etiam quoad Presbyteros seu sacerdotes. 4. agere iudicem Presbyterorum in externo foro Ecclesiastico. Hinc sequitur, Episcopos ratione officij digniores esse sacerdotibus. Haec itaque est Papistarum sententia. Nostra est longe alia. Nam docemus, omnes Pastores esse pariter pares, ut ita loquar cum mathematicis, ratione officij pastoralis: imparitatem collocamus in diuersitate uocationis, & distinctione graduum. Tres itaque sunt partes huius thesisi: quas ordine confirmabo.

II. Principio omnes Pastores sunt aequales iure diuino, quantum ad officium pastorale, seu potestatem illius officij. Nam, ut ex Apostolo constat, ministerium Euangelicum est quaedam dispensatio, seu oeconomia, mysteriorum Dei, *1. Corin. 4. 1. 1. Timoth. 3. 16.* illorum, inquam, mysteriorum, quae in V. & Nou. Testam. sunt patefacta, & aduentu Christi, Seruatoris nostri, toti mundo facta sunt manifesta. Istiusmodi mysteria sunt numero tria: praedicatio Euangelij, communicatio sacramentorum, & gubernatio ecclesiae externa. Euangelij praedicatio est legatio nomine Christi ad omnes gentes, qua peccatores rogantur, ut Deo reconciliari velint: seu, est promulgatio doctrinae de gratuita peccatorum remissione, quam Christus morte sua acquisiuit. Communicatio sacramentorum est; qua credentes, id est, Christiani, baptizantur, & caena Domini celebratur in memoriam ipsius. Gubernatio

natio Ecclesie externa est potestatis clauum legitima vsurpatio, qua que ligantur & soluantur in terris, ligata & soluta in cœlis censentur. Ea duo in primis habet membra: censuram morum, & ordinationem ministrorum. Hoc, inquam, est ministerium Euangelij, quod est vnum & idem, omnibus pastoribus æqualiter conceditur. Omnes enim sunt serui Dei, æconomi sed vigilantes; præfecti nationum & regnorum; vt illa extirpent, destruant; culatores; conflatores, qui igne verbi Dei constant Chalibea corda; angeli Dei; viri Dei, mœstros, & si qua sunt alia nomina honoraria, quibus omnes ad omnes pertinent præcepta & promissiones, quæ Apostolis, tanquam legatis Dei à Christo proponuntur: vt *Matth. 16. & 18. & 28. Iohan. 20. & alibi: Ecclesiastica* eleganter ait: Iesus hierarchiarum omnium author est, atq; perctionis principium. Et *Cyprianus epist. 65. ad Rogatianum Episcopum*: Episcopos & præpositos Dominus elegit. Et *mox*: Deus Episcopos facit.

III. Sequitur altera pars thesæ de vocationis diuersitate. Nam quia ad sacrum ecclesie Christi ministerium, nemo non legitime vocatus se degi, dare leges hominibus: inde fit, vt duo sint genera legitimæ vocationis. Alterum, quando quis ab ipsomet Deo vocatur: alterum, quando secundum præscripta à Deo leges ab hominibus ecclesie minister constituitur. Hoc ordinarij dicimus, illud extraordinarij. Quod etiam duobus modis & diuersis temporibus accidit: nempe aut proxime à Deo, nullo interuentio; aut etiam per Prophetam: idq; aut nullo adhuc ordine constituto, aut postquam iam ordo institutus est. Prioris exemplum habemus in Mose & Aharon: vterque à Deo extra ordinem vocatus est; Moses à Deo proxime, sine interuentio; Aharon per fratrem Moysen: qui ad sacerdotium, iussus à Deo, ministerium, nulla adhuc scripta lege, vt ab ipsis sacerdotij ordo & totum ministerium Leuiticum exordium caperet. Posterioris exemplum habemus in Samuele; quem Deus vocauit post ordinationem sacerdotij receptam & confirmatam in populo Dei. Eodem modo Elias, & perique omnes V. Test. Prophetæ sunt à Deo excitati. Elias vero, & alij extra ordinem ita vocati sunt, vt Deus Prophetæ interuentio ad eam rem sit vsus. In nouo autem testamento Dominus elegit XII. Apostolos, quibus postea addidit ad Euangelij ministerium alios LXX. discipulos, nullo adhuc Euangelij ministerio constituto: Paulum vero & Matthiam post institutionem ministerij, collegio Duodecim virorum suorum adiunxit. Porro extraordinaria hæc vocatio certos gradus recipit. Aut enim est extraordinaria simpliciter & omni modo, vt in Elia: aut secundum quid & aliquo modo, vt Philippi, *Act. 8. ver. 4. 5. 14.* & fundatorum ecclesie Antiochenæ, *Act. 11. ver. 19. 20. 21.* Illa est gradus excellentis, hæc remissi. Nam extraordinariæ vocationis in gradu excellenti, virtus hæc est; vt quemadmodum solum Deum habet auctorem, eundem quoque habet certum directorem. Vnde illam extraordinaria quædam dona semper comitantur: vt nihil opus habeant, qui extra ordinem sic à Deo vocati sunt, ab homine doceri & informari in ijs, quæ ad executionem sui muneris pertinent. Sæpe etiam hunc gradum comitatur gloria miraculorum. Vocatio ordinaria est, quæ secundum leges quas Deus dedit, fit per homines: cuiusmodi fuit sacerdotium Aharonica familiae, & Leuitarium ministerium in V. T. & hodie est Episcoporum siue Pastorum, qui tum ab ipsis Apostolis fundandis ecclesijs assumpti fuerunt cooperatores, & iam constituti datæ rectores; tum ab eorum successoribus, qui per continuam seriem temporum, quamdiu Ecclesia permanet, ei præfuerunt. Rursus illa vocatio ordinaria est talis vel simpliciter & in gradu excellenti, quæ fit iuxta ordinem legitimum: vel secundum quid, quæ fit iuxta ordinem corruptum. Denique vocatio ad ministerium Ecclesie alia est interna, alia externa. Sine interna nemo, quantumuis ab hominibus rite vocatus, nihilque desit ad legitimam externam vocationem, Ecclesie ministerium suscipere debet: sed neque ea sola fruetur, vilius se ministerio Ecclesiastico ingerere debet. Vtrobique enim altera pars fallere potest, tam qui eligit, quam qui eligitur. Externa vocatione confirmatur, aut etiam excitatur (quando nulla præcessit interna) pius animus ad suscipiendum munus Ecclesiasticum, siue proxime à Deo, siue per homines ad illud vocetur. His ita præmissis dico, longe maximam differentiam esse inter ministros Euangelij vocatos extraordinarie & ordinarie, immediate & mediate. Tametsi enim pares sunt quantum ad potestatem officij: tamen impares sunt, quantum ad officij functionem: vt est manifestum in Apostolis. Vide hæc de re initio huius *lib. c. 1. s. 4.*

IV. Tertia pars thesæ nostra est de gradibus ministrorum euangelij: vbi rursus cernitur aliqua inæqualitas. Nam neque sacra functiones exequantur, vt munus doctoris & pastoris; neque inter eiusdem muneris collegas *et cetera*; siue primatus ordinis tollitur. Etsi ergo omnes pastores possunt prædicare Euangelium, sacramenta administrare, alios pastores ordinare & cetera. tamen ordinis causa Pastori primario conceditur ordinatio: & alicubi sæpe inferiori pastori siue secundario iniungitur administratio baptismi, quæ alio non peragitur nisi à primario. Ex his itaque patet, æqualitatem pastorum quantum ad essentiam officij pastoralis nisi iure diuino: inæqualitatem autem aliam nisi iure diuino, vt est illa ratione vocationis; aliam iure humano, vt est illa ratione ordinis siue graduum.

V. Iam transferenda est thesis ad hypothesein, & dispiciendum, vtri pastores, nostri ne an Papistici, paritatem illam cum prædecessoribus in primitiua Ecclesia pro se allegare possint: ita vt & vocatio legitima sit, & officij functio. Dicimus autem vocationem nostrorum Pastorum esse legitimam, itemque functionem officij eorum, de Papisticis distinguimus iuxta ea, quæ *supra lib. 2. c. 21. in medium attulimus.*

VI. Et, vt de Papisticis Episcopis & Presbyteris priori loco dicam (breuiter enim id expediti potest) quamuis Romana ecclesia nec orthodoxa, nec Catholica, neque etiam Catholice Ecclesie membrum sit; Ecclesia tamen est; nempe ecclesia corrupta, & corrumpens. Sed neque totaliter est corrupta, quia multi in ea nituntur vnius Christi merito: neque totaliter est corrumpens, quia multi in ea semper fuerunt & adhuc sunt doctores, quibus Papalitas non placet; & plurima in ea retinentur incorrupta. Quid enim?

Annon apud Papistas remanent testimonia signaque fœderis Dei; nempe nouum & Vetus Testamentum, cum sacramento baptismi, in nomine Patris, Filij, & Spiritus sancti; & fide in Deum Patrem, Filium, & Spiritum sanctum? Sane quotquot in Ecclesia Romana baptizantur, in nomine Christi baptizantur, & profitentur se Christianos esse, & per Christum quærere salutem, atque Deum Patrem inuocare: & catenus sunt fratres nostri, quamuis multis erroribus sint immergi. Idololatriæ & abominationes, quæ illi vigent, non magis veritatem, fidemque promissionum Dei delere queunt, quam in V. T. vbi certe ecclesia adultera (sic enim appellatur *Hos. 1. & 3.*) filios & filias Deo pariebat. Hinc Deus apud Ezechielem de pueris circumcisis dicit, illos esse suos: *Tulisti* (inquit Dominus ad ecclesiam adulteram) *filios tuos, & filias tuas, quos generasti mihi; & immolasti illos* (nempe Baalim) *ad consumendum: numquid parum est tibi de fornicationibus tuis? & immolasti filios meos, dedisti que eos, vt transire faceres per ignem.* Hinc fit manifestum, adulteræ ecclesie natos, Deum agnoscere pro luis. Quod itaque Deus pronuntiat de pueris circumcisis in ecclesia adultera V. T. natis: id hõs dicamus de pueris baptizatis, in ecclesia adultera N. T. natis: Et sicut fœdus Dei ministeriumque Ecclesiasticum in V. T. non prius interijt, quam Dominum Iesum Christum abnegauerunt, & profusus abiecerunt: sic in ecclesia Romana, & alijs, quæ malitia temporum, & versutia Satanae seduxit, & à puritate Euangelij, in profanos & impios cultus traduxit, sacramentum Christianismi, & ministerium ecclesiasticum interijt non est censendum: Corrupta quidem illa sunt, & conditionem sequuntur ecclesie; non tamen nulla sunt. Quemadmodum igitur Deus per Ieremiam (quæ est Dei misericordia) benignis verbis contra gentium mores, amanter ecclesiam Iudaicam, iam adulteram, ad sanam mentem, vt ad eum reuerterentur, adhortatus est: sic in N. T. nunquam desit viti Dei, qui abusus & abominationes ecclesiarum aperte reprehendunt. In medio sane Papatu fuerunt concionatores, qui abusus illos notarent. Neque est, quod aliquis obijciat, omnes pastores in Papatu ordinari ad sacrificandum abominandum illud Missæ *βδελυμω*. Nam officium Presbyteri à Pontificis non definitur sola sacrificandi potestate. Ordinatur enim, vt verbum Dei doceat, vt baptizet, vt præsit ecclesie sitque Episcopo auxilio: sicut apparet ex Episcopi precibus & verbis, quando ordinat Presbyteros. Sic enim eos alloquitur: Sacerdotem oportet offerre, benedicere, præesse, prædicare, baptizare & c. & imposta vtraque manu super caput ordinandi, sic precatur: Oremus, dilectissimi, Deum Patrem omnipotentem, vt super hos famulos, quos ad Presbyteri munus elegit, cœlestia dona multiplicet, & quod eius dignatione suscipiunt, ipsius auxilio consequantur. *Et alio loco*: Deus sanctificationum omnium author, cuius vera consecratio plenaque benedictio est, Tu Domine super hos famulos tuos, quos tibi Presbyteri honore dedicamus, munus tuæ benedictionis infunde, vt grauitate actuum, & censura videndi, probent se esse seniores, his instituti disciplinis, quas Titus & Timotheo Paulus exposuit, vt in lege tua die ac nocte omnique tempore meditantes, quod legerint credant, quod crediderint doceant, quod docuerint iniuentur; iustitiam, constantiam, misericordiam & c. Vide quoque formulam consecrationis Episcopi *paulo ante c. 3. s. 6.* Hinc videre possumus, in quem finem ordinentur Presbyteri in Romana ecclesia; ex qua ordinatione si sustuleris superfluas ceremonias, & Missæ sacrificium, habebis veterem creandi presbyteros ritum. Ceremonia ista contaminant equidem ministerium Ecclesiasticum: sed non sustulerunt in solidum. Sane in Papatu nemo ordinatur Presbyter, hoc consilio, vt aut Christum oppugnet, aut ipsius euangelium peruerat. Quod si fieret, aperta esset defectio à Christo; quæ neque cum ecclesia, neque cum ipsius ministerio retineret quidquam commune. Sed plurimum interest inter ea quæ sunt aberratione rei cuiusquam (cum voluntate tamen & animo efficiendi id, à quo aberratur) & ea quæ sunt ex professo odio & inimicitia illius eiusdem rei. Pontificis propositum non est oppugnare Christum, vel eius doctrinam: quod id tamen faciunt, errore fit, præter animi sententiam. Hinc itaque efficitur, vocationem & ordinationem Papistarum nos esse nullam, sed corruptam; & functionem ministerij valde quoque contaminatam.

VII. Nostrorum vocationem quod attinet, illa est legitima: siue considerentur vt primi instauratores, siue vt eos secuti. Nam illi, hoc est, instauratores, habuerunt vocationem extraordinariam certo respectu, & ordinariam item certo respectu: hi tñ ordinariam; quia illi in ecclesia restituenta, hi in restituta laborant. Quod autem priores illi habuerint extraordinariam vocationem, oportet accipere de extraordinaria vocatione secundum modi: quatenus nempe extra ordinem tunc vsu receptum, modo singulari & heroico, donisque extraordinarijs à Spiritu sancto ornati, ea perfecterunt, quæ modum ordinarium longe superant; quibus præclaris effectibus probauerunt se non ingessisse in hoc munus, sed Dei gloria tantum studio, & pximi salutis desiderio impulsos hoc aggressos esse. Ordinariam item habuerunt, quæ scilicet in ordinatione inordinatissima tum temporis locum habebat: ita vt quidquid boni in illa adhuc superfuit, id totum illorum fuerit; quia, vt modo diximus, pastoribus illis ex officio incumbere, Euangelium prædicare. Viti ergo omni relicto, rem ad legitimum modum reuocauerunt. Quod iam attinet eos ministros, qui à primis illis instauratoribus ordinati sunt, illi legitime fuerunt ordinati, quia iuxta verbum Dei instituta fuit ipsorum ordinatio: vt pote quæ consentanea est canonis ordinationis Paulinæ apud Timotheum & Titum. Sed de prioribus illis nobis erit sermo.

VIII. Quod itaque ipsorum vocatio fuerit extraordinaria; sic patet. Extraordinaria vocatio est, quando Deus, bono ecclesie ita postulante quosdam seruos suos excellentibus donis ornat, vt cultum ipsius verum vel instituant, vt Moyses, Apostoli: vel restituant, vt Prophetæ in V. Testam. Hic modus posterior locum habet, vbi ecclesia quidem adhuc est, sed valde corrupta, vt pote cessantibus in officio, vel etiam contra officium facientibus gubernatoribus illis ordinarijs. Ista vero, tum demum legitima est censenda, si causa, effectum, & necessitas consequentiæ concurrant. Causa est Dei voluntas & amor in suos, quos ex tyrannide Satanae hac ratione vult eruere. Effectum est regni Christi restitutio, ex ipsius verbo. Necessitas consequentiæ est quando quidem mali remedium non potest expectari à mali auctoritate, id est, ordinarijs doctoribus, & tamen ventum est ad extrema, ita vt reformatio sit plus quam necessaria, omnino opus est extraordinarijs. Hæc tria concurrunt in primis nostris instauratoribus. Ergo illorum vocatio est extraordinaria. Sed & est ordinaria. Nam corruptam & falsatam de præcipuis

cipuis fidei nostrae capitibus doctrinam impugnare, & veram asserere, quibus Christianus in S. literis versatus, & potest, & debet. Hoc sane ordinarium est officium omnium Christianorum, nominatim doctorum verbi. Sic in regno Iuda multae reformationes ab ipsis Sacerdotibus & Regibus institutae sunt, publica utique & ordinaria auctoritate. Deinde ordinarium duobus modis aliquid dicitur: scilicet, vel quod sit iuxta ordinem legitimum, vel iuxta consuetudinem iam vsu confirmatam, licet vitiosam, quae tamen iam ordinis locum obtinet. Sic vocatio & ordinatio Pontificia fuit ordinaria, quia est vsu longo recepta. Atque hoc modo vocati sunt illi nostri reformatores. Ipsorum autem discipuli vocati sunt vocatione ordinaria posterioris generis. Quod autem diximus §. 6. hic repetendum est, in ordinaria illa Papistarum vocatione & ordinatione non omnia esse mala. Nam finis eius est, vt praedicetur Euangelium: modus est corruptus, non vero plane nullus.

IX. Hic itaque in mentem nobis veniat eius, quod est apud Augustinum tom. 7. pag. 385. editionis Basl. anno 1529. & ita habet. Cum Donatistae, causam coram Marcellino cognitore, qui iussu Honorij Imp. collationi Carthaginensi praerat, agentes, & ne ad principale negotium veniretur, Episcoporum vocationem urgentes, & Caecilianum Episcopum Africanum, tanquam librorum sacrorum concemmatorem, Episcopatu priuandum, & quotquot ab eo ordinati essent ab Episcopatu deponendos, censentes, in collatione tertij diei quaerent: *Quem sibi Catholici dicerent patrem? Vtrum ipsis Caecilianus pater esset, an mater?* respondunt Catholici, *Vnum esse sibi Deum Patrem, Caecilianum nec patrem sibi esse, nec matrem, sed fratrem; siue bonum, si bonus esset; siue malum, si malus esset; quia & malus propter communia sacramenta frater esset.* Et rursus: *Quasi erunt etiam Donatista, quis ordinauerit Augustinum?* Porro Augustinus d. l. subinde repetit illud contra Donatistas: *Causa causa est persona persona nihil praedicit.* Denique in lib. 1. contra literas Petilianae Donatistae cap. 7. ait: *Origo mea Christus est, radix mea Christus est, caput meum Christus est.* Idem Pastores nostri respondere possunt Papistis, de ordinatibus & vocatione illorum percontantibus. Et primi quidem nostri reformatores dicant: *Origo nostra Christus est, radix nostra Christus est, caput nostrum Christus est.* Posteriores autem respondeant: *Vnus est nobis Pater Deus: Lutherus, Zwinglius, Caluinus, nec pater nobis est, nec mater. Si Papistae regeant, illos haereticos fuisse, dicant ipsi: Si maxime fuissent haeretici, hoc tamen nihil nobis obesset. Nam causa causa, persona persona nihil praedicit. Denique, si dicant, Lutherus ordinationem accepit a Papistis: dicamus, etsi mali fuerunt, tamen propter communia sacramenta fratres fuerunt. Quanquam, vt paulo ante monuimus, non omnes in Papatu semper & vbique mali fuerunt. Sed iam ventilemus argumenta Papistarum contra hanc nostram sententiam: & primo quidem Peroni in libello contra vocationem nostrorum, deinde vero Becani libro primo Manualis, cap. duodecimo.*

X. Peronus argumenta sua partitur in tres classes. Argumentatur enim ex Scriptura, Patribus, & Ratione. His tamen praemittit illud fundamentum, certitudinem vocationis praecedere certitudinem doctrinae. Summa haec est. Qui caret vocatione in Ecclesia, eius doctrina ad examen disquisitionis est recipienda. At reformatae Ecclesiae ministri carent vocatione in ecclesia. Ergo. Rationes maioris propositionis (hanc enim nos primo negamus) haec praecipuae tres sunt. 1. quod leges disputationis ita ferant, vt primum constet de disputaturi vocatione, quam doctrina eius recipiatur. 2. quod vocatione in Ecclesia praecedat doctrinam. 3. quod vocatione sit nota Ecclesiae essentialis, & praecipue indicans Ecclesiam, maxime simplicibus, eoque illis est facilius ad intelligendum, quam ipsa doctrina Ecclesiae. *Primo negamus maiorem:* quia contra Scripturam est, velle iudicare de fructibus ab ipso homine, non autem de homine a fructibus, *Matth. 7. 16.* cum etiam ipsi Episcopi, qui vocationem habent ordinariam, possint esse lupi, & contra pro lupis possint haberi pastores veri, nisi ad examen doctrinae veniatur. Hinc *Act. 20. 24.* Bereenses audientes Paulum, non primum, nec potissimum de vocatione illius inquirunt, sed de eius doctrina, num S. Scripturae esset consentanea. Sic *Act. 17. 11.* & *18. 4.* fratres Hierosolymitani dispersi propter persecutionem, annuntiant Euangelium, & recipiuntur ad examen veritatis, non expectata alia vocatione, quam illa communi, qua quisque tenetur occasionem oblatam amplecti promouenda Christi gloriae, modo ne quid in ordine turbetur, qui non turbatur, vbi nondum est. Et sane exempla Ecclesiastica multa probant, hanc occasionem oblatam disquirenda veritatis, adeoque eam annuntiandi, esse amplectendam: vt *Aedesi* & *Frumentij* apud Indos, mulieris apud Iberos, *Flauij* & *Diodori* Antiochiae; qui laici, omnes ab errore reuocarunt, disquisita veritate: & maxime hi duo postremi etiam Ecclesiam colligunt, Episcopo in haesin prolapsos, & errores Episcopi detegunt & refutant. Neque tamen haec eo dicimus, quod velimus quempiam in ecclesia admitti, & audiri in munere Ecclesiastico, priusquam legitime vocetur. Nam hic tantum agitur de examine doctrinae, aliquando etiam extra ordinem receptum propositae, ad discutiendos errores, num ad illud admitti non debeat, de cuius vocatione non constet. Immo, inquit *Panormitanus*, laicus pro se adferens S. Scripturam, praefertur toti Concilio Episcoporum, eam non adferenti. Et *Patres Niceni* non solum Christianos, sed etiam ipsos philosophos ad disputationem admiserunt. *Ad primum maioris propositionis firmamentum* respondemus, esse contrarationem Christianam, quod aduersarius hic asserit: quippe quae docet finem disputationis esse, placide quousvis contrario affectos animo patienter audire, & contradicentes conuincere, & ad veritatis agnitionem adducere: & hic non tam quis dicat, quam quid dicatur, attendendum esse. *ait enim* *Pythagoreorum*, non Christianorum, nisi id de vno magistro Christo dicitur. Et vox est *Pharisaica Iohan. 7. 48.* *Quis Phariseorum in illum credit? sed plebs haec maledicta est.* *Ad secundum fundamentum* dico, de ordinaria, non vero de extraordinaria, vocatione verum esse, vt, si vocatione praecedat munus docendi, prius examinetur vocatione quam doctrina: non item verum de examine doctrinae, de quo hic quaeritur. Nam ex isto examine doctrinae constat de vocatione legitima, & non legitima. Et vt tempore nonnunquam praecedat vocationis examen, tamen dignitate & necessitate praecedat ipsam doctrinae examen. Nec quidquam hic probat simile a magistratu ductum; quem priusquam quis obeat, literas a principe, suae ad illum admissionis, vt exhibere debet, sic literas vocationis suae ostendere debet,

priusquam ad disquisitionem doctrinae quis admittatur: quia & hoc exemplum dissimile est, & qua simile est, pro nobis facit. Dissimile: quia alia est ratio gubernationis civilis, alia Ecclesiastica: in illa ab iniquo magistratu non est discedendum, in hac a pastore haeretico est recedendum. Simile: quando agitur de vocatione ordinaria in Ecclesia bene constituta: Tum enim nemo admitti debet ad publici muneris functionem, nisi is de cuius vocatione constat. Sed in vocatione extraordinaria, vbi a nullo ordinante possunt adferri literae, satis est, si ex instinctu diuino, heroico spiritu, ille rem publicam, iste Ecclesiam perituram, seruare studeat. Quod ad tertium maioris propositionis firmamentum attinet, vocationem scilicet esse notam Ecclesiae, faciliorem & tutiorem simplici populo, ne decipiatur, quam ipsam doctrinam, eo quod vocatione sit facti, doctrina vero iuris, eoque debere constare prius de vocatione, quam quis admittatur ad examen doctrinae: negatur vt falsum cum sua probatione. Nec enim Ecclesiae nota est essentialis vocatione, nec facilius cognitur quam doctrina, neque tantum facti est, sed etiam iuris. Non est essentialis nota Ecclesiae: quia non recipitur cum vera Ecclesia, quippe quae interdum destituitur vocatione ministrorum quam saepe habet Ecclesia falsa, vel saltem corrupta, & habet ita vt possit certare cum vera ecclesia. Deinde non ex vocatione doctrinae veritate, sed ex doctrinae veritate de vocatione constat: cum ipsius doctrinae pars sit vocationis norma; nec architecti opera sit fundamentum domus, etiam si occupetur circa fundamentum. Denique vocatione non solum est quaestio facti, sed etiam iuris. Vt enim cum quaeritur de doctrina, an sit vera, siue bona, quaestio iuris est; sed cum quaeritur, an haec doctrina ab hoc aut illo proposita, sit eadem, quae proposita olim fuit in V. T. est facti: ita, cum quaeritur de vocatione, an sit legitima, est quaestio iuris, ex iure diuino iudicanda; sed cum quaeritur, an talis vocatione semper locum habuerit in Ecclesia, est facti.

XI. Haec de maiori propositione. Sequitur minor, quam nos negamus, Peronus autem ita probat; nostros videlicet, & primos caruisse, & eis succedentes carere vocatione in Ecclesia. Nam non habuerunt extraordinariam, nec ordinariam. Non extraordinariam; quia ei non est locus iam in Ecclesia. Id enim Scriptura, Patres, & rationes euidentes docent. *Ex Scripturis* quidem sic argumentari licet. Quo Deus promissit se adfuturum semper suae Ecclesiae, vt eam aedificet, illud est perpetuum, & nunquam interrompendum in ecclesia. Ministerio Ecclesiastico Deus promissit se semper adfuturum suae ecclesiae, vt eam aedificet. Ergo ministerium Ecclesiasticum est perpetuum, & nunquam interrompendum in Ecclesia. Itaque non est locus amplius extraordinariae vocationi.

Respondeo, 1. Extraordinaria vocatione dicitur ambigue. Illa, quae hominem constituit extra aleam erroris in suo munere, desit: haec, quae hominem heroico spiritu induit, non item. 2. Id, quo Deus aedificat Ecclesiam, est simpliciter perpetuum, nempe quantum ad formam internam. 3. Id, quo Deus aedificat Ecclesiam, quantum ad formam externam, & illud est perpetuum, sed non eodem semper modo. Promissit quidem Deus, se darum pastores ecclesiae suae, donec consummentur sancti, *Eph. 4.* sed ita, vt sese non alligari his vel illis, huic vel illi loco, huic vel illi modo. Itaque ne interrumpatur hoc aedificium, Deus suscitatur extra ordinem, reb. ita postulantibus, q. illud instaurent. 4. Ecclesia Catholica & interna nunquam interrumpitur: particularis & externa, saepe. 5. Deus semper adest Ecclesiae suae, modo ordinario, vel extraordinario: & adest non eadem mensura, nec eodem tenore. 6. Duo ista, perpetuum, & nunquam interrompendum, sophisticè coniunguntur, quasi sint vna & eadem, cum sint diuersa; quando scilicet non nunquam interrompendum ad modum gubernationis externae refertur. 7. Promissiones istae Dei de perpetuo Dei erga ecclesiam fauore non minus ad veterem ecclesiam quam Christianam pertinent: quae tamen interruptionem multiplicem passa est. Itaque quod olim accidit, etiam nunc accidere potest: praesertim cum haec catastrophe sit praedicta 2. *Thess. 2. Apoc. 11.* & alibi. Nimirum Deus interdum vindicat verbi sui contemtum iustissime, vt lex peteat a sacerdotibus, *Exa. 29. 8.* Ministerium ecclesiae nunquam ita perit, vt vniuersus Dei cultus pereat. Semper enim tabulae foederis & sacramenta manent, etiam in Ecclesia valde corrupta: vt tempore Christi apud Phariseos. Sed instat Peronus. 1. Ecclesia Christi nunquam passa est aliquam Eclipsim, ne tempore quidem Arianismi. Ergo nunquam patietur. 2. Si transfertur sacerdotium, transfertur etiam lex, *Heb. 7.* Atqui non transfertur lex. E. nec sacerdotium. E. nec extraordinariae vocationi locus fuit. 3. Si interrumpitur ministerium, non est idem posterius cum priori. Atqui debet esse idem. *Respondeo ad 1.* Falsum est antecedens, teste *Hieronymo contra Luciferianos*: Totus mundus ingemuit, & se Arianum esse miratus est. Et ideo *Ambrosius* Ecclesiam lunae comparat, quae sua habet incrementa, & defectus. *ad 2.* Locus ille agit de sacerdotio Christi aeterno, quod succedit in locum Aharonici. Itaque legis translatio est ordinatio aeterni illius sacrificij. *ad 3.* Ministerium est vnum forma essentiali, siue specie, non forma accidentali, neque etiam numerica. Nam modus variat, & indiuidua illud administrantia non semper sibi sine vlla interruptione succedunt. Itaque fides eadem probat idem ministerium: nec varius modus aufert identitatem rei. *Secundum argumentum ex Scripturis* est: Extraordinaria vocatione debet confirmari miraculis. *Respondeo.* Non semper, neque necessitate absoluta: & maxime id non est necesse, cum doctrina eadem traditur, quae olim tradita fuit ab apostolis, & ab ijs confirmata est infinitis miraculis. Hinc est, quod multi Prophetae in V. T. est non claruerint miraculis. Sic *Iohannes Baptista* nulla edidit miracula, cuius tamen vocatione fuit extraordinaria. Et contra *Donatistae*, qui ordinariam etiam vocationem habebant, & alij quoque qui falsam doctrinam tradebant, miraculis multis insignes fuerunt, teste *Augustino*. Porro miracula merenda sunt ex doctrina, non vero doctrina simpliciter ex miraculis. Denique extraordinaria vocatione primi generis fere coniuncta est cum dono miraculorum: altera non item.

XII. *Ex Patribus* ita ratiocinatur Peronus. Multi Patres, vt *Tertullianus*, *Irenaeus*, *Optatus*, *Augustinus*, nos reuocant, & aduersarium prouocant ad ordinariam, & non interruptam personarum successionem. Et *Cyprianus* damnauit eos, qui a se ipsis ordinantur. Ergo extraordinariam & interruptam vocationem in ecclesia Christiana damnant. *Respondeo*, 1. Non simpliciter quoslibet aduersarios prouocant ad istam successionem, sed eos, qui vel penitus, vel ex parte Scripturas negabant. Remittuntur itaque ad

Apostolicas ecclesias per hanc successionem. 2. Patres non semper hoc faciunt; sed, quando successio personalis coniuncta erat cum successione doctrinae, ut inquit Nazianzenus. 3. Non praecipue hanc obtinent, sed maxime ad Scripturam prouocant, ad consanguinitatem doctrinae cum Apostolica, ut loquitur Tertullianus ad veritatem diuinam, ut inquit Augustinus, cui successio personalis, ut reliqua omnia, debet cedere.

XIII. *Rationes* has adducit. Ecclesia est similis riuo, qui perpetuo conuenit; genealogia corporali, quam quis non interruptam debet ostendere, ut probet se esse verum heredem. Deinde ut in V. T. fuit successio personalis sacerdotum non interrupta in tribu Leuitica: sic in N. T. similis debet esse successio.

Respondeo, ad 1. Similia ista sunt quoque dissimilia: quia de natura istorum comparantium est, ut ita quoad essentiam suam se habeant: non autem ra, sed gratia, non ordo naturalis, sed donum supernaturale spectatur. ad 2. Successio illa fuit certo tempore definita. Durate enim debuit usque ad Christum. Postremo loco adducit *rationes ab absurdo*. 1. Quilibet hac ratione potest iactare se extra ordinem interiori motu suscitatum ad docendum in Ecclesia. 2. Deus deseruit ecclesiam suam, si fuit interrupta successio personalis. *Respondeo* ad 1. Extraordinaria vocatio non nisi premente & flagitante necessitate, ad tempus, habet locum, & ex effectis atque donis cognoscitur. ad 2. Deus non statim deseruit ecclesiam suam, si hanc vel illam ecclesiam ob ingratiudinem & perfidiam hac ratione aliquando punit, & Ecclesiam, quae se hoc nomine temere iactat, deseruit.

XIV. Iam probat Peronus nos non habere vocationem ordinariam. 1. Quia successione personali ab Apostolis deducta caremus. 2. Quia ab Episcopo non sumus ordinati. 3. Quia iure illo, quod in ecclesia Romana habuerunt, prius, propter haeresin exciderunt. *Primo* itaque sic disputat. Si regimen Ecclesiasticum est Monarchicum, non autem democraticum, sequitur ordinationem ad illud, debere fluere ab vno capite, scilicet Episcopo Romano, non autem a plebe, id est, ab Ecclesia, ut sit ordinaria & legitima. At vestra non fluit ab vno capite. *Respondeo*. Regimen Ecclesiasticum est Monarchicum, non quia ab vno capite humano pendet, sed ab vno Christo, Monarcha & capite vnico, quisequendum leges in verbo suo consignatas vult fieri designationem & ordinationem pastorum, nempe ut *regimini* sit ipse Ecclesiae, praesente Presbyterio; *regibus* vero ipsius Presbyterij praesente Ecclesia. Falso itaque nobis obijciunt laica ordinatio. Deinde successio personalis non est de essentia, nec doctrinae, nec ecclesiae. *Secundo*, inquit Peronus: Qui non ordinatur ab Episcopo, non habet vocationem ordinariam. At vos. *Respondeo*. Negatur maior. Neque enim Scriptura *regimini* tribuit vni Episcopo, sed Presbyterio. Quod autem praecipitur Timotheo, ne cui cito manus imponat, id ei praecipitur ut Pastori, ut & reliqua, quae ei dicuntur ibidem, ut, Attende lectioni &c. Itaque in eius persona docetur, quid debeant agere omnes pastores. Deinde Episcopatus, ut Aduersarij accipiunt, est iuris humani. Alioqui Timotheus & omnes Pastores sunt Episcopi, eo sensu, quo Scriptura hoc vocabulum adhibet. Denique, quando nostri obijciunt aduersarij, primos illos instauratores nostros habuisse ius ordinandi alios, quatenus ipsi ordinati erant ante exsententia etiam aduersariorum: regerunt, illos excidisse omni hoc iure, etiam Episcopos ipsos, quia haeretici.

Respondeo, 1. Si quid boni existimant aduersarij fuisse in illa sua ordinatione inordinatissima, a nostris illud fuit retentum, & ad officium ordinemque reuocatum. 2. Dicitur quidem, illos fuisse haereticos, sed non probatur. Quare concludimus, vocationem ipsorum fuisse extraordinariam, quatenus extra modum in ecclesia tunc receptum vocati, & munere suo defuncti sunt: *ordinariam quoque*, quatenus secundum morem tunc vsurpatum etiam nostri vocationem in Ecclesia Romana habuerunt, & quatenus etiam suum munus obierunt secundum ordinem in S. Scriptura praescriptum, ex summa Dei gratia Ecclesiam ecclesiae reddentes.

XV. Nunc audiamus *Becanum*, qui summam ita disputat. Neque Lutherus, neque qui ipsum secuti sunt & sequuntur, fuerunt legitime vocati. *Non Lutherus*: quia nec ipse, nec ipsius discipuli vnam habent de vocatione ipsius sententiam. Nam ipse Lutherus decies & septies suam de propria vocatione sententiam mutauit. Et quidam Lutherani contendunt, Lutherum fuisse vocatum ordinarie; quidam, extraordinarie, & immediate; quidam partim ordinarie, partim extraordinarie. Sed nihil horum potest consistere. *Non primum*: quia etsi Lutherus in ecclesia Pontificia fuit legitime & ordinarie vocatus ad ministerium Ecclesiasticum, tamen illud solum legitime exercuit ante defectionem. Neque enim ordinarie & legitime fuit vocatus ad ministerium Ecclesiasticum, quod exercuit in sua Ecclesia, post defectionem. Denique ipse Lutherus ait sacerdotium Papisticum non esse legitimum, sed laruam & signum. Itaque si hoc ita est, ipse fuit larua & fictus sacerdos. Si vero in ecclesia Pontificia est legitima potestas ordinandi veros ministros, utique illa est vera Christi ecclesia, & proinde Lutherana Ecclesia non est vera, & ministri Lutherani, qui extra illam vocati sunt, non sunt legitime vocati. *Non secundum*: quia Lutherus negat se esse vocatum extraordinarie. Deinde, quicumque haecenus vel in V. vel in Nou. Test. a Deo immediate & extraordinarie vocati sunt, illi vocationem suam euidentia aliquo miraculo debuerunt comprobare apud populum; & nullum quoque errorem docuerunt. At Lutherus nunquam potuit euidentia miraculo probare suam vocationem, & multos errores docuit. e. g. nullum esse liberum arbitrium, sed hominem a Deo tam ad male quam ad bene operandum, fatali quadam necessitate compelli, in *assert. art. 56*. Quis credat hanc doctrinam esse a Deo? Neque valet, quod Lutherani excipiunt, Lutherum non opus fuisse, notis miraculis confirmare doctrinam, quia non attulit nouam, sed antiquam & Apostolicam doctrinam, quae iam ante saecula multis miraculis fuit confirmata. Sed frustra hoc adfertur. 1. quia Prophetarum & Christi nihil noui adferrebant (docebant enim antiquam doctrinam legis & Euangelij) & tamen ipsos adhibere oportuit miracula. 2. noua est doctrina Lutheri videlicet nullas esse traditiones, duo tantum esse sacramenta, corpus Christi esse vbique. Si non vult vxor, veniat ancilla; Maiores nostros non habuisse veram fidem, se solum habere &c. *Non tertium*: quia qui hanc sententiam defendunt, dicunt, Lutherum ordinarie fuisse vocatum ad praedicationem verbis; extraordinarie ad reformationem ecclesiae. Illam factam

esse in Papatu, & consistere in ordinatione sacerdotij, & admissione ad professionem theologicam. Hanc factam esse in conuersione a Papatu ad Euangelium sincerum; & quatuor hisce signis esse confirmatam: puritate doctrinae, & conformitate cum Scripturis excellentia donorum Lutheri, singulari in conuertendis hominibus efficacia & successu, denique praedictionibus Apostolicis, quae extant *Apoc. 11. v. 3*; de duobus testibus, &c. *14. 1*. de angelo volante per medium caeli, & habente aeternum Euangelium. Sed haec facile refelluntur. Nam si Lutherus legitime fuit ordinatus in Papatu, utique ibi est vera ecclesia. Cur itaque ab illa discessit? Deinde extraordinaria illa missio destruit ordinariam. Nam in hac iurauit, se defenditur doctrinam Ecclesiae Catholicae, quam in extraordinaria illa iussus est oppugnare. Denique doctrina Lutheri non fuit pura, sed falsa; neque conspirat cum Scripturis, sed illis repugnat, ut paulo ante vidimus. Et dona illa, quae habuit Lutherus ante defectionem, habuit cum alijs communia, eaque partim amisit, partim male collocavit, ijs abutendo. Quae autem dona a Deo acceperit post defectionem, non video. Quod adfertur de singulari in conuertendis hominibus efficacia & successu, id Arius & alij haeretici etiam allegare possunt. Na etiam olim infiniti prope homines, Arii doctrinam amplexi sunt. Ex triplici autem capite prouenire potest, ut aliquis doctor habeat multos sectatores. 1. quia doctrina ipsius est diuina, & miraculis confirmata. 2. quia est grata carni & sanguini. 3. quia est noua, subtilis, ingeniosa. Primum illud in Prophetis & Apostolis habuit locum: secundum, in Lutheranis: tertium, in Calvinianis. Postremo praedictiones illae Apocalypicae non in Luthero sunt impletae, sed adhuc implebuntur. Ex his itaque concludo, Lutherum nec ordinarie, nec extraordinarie vocatum fuisse a Deo ad exercitium ministerij, quod vsurpauit post defectionem. Idem est iudicium de *Zwinglio* & alijs: qui ante defectionem fuerunt legitime vocati & ordinati in Ecclesia Catholica; sed post defectionem neque ordinarie, neque extraordinarie fuerunt vocati ad ministerium Calvinisticum, aut Lutheranum. Quod attinet ad ministros a Luthero & alijs extra Ecclesiam Romanam ordinatos: illi etiam neque ordinarie, neque ordinarie sunt vocati. Non extraordinarie; ob defectum miraculorum; & ex ipsorum confessione. Non ordinarie; quia ordinaria vocatio consistit in sacerdotio, quo ipse Lutherus in ecclesia Catholica initiatus est. At illi ministri non sunt initiati tali sacerdotio. Deinde a tempore Apostolorum usque ad ortum Lutheri, nullus ordinarie vocatus fuit ad ministerium, nisi qui ab Episcopo ordinatus esset sacerdos, per impositionem manuum. Sed hoc in illis ministris non habet locum. Denique illi non sunt vocati eo ritu & modo, qui in Ecclesia Catholica est vsitatus, sed longe diuerso. Non enim sunt ordinati ab Episcopo, sed vel a magistratu seculari, vel a populo promoti ad ministerium, sine vllius veri Episcopi consensu & cooperatione. Cum ergo hi duo ritus inter se discrepent, non possunt ambo esse legitimi, & a Christo instituti. Si ergo noster est legitimus, alterum subreptitium esse necesse est. Aut si noster subreptitium est, quomodo Lutherus potuit illo ritu legitime ordinari? Rursum, si noster subreptitium est, ergo multis seculis ante Lutherum, non fuit verum ministerium in ecclesia; imo nec vera ecclesia. Haec enim sine ministris in hac vita consistere non potest.

XVI. Singula haec breuiter diluamus. 1. Varietas sententiarum non mutat ipsam rei veritatem. 2. Hyperbolica est illa assertio, Lutherum septies & decies mutasse suam sententiam de propria vocatione. 3. Lutherus ante suam conuersionem docuit Euangelium, sed adulteratum; postquam vero discessit ex ecclesia Romana, cepit docere purum Euangelium. 4. In Papatu fuit vocatus ad docendum, non utique adulteratum, sed sincerum Christi Euangelium. Quod itaque hoc fecit postquam ex Papatu exiit, consentaneum illud fuit vocationi & ordinationi factae in Papatu. 5. Lutherus ait sacerdotium Papisticum esse laruam, ratione sacrificij Missae, & variatum corruptelatum: non vero ratione substantiae & fundamenti. 6. In Ecclesia Romana est legitima potestas ordinandi, sed multis modis foedata. 7. Ecclesia Romana est ecclesia, sed ecclesia adultera. Itaque Lutherus, & alij quidam ex officio fecerunt, quod contra illam contestati sunt: ut potest qui reuerentiam fidemque Deo Patri maiorem debuerunt, quam matri adulterae. 8. Romana ecclesia non alio loco a nobis habetur, quam ecclesia sub impijs sacerdotibus & regibus in Vet. Testam. habita fuit a Prophetis & alijs pijs. 9. Lutherus recte negat, se vocatum esse extraordinarie, eo scilicet modo, quo Apostoli fuerunt vocati: quae de re supra. 10. Iohannes Baptista fuit extraordinarie vocatus, neque tamen claruit miraculis. Neque valet, quod ipse natiuitas multis miraculis fuit conspicua: quia videlicet conceptus est ex matre sterili, & exultauit in utero, & pater ipse factus est mutus &c. Haec enim non sunt miracula Iohannis, qualia aduersarij a nobis postulant. Deinde singularia ista decebant natiuitatem illius, qui debet esse prodromus Christi. 11. Lutheri mens haec fuit, liberum arbitrium in statu gratiae a Deo impelli, & quidem ad bona tantum; non solum suasio- ne morali, sed etiam influxu, verum suauis. 12. Prophetarum quidam & Christus, itemque Apostoli debuerunt facere miracula, non solum quia ipsorum vocatio fuit extraordinaria primo modo & gradu, sed etiam, & quidem imprimis, quia aliquid noui ab istiusmodi personis fuit institutum, quod sine gloria miraculorum non habuisset auctoritatem. Ita Moses instituit politiam Leuiticam; Elias fuit typus Christi & Iohannis, & insuper destruxit cultum Baalis; Christus instituit nouam doctrinam, quantum ad oeconomiam, &c. 13. Doctrina Lutheri, quantum ad fundamentum salutis, non est noua: etsi dogma vbiuitatis nouum est. 14. Quod attinet ad reliqua, quae hic commemorantur, & noua esse dicuntur, vel non sunt Lutheri, vel sunt vera & proinde antiqua. 15. Ordinatio in Papatu est vera, sed non pura. 16. Extraordinaria Lutheri vocatio non destruit ordinariam, quatenus illius essentia spectatur. Ordinantur enim ministri in Papatu, ut doceant Euangelium, & administrent sacramenta. 17. Collatio doctrinae Lutheri cum Scripturis, ad oculum ostendit, fundamentum salutis ab illo esse propositum. 18. Lutherus habuit dona quaedam cum alijs communia, quaedam sibi propria. 19. Non abusus est Lutherus suis donis, quando aggressus est carpere abusus ecclesiae Romanae. 20. Efficacia & successus doctrinae reformationis non simpliciter allegatur, sed praesupposita ipsius puritate & conformitate cum Scripturis. 21. Per calumniam nobis imponitur, doctrinam nostram esse gratam carni, & nouam, subtilem &c. 22. Praedictiones Apocalypicae a quibusdam referuntur ad Lutherum: sed male. 23. Ordinaria vocatio consistit non in sacerdotio, sed in ministerio Euangelij. Nullum enim

est N. T. sacerdotium, nisi Christi, semel in cruce peractum. 24. Ordinatio utique fieri debet ab Episcopo, id est, à Pastore legitimo. 25. Vocatio ad ministerium fit ab vniuersa ecclesia, ordinatio fit à solo Pastore. 26. Ritus in ordinatione Papistica alij sunt vere antiqui, utpote impositio manuum: alij fecus, ijque fere superstitioni. 27. Ordinatio legitima non arguit ecclesiam internam, sed externam. 28. Ministerium semper fuit, est & erit in ecclesia, sed non semper æque purum.

CAPVT. IX.

Imparitas ministrorum verbi, quam Papistæ docent impugnatur.

I. **P**apistarum doctrina est, Episcopos ratione officij digniores esse Sacerdotibus; idque has ob causas. 1. quia soli Episcopi possunt dare sacramentum Confirmationis; ordinare, siue consecrare ministros Ecclesie; regere Ecclesiam, non solum quoad laicos, sed etiam quoad Presbyteros siue Sacerdotes; & denique agere iudicem Presbyterorum in externo foro Ecclesiastico, 1. *Timoth. 5. ver. 19.* 2. quia succedunt in locum Apostolorum, qui citra controuersiam reliquis ministris Nou. Testam. longo intervallo sunt superiores. 3. quia sunt quasi Patres Sacerdotum. Hi enim ab illis ordinantur, & quodammodo generantur. 4. quia hæc est doctrina veterum. Vide Anacletum Papam (qui vixit tempore Apostolorum, & à Petro Apostolo ordinatus est Presbyter, *epist. 3. §. 1. Damasum, ep. 3. Leonem ep. 86. ad Episcopos Germaniæ, & Augustinum in Psalm. 44. super illud Pro patribus tuis nati sunt tibi filij. Hæc ita breuiter collegit Becanus in Manuali lib. 1. cap. 12. n. 31.*

II. Ad primum argumentum respondeo, 1. sacramentum Confirmationis & Ordinis esse fictitium. Itaque falsum est, Episcopum in specie ita dictum posse administrare quædam sacramenta, quæ non possit administrare Presbyter in specie ita dictus. Vterque sunt ministri Euangelij, & proinde tres partes ipsius possunt obire: puta prædicationem Euangelij, administrationem sacramentorum à Christo institutorum, & usurpationem potestatis clauium. 2. Ordinis & honoris causa partes quædam ministerij Ecclesiastici conceduntur ijs, qui ætate, donis, tempore, vel conuentione sunt superiores. Hinc vero nulla extrui potest necessitas, aut essentialis diuersitas, vel imparitas.

III. Certum est, quod in secundo argumento asseritur: Apostolos essentiali aliqua forma diuersos fuisse à reliquis N. T. ministris: ut supra cap. 1. huius lib. fuisse diximus. Quod autem de Episcopis dicitur, illos succedere Apostolis, id dextre est accipiendum. Nam neque succedunt ipsis simpliciter, neque soli succedunt. Ratio prioris est; quia Apostoli, quantum ad dona & commissionem œcumenicam, fuerunt Dd. extraordinarij: vbi non habet locum successio. Est enim contra naturam rei, ut ordinarius succedat extraordinario, scilicet formaliter. Nam materialiter potest succedere: ut iam dicemus. Ratio secundi est; quia Apostoli communiter spectati, ut ministri Euangelij, non differunt ab alijs Pastoribus. Itaque omnes Pastores illis succedunt. Sed obijciuntur illa Patrum. *Cyprianus enim epist. 10. ita scribit: Meminisse autem diaconi debent, quoniam Apostolos, id est, Episcopos & præpositos Dominus elegit: diaconos autem, post ascensum Domini in cælos, Apostoli sibi constituerunt. Similiter Augustinus: Nam nemo ignorat Episcopos Saluatorem ecclesie instituisse. Ipse enim priusquam in cælos ascenderet, imponens manum Apostolis, ordinauit eos Episcopos. Et Ambrosius in Eph. 4. ait: Apostoli, Episcopi sunt: Propheta vero sunt explanatores Scripturarum, qui ordo nunc potest esse Presbyterij: nam in Episcopo omnes ordines sunt; quia primus sacerdos est, princeps est sacerdotum, & Propheta, & Euangelista. Theodoretus in 1. *Timoth. 3.* Eisdem olim vocabant Presbyteros & Episcopos, eos autem qui nunc vocantur Episcopi, nominabant Apostolos. Precedente autem tempore Apostolatus nomen reliquerunt eis, qui vere erant Apostoli; Episcopatus autem appellationem imposuerunt ijs, qui olim appellabantur Apostoli. Ita Philippenfium erat Apostolus Epaphroditus, ita Cretensium Titus, & Asianorum Timotheus. Ad hæc loca Patrum respondeo, in ijs applicandis committi fallaciam æquiuocationis, & à dicto secundum quid. Nam illi loquuntur catharectice & hyperbolice, videlicet *ἐπίσκοποι*: non vero proprie, & simpliciter. Deinde ex dictis Patrum hoc sequitur, gradum *ἐπίσκοπος*, subalternum, esse inter Episcopos & Presbyteros, ut olim fuit inter Apostolos & reliquos ministros. Hinc itaque primatus ordinis, non vero potentie concluditur. Vide plura in *lib. huius, c. 1.**

IV. In tertio argumento etiam est fallacia æquiuocationis. Nam Episcopi sunt, & recte dicuntur Patres Presbyterorum, quia illos creant, & regunt. Sed quomodo? Creant ipsos, non quod hæc potestas ipsis solis competat iure diuino, sed quia illis tribuitur iure humano, ordinis causa. Deinde regunt ipsos, non autoritate regia vel Apostolica, sed ex conuentione, siue consensu ecclesie, & Presbyterij. Atque ex his, & superioribus, patet solutio ad quartum argumentum. Nam veteres loquuntur solum de primatu ordinis, adeoque subalternis gradibus, quos in ecclesia vtiliter seruari res ipsa docet.

CAPVT X.

An decima Presbyteris & Episcopis iure Ecclesiastico vel ciuili debeantur?

I. **B**ellarminus lib. 1. de Clericis cap. 25. ait: Esse de iure nature & diuino, quod aliquid Laici soluant Sacerdotibus, & præterea de iure Ecclesiastico, ut id quod soluantur, sit pars decima, facile doceri potest. Quod sit de iure nature, probatur. Nam certe ratio dicitur, ut ijs, qui pro populo laborant, populus alimenta præbeat: Vnde enim deducimus deberi Regibus tributa, & militibus stipendia, & iudicibus alijsque ministris publicis sala-

ria, inde etiam deducere possumus, deberi Sacerdotibus decimas, vel aliquid earum loco. Itaque tempore legis nature videmus Abraham dedisse decimas Melchisedeco sacerdoti, qui tunc erat, *Gen. 14.* Quod autem de iure diuino sit, probatur ex utroque testamento, ac primum *Leuit. ultim. Num. 18. Malach. 3.* & alibi Deus iussit decimas Leuitis dari; quæ quidem præcepta licet non obligent Christianos, ut iudicialia erant, obligant tamen quatenus moralia, id est, quod pars aliqua fructuum sit sacerdotibus danda. Id enim aperte docet *Clemens lib. 2. Const. Apostol. cap. 29. 38. 39. & lib. 8. cap. 36.* alijque Patres. Superest, ut iura Ecclesiastica proferamus. Ac primum multa sunt antiqua Concilia, in quibus id aperte præcipitur: ut Aurelianense I. cap. 14. ante mille annos. Item Matiscorense, eodem seculo celebratum, cap. 5. dicit, leges diuinas de soluendis decimis longis temporibus in ecclesia custoditas, etiam deinceps esse custodiendas, &c.

II. In his Bellarmini verbis etiam nolo nodum in scirpo querere: tamen ingenue fateor, nulla solida ratione probari posse, decimas iure Ecclesiastico persolui Clericis. Quod quidem ita demonstro. Lex decimarum est composita, siue mixta, ut loquuntur: & quidem ex triplici legum genere. Morale siquidem est, quod sua ecclesiarum ministris stipendia debeantur. Politicum, seu iudiciale est, quod certa quædam & peculiaris ratio stipendij ipsis assignatur. Denique hæc ceremonia, diuinitus imperata, oblatione, inquam decimarum, Leuitis facta, Iudæi significabant & testabantur, quod omnia sua, seque adeo ipsos Deo auctori deberent. Immo per decimas, quas Sacerdotibus dabant, Christum summum Sacerdotem, in carnem venturum, venerabantur, eique se & sua debere fatebantur. Itaque in hac lege moralitas, quæ est iuris nature, manet, id est, perpetua hæc ratio obtinet, ut pastores honesto aliquo stipendio sustententur. At ceremonia, quæ est iuris Ecclesiastici, expirauit. Superest itaque ratio politica, siue ius ciuile, quod in eo vertitur, ut in republica omnes illi, qui publice sunt vtilis, publico stipendio fruuntur. Vnde relinquatur, decimas hodie persolui Clericis, iure ciuili, & non Ecclesiastico. Nam ius Ecclesiasticum Ver. Testam. hæc in re expirauit: & ius Ecclesiasticum Nou. Testam. nusquam in Scriptura siue libris Apostolicis occurrit, ut decima bonorum pars offeratur ministris ecclesie.

III. Huc accedit, quod consuetudo illa, ut decimæ ad N. T. ecclesias peruenirent, à Christianis Imperatoribus primo haud dubie est profecta. Nam Hermannus Gigas auctor est, Constantinum M. primo præcepisse, ut de rebus omnibus decimæ ecclesie omnibus soluerentur. In Synodo Matiscorenfi II. an. 587. habita, canon. 5. tale de decimis decretum legitur: *Leges diuina consulentes sacerdotibus ac ministris Ecclesiarum, pro hereditaria portione omni populo præceperunt, decimas fructuum suorum locis sacris præstare, ut nullo labore impediti, per res illegitimas, spiritualibus possint vacare ministerijs. Quas leges Christianorum congeries longis temporibus custodiuit intemeratas. Vnde statuimus, ut decimas Ecclesiasticas omnis populus imferat, quibus sacerdotes, aut in pauperum vsum, aut captiuorum redemptionem prorogatis, suis orationibus pacem populo ac salutem impetrent. Si quis autem contumax nostris statutis fuerit, à membris Ecclesie, omni tempore separetur.*

IV. Quid verò inquit aliquis: Si ita est, ut in illo decreto dicitur, recte utique Bellarminus ratiocinatur, solutioem decimarum esse iuris Ecclesiastici. Nam Concilia sic decreuerunt. Verum hic teneatur, quod paulo ante diximus, Constantinum M. primo præcepisse, ut de rebus omnibus decimæ ecclesie persoluerentur. Sed, ut fieri solet in rebus sacris, hæc lex successu temporis fuit neglecta. Vnde Augustinus, qui claruit anno 420. conqueritur, multos in Africa non consueuisse decimas soluere. Sic enim ait in *lib. homiliarum, homil. 48.* Maiores nostri deo copijs omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant, & Casari censum reddebant. modo autem quia discessit deuotio Dei, accessit indictio fisci. Nouimus partiri cum Deo decimas, modo autem totum tollitur. Vnde patet sanctionem illam Constantinianam fuisse neglectam Augustini tempore. Itaque Synodus Matiscorenfis postliminio reuocauit istam primitiuam sanctionem: quod ipsum verba decreti non obscure innuunt.

V. Porro non solum res ipsa clamat, constitutionem illam esse politicam, quippe quæ sine brachio seculari neque sanciri, neque stabiliri potest: sed etiam historia testatur, pijs Principibus fuisse curæ cordique, ut decimarum ratio in ecclesia Christi locum haberet, non quasi ceremonia Leuitica, iam olim antiquata, iterum in scenam producenda esset, sed quia res ipsa est mere politica, immo & valde æqua & vtilis. Nam utique ecclesia N. T. ministros etiam suos alere tenetur. Quæ vero æquior, minusque grauis alendi eos ratio esse potest, quam ex agrorum decimis? Quare ut illæ longe antelegem latam in vsu fuerunt (nam & Abraham decimas obtulit Melchisedeco, *Gen. 14. 20.* & Iacob Deo, *Gen. 28. 22.*) ita Christiani principes illas maturo consilio in ecclesia N. T. locum habere vulerunt. Ita *Krantzius in Metropoli sua lib. 1. cap. 8.* adnotat, Carolum Magnum tributa Christianis remisisse, & eorum loco decimas ecclesie & Episcopis assignasse. Vnde & in *Duriensi synodo*, anno 779. sub Carolo habita, *cap. 10.* sancitur, ut decimæ soluantur, & dare nolentes, non Ecclesiasticis tantum excommunicatibilibus, sed à reip. quoque ministerijs coercentur. Eiusdem Caroli iussu habitata etiam est *synodus Moguntina* anno 813. in qua, canone 38. similiter sancitur: *Admonemus, vel præcipimus, ut decima de omnibus dari non negligatur, quia Deus ipse sibi dari constituit. Quia timendum est, ut quisquis Deo debitum suum abstrahit, ne forte Deus propter peccatum suum auferat ei necessaria.* Cuiusmodi plurimæ aliæ extant Conciliorum sanctiones. Ex ijs autem non recte deducit Bellarminus, persolutionem decimarum esse iuris Ecclesiastici. Nam, ut superiori libro prolixè disputauimus, indictio & gubernatio synodi pertinet ad Principes Christianos. Itaque Concilia ista non sine Imp. & Principum autoritate has tales sanctiones ediderunt.

VI. Colophonis loco videamus illam Bellarmini quæstionem. Quæ ratione ostendi possit, iustam esse determinationem illam, quod Christiani decimam partem suorum fructuum ecclesie tribuant? Hic varia à varijs adferuntur. Nobis ita videtur. Quemadmodum Deus septimam temporis partem sibi voluit impendi: sic decimam bonorum partem sibi voluit offerri. Itaque quemadmodum in Nou. Testam. retinetur illa lex de septima temporis parte Deo consecranda (etiam enim septimus dies non sanctificatur, tamen vnus ex illis septem diebus, qui metiuntur totum decursum temporis, retinetur) ita quoque lex illa de decimis in ecclesia Christi locum habet. Nihil itaque attinet hoc loco disputare, an Leuitæ fuerint pars duodecima, vel

vel decima tertia populi Dei; & qualis sit proportio inter Clerum Nou. Testam. & populum Christianum. Id enim omne nihil certitudinis habet: vt videre est apud Bellarminum libro primo de cleric. capite vicesimo quinto, diu. 4.

CAP. XI.

Immunitas Clericorum siue illorum exemptio, quantum ad personas & bona, quo iure nitatur.

I. Sequitur disputatio de libertate Ecclesiastica, quam Bellarminus lib. 1. de cleric. cap. 28. quinque his propositionibus complectitur. Prima est: In causis Ecclesiasticis liberi sunt Clerici iure diuino, à secularium Principum potestate. Secunda: Non sunt exempti Clerici ab obligatione legum ciuiliū, quæ non repugnant sacris Canonibus, vel officio Clericali. Tertia: Non possunt Clerici à iudice seculari iudicari, etiam si leges ciuiles non feruent. Quarta: Bona Clericorum tam Ecclesiastica, quam secularia, libera sunt, ac merito esse debent, à tributis Principum secularium. Quinta: Exceptio Clericorum in rebus politicis, tum quoad personas, tum quoad bona, introducta est iure humano pariter & diuino. Atque hi sunt carceres huius disputationis, intra quos nos continebimus.

II. Primam propositionem concedimus: videlicet ministros verbi Dei in causis mere Ecclesiasticis, à iudicijs secularibus plane, idque optima ratione, exemptos esse; cum istæ causæ ad iudices forenses reuera non pertineant; sed tantum ex verbo Dei, & canonibus Ecclesiasticis, veruntamen in verbo Dei fundatis, atque inde deriuatis, & quidem coram synodis, & Presbyterijs, ordinari discerantur. Ita Apostoli ecclesias gubernauerunt, quo tempore nulli erant Principes Christiani.

III. Secundam propositionem ita explicat, & explicatam probat Bellarminus. Loquitur hæc propositio potissimum de legibus politicis, quæ dignantur actiones humanas in commercijs temporalibus: vt, cum Princeps constituit pretia rebus venalibus, vel iubet noctu neminem incedere sine lumine, vel non asportare frumentum extra prouinciam. His itaque legibus Clerici tenentur obligatione, non coactiua, sed solum directiua, nisi eadem leges ab ecclesia approbata fuerint. Quod si de iisdem rebus temporalibus disposuisset etiam lex Ecclesiastica, eam sequi deberent Clerici, & tunc legem ciuilem ne directiue quidem obseruare tenerentur. Probat autem, Clericos ad obseruationem legum ciuiliū directiue teneri in defectu legis Ecclesiasticæ. Nam Clerici, præterquam quod Clerici sunt, sunt etiam ciues, & partes quædam Reip. politicæ. Igitur vt tales viuere debent legibus ciuilibus: alioqui magna perturbatio, & confusio in Rep. oriretur, si clerici non seruarent ciuiles leges in commercijs ciuilibus, & humanis. In hac explanatione tria desideramus. 1. Quod Clerici dicuntur teneri his legibus directiue, non vero coactiue. At vero si sunt ciues reip. vt recte concedit Bellarminus, non solum directiue, sed coactiue istis legibus tenentur: etsi in terra verum est, executionem moderationem requiri, ne Clerici, si leges illas transgrediantur, abique vilo discrimine puniantur, quomodo laici solent puniri. 2. quod legibus ciuilibus pretium aliquod accedere ait à legibus Ecclesiasticis. At hoc est falsum: quia lex ciuilis, siue politica, suam in rebus, per se obtinet, neque confirmationem aliquam per leges Ecclesiasticas requirit. 3. quod nimiam Clericorum immunitatem tacite asserit: vt in sequentibus erit magis manifestum.

IV. Tertiam propositionem confirmat tribus argumentis. 1. quia Concilium Chalcedonense can. 9. & Agathense canon. 3. diferte cauent, si clericus aduersus clericum habeat negotium, ne relicto Episcopo suo ad secularia iudicia recurrat; & ne quis Clericum præsumat apud iudicem secularium Episcopo non peractante, pulsare. Quod ipsum in alijs quoque Concilijs est decretum. 2. quia Constitutiones Imp. eximunt Clericos & Monachos à seculari iudicio: vt Iustinianus Nouell. 79. 83. & 123. quanquam non eximunt in causis criminalibus, sed in ciuilibus tantum: in criminalibus autem vult à Prætoribus cognosci causam, non tamen condemnari Clericum, nisi prius ab Episcopo fuerit degradatus. At nihilominus lex Canonica simpliciter eximit Clericos in omnibus causis, tum ciuilibus, tum criminalibus: vt perspicuum est ex epistola Caij Papæ ad Felicem Episcopum, &c. Debet autem lex ciuilis cedere legi Canonice. 3. quia omnino absurdum est, vt ovis suum pastorem quoquo modo iudicare præsumat. Itaque non sine magna laude Rufinus & Gregorius referunt illam vocem Constantini M. ad Episcopos; *Vas dicitur, à summo Deo constitutum: equum non est, vt homo iudicet deos.* Ad has rationes respondeo. 1. Concilia loquuntur de causis mere Ecclesiasticis, quæ vtique ad Episcopum, & Presbyterium pertinent. Deinde, Concilia docent, permittente Episcopo, Clericum posse accusari coram ciuili magistratu. 2. Constitutiones illas Imp. admittimus, Canonicas rejicimus. Nam ille pietatem Christianorum principum arguit: hæc potestatem Principibus à Deo concessam eripiunt. 3. Nihil vetat, eum in temporalibus esse iudicem tuum, quem in spiritualibus ipse iudicare soleas. Deinde, etiam principes seculi appellantur dii; & tamen iudicantur à populo vniuerso. Ad hæc Constantini dictum est hyperbolicum. Itaque resoluendum est in sensum proprium. Alias non valebit argumentum à figurato ad proprium. Vt iam nihil dicam, inepre & superbe modestiam piorum principum hic allegari.

V. Quartam propositionem Bellarminus probat duobus modis. Primo, quod bona Clericorum sunt libera de facto, patet ex Concilio Lateranensi sub Alexandro III. ex Iure Canonico, hinc inde: ex Iure ciuili, puta ex Codice Iustiniani, lege sancimus, de sacrosanctis ecclesijs, &c. Et hoc nos concedimus: verum ita, vt factum illud sæpe limites iuris excessisse contendamus. Deinde, quod hæc exemptio sit iure facta, probat ad seq. propos. Christum contra factum obijci solet exemplum Christi, & recte quidem. Christus enim tributum soluit Matth. 17. Bellarminus responderet vno verbo: Christus soluit tributum, quia voluit, non quia debuit. Christus enim erat plane liber. Sed tenendum est, Christum fuisse in statu humilitatis suæ: membrum politicæ Iudaicæ, quæ tum subiecta erat Cæsari. Hactenus itaque Christus obnoxius fuit Imperatori, eiusque legibus. Neque enim libertas spiritualis tollit subiectionem ciuilem.

Tom. V.

VI. Quintam propositionem ita probat Bellarminus. Primo exemptionem Clericorum omnimodam, esse introductam iure humano, patet ex ijs testimonijs, quæ in 3. & 4. propositione probanda sunt adducta. Quod autem sit etiam introducta iure diuino, sic patet. Per ius diuinum intelligitur vel stricte præceptum Dei proprie dictum, quod extat in S. literis: vel late, partim ius posituum, quod ab exemplis vel testimonijs V. & N. Test. per quandam similitudinem deduci potest; partim ius naturale, quod plane diuinum esse in dubium reuocari non potest, quia est ab autore naturæ animis nostris impressum. Intelligimus autem hoc loco ius diuinum secundo & tertio modo. Itaque exemptionem illam esse de iure diuino posituum probatur primo testimonijs Scripturæ sacræ. Nam Ioseph Gen. 47. exemit sacerdotes Ægyptiorum: Artaxerxes Esdr. 7. exemit sacerdotes Israeliticos. Et Deus Num. 3. Sacerdotes & Leuitas exemit prorsus à iugo seculari, quantum ad personas & facultates, Confer Exod. 30. & Num. 1. Sic Matth. 17. ait Christus, filios regni esse liberos: vbi analogice filij regni potissimum Clericos designant; vt qui peculiari ratione ad ipsius regnum pertinent. Secundo probatur hoc idem ex testimonijs factorum canonum; in primis Concilij Tridentini. Iam eadem exemptio est de iure naturali: vt patet ex his quinque argumentis. Primum sumitur à consuetudine omnium gentium, quod enim vbi que sit, ex natura ipsa descendit. Iam vero paulo ante probatum est, sacerdotes apud Ægyptios sub rege Pharaone; apud Iudæos, Leuitas; sub rege Artaxerxe sacerdotes Hebræorum, fuisse liberos. Idem cognosci potest de sacerdotibus Gentilium ex Aristotele. 2. & con. ex Cæsare lib. 6. de bello Gallico, & ex alijs. Ita Imp. Christiani, natura docente, Ecclesiasticos immunes à communibus reipub. oneribus declarauerunt. Alterum argumentum ducitur à similitudine, quam potestas Ecclesiastica & secularis habent cum anima, & corpore humano. Sicut enim anima se habet ad corpus, ita potestas ecclesiastica ad secularem. Atqui anima regit corpus, non contra. Ergo potestas ecclesiastica regit secularem: & per consequens ab illa non regitur, ideoque nec iudicatur. Tertio probatur ex nominibus patris, & pastoris, quibus S. literæ, & libri Patrum, & communis consuetudo Christianorum, ornant sacerdotes. Natura autem docet, iniquum esse vt filij iudicent suos parentes, & oues pastorem suum. Quartum argumentum petitur à nomine & officio Clericorum; qui sic dicuntur, quod ad sorte Domini pertineant; & eiusmodi officio funguntur, vt sint ministri Dei, consecrati ad ipsius solius obsequium, atq; ad hoc ipsum ab vniuerso populo Deo oblato. Iam vero in ea, quæ Deo sunt oblata & consecrata, & quasi propria ipsius Dei facta, nullum ius habere possunt principes seculi. Quintum argumentum ducitur à signis & prodigijs, quæ non raro Deus ostendit in eos, qui Ecclesiarum immunitatem violare præsumserunt.

VII. Etsi hic possemus aliquid notare ad illam distinctionem, quæ Bellarminus ius diuinum adeo late sumit, vt ius naturale sub illo complectatur: tamen, quia nihil facit ad rem præsentem, argumenta recta aggrediemur. Principio itaque Gen. 47. non tam de sacerdotibus, quam de regijs præceptis, siue principibus Ægypti agitur; quippe qui alibi quoque *Cohanim* appellari soleant. Etsi maxime demus, ibi sermonem esse de sacerdotibus: non tamen inde concluditur questio. Iam enim versamur in questione iuris. At ibi agitur de facto. Deinde, Artaxerxes exemit sacerdotes populi Dei, peculiari priuilegio. Tertio, Deus exemit Leuitas, sed neque simpliciter, neque iure communi seu morali, sed iure siue lege ceremoniali; quæ nihil pertinet ad nostram questionem. Nam exemptio illa fuit typica. Quarto, sensus ille analogicus Matth. 17. non magis ad Ecclesiasticos, quam ad reliquos Christianos pertinet: vt qui omnes filij Dei, fratres Christi, & hæredes regni passim appellentur. Quinto, nimis infirmum est argumentum, quod domesticis testibus inuitur: vt sunt testimonia Concilij Tridentini, Lateranensis, & similia, quæ hoc loco adducuntur, adeoque in propria causa iudicant: vt nihil dicam de eo, quod sunt nimis recentia. Huc accedit, quod fieri potest, vt homines etiam pij ex errore & simplicitate, modum in his talibus excedant. Atque ita respondimus ad ea, quæ adferuntur pro iure diuino posituum.

VIII. Soluamus nunc quinque argumenta, quæ sunt allata pro iure naturali. 1. Praxis, siue consuetudo illa non est vniuersalis, neque perpetua: cum exempla diuersa, tum ex sacris, tum ex profanis historijs adferri possint; maxime si de iudicijs & subiectione personarum ecclesiasticarum agatur. Nam, vt supra non semel diximus, Salomon iudicauit Abiathorum; & Augustinus epist. 160. ait, coram Imperatore Constantino Cæcilianum à Donatistis accusatum, innocentem fuisse iudicatum; & ad eiusdem Principis iussione, Felicem Autumnitatum proconsularibus cæcis fuisse purgatum. 2. Simile, quod adfertur, hic est dissimile. Nam inter animam & corpus est vinculum naturale, & subiectio non-mutua. At inter Clericos & Principes seculares est subiectio mutua, siue reciproca, quæ Græcis dicitur *ἀλλήλοφθ*. 3. Hic est eadem responsio. Nam subordinatio inter parentes & liberos, opilionem & oues, est non mutua, seu non-recurrens. At inter magistratum & personas Ecclesiasticas est subordinatio mutua, siue reciproca; quæ quidem accipienda est pro conditione rerum, vtique in iudictioni subiectarum. Non enim minus reges & Principes in temporalibus sunt Patres & Pastores reipubl. quam Clerici in spiritualibus. Quare vt illi his, in negotijs conscientiarum; ita vicissim hi illis, in rebus huius seculi, parere atque subiecti esse, & possunt, & debent. 4. Dignitas illa Clericorum cum subiectione seculari minime pugnat; tum, quia nihil vetat, eum in temporalibus esse iudicem tuum, quem in spiritualibus ipse iudicare soleas: tum, quia omnes Christiani suo modo sacri sunt, siue Deo addicti & consecrati. 5. Hoc vero argumentum est omnium ineptissimum. Nam præterquam, quod ista prodigia fabulosa esse possunt; etiam fieri potest, vt hanc causam nullo modo attingant; sed de sacrilegijs, atque templorum spoliationibus, alijsque id genus flagitijs, tantum agant: in quorum auctores & fautores seuera Dei iudicia sæpius extitisse scimus. Ita vt nihil hinc concludi possit.

IX. Nostra sententia nunc est exponenda, & stabilienda. Sic autem pronuntiamus. In causis mere politicis, ijsque vel pure ciuilibus, vel criminalibus Ecclesiastici minime omnium sunt exempti à communi ciuium iudicio, seu foro politico. Quod attinet ad bona, siue facultates eorundem, illa non nisi ex speciali magistratus indulgentia, seu benigno & liberali priuilegio, à tributis, alijsque reipub. oneribus, præsertim sub N. Test. post legem Moysi abrogata, sunt immunia, siue libera. Itaq; non diuino, aut naturali, sed humano

humano tantum iure sunt exempta. Pro utraque hac sententia hæc fere à nostris adferuntur argumenta.

X. *Primum argumentum* sumitur ex ijs Scripturæ locis, quibus omnes Christiani absque villo discrimine, seculari potestati subijciuntur; eique non tantum honorem exhibere, sed & tributa soluere, diserte iubentur: vt *Ro. 13. 1. Petr. 2. & alibi passim*. Neq; hic valet effugium Bellarmini, dum excipit, ista præcepta planè generalia esse, & de quouis magistratu legitimo, etiam Ecclesiastico, accipi debere: reges autem & principes non esse legitimos Clericorum magistratus, quippe qui sint illorum oues & filij. Nam præterquam, quod reges, eorumque præfecti, h. e. magistratus seculares, diserte alio in loco nominantur; etiam sic iidem magistratus in altero describuntur, vt non nisi politici magistrat⁹ intelligi queant. Et licet isti in spiritualib. merito subiecti sint ordini Ecclesiastico; hic tamen illis vicissim in temporalibus subiectus esse debet: cum mutua ista subiectio, pro diuersitate officiorum, facile conciliari possit. Neq; hoc loco prætereundum est, quod Chrysostr. in *Ro. 13.* notat sub verbis illis, *Omnis anima subiecta esto* &c. etiam monachos & Clericos comprehendi. Itaq; immunitas illa non nititur iure diuino.

XI. *Secundum nostrum argumentum* ducitur ab exemplis sanctorum in V. & N. T. & nominatim ipsius Christi, & Apostolorum. Nam certe Sacerdotes in V. T. etiam quandam ordinariam immunitatem ex lege Mosis habuerunt: quantum ad iudicia tamen, & id genus alia, summis magistratib. subiecti fuerunt: sicut ex historijs Regum, præsertim Dauidis, Salomonis, Ezechiae, & Iosiae, apparet. *1. Reg. 1. & 2. & seqq.* Et ipse Christus, non modo Cæsari dari iussit, quæ Cæsaris sunt, *Matt. 22.* sed & tributum ipse pro se, proque Apostolo Petro persoluit, *Matt. 17.* Et Apostolus Paulus ad iudicium Cæsaris vltro prouocauit, *Act. 25.* & proinde saltem illius subditum se esse agnouit. Quare etiam nunc idem de Clericis statuendum est.

XII. *Tertium argumentum* sumimus à naturali æquitate; quam neque lex Euangelica; vt loquuntur, neq; ordo Clericalis abolere potest. Hæc autem omnino postulat, vt qui ius ciuitatis alicuius habere cupiunt, etiam cõmunibus ciuium legib. obtemperent; ac proinde communia quoque iudicia ne defugiant. Item, ne prorsus à publicis onerib. immunes sint, qui ab ipsa tota Rep. proteguntur; & quorum facultates interdum aliorum priuatorum facultatibus longe maiores esse solent. Deniq; hæc æquitas in primis requirit, ne quisquam inuitis suo iure priuetur. Id quod omnino fieret, si omnimoda Clericorum exemptio, etiam cum Reip. detrimento, aduersus politicum magistratum vgeretur; & eadem aliunde, quam ex humanis Constitutionibus, hoc est, spontaneis Principum concessionibus, siue indultis, peteretur, hoc est, fisco quodam diuinæ institutionis tegetur. Ergo immunitas illa Papistica prorsus est iniqua.

XIII. *Quarto argumentum* ex testimonijs Patrum, qui passim in Commentarijs suis, præsertim ad loca superius citata, *Matt. 17. & 22. Ro. 13. & 1. Petr. 2.* thesin nostram aperte tuerentur, & præterea palam testantur se neq; iudicijs, neque oneribus secularibus aliter quam pia Principum concessione, fuisse exemptos, qui alioqui lege diuina ipsis parere teneantur: eoque se iudicijs secularibus, quantum ad causas politicas, præsertim criminales, attinet, vltro subijcere; nec vel tributa pendere, vel alia reipubl. onera sustinere, vnquam recusasse. Vide inter alios *Theodoretum libro quarto hist. Eccles. cap. 7. Ambrosium in tractatu de tradendis Basilicis, & Chrysostrum in Rom. 13.* Quid? Ipse *Gratianus caus. 11. quæst. 1.* ait: Ex his omnibus datur intelligi, quod in ciuili causa Clericus ante ciuilem iudicem conueniendus est. Sicut enim Ecclesiasticarum legum, Ecclesiasticus iudex est administrator ita & ciuilem non nisi ciuilis debet esse executor. Sicut enim ille solus habet interpretandi canones, qui habet potestatem condendi eos: ita ille solus ciuilium legum debet esse interpret, qui eis ius & autoritatem impertit. *Photius Patriarcha Constantinopolitani de peccatis & iudicio Episcoporum* ita scribit: Clerici Constantinopolitani, si nolint apud Patriarcham agere, à solis præfectis prætorio iudicantur, siue conueniant, siue conueniantur, tam pro priuatis, quam pro Ecclesiasticis. *Rursus eodem titulo:* Episcopi, clerici, & monachi à regione in regionem non protrahuntur, sed apud prouinciarum præfides conueniuntur. Sin autem Constantinopoli inueniantur, apud solos præfectos prætorio conueniuntur. *Balsamon in enarratione canonis 12. Concilij Antiocheni:* Patriarcha debet rationem reddere Imperatori, & ab eo corrigi. *Rursus eodem loco:* Patriarcha ab Imperatore, qui Ecclesiæ habet potestatis scientiam, iudicatur forte vt sacrilegus, vel male de fide sentiens, vel alicuius alius criminis reus. His testimonijs adde confessionem ipsorum Papistarum, nominatim Couarruix, & Medina, apud ipsum *Bellarminum c. vlt. lib. 1. de clericis.*

XIV. *Quinto argumentum* ab absurdo, seu indignitate rei. Si clerici in ciuilib. & criminalibus sunt deferendi ad Episcopum, Episcopus erit iudex politicus. At hoc est cõtra canones, & naturam muneris sacri. Sic enim *Clemens epist. ad Iacobum fratrem Domini, vt est in Iure Canonico caus. 11. qu. 1. capitulo Te* quidem: Te quidem oportet irreprehensibiliter viuere, & summo studio niti, vt omnes vitæ huius occupationes abijcias: ne fideiussor existas: ne aduocatus litium fias: ne in vlla aliqua occupatione prorsus inueniaris mundialis negotij occasione perplexus. Neque enim iudicem, aut cognitorem secularium negotiorum hodie te ordinare vult Christus: ne præfocatus presentibus hominum curis, non possis verbo Dei vacare, & secundum veritatis regulam secernere bonos à malis. Ista namque opera, quæ tibi minus congruere superius exposuimus, exhibeant sibi inuicè vacantes laici.

XV. *Sextum argumentum* sumitur à Constitutionibus Imperialibus, quæ sanciant subiectionem clericalem. Sic enim *Instit. lib. 1. C. de Episcopis & Clericis:* Nullus episcopus ad ciuilem vel militarem iudicem in qualibet causa producat vel exhibeatur, nisi Princeps iusserit. *Martianus Imp. C. de Episcopis & Clericis, L. cum clericis* statuit, vt in causa criminali clericus coram Præfide conueniatur.

XVI. *Septimum & postremum argumentum* ducitur à serie historiarum, in primis Ecclesiasticarum; quæ perspicue docet, vniuersam Clericorum exemptionem, qualis nunc est, tantum humano iure niti, h. e. à pijs regibus & principibus, bono quodam zelo, propter honorem S. ministerio habendum, & alias quasdam rationes, non omnino contemnendas, olim introductam esse, & progressu temporis magis ac magis amplificatam: donec tandem ipsi Episcopi, ac præsertim Romani Pontifices, opib. fere immensis iam adacti, exemptionem hanc tanquam diuino iure nitentem, etiam inuitis magistratibus

extorquere, & denique armis ac summa vi defendere cõperunt. Vide *Eusebium & Theodoretum in hist. eccles.* præsertim in libris de vita Constantini M. & seqq. Imperatorum; item *Albertum Krantzium*, & alios similes Scriptores, de vita Caroli M. Ludouici Pij, & seqq. aliquot Regum. Vide etiam luculentum tractatum *Marsilij Patavinii*, pro iure Imperatoris aduersus Pontificem. Denique vide recetia scripta *Theologorum Venetorum* contra Paulum V. Pontificem Romanum & huius paratatas Cardinales, Baronium & Bellarminum.

XVII. Sed paulo fufius vtrumq; illud ostendamus, Ecclesiasticorum priuilegia & exemptiones à iudicijs & oneribus secularibus, non eodem tempore, sed paulatim esse concessas, ac proinde non niti iure diuino, sed humano. *Constantinus M.* exemit Ecclesiasticos functionibus publicis, personalibus, & curialibus, C. Theod. de Episc. & Cler. leg. 2. *Constantinus & Constantius* adiunxerunt exemptionem ab actibus sordidis & censu, ibid. l. 10. & concesserunt solis Episcopis exemptionem à iudicijs fori secularis, manentibus alijs Ecclesiasticis subiectis iudici seculari in causis vt criminalibus, ita ciuilibus. *Honor. & Theodosius II.* circa an. 420. & postea *Theodosius & Valentin. III.* concesserunt iudiciu clericorū Episcopis, si vtraq; pars litigantium acquiesceret: remittēdo eas ad magistrat⁹ seculares, si vna partiū noller acceptare Episcopū: *ib. l. 41. & 47.* Idē confirmauit *Martianus* circa an. 460. & *Leo* successor eius. *Iustinian⁹,* circa an. 560. legē tulit, vt ecclesiastici in causis ciuilib. subiecti essent Episcopo; in criminalibus, seculari, C. de Episc. & cler. l. cū cler. C. eod. l. omnis qui. Hoc durauit vsque ad an. 630. quando *Heraclius* exemit Ecclesiasticos Magistratu seculari tam in ciuilibus, quam in criminalibus causis, salua tamen semper autoritate delegatorum Principis, Nouell. 83. *Sub Imperatoribus Franci & Saxonib.* varie obseruatum fuit, prout iam Imp. iam Pontifices præualuerunt. Tandem *Fridericus II.* circa an. 1220. fecit Authenticam inferam Codici Iustiniano, ne quis possit trahere in iudicium seculare, tam ciuile quam criminale, vllam personam Ecclesiasticam. Legantur tituli de Episcopis & Cleris, de Episcopali audientia, & de Episcopali iudicio, in Codice Theodosiano & Iustiniano. Ex his itaq; perspicue patet, immunitatem & exemptionem Ecclesiasticorum à iudicijs secularibus non esse iuris diuini, sed humani, nempe ex concessione diuersorum Principū. Quod attinet ad exemptionem bonorum ecclesiasticorum à tributis, siue oneribus ciuilibus, & illa eodem modo creuit, in primis sub Carolo M.

XVIII. Porro Principes olim vfos esse suo iure, ita patet. Principio historia Athanasij abunde testatur, Imperatores de Episcoporum causis cognitionem suscepisse, & sententiam dixisse. Nam ab Arianis accusatus Athanasius, quod Ægyptijs tributum lini imposuisset, quod cuidam Philumeno hosti Imperatoris crumenam auro plenam misisset, quod Macarius Presbyter eius iussu poculum mysticum confregisset: audita causa Plammathia ab Imperatore Constantino M. absolutus fuit: vt ipse commemorat in *apologia 2.* Cum rursus accusatus esset, quod sacram mensam subuertisset, quod libros sacros combussisset, quod Arsenium quemdam interfecisset, mandauit Imperator Dalmatio Censori, vt cognosceret de crimine Antiochia, eo euocato Athanasio, & Arsenio inuento, iudicium inhibuit, Meletianique vt calumniosos publico edicto damnati, vt est in eadem *apologia.* Cum idem Athanasius in Synodo Tyria grauium criminum accusatus per calumniam, inique tractaretur, & vim ab Eusebianis pateretur, profugit ad Constantinū Imp. & primum reiectus, postea tamen auditus, obtinuit, vt per Edictum Episcopi qui in Synodo illa conuenerant, Constantinopolim euocarentur, actorum suorum reddituri rationem. Edictum illud sic habet apud *Socratem lib. 3. hist. eccles. c. 34.* Victor Constantinus M. Augustus. Ego ignoro quid sibi velint ista, quæ à vestra synodo per tumultum & tempestatem iudicata sunt. Mihi sane videtur, nescio quo pacto, veritas per immodestiam opprimi, dum per vestram contentionem, quam inuictam cupitis, ea quæ Deo placent, non consideratis. Sed erit diuinæ prouidentia officii, & explorare scelera istius contentiositatis; & explorata dissipare &c. *Et mox:* Quo circa festinanter ad meam pietatem accurrite, vt rerum istarum excusam, exactamq; fidem coram me in presentia ipsi presentes doceatis. *Et paulo post:* Scripto vobis denuntiatum volui, vt quorquor synodum Tyri absoluistis, sine omni tergiversatione ad prætorium nostræ Clementiæ accurratis, re ipsa, quantum sinceritatis integritatisque sit in vestris sententijs coram me ipso, sincero Dei famulo (quod ne ipsi quidem abnegaueritis) declaraturi. *Et rursus:* Quapropter vos meo prætorio sistite, & festinate huc quam celerrime. *Idem Athanasius in apologia ad Constantinum Imp.* ait: Si apud alios accusatus essem, ad tuam Maiestatem prouocarem quemadmodum Apostolus dixit, Cæsarem appello. *In Concilio Chalcedonensi* Magistratus ciuilis Dioscorum Episcopum Alexandria, Iuuenalem Episcopum Hierosolymorum, Thalasium Episcopum Cæsareæ Cappadocia, Eusebium Episcopum Ancyra, Eustathium Episcopum Beryti, & Basilium Episcopum Seleucia Isauria, sua sententia cõdemnavit, eosq; de illo gradu ecclesiæ deiciendos esse censuit: vt videre est apud *Euagrium lib. 2. hist. Eccles. c. 4.* Porro *Iustinianus Imp.* legem tulit de corrigendis moribus, & de frangenda insolentia sacerdotum. *Idem* duos Papas Romanos, Syluerium & Vigilium de Papatu deposuit, vt docet Pontificale Romanum. Vide etiam Constitutiones Imperatorias in *Nouell. 79. & 123.* & passim alibi: quibus olim Clerici vltro paruerunt.

XIX. Quid vero san immunitatem Clericorum, tum quoad personas, tum quoad facultates, hac ratione improbamus? Minime vero. Nam si intra limites suos illa immunitas cõsistat; nec Principibus suam potestatem à Deo concessam atq; acceptā, siue per vim, siue per fraudē eripiat; neque etiam de necessitate, siue essentia facti ministerij esse credatur; & denique si casus peculiare semper excipiantur, in quibus pij Principes interdum id quod iure dederunt, iure etiam reuocare possunt: si, inquam, multiplex hæc cautio, siue moderatio, obseruetur, eximium hoc priuilegium grata mente agnoscent. Atque hæc quidem est sententia nostra, quam multi ex ipsis Pontificijs haereticis probauerunt: inter quos nominatim a Bellarmino, sed frustra tamen, & perstringuntur, & oppugnantur, duo doctissimi viri, *Couarruuius*, & *Molina*; qui quantum ad summam rei attinet, sententiam nostram satis accurate defenderunt.

— (?) —

CAPVT XII.

De origine, ratione, & varietate Monachorum: de Eremitis: deque habitu, tonsura, & opere Monachorum.

I. Ecclesiam militantem tribus potissimum ordinibus militum distinguimus: Clericis, Laicis, & Monachis siue Religiosis, quos alij vocant Clericos Reges. Quia de re non erimus hoc loco solitici: sed recta ingrediemur disputationem de istis siue Regularibus, siue Religiosis, siue monachis. Continentur autem omnis hæc disputatio septem præcipuis capitibus, siue questionibus, vt sunt verba Bellar. *pres. in lib. 2. de Monachis*, hoc ordine. 1. de origine, ratione, & fundamenta totius monastici ædificij. 2. de votis monasticis. 3. de votis, quæ filij inuitis parentibus, & coniuges inuito altero coniuge aliquando suscipiunt. 4. de solitudine, & summa vitæ seueritate Eremitarum. 5. de habitu, & tonsura. 6. de opere Monachorum. Ex his septem capitibus primum, quintum, sextum, & septimum hoc loco tractabimus. nam reliqua persecutus est Chamierus tom. 3. Erimus autem breues in tota hac disputatione: vt pote quæ multos logos & fumos continet.

II. Atque vt incipiamus ab origine Religionum, Bellarminus c. 5. diserte ait, vitam religiosam adeo esse antiquam, vt quædam eius adumbratio fuerit in lege naturæ ante diluuium; maior quædam expressio in lege Moysi: perfectio autem Apostolorum tempore. Nam *Gen. 4.* de Enos dicitur: Iste cepit inuocare nomen Domini: h. e. peculiarem aliquem cultum instituit, & subliorem, quam esset religio vulgi. Deinde *Num. 6.* habemus vota Nazaræorum. Tertio, habemus in eodem V. T. Eliam, Elisæum, ac filios Prophetarum sine vxoribus, & diuitijs in hoc mundo vixisse. Quarto, *Ierem. 35.* est insignis commendatio nepotum Rechab; quos Hieronymus Monachorum nostrorum figuram gessisse scribit. Denique Iohannem Baptistam Monachorum & Eremitarum principem fuisse scribunt omnes fere Patres. Veniamus ad nouum Testamentum: vbi primo occurrunt Apostoli, qui vere primi fuerunt Monachi Christiani. nam quod vitam cœnobicam instituerint, vbi essent omnia communia, patet ex *Act. 4.* Deinde Philo Iudæus in libro de vita contemplatiua supplicum, prolixè admodum describit vitam & mores Monachorum, & sacrarum Virginum, quos instituit in Ægypto S. Marcus Euangelista. Tertio, Dionysius Areopagita epistolam scribit ad Demophilum Monachum, & libro de Eccles. hierarchia cap. 6. prolixè explicat monasticam professionis formam. Quarto, Tertullianus scripsit librum de velandis virginibus; & Cyprianus, Tertullianum secutus, scripsit librum eiusdem argumenti, de habitu virginum. Quinto, Damasus in vita Dionysij Papæ scribit, ipsum ex Monacho ad Pontificatum assumptum fuisse. Sexto, Athanasius in vita B. Antonij docet, ante Antonium non fuisse quidem Eremitas, sed tamen Monachos fuisse, qui in agris, ciuitatibus vicinis, monasteria sua constituebant. Ex quo sequitur, errare Magdeburgenses, & illorum similes, qui scribunt Religionem incepisse demum quarto seculo, id est, post annum Christi 300. primosque autores fuisse Antonium, Macharium, & similes.

III. Antequam hæc argumenta examinemus, oportet verum controuersæ statum accurate constituere. Nos itaque *Monasticam*, hoc est, solitariam viuendi rationem, in genere acceptam, simpliciter & per se non damnamus: imo etiam fatemur, eos, qui olim *Monachi* appellabantur, licet aliquo modo superstitiosiores essent, veros tamen Christianos, adeoque nonnullos istorum viros sanctos fuisse. Sed *hodiernum Monachatum*, hoc est, qualis iamdiu in Papatu fuit, pro corruptissimo statu habemus, adeo quidem, vt neminem Christianum in illo salua conscientia permanere posse affirmemus. Itaque hunc ipsum præsentem Monachatum, ne quidem illi antiquiori, qui tertio & quarto post Christum seculo vicitus fuit, vllò modo iam similem, nedum parem esse contendimus: tantum abest, vt *nostra ætatis Monachos*, cum sanctissimis Patriarchis, aut Prophetis, & Apostolis vllò iure comparari posse concedamus. Itaque verus controuersæ status hic est: An hodiernus iste, seu Papisticus, Monachatus, sit status perfectus ac salutaris, hoc est, omnino sanctus, & Deo per se gratus, & quidem iam olim à sanctissimis viris obseruatus? Bellarminus affirmavit varijs argumentis: quæ primo paucis soluemus, postea nostram negatiuam probabimus.

IV. In genere autem notandum est, apertam hic esse principij petitionem, & inanem quandam iactationem, quando ex qualicumque externa, seu victus, seu amictus & vestitus similitudine, quæ inter nostros Monachos & sanctos quosdam viros fortasse reperiri potest, ipsa essentialis Monachatus identitas, ab Aduersario nostro concluditur. Iam in specio argumenta, quæ ex *Ver. Testam.* adferuntur, omnia sunt impertinentia. Nam 1. Enos non legitur aliquid instituisse *Genes. 4.* sed ipse tempore, quando natus est, cepit inuocari nomen Domini, nempe publico cultu instituto, cum prius in familiarijs tantum inuocasset Deum. Est autem ista politia Ecclesie instituta propter grassantem impietatem Cainiticam, vt alij alijs ad pietatem essent stimulo. 2. Nazaræi non erant Monachi; quia votum Nazaræatus certo tempore finiebatur, & Nazaræi à vino abstinabant, erant comati, non abstinabant à coniugio, nec bona relinquebant. *Iudic. 13.* Quid quæso hic simile est cum Monachatu? Alioqui verum est, omnes theologiæ studiosos peculiari ratione esse Nazaræos, vel, vt alij malunt, Naziræos Nou. Testam. 3. Elias, Elisæus, & filij Prophetarum, non erant ex voto tales: & multi ex ijs fuerunt vxorati, & domi suæ vixerunt. Non vero sequitur: Fuerunt pauperes, & cœlibes: ergo Monachi: tum enim omnes pauperes, & cœlibes forent Monachi. 4. Rechabites fuerunt Laici, qui nec à coniugio abstinabant, nec à vino, nec bona propria abiecerunt, nec domos splendidas ædificauerunt, vt Monachi nostri. 5. Non omnes qui viuunt in deserto, sunt Eremitæ. Et Iohannes ibi vixit, non ex voto, sed ex Dei præcepto. Sequuntur argumenta ex *Nou. Testam.* 1. Apostoli reliquerunt omnia affectu, non a-

Tom. V.

ctu continuo: quia licet maluerint Christum sequi, quam domi suæ hærete, tamen bonorum suorum possessionem retinuerunt, vt retia, domos, vxores, *Iohann. 19. & 21.* Deinde, illi non vouerunt paupertatem; sed propter vocationem extraordinariam, in vita ambulatoria, omnia reliquerunt. Tertio, in primitiua Ecclesia Laici bona sua vendebant, non ex voto, sed ex charitate; neque omnia, sed quædam, & quantum volebant; neque Monachis, sed pauperibus, dabant. Et hæc fuit communio temporaria in primitiua Ecclesia, quæ non diu obtinuit, mutatis iam circumstantijs Ecclesie. 2. Monachi illi, de quibus apud Philonem, fuerunt ex Hebræis, qui adhuc Iudaice viuerent, & Essæorum instituta sequerentur. Sic enim *Hieronymus epist. ad Eustochium*, de Monachis illis Ægypti ait: Tales Philo, Platonicus sermonis imitator, tales Iosephus, Græcus Lilius, in secunda Iudaicæ captiuitatis historia, Essenos refert. *Historia tripartita libro primo cap. undecimo* ait, talem vitam conuersationem apud alios non inueniri, qualis est illa Ægyptiorum Monachorum, quam Philo describit. Et ipse *Eusebius*, quæ *lib. 3. cap. 17. historia sua*, de istis Monachis refert, eadem fere *libro 8. cap. 4. de præparat. Euang.* de Essenis narrat. *Sozomenus libro primo cap. 12.* Christianos fuisse ait, Iudaice viuentes. Verum Eusebium in hoc primum errasse, & ex eo reliquos errandi occasionem fuisse, verisimile est. Quia Philo diserte scribit, non de noua aliqua Christianorum, sed de antiqua Essenorum secta. Illi enim, cum viderent tempus. assiduis contentionibus ab alijs perturbari, quod modestiæ & pacis essent amantes, discesserunt à contentiosis illis, & ita ostenderunt, se bonis operibus velle seruire Deo; non vero rixis, diabolo. 3. Dionysius est supposititijs, vt constat. Deinde, vt demum non esse *ισοβαλμειον*, sed *γυμνασιον* Dionysium, Monachatum temporis neque cucullos, & reliquum habitum monasticum, neque ritus istos varios, & superstitiosos habuit. 4. 5. Idem est iudicium de his testimonijs Patrum: illos videlicet loqui de alius generis Monachis & Monialibus, quam hodie sunt. Confer paulo post *quinto numero sexto*. 6. Dubitatur, an vita illa scripta sit ab Athanasio. Deinde Bellarminus citat pugnantia. Nam ex Hieronymo ait, Paulum authorem fuisse vitæ Eremiticæ, illustratorem vero Antonium: ex Athanasio autem probat, ante Antonium non fuisse Eremitas. Sed in genere de testimonijs Patrum notetur, 1. multos errore seculi locutos esse de Monachis. 2. veteres de origine Monachatus, incertè & varia loqui. Aliquando ad Eliam & Elisæum referunt. *Hieronymus epistola 13. ad Paulinum*: Noster princeps Elias, noster Elisæus, nostri duces filij Prophetarum, qui habitant in agris & solitudinibus. Aliquando ad Iohannem Baptistam. *Chrysostomus homil. 1. in Marcum*: Monachorum princeps Iohannes Baptista. Aliquando ad Paulum Thebæum. *Hieronymus in prologo ad Pauli Eremitæ vitam*: Amathas & Macarius, discipuli Antonij, etiam nunc affirmant, Paulum quandam Thebæum, principem istius rei fuisse. Aliquando ad Apostolos. *Cassianus collat. 18. cap. 5.* Itaque cœnobicarum disciplina, à tempore prædicationis Apostolicæ exordium sumit. Sed hoc falsum esse *Chrysostomus homil. 2. in Hebr.* aperte ait, Pauli tempore ne Monachorum quidem vestigium fuisse. Et *Hieronymus in vita Hilariionis* ait, nullam Monachum in Syria ante S. Hilariionem fuisse & illum fundatorem huius conuersationis in ista prouincia fuisse. *Nazianzenus in Monodia* ait, Basilium primum cœnobia exogitasse, & caput esse Monachorum. *Basilius epist. 63.* dicit, Neocæsarienses sibi obiecit vitæ Monasticæ notitatem. *Otto Eysing. libro quarto cap. quinto*, ait: Fuerunt his diebus (nempe circa annum Christi 260. & 300.) clarissimi regni Christi principes, Paulus & Antonius, primi Eremitæ. Cæterum vera modernis Monachatus origo, non est admodum antiqua. Etsi enim iam olim circa secundum & tertium Christi seculum, sub crudelissimis illis Ethnicorum persecutionibus aduersus Christianos institutis, nonnulli viri boni, extrema necessitate coacti, passim in desertis latitare, aut alioqui sedibus incertis vagari, item res suas diuendere, aut donare, & vitam solitariam simul & cœlibem agere cœperunt: nondum tamen opinio illa de operibus supererogationis, neque doctrina de singulari votorum merito, hoc est, fundamenta ipsa hodierni Monachatus recepta erant. Verum hæc postea demum, circa sextum seculum, sub quo magna certe, in occidente simul & oriente, religionis mutatio facta est, à superstitiosis hominibus inuenta; & deinceps magis ac magis; per varias occasiones, aucta & confirmata fuerunt. Denique certum est, præcipuos quoque Monachorum ordines admodum esse recentes, hoc est, intra quincentos proxime elapsos annos in Ecclesiam demum inuictos esse. Quæ de re vide prolixius *Centurias Magdeburgenses*, inde à seculo tertio, & deinceps. Imo scriptores ipsi Pontificij, vt *Platina* in vitis Pontificum, *Volaterranus* in Anthropologia, *Polydorus Virgilius* de inuentoribus rerum, & alij non pauci, diserte hoc ipsum fateantur: dum origines singulorum ordinum curiose recensent; & quæ occasione, quibus authoribus ac promotoribus, quo deniq; loco & tempore, paulatim superstitiosæ illæ Monachorum Religionis increuerint, non obscure narrant.

V. Nostra argumenta contra hodiernum Monachatum hæc ferme sunt. 1. De vita Monastica recentiorum Monachorum nullum est præceptum aut exemplum in *Ver. vel N. Test.* At folius Dei est verbo suo omnes religiones instituere, *Matth. 15. ver. 9.* & alibi. 2. Paulus reprehendit religiones illas, varijs nominibus à varijs authoribus appellatas, *1. Corinth. 11. 11.* Ergo religiones istæ non sunt probandæ: neque tempore Apostolorum ista religionum perfectio, quam vocant, fuit in vsu. Huc pertinet illud *Hieronymi in Dialogo Luciferi*: Si laudas, Christianos non nominari de nomine Iesu Christi, sed ab homine cuiuscunque ordinis fuerit, ibi non est Ecclesia Christi, sed synagoga Antichristi. 3. *Chrysostomus homil. 2. in epist. Hebr.* ait: Neque vestigium Monachi tunc erat, sed oia ad seculares tunc loquebatur Paul. 4. Monachatus, qui iam in vsu est, à veteribus damnatur. Nam in *Asceitico Basilij* docetur, vitam solitariam legi dilectionis repugnare. *August. de opere Monach. cap. 7. & passim in illo libro* otium Monachorum reprehendit. *Chrysost. homil. 8. in Matt. 2.* negat, solo Monachatu vitam honestam ornari. Vide *8. seq. n. 7. 5.* Hodiernis Monachis nihil est commune cum veteribus: sed ab illis toto genere differunt. Differunt enim ipso fundamento religionis. Vbi ad diuersitatem, imò ad contrarietatem, inter hos & illos ostendendam, hoc vnum sufficere potest, quod nemo illorum, vel vnum aliquod ex tribus essentialibus Monachorum votis, nedum omnia simul, aut nuncupasse, aut seruasse legitur. Sed hoc pluribus ostendendum est.

VI. Primo itaq; veteres Monachi, solitarij viuebant, ex necessitate, vt tunc ius lateret in persecutione. Secundo, vt omnia darent pauperibus: nõ cogebantur:

P. 2

Terrij

Tertio, non erant adstricti certæ regulæ, nec vitæ Monasticæ voto solenni & perpetuo: sed mutare genus viuendi poterant, si commodum videretur. *Nicēphorus lib. 9. c. 14.* In eo scripto (quod Pachomio cœlitus datum ab angelo fuit) leges præscribens more expositum erat, permitti debere vnicuique, vt quantum posset & vellet, ederet, biberet, operaretur: atque itidem vt pro arbitrio suo ieiunaret, aut non ieiunaret. Et validius cibum capientibus, duriores labores; ijs vero qui parcius alimentis vterentur, & ad pietatis exercitium incitatiores essent, leues atque faciles operæ mandarentur. *Augustinus de moribus Ecclesie cap. 33.* Atque inter hæc, nemo vrgetur inter aspera, quæ ferre non potest: nulli quod recusat imponitur. Nec ideo condemnatur à cæteris, quod in eis se imitandis fatetur inualidum. Et mox: Ita que non reiiciendis generibus ciborum, quasi pollutis, sed concupiscentiæ perdomandæ, & dilectioni fratrum retinendæ, inuigilat omnis industria. *Sozomenus lib. 3. c. 15.* Alij in turba ciuitatum vitam degentes, se opinione hominum abiectos, & nihil à vulgo differre ostenderunt. *Athanasius epist. ad Dracontium* ait, se nouisse & Monachos & Episcopos, coniuges, & liberorum patres. Quarto, Monachi primo fuerunt Laici. *Hieronymus ad Heliodor.* Monachos seuerioris vitæ, laicos facit, quando illos Clericis opponit, his verbis: Alia Monachorum est causa, alia Clericorum. Clerici pascunt oves, ego pascor. *Concilium Chalcedonense cap. 4.* fancit, ne Monachi se Ecclesiasticis negotijs immisceant. *Leo epist. 62.* vetat, Monachos & Laicos, et si scientiæ nomine gloriantur, admitti ad officium docendi & concionandi. Vide etiam *Augustinum de moribus Ecclesie cap. 31.* & *Gregorium lib. 3. epist. 11.* Quinto, meritum vitæ monasticæ non fuit nisi posterioribus seculis. Sexto, Monasteria veterum vt plurimum fuerunt Scholæ publicæ, id est, communitates docentium & discipulorum. *Chrysostomus libro tertio contra vituperatores vitæ monasticæ:* Ergone, inquit, intempestiue liberos nostros à deserti commoratione reuocemus? verum studij cœlestis disciplinam in ijs solidam permittemus, atque radicibus arbusta firmari, & siue decem annos, siue viginti nutriendi illi sunt in Monasterio, non perturbemur. Vide quoque *Hieronymum epistola quarta ad Rusticum Gallum Monachum.* Similiter monasteria fœminarum & virginum erant dicata puellis erudiendis: vt patet ex epistola *Hieronymi ad Latam de institutione filia.* Quamquam nullæ fuerunt Moniales ante ann. Christi 200. sed virgines duntaxat solitarie viuentes, impietatem seculi contemnentibus, sine voto solenni & perpetuo, velo notæ quando egrediebantur, non è monasterio, sed è suis vel paternis aedibus. Eiusmodi virgines multæ fuerunt vsque ad Hieronymi seculum quæ extra monasterium, priuatim & libere vouebant continentiam. Immo tales aliquando fuerunt fœminæ nobiles, quæ domi suæ viuebant, & multis ancillis comitatæ procedebant, vt constat ex *Hieronymo ad Demetriad.* Circa annum quadringentesimum Marcella Romæ inter primas fuit Moniales, teste *Hieronymo in Epitaphio Marcellæ:* Nulla, inquit, eo tempore nobilium fœminarum nouerat Romæ propositum Monachorum, nec audebat propter rei nouitatem, & ignominiosum, vt tum putabatur, & vile in populis, nomen assumere. *Naucerus generat. 41.* ait: Quo fere tempore (id est, Helena & Constantini) sacræ virgines ab Helena Constantini matre lectæ sunt, quæ publico stipendio alerentur, Dei laudem vitæ puritate & frequentibus precibus prædicaturæ. Septimo, ascetis, ascetæ, & ascetria veterum non eo sensu accipiuntur, vt putant hodierni ascetæ & ascetria. Nam ἀσκήσις proprie est præparare se ad certamen, & abstinentiam in eum finem exercere. Quo factum, vt Patres hoc verbum ad Christianos (illos enim Apostolus 1. Corinthiorum 9. vers. vigesimo quarto comparat currentibus in stadio, & in agone certantibus) transfulerint, & ipsam religionem, ἀσκήσις, exercitium, seu exercitationem, dixerint, quasi regulam exercitium & continentium, in qua iugiter Christiani se exercere deberent: atque inde dicti sunt ascetæ & ascetria. Ita *Clemens Alexandrinus 4. Strom.* ait: ἡ ἀσκήσις ἀπὸ τῆς ἀσκήσεως τῆς ψυχῆς τῆς σαρκὸς ἐστὶν ἀσκήσις, id est, Domnica exercitatio (religio, quam docuit Dominus) abducit animum à corpore, cum gratiarum actione. In *Canonibus Apostolicis 51. & 52.* abstinentia à carnibus & vino, certis diebus præcæ Ecclesiæ vsurpata, fieri dicitur ἀσκήσις, propter exercitationem pietatis: quia eo modo affligitur caro, & seræ meditationi mysteriorum salutis præparatur. Quicumque igitur eo animo abstinent vino & esu carnium, ij & ἀσκήσις & ἀσκήσις ἔσται, hoc est, exercere & exercitatores esse dicuntur. Et hæc tenent quidem generaliter hæc nomina tribuerunt omnibus, qui in studio pietatis præ cæteris desudassent. Peculiariter deinceps vsurparunt de monachis & sanctimonialibus siue monialibus. Omnis igitur monachus est ascetæ, omnis sanctimonialis ascetria: at non omnis ascetæ est monachus, neque omnis ascetria est monialis. Porro ἀσκήσις sunt monasteria, & omnino secessus exercitationis. At nostri monachi & moniales, neque ascetæ sunt aut ascetria, neque etiam vera habent ascetria. Nam neque exercitium pietatis à Christo præscriptis defunguntur, & ijs, quibus defunguntur, affingunt opinionem meriti, adeoque impietatis potius quam pietatis exercitia habent. Potest hic vsurpari illud *Chrysostomi homil. 8. in 2. Matth.* Quid tu ergo, inquit, nos facere iubet? abire in montes remotos, & monachos fieri? Et quid ego aliud ingemisco, quam quod illis vos solis, putatis honestam vitam ornatamque congruere? Item illud *Inonis Carnotensis epist. 258.* Vita solitaria communi est inferior, quia importunitis cogitationibus plena, quæ tanquam muscæ minutissimæ de limo surgentes, volant in oculos cordis, & interrumpunt sabbatum mentis. Neque hoc ex coniecturis dicimus, sed ab his, qui vera esse experti sunt, didicimus. Hæc scilicet est ἀσκήσις nostrorum monachorum. Sed videmus ipsorum ascetria. Illa debent esse scholæ. Sed nihil minus sunt. In illis debebant se continere. Sed in vrbibus oberrant, & aulas frequentant, & politicis negotijs atque mundanis se miscent, & denique concionandi partes sibi vsurpant: quæ omnia repugnant Canonibus & consuetudini veterum. Sic enim habet canon *causa 16. questionet. capit.* Placuit omnibus, in iure canonico: Placuit omnibus residentibus in sancta Nicæna synodo, vt monachorum conuersatio & vita secundum etymologiam nominis ab omnibus discrepet. Monachus enim Græce, Latine singularis dicitur. Vnde Monachum per omnia singulariter agere oportet. *Hieron. ad Paulinum de institutione Monachi ep. 13.* Si cupis esse, quod dixeris, id est, solus, quid facis in vrbibus, quæ vtique non sunt solorum habitacula, sed multorum? *Alexander II. caus. 16. q. 1. capitulo 5.* Iuxta Chalcedonensis tenorem optimi Cœcilij, monachis, quamuis religiosis, ad normam S. Benedicti, intra claustrum morari incipiunt; viros, castella, ciuitates, peragrarare prohibemus; & à populorū

prædicatione omnino cessare censuimus. *Gregorius Iohanni Rauennati Episcopo lib. 4. epist. 1.* Nemo potest & Ecclesiasticis deseruire obsequijs, & in monachica regula ordinate persistere: vt ipse monasterij distinctionem teneat, qui quotidie in ministerio Ecclesiastico cogitur permanere. *Hieron. ad Riparium Presbyterum:* Monachus non docentis, sed plangentis habet officium qui vel se, vel mundum lugeat.

VII. Habemus itaque originem religionum: ipsarum ratio, siue natura, quæ ex ipsius religionis definitione dicitur. Est autem religio (vt hic ab Aduersarijs accipitur) status hominum ad perfectionem Christianam per paupertatis, continentia, & obedientia vota tendentium: vt *Bellarminus lib. 2. cap. 2.* definit. Vbi tria ista adnotat. 1. veram perfectionem in charitate consistere. 2. quatuor esse gradus charitatis, & proinde etiam perfectionis: videlicet diligere Deum, quantum est diligibilis, qui gradus est in solo Deo; diligere Deum, quantum potest creatura diligere, qui gradus est in beatis: diligere Deum, quantum potest creatura mortalis, qui gradus est in Episcopis, & Religiosis, ita nimirum, vt illi sint in statu perfectionis adeptæ, hi in statu perfectionis acquirendæ; denique, diligere Deum ita, vt nihil æque, aut magis, quam Deum diligit, qui gradus est omnibus præceptus. 3. instrumenta aptissima, atque vtilissima, ad hanc perfectionem acquirendam, esse illas tres virtutes, paupertatem, continentiam, & obedientiam. Ita enim fit, vt nos totos tradamus Deo, videlicet res externas, per paupertatem; corpus, per continentiam; animum, per obedientiam: Hæc ita summam differit *Bellarminus;* vbi plurima desideramus. Nam, 1. Vna duntaxat est vera religio, quam qui profitentur, Christiani sunt & appellantur. Neque est, quod dicat *Bellarminus* hoc nomen isto sensu, quo ipse vsurpat, non esse nouum, sed omnium antiquissimum; quod respondeat illi Græco ἡ ἀσκήσις; apud Dionysium & Philonem. Nam ἡ ἀσκήσις; ibi significat eiusmodi medicum, qui animam suam curat à morbis vitiorum. At hoc decet quemlibet Christianum. 2. Etsi dantur gradus perfectionis inter Christianos: tamen perfectio Episcopalis & Monachalis est purum putum commentum; quia derogat perfectioni, quam habemus in Christo, quamque habituri sumus in altera vita. Neque enim fieri potest, vt aliquis in hac vita pertingat ad eum perfectionis gradum, vt faciat opera supererogationis. 3. Tria ista vota nullum in Scriptura fundamentum habent. 4. Omnes Christiani tenentur Deum diligere, tertio illo gradu, hoc est, quantum potest creatura mortalis. Nam Deus iubet omnes vt ipsum diligant ex toto corde, ex tota anima, & ex omni VALDE suo: vt verti potest Hebraica vocala *יְהוָה*. 5. Nos totos consecramus Deo, non per ista tria vota, sed per tres istas virtutes, fidem, spem, & charitatem.

VIII. Varietas religionum, siue ordinum Religiosorum, ab alijs aliter assignatur, vt est apud *Bellarminum cap. 3.* Nam veteres duo tantum agnoscunt genera religiosorum; vnum anachoretarum; alterum cœnobitarum: alia tria, alij quatuor constituunt genera. *Bellarminus* ex Thoma & Scholasticis tria religionum genera, siue formas, distinguit ex finibus, ad quos instituantur. Cum enim omnis religio ad charitatis perfectionem referatur; & vero possimus Deum tribus modis diligere, eique seruire, videlicet contemplando; ita vt ipsum Deum in se diligamus, eique inhaereamus; agendo, vt Deo seruiamus in membris eius, alendo pauperes, suscipiendo peregrinos, &c. vel denique vtroque modo, id est, per contemplationem & actionem simul: iuxta hos tres fines tria sunt genera religionum. Vnum earum, quæ profiteatur vitam contemplatiuam tantum, vt est regula Benedicti: alterum earum, quæ profiteatur vitam actiuam, vt sunt equites Hierosolymitani, & illi, qui mortuos sepeliunt, agrotos curant in xenodochijs &c. tertium earum, quæ profiteatur vitam mixtam, vt est regula Dominici, Francisci &c. Hic duo notamus. 1. Regula Christi vnica & Catholicissima requirit, vt vitam contemplatiuam & actiuam coniungamus: diligendo videlicet Deum supra omnia, & proximum sicut nos ipsos. 2. Varietas religionum istarum ipsis Papis displicet. Sic enim *Petrus de Aliaco Cardinalis lib. de reformatione Ecclesie, cap. de reformatione religionum* ait: Primo videtur, quod tanta religiosorum numerositas & varietas non expediat: quæ inducit ad varietatem morum, & quandoque ad contrarietatem & repugnantiam obseruationum, & sæpe ad singularitatem, & ad superbiam, & vanam extollentiam vnius status super alium. Et maxime videtur esse necessarium, quod diminuerentur religiones Ordinum mendicantium, quia tot sunt, & in numero conuentuum, & in numero supplicitorum, vt eorum status sit onerosus hominibus, damnosus leproforijs & hospitalibus, ac alijs vere pauperibus ac miserabilibus indigentibus. (quibus conuenit ius & verus titulus mendicandi) ipsis quoque Curatis parochialibus: & si bene consideretur, etiam præiudicialis omnibus ecclesiæ statibus. *Cardinales delecti ad inuendam deliberationem reformationis Ecclesie, ad Paulum III. sic scribunt.* Alius abusus in ordinibus religiosorum, quod adeo multi deformati sunt, vt magno sint scandalo secularibus, exemploque plurimum nocent. Conuenticales Ordines abolendos esse putamus. Quo pertinet canon Concilij Lateranensis sub Innocentio III. recitatur in Decretalibus Gregorij IX. lib. 3. tit. 36. c. 9. Ne nimia religionum diuersitas, grauem in ecclesiam Dei confusionem inducat, summe prohibemus, ne quis de cætero nouam religionem inueniat: sed quicumque ad religionem conuerti voluerit, vnam de approbatis assumat.

IX. Eremita sequuntur, seu Anachoretæ, quorum vitam sanctam, & perfectam, & Deo gratam esse, trib. modis probatur apud *Bellarminum lib. 2. c. 39.* Primo, testimonio Scripturæ, quæ vehementer laudat Eliam & Iohannem, qui Eremitarum Principes fuerunt, siue solitudinem, siue asperitatem vitæ consideres, 1. *Reg. 17. c. 18.* & 19. 2. *Reg. 1. c. 11.* Probatur secundo vitæ Eremiticæ institutum ex testimonijs sanctorum Patrum, qui vno consensu illud approbant: vt *Basilius, Nazianzenus, Epiphanius &c.* Tertio probatur rationibus: 1. quia videmus magnam partem veterum Eremitarum euasisse viros perfectissimos, & miraculis clarissimos. 2. quia vita Eremitica est culmen, & fastigium vitæ religiosæ. 3. austeritas & solitudo sunt optima media ad optimum finem. nam finis austeræ & solitariae vitæ est contemplatio Dei & rerum cœlestium, ad quem finem duo ista, quæ dixi, media optime conducunt.

X. His argumentis antequam satisfaciamus, verum controuersia statum oportet constituere. Nos enim vitam Eremiticam, vt & solitariam habemus pro re indifferente, quæ sit tum demum necessaria, si quis speciali Dei mandato

mandato huc vocetur. Itaque vitam istam per se, & simpliciter non damnamus: Sed illud est, de quo hic queritur, an illud Monachorum institutum, quod in primis sanctum, & coram Deo meritorium esse dicitur, sit probantia Dei vocatione, aut necessitate notoria, nemini licet cœtus hominum deferere, maxime sacros, siue Ecclesiasticos prout *Hebr. 10.* videre est: prœtendendum obstringamur, quamdiu quidem id vlla honesta ratione fieri possit. Vnde Christus ait, *Matth. 5.* Sic liceat lux vestra coram hominibus, ut videatur, putandi sunt, qui nimia inedia, aut vigilia, alijsque stultis laboribus, suam loquijs, & solatijs ipsi priuant: quasi vel inhumani *μακροβραχαιοι*, vel potius *ἀπειροπρατοι*, quidam sint, vel saltem aliorum hominum infirmitates nunquam. Vide *Deut. 6.* & *Matth. 4.* Non tentabis Dominum Deum tuum. item *Hebr. 3.* Exhortemur alij alios. 3. Quia stultum est, omisissis utilioribus, & verepta & ridicula occupari. v.g. taciturnum, & quasi mutum obambulare, totos dies in columna stare, cilicium gestare, humi cubare, lapides huc aut illuc portare, & similia, quæ isti Eremitæ facere solent. Vbi merito illud *Esa. 1.* vsurpari potest: Quis requisit hęc de manibus vestris? Et illud *Esa. 29.* Frustra me colunt mandatis hominum. 4. Quia superstitiosum est, veræque pietati contrarium, imo ex parte idololatriæ, in eiusmodi exercitijs, quæ neque ecclesiæ, neque Reip. vtilia sunt neque Deo gloriosa, quæque temere sine diuino mandato, sponte nostra à nobis suscipiuntur, sanctum & meritorium Dei cultum constituere. Vide *Coloss. 2.* Habent ista speciem sapientiæ, sed nullius pretij sunt.

XI. Breuiter iam percurramus tres classes argumentorum Bellarmini. In prima classe sunt exempla ex Scripturis: quæ plane sunt dissimilia, hoc est, partim personalia tantum & extraordinaria; partim diuina vocatione, alijsque necessarijs causis suffulta; partim neque meriti opinione, neque voti monastici ratione constantia: quorum contraria in nostris Anachoretis, illorumque professione & operibus conspiciuntur. In secunda classe sunt testimonia Patrum: vbi duo ista notanda esse monemus. 1. Eremiticam vitam primo ortam esse ex necessitate, ad vitandam persecutionem. Ita enim *Sozomenus libro primo cap. decimo tertio.* Memorant alij persecutionum procellas, quibus religio Christiana varijs iactabatur temporibus, homines ad hoc vitam genus suscipiendum impulsit. *Orto Frisigenis lib. 4. cap. 3.* ait, Paulum Thebæum, persecuti onem Decij fugientem, ac in desertis latitare cupientem, necessitatem vertisse in voluntatem. Hac itaque ratione Basilus, & alij Patres, impulsu, adeo laudant vitam Eremiticam. 2. Multa à Patribus dici hyperbolice, ut fieri solet in encomijs. In tertia classe sunt rationes, vbi dico, ad 1. esse fallaciam accidentis, & petitionem principij: quia multa hic sunt fabulosa; & quæ vera sunt, non recte tribuuntur vitæ Eremiticæ Papistarum, aut vitæ Eremiticæ per se. ad 2. in quibusdam potest vita Eremiticæ esse culmen vitæ sanctæ, ut in Elia. Sed hoc est extraordinarium & singulare. ad tertium manis est contemplatio sine pia & salutari actione; & infructuosa est omnis pœnitentia, per quam neque Dei gloria, neque nostra aut etiam proximorum nostrorum salus promouetur: immo non est contemplatio & pœnitentia vera, & Deo grata, quæ opinionem meriti annexam habet, & quidem in meritis *ἐλεησεν ἡσθεροποιεῖται* fundatam. In summa igitur: Qui sine speciali Dei iussu, aut necessitate euidenti, in locis desertis assidue oberat, seque ipsos immodicis inedijs, aut vigilijs, aut stultis exercitijs enecat, idque totum opinionem singularis cuiusdam meriti faciunt, eos tanquam veros *καὶ ἀπειροπρατοι*, & ineptos *καὶ μακροβραχαιοι*, veræ humanitatis, simul & Christianæ pietatis atque charitatis ignaros, merito reprehendendos esse iudicamus.

XII. De habitu & tonsura monachorum ita pronuntiamus. Tametsi habitus & modus tondendi sunt res per se adiphoræ, ideoque quales, parum curandæ: tamen in habitu & rasura monachali tria ista reprehendimus. 1. ipsam *καὶ ἀπειροπρατοι*, siue ineptam veterum prophetarum imitationem: cum specialis istorum ratio fuerit in multis, ob extraordinariam & temporalem ipsorum vocationem; neque ipsi per votum aliquod, ad certum vestimenti, aut tonsuræ genus, sese vnquam adstrinxerint; nec partem diuini cultus in his rebus externis constituerint; prout monachi nostri faciunt. 2. nouum Iudaismum; dum singuli Monachorum ordines, quorum certe plurimi sunt, singularem quandam habitum, tum colore, tum forma & dimensione, ab alijs diuersum; item peculiarem tondendi modum, & alia huiusmodi, quasi ex lege & necessitate superstitiose vsurpant; cum tamen Apostolus *1. Tim. 3.* Ecclesiasticis hoc vnum, in ista parte iniungat, ut sint *καὶ ἀπειροπρατοι*, h. e. externæ honestatis, ac decori rationem habeant, videl. in vestitu, & similib. rebus externis: nec vllum præterea hic discrimen seruandum esse suadeat, nedum præcipiat. Confer. *Gal. 4. c. 5.* *Coloss. 2.* *Heb. 8. c. 10.* de Iudaismi abrogatione. 3. superstitiosam *ἐλεησεν ἡσθεροποιεῖται*, adeo idololatricam opinionem: quod nimirum hodierni Monachi in externis hisce nugis & quisiuilijs, quas ipsi de suo excogitarunt, magnam sanctitatem, & singularem cultum diuinum, non minima ex parte collocant: sicut vel inde apparet, quod non modo homines plebeij, sed nonnunquam etiam reges, principes, & alij magnates, in Monachorum cucullis extremum diem obire, vel in ijs saltem sepeliri voluerint: nempe, ut ista ratione, magnæ illius sanctitatis, & meritorum Monasticorum participes efficierentur. Sed in specie videamus de vtroque, habitu, inquam, & tonsura: in quibus Bellarm. c. 40. duo explicat; primo antiquitatem, secundo rationem istarum ceremoniarum.

XIII. Quantum igitur ad vestes, quod antiquissimū sit institutum, ut qui profitentur mundi contentum, & pœnitentiã, singulari & notabili habitu induantur, patet ex Dionysio c. 6. eccles. hierarchiæ, & alijs Patribus. Ratio a. istius habitus monastici in genere est; quod non solum ita significatur mutatio vitæ, & professio designatur propria: sed etiam vtilis est istiusmodi habitus tum ad agendam pœnitentiã, tum ad mundi contentum. Nā sacros, & asperas vestes, habitum esse pœnitentium, Scriptura testatur: idemque patet in Elia, 2. Reg. 1. Ioh. Bap. *Mat. 3. c. 11.* alijsque sanctis, *Heb. 11.* Huc accipit, quod religiosi hac ratione saltem inuiti coguntur recte viuere. nam quia, habent peculiarem habitum, ab omnibus statim cognoscuntur, & obseruatur, & si quid agant contra suam professionem, ab omnibus notantur, & reprehenduntur. In specie autem cuculli Monachorum designant infantilem simplicitatem atque innocentiam, ad quam redire Monachi cupiunt. Ad has ratiunculas breuiter respondeo. 1. Patres non simpliciter istum habitum commendant, quasi per se sanctus sit: sed contra illum inutilem & nullius momenti esse scribunt, si quis tunicam mutet, sed non animum: ut patebit intuenti testimonia, quæ Bellarminus allegauit. 2. Professio monachatus hodierni est impia. Itaque signa ipsius: vti sunt inter alia vestes variæ. 3. Non vt in rep. ita in Ecclesia conuenit varietas vestium. 4. Habitus non efficit rectam vitam. 5. Quorum virgetur signum, vbi non est signatum? 6. Exempla Elia, & Iohannis sunt *καὶ ἀπειροπρατοι*, vt patet ex *1. 12. 7.* Habitus pœnitentialis in V. T. fuit temporalis & extraordinarius, non vero perpetuus & ordinarius. 8. Habitus iste non est adeo antiquus: quia vt vestes sacerdotales, ita quoque monachales per incrementa, ad eum, qui nunc habetur, auctæ sunt apparatus. 9. Neque habitus Elia, & Iohannis, neque veterum monachorum, habuit annexam opinionem cultus religiosi & meriti.

XIV. Nunc quoque probemus, habitum istum reiiciendum esse. 1. Distinctio huiusmodi habitus non est iuris diuini. Ergo nec est optimus, nec antiquissimus, neque necessarius. 2. Habitus monachalis est histrionicus: vt experientia docet. 3. Est impius: quia institutus cum opinione cultus & meriti. 4. Vestitus, color, forma & c. sunt res mediæ, in quibus non est necessitas conscientijs imponenda. 5. Mystera significata per partes istius habitus, sunt signa humana, & futilia, & plerumque nulla. 6. Synodus Gangrensis canon. 6. superstitionem istam in habitu monachorum damnauit. 7. Eiusmodi distinctio habitus non fuit in primitiua ecclesia: immo in varijs orbis partibus incognita, teste Gregorio Turonensi lib. 9. *hist. c. 6.* vsque ad annum 572. Item libertas in forma & colore durauit ad Concilium Vienneense sub Clemente V. an. 1315.

XV. Sed forte *tonsura monachalis* melioribus subnixæ est rationibus. Antiquitatem ipsius Bellarminus probat ex Dionysio, Aniceto, Athanasio & c. Rationes ipsius adfert numero sex. 1. est signum pœnitentiæ: quia pœnitentes iudebantur tondere caput in signum doloris, vt patet ex Concilio Agathensi & Toletano. 2. ita exprimitur imago spinæ coronæ Christi. 3. tondentur capilli, qui sunt superflua quædam partes corporis, ad significandum, debere Clericos & Monachos amputare omnia superflua, id est, vitiosas cupiditates, vt sic maneat vertex, id est, animus liber, & apertus diuinis contemplationibus & illustrationibus. 4. tondentur capilli, vt relinquatur circulus capillorum, ad significandam regiam coronam; quandoquidem Deo seruire, est regnare. 5. ista nudatione capitis significatur vita monachi pura & aperta. 6. ablatio comæ significat, ablatum esse velamen Moysi, postquam Christus apparuit. Ad has ratiunculas ita respondemus. 1. Clerici, adeoque & Monachi (nam tonsura ipsorum olim vtraque fuit, contra quam sentit Baronius) apud veteres, tam in occidente, quam in oriente vtiebantur tonsura, non rasura in morem Papisticum: imo hic radendi modus improbat fuit à veteribus. *Clemens Alexandrinus Pedag. libro tertio cap. undecimo.* Pili capitis tondendi sunt, non nouacula, sed tonsorum forcibus. *Optatus lib. 2. contra Parm.* Docete (inquit ad Donatistas) vbi vobis mandatum est, fieri non debere. *Hier. in Ezech. cap. 44.* Discimus hic, nec caluitium nouacula esse faciendum; nec ita adpressum tondendum caput, vt rasorum similes esse videamur, sed in tantum capillos dimittendos, vt operta sit cutis. Cæterum rasura hodierna non fuit in vsu in ecclesia, per multa à Christo secula. Nam tonsura inferioris cum rasura circulari in vertice, primi fere mentionem faciunt *Germanus Constantinopolitanus in Theoria*, Hugo de S. Victore lib. 2. *de sacram. p. 3. c. 1.* *Lombardus lib. 4. dist. 24.* *Thomas item & Bonauentura ibidem.* Nam eadem fuit cum tonsura Laicorum pœnitentium, vt constat ex Concilio Agathensi c. 2. & Toletano III. c. 12. Denique, rasura Clericalis, quæ nunc etiam in vsu est, damnatur in Concilio Toletano IV. c. 40. his verbis: Omnes Clerici, vel Lectores, sicut Leuitæ & Sacerdotes, detonso superius capite toto, inferius solum circuli coronam relinquunt. Non sicut hucusque in Galliciæ partibus facere Lectores videntur, qui prolixis (vt Laici) comis, in solo capitis apice, modicum circulum tondent. Ritus enim iste hucusque in Hispanijs hæreticorum fuit. 2. Ortus tonsuræ clericalis ita se habuit. Primo multitudo populi delectabatur coma prolixa. Itaque Clerici capillum tondent ex modestia, & sobrietate. Inde ex tonsura orta est ceremonia significatiua. Tandem ex ceremonia nata est superstitio. 3. Si libeat comminisci significationes, neque numerus, neque modus futurus est ceremoniarum. 4. Corona apud veteres significat, vel Episcoporum gloriam, dignitatem, & reuerentiã, vel canitiem capitis, quæ in senibus est instar coronæ; vel tonsuram cum temporis vsitatum: non vero rotundum illud capillitium circa tempora, cuius medium est vertex rasus.

XVI. Nos igitur contra istam tonsuram breuiter ita disputamus. 1. Rotunda illa tonsura expræsse damnatur lege, & sacerdotibus vetatur rasura; *Leuit. 19. 27. c. 21. 5. Ezech. 44. ver. 30. c. d. ler. 9. 25.* 2. Sacerdotes idololatriæ rasis capitis, & barbibus relectis introducuntur, *Baruth. 6. 30.* quos certe veteri Christiani hac in parte imitari non debent. 3. Ceremonia religiosa cum multiplici significatione spiritali, sine verbo Dei, est superstitio. & *1. Thim. 4. c. 7.* damnata, *Coloss. 2. 3. 4.* Ipse Bellarminus fatetur, olim non tam rasuram, quam tonsuram fuisse in vsu; & ceremoniam esse variabilem pro temporum & locorum varietate.

XVII. Restat postremo disputatio de ratione vitendi, siue de opere corporali Monachorum: vbi Bellarminus quinque ista probat: licere monachis laborare manibus, c. 41. non teneri monachos ad laborem manuum, c. 42. licitum esse Monachis viuere ex bonis patrimonialibus in communi, c. 43. licitum esse Monachis viuere ex rebus sponte oblati, & donati, c. 44. denique licere Monachis ex mendicatione viuere, *cap. 45. c. ultimo.* Inter nos & Papistas controuertuntur secundum & quintum commata. Quod itaque attinet ad secundum membrum, nostra sententia est, omnes illos, qui nec verbis ministerium exercent, nec alio simili munere in Ecclesia, Schola, vel Rep. defunguntur, ad laborem manuum omnino obligari: præsertim, si sani & validi sint, neque ex proprio patrimonio honeste viuere possint, neque aliunde redditus ordinarios habeant. Nam Deus laborem manuum omnibus hominibus iniungit: nisi forte exceptio modo dicta locum habeat. Vide *Gen. 3.* In sudore vultus tui & c. *Eph. 4.* Vnusquisque operetur manibus suis. 1. *Thess. 4. c. 2.* *Thess. 3.* Qui non laborat, non manducabit. Si ergo omnes homines tenentur ad laborem manuum, nisi exceptio illa in ipsis locum habeat, etiam Monachi

Neque enim illi sunt ministri verbi in ecclesia; non sunt doctores in scholis &c. Deinde Basilus, Hieronymus, Augustinus, & alij veteres testantur, quod veteres Monachi ex quotidiano manuum labore vixerint; quodque illo tempore Monachus otiosus & mendiciorum, pro monstro fuerit habitus. Sic enim de quotidianis operibus Monachorum scribit Hieronymus epist. 4. ad Rusticum Monachum: Nunquam de manu tua, & oculis tuis recedat liber: dicatur Psalterium ad verbum: oratio sine intermissione. Vigilsensus sit, nec vagis cogitationibus patens. Corpus pariter & animus tendatur ad Dominum. Iram vince patientia. Ama scientiam Scripturarum, & carnis vitia non amabis. Nec vacet mens tua varijs perturbationibus: quæ, si pestori infederint, dominabuntur tui, & te deducunt ad delictum maximum. Facito aliquid operis, ut semper te Diabolus inueniat occupatum. Si Apostoli habentes potestatem de Euangelio viuere, laborabant manibus suis, ne quem grauarent, & alij tribuebant refrigeria, quorum pro spiritualibus debebant metere carnalia: cur tu in vsus tuos cessura non præpares? Vel fiscellam rexe iunco: vel canistrum lentis pleste viminibus: sarriatur humus: areolæ æquo limite diuidantur; in quibus cum oleorum iacta fuerint semina, vel plantæ per ordinem posita, aquæ ducantur irriguæ, ut pulcherrimorum verisum spectator assistas:

*Ecce supercilio eliuosi tramitis undam
Elicis illa cadens: raucum per leuia murmur
Saxa ciet, scatebrisque arentia temperat arua.*

Inferantur infructuosæ arbores, vel gemmis, vel surculis, ut paruo post tempore laboris tui dulcicia poma decerpas. Aluearia apum fabricare &c. texantur & lina capiendis piscibus: scribantur libri, &c. *Socrates in hist. tripartita lib. 8. c. 1. refert Monachi cuiusdam dictum: Monachus nisi operatus fuerit, furi iudicatur æqualis.*

XVIII. Sed Bellarminus excipit. i. Apostolum in locis citatis non scribere Monachis (illi enim tum non fuerunt iuxta opinionem aduersariorum) sed secularibus: & cum non præcipere operari absolute, sed ad euitandum furtum, vel scandalum, vel ortium. 2. Monachos illos veteres fuisse obligatos operari manibus ex proprijs regulis suis. Cur autem constituerint eiusmodi regulam, causa est duplex. Vna, quia non poterant aliter sustentari: nam nec habebant prædia, nec audebant eleemosynas petere, cum populo non seruirent. Altera, quia Monachi illi erant Laici omnes, excepto Abbate.

Resp. ad 1. Apostolus scribit omnib. Christianis. Ergo & Monachis. Deinde Monachi tenentur laborare ad euitandum scandalum, & ortium. Sunt enim ingnau ventres. *ad 2.* Quod Monachi iam habent prædia, id acceptum ferendum est modis acquirendi illegitimis, quos ipsi adhibuerunt. Deinde Monachi nostrates æque non seruiunt populo, atque illi Laici. Porro Bellarminus probat, Monachos non teneri ad laborem manuum: quia laborare manibus, aut est præceptum, aut consilium. Si primum, omnes obligat: quia præceptum datur omnib. At non omnes obligat; quia alij sunt Dd. alij opifices &c. Si secundum, ergo nemo tenetur laborare, nisi qui sponte ad huius consilij obseruationem se obligauerit. Deinde Monachi non tenentur laborare manibus ex præcepto naturali, aut positiuo. Non ex positiuo; quia nullum tale extat. Non ex naturali; quia præceptum de laborando, ut est naturale, dupliciter obligat: vno modo absolute, alio modo in certo casu. Primo modo non obligat singulos, sed Rempublicam: debent enim in ea alij esse opifices, alij medici, alij iudices &c. Et ex hac parte Religiosis non conuenit laborare manibus: illi enim officium habent in Rep. orandi, psallendi &c. Secundo modo tenentur quidem singuli hoc præcepto, sed non minus seculares, quam religiosi. e.g. si quis nihil habeat, vnde viuatur, & non possit licite habere, nisi operando: si quis non possit otium fugere, nisi operando corporaliter &c. *Respondeo.* Totus hic discursus nititur falsa hypothese, quod Monachi habeant officium nobile in Rep. Id vero nos inficiamur. Nam illi non habent legitimam vocationem. Etenim aut sunt vocati ut Clerici, aut ut laici. Non illud; quia non sunt ministri ecclesiae. Non hoc; quia sunt Religiosi, hoc est, commentum sunt statum mixtum, cuius nullum est fundamentum in Scripturis, immo qui Scripturis è diametro repugnat.

XIX. Vna difficultas, ut quidem Bellarminus vocat, adhuc superest: An liceat Monachis ex mendicatione viuere? Ille affirmat, exemplo Christi, & Apostolorum; qui cum nihil proprium possiderent, aut omnia sua relinquerent, ex eleemosynis vixerunt, seu ex liberalitate aliorum. De Christo vide *Luc. 8. & 9. Psal. 40. & 2. Cor. 8. De Apostolis, Matt. 19. & 1. Cor. 9.* Hinc efficitur, vitam religiosorum mendicantium esse approbatam. Sed tenendum est, inter Christum eiusque Apostolos, & nostri temporis Monachos, non modo diuersitatem, sed & contrarietatem longe maximam esse: siue diuersissimam vtrorumque vocationem, & quotidianam viuendi rationem, siue alias id genus circumstantias spectemus. Vbi & illud obseruandum est, neque Christum, neque Apostolos reuera vnquam mendicasse; tamen ex oblati honorarijs, seu spontaneis aliorum oblationibus, interdum vixerunt: sed quæ tamen ex iustitiæ tenore ipsis debebantur; siue functionem ordinariam publice docendi, quam ipsi obibant; siue extraordinaria ipsorum beneficia in ægros, aut dæmoniacos collata, respiciamus. Itaque nos thesin illam negamus, his rationibus. 1. Scriptura mendicantem inter res malas, & omnino fugiendas recenset; & speciatim mendicationem validorum hominum diserte prohibet. *Deut. 15. Prouerb. 30. Psal. 37. & 109.* Quibus locis mendicitas à iustis aliena esse dicitur, & tanquam impiorum pœna describitur. 2. Ratio recta iniquum esse docet, ut validi mendicantes, quales nostri Monachi sunt, gratuitas eleemosynas veris pauperibus debitas, intercipient, atque ita proximos suos defraudent. 3. Mendicitas illa Monachorum nullo vel argumento, vel exemplo legitimo defendi potest: præsertim cum ipsi reuera, sub prætextu religionis, otium & segnitiam caprent; & in isto otio sanguinem & sudorem aliorum, sub specie eleemosynæ, secure & plerumque luxuriose, consumant. Id quod à veris Christianis omnino alienum esse debet.

106 (?) 30

CAP. XIII.

Primatus regius, quem magistratus Christianus habet in Ecclesia, asseritur.

I. Diferuimus de membris ecclesiae ministrantibus: superest, ut dicamus de illis, quibus ministratur, ut in primis est magistratus. Quæ disputatio sex questionibus continetur. Primum enim de magistratus eminentia est dicendum, idque tum in causa religionis, tum in rebus politicis: deinde ipsius subiectio, nominatim, quæ à Papistis asseritur, videnda est. Rursus in causa religionis tria veniunt in questionem: de primatu videlicet regio in Ecclesia, de cura religionis, & de pœna hæreticis irroganda, an & quatenus hæc tria ad magistratum Christianum pertineant.

II. *Primatus regius* est, quo princeps præest Ecclesiae tanquam caput externæ politiae: seu, ut ex coniugatis definiam, quo princeps est primas Ecclesiae, quantum ad externam Ecclesiae politiam. De hoc primatu imprimis scripserunt, *Serenissimus Angliæ Rex Iacobus, in Apologia pro iuramento fidelitatis, nominatim in monitoria præfatione istius libri; & Martinus Becanus in Manuali lib. 5. cap. 19.* Quia vero hæc disputatio magni est momenti, accurate status controuersiae prius explicandus est. Ac primo hæc vtrinque certa sunt. 1. Regem, in suo quemque regno, habere primatum in temporalibus. 2. Potestatem Ecclesiasticam siue spiritualem, & politicam siue temporalem in Rep. Christiana ex natura rei inter se distinctas esse: & proinde non nisi iure diuino coniungi posse. Sic Patriarchæ erant sacerdotes & reges: Moses erat dux populi Dei, & ad tempus sacerdos Dei extraordinarius, quando scilicet Aharonem Pontificem inaugurauit. Ita Eli erat Pontifex & Iudex populi. 3. Potestatem Ecclesiasticam esse triplicem. Vna est ordinis, & consistit in prædicatione verbi & administratione sacramentorum: altera est iurisdictionis interioris, & refertur ad regendum populum Christianum in foro conscientiae, ut est absolutio & ligatio: tertia est iurisdictionis exterioris, & refertur ad eundem populum Christianum regendum in foro exteriori; ad quam spectat, synodum conuocare, & in ea præsidere, constitutiones Ecclesiasticas condere, causas audire & cognoscere, controuersias dirimere, beneficia conferre, ministros ecclesiae constituere, delinquentes excommunicare. 4. Regem non habere potestatem ordinis, & iurisdictionis interioris. Hæc, inquam, certa sunt vtrinque. Tota ergo controuersia versatur circa potestatem iurisdictionis seu gubernationis exterioris; an eam rex habeat in suo regno; & quidem ita, ut Imperator sit supra Pontificem, & quilibet rex aut Princeps supra suos Episcopos, hac quidem in re?

III. Hic itaque est status controuersiae: vbi iterum subdividenda est iurisdictionis seu gubernationis exterioris in Ecclesia. Nam quidam actus sunt indifferentes, quidam proprii. Indifferentes sunt, synodum conuocare, & in ea præsidere, ministros Ecclesiae constituere, beneficia Ecclesiastica conferre, seu stipendia honesta ministris verbi constituere, controuersias Ecclesiasticas dirimere, constitutiones condere. Hæc, inquam, actiones indifferentes pertinent ad Ecclesiam & magistratum Christianum. Nam ecclesia conuocat synodum, & in ea constituit præsidem, & stipendia confert &c. si non sit magistratus Christianus. Si vero ille sit in Ecclesia, merito ipsi hæc prærogatiua conceditur. Actiones propriæ sunt, vel magistratuum Ecclesiae, ut excommunicare, præsidere synodo quantum ad directionem Ecclesiasticam &c. vel magistratus Christiani, ut conuocare synodum principali auctoritate, in illa agere præsidem quantum ad directionem politicam, &c. His ita constitutis, affirmamus primatum regium in ecclesia esse legitimum, ita quidem, ut nitatur iure diuino V. & N. T. est. exemplis V. & N. T. est. naturali æquitate & honestate publica, iure ciuili & canonico, & denique consensu doctorum hominum. Quinque itaque erunt classes Argumentorum pro nostra sententia: videlicet ius diuinum, exempla, æquitas, ius ciuile & Canonicum, denique testimonia Imp. Papatuum theologorum & Ictorum.

IV. *Ius diuinum Vet. Testam.* tribus modis allegari potest pro hoc primatu. 1. Rex iubetur *Deut. 7.* describere legem, ut eam sibi proponat normam vniuersæ suæ administrationis. Hoc mandatum duo includit. Vnum rex habet commune cum omnibus filijs Dei: ut videlicet legem Dei mediteretur noctes atque dies, *Psal. 1.* Alterum est ipsi proprium, ut legem illam defendat principali auctoritate, diuinitus sibi concessa. Iubetur enim rex legem illam describere, accipere exemplar à Sacerdotibus, illud habere secum, & denique illud legere omnibus diebus vitæ suæ; itaque iubetur simul illam legem defendere, ut maneat facta testis. Quæ sane defensio, ut pote architectonica, primatum arguit. 2. In quarto Decalogi præcepto nobis inungitur sanctificatio sabbati, eaque communis & propria. Communis in eo vertitur, ut cœtas factos religiose frequentemus, ibique verbum Dei audiamus, sacramenta vsurpemus, precibus publicis vacemus, & similia peragamus, publice & priuatim, quæ ad huius diei sanctificationem pertinent. Propria est pastorum, parentum, præceptorum, magistratus; & huius quidem officium est, subditos compellere ad sanctificationem huius diei, ecclesiarum iura constituere, *in rebus ecclesiae procurare & conseruare per ministros, & omnino illa agere, quæ auctoritatem magistratus & brachium seculare requirunt in cultus diuini procuracione & conseruacione.* 3. Tituli honorificentissimi, qui regibus in V. T. tribuuntur, confirmant istum primatum. Nam quia appellantur *dij. Psal. 81. 6. pastores, Esa. 44. 28.* nutritij Ecclesiae, *Esa. 49. 23.* & c. ipsorum officium est non solum in politia, sed etiam in Ecclesia illa munia obire, quæ requirunt principalem auctoritatem: vsi sunt v. g. synodum conuocare auctoritate publica, constituere salaria ministris Ecclesiae, & similia. Huc pertinet arbor illa Nebucadnezaris *Dan. 4.* sub cuius vmbra suauiter quiescunt omnia reipublicæ & Ecclesiae membra.

V. *Ius diuinum N. T.* duobus in locis non obscure stabilit hunc primatum. Nam *Rom. 13.* omnis anima iubetur subesse magistratui, tãquam ad ministro Dei ad vlciscendos facinorosos. Vbi duo docentur. 1. magistratui omnes, qua seculares, qua Ecclesiasticos subiectos esse, si nempe aliquid

mandet

mandet cum lege naturæ & diuina consentiens. Atqui si iubeat ministros verbi conuenire, & de rebus Ecclesiæ consultare, hoc sane consentaneum est legi naturæ & Dei. Itaque in hoc casu ministri Ecclesiæ sunt inferiores magistratu. 2. magistratum habere ius gladii in pœnis irrogandis, si aliquis sit facinorosus, in quocunque etiam statu ille fuerit. Nam lex diuina hic non excipit aliquem, siue sit laicus, siue clericus. Alter locus est 1. Tim. 2. vbi iu- cum clerici sub magistratu degant vitam piam & pacatam. Itaque obediunt in iis, quæ iniungit ad vitam piam & pacatam conseruandam. e. g. si conuocet synodum.

V I. *Exempla regum V. T. confirmant hunc primatum.* Nam Iosaphat constituit Leuitas & Sacerdotes, 2. Paral. 19. 8. Salomon deposuit summum Sacerdotem, & alium illi subrogauit, 3. Reg. 2. 27. Iosias reformauit religionem, 4. Reg. 22. & 23. Ezechias confregit serpentem æneum, 4. Reg. 18. 4. & c. Quæ omnia procul dubio primatum aliquem arguunt. In N. T. habemus exempla Constantini M. vtriusque Theodosii, Valentiniani, & aliorum Imp. qui synodos conuocarunt, in que illis præfuderunt, vt libro præced. c. 2. & 7. pluribus ostensum est. Vide etiam cap. proxime seq. item cap. præced. 10. §. 5.

V II. Tertium nostrum argumentum nititur ipsa naturali æquitate, & publica honestate. Nam ratio dicit, æquum & honestum esse, vt pius magistratus, qui nihil facit reliqui ad summam diligentiam in dotanda, conseruanda, & ornanda Ecclesia, honore suo non defraudetur, qui in eo etiam versatur, vt Ecclesiastici concedant ipsi locum suum in moderatione illarum rerum, quæ in Ecclesia non possunt recte constitui sine brachio seculari: vti sunt ea, quæ toties iam diximus, conuocatio synodi, præfidentia politica in synodo, constitutio salariorum ecclesiasticorum, & similia. Sane gentilium sacerdotes hac in re suos principes non spoliarunt auctoritate ipsi debita.

V III. *Ius civile fauet nostræ sententiæ.* Nam Iustinianus promulgauit Nouellas Constitutiones quam plurimas, in quibus pro suo iure de rebus ad Ecclesiæ & religionem pertinentibus decreuit. v. g. Nouella III. cap. 1. decreuit, vt determinatus sit numerus Clericorum maioris Ecclesiæ Constantinopolitanæ, & cæterarum Ecclesiarum Constantinopolitanarum. Et cap. 2. Ne liceat Clericis de minore Ecclesia in maiorem per patrocinium transire. Et c. 3. de reliquis Ecclesiarum redditibus in pios actus & personas vere egenes per Patriarchas & Oeconomos erogandis. Nouella 6. decreuit multa, quomodo oporteat Episcopos & reliquos Clericos ad ordinationem adduci, & de expensis Ecclesiarum. Et, vt alias Nouellas omittam, in 137. quæ est de ordinatione Episcoporum & Clericorum, cap. 6. iussit omnes Episcopos & Presbyteros non in secreto, sed eum ea voce, quæ a fidelissimo populo exaudiatur, diuinam oblationem, & precationem quæ fit in sancto baptismo, facere, vt inde audientium animi in maiorem deuotionem, & Deilaudationem, & benedictionem efferantur. Hinc procul dubio factum est, vt Imperator in synodo diceretur, & patricius aliquis locum eius tenens, ὑπὸ καλῶσιν, vnde & Episcopis præponebatur in Ecclesia.

IX. *Ius canonicum confirmat nostrum primatum regium.* Nam distinct. 63. rubrica capituli 22. sic habet: Imperator ius habet eligendi Pontificem. Et hoc pluribus in ipso capitulo sic declaratur: Hadrianus Papa Romam venire Carolum Regem ad res Ecclesiæ defendendas postulat. Carolus vero Romam veniens, Papiam obsedit; ibique relicto exercitu in sancta resurrectione ab Hadriano Papa Romæ honorifice susceptus est. Post sanctam vero resurrectionem reuersus Papiam, cepit Desiderium regem: deinde Romam reuersus, constituit ibi synodum cum Hadriano Papa in patriarcho Lateranensi, in Ecclesia sancti Saluatoris: quæ synodus celebrata est a C. L. I. I. Episcopis religiosi & Abbatibus. Hadrianus autem Papa cum vniuersa synodo tradiderunt Carolo & potestatem eligendi Pontificem, & ordinandi sedem Apostolicam. Dignitatem quoque patriciatu ei concesserunt. Insuper Archiepiscopos & Episcopos per singulas provincias ab eo inuestituram accipere diffiniuit: & vt nisi a Rege lauderetur & inuestituram, Episcopus a nemine consecraretur: & quicumque contra hoc decretum ageret, anathematis vinculo eum innodauit, & nisi resipisceret, bona eius publicari præcepit. Et capitulo seq. itidem docetur, quod electio Pontificis Romani pertinet ad ius Imperatoris: In synodo congregata Romæ in Ecclesia sancti Saluatoris, ad exemplum B. Hadriani Apostolicæ sedis Antistitis, qui Domino Carolo victoriosissimo Regi Francorum & Longobardorum, Patriatus dignitatem, ac ordinationem Apostolicæ sedis, & inuestituram Episcoporum concessit: ego quoque Leo Episcopus, seruus seruorum Dei, cum toto Clero & populo Romano constitutum, & confirmatum, & corroboratum, & per nostram Apostolicam auctoritatem concedimus atque largimur Domino Othoni primo Regi Teutonicorum, eiusque successoribus huius regni Italix in perpetuum facultatem eligendi successorem, atque summæ sedis Apostolicæ Pontificem ordinandi, ac per hoc Archiepiscopos & Episcopos, vt ab ipso inuestituram accipiant, & consecrationem vnde debent: exceptis his, quos Imperator Pontificibus & Archiepiscopis concessit: & vt nemo deinceps cuiusque dignitatis vel religiositatis eligendi vel patricium, vel Pontificem summæ sedis Apostolicæ, aut quemcunque Episcopum ordinandi habeat facultatem absque consensu Imperatoris (quod tamen fiat absque omni pecunia) & vt ipse sit patricius & rex. Quod si a clero & populo quis eligatur Episcopus, nisi a supra dicto Rege lauderetur & inuestituram non consecratur. Si quis contra hanc regulam & Apostolicam auctoritatem aliquid molitur, hunc extra communicationem subiacere decernimus: & nisi resipuerit, irreuocabili exilio puniri, vel vltimis suppliciis affici. In eadem distinctione, capitulo Quod igitur, quod est ordine nonum, statuitur, voluntatem Principis in ordinatione Pontificis desiderari. Et rubrica capituli 5. sic habet: Ex sacra Principis quis ordinatur. Capitulo Reatina rogat Leo Papa IV. Augustus Lotharium & Ludouicum, vt Reatinam Ecclesiam cuidam electo dignentur concedere. Plura in hanc sententiam vide paulo supra c. 4. §. 9.

X. *Testimonia theologorum, Imperatorum, Paparum, Historicorum & ICtorum classicorum, vt vocant, hoc idem confirmant.* Iustinus Martyr apologia 2. sollicitè petit ab Imperatore Antonino Pio & Lucio Cæsare, & Senatu Romano, vt suscipiant cognitionem causæ Christianorum, tum quoad vitam, tum quoad doctrinam. Athenagoras in apologia seu legatione sua pro Christianis idè petit ab Imp. M. Aurelio Antonino, & Lucio Aurelio Commodio. Tertullianus cap. 2. in apologia aduersus Gentes iustitiam censet, vt Romani Imperij

antistites palam difficiant, & coram examinent, quid sit liquido in causa Christianorum. Iam ergo si veteres Christiani cognitionem in causa Christianorum Principibus Gentilibus detulerunt, multo magis fidelibus illa competet: Constantinus M. apud Eusebium lib. 3. de vita eius, in epistola scripta Ecclesiæ ait: Putavi mihi ante omnia id enitendum esse, vt in Ecclesia fides vna felicissimi populi, sincera charitas, & religio aduersus authorem omnium nūquam discrepans obseruetur. Augustinus epist. 162. ait, Cæcilianum coram Imperatore Constantino a Donatistis accusatum, innocentem fuisse iudicatum: Et mox ait: ad eiusdem Principis iussionem, Felicem Autumnitanum pro contularibus gestis fuisse purgatum. In eadem epistola respondet Augustinus ad exceptionem cuiusdam de Felice Autumnitano Episcopo: Ait enim quidam, Non debuit Episcopus pro consulari iudicio purgari. Quasi vero ipse sibi hoc comparauerit, ac non Imperator ita quæri iusserit, ad cuius curam, de qua rationem Deo redditurus esset, res illa maxime pertinebat. Et paulo post: Si criminis non est prouocare ad Imperatorem, non est criminis audiri ab Imperatore: ergo nec ab illo cui causam delegauerit Imperator. Idem lib. 1. contra epistolam Parmeniani cap. 7. An forte de religione fas non est vt dicat Imperator, vel quos miserit Imperator? cur ergo ad Imperatorem vestri venire legatitæ eum fecerunt causæ suæ iudicem, nō securi quod ille iudicaret? sed quorsum illa dicuntur? Numquid etiam obrineant non pertinere ad Imperatorem aduersus eos aliquid statuere, qui praua in religione sectantur, & propterea si interfecerit eos, quos punierit, martyres erunt? Hoc enim modo ista hæreticis omnibus vox patebit, in quos ex occulto imperio Dei, per manifestum hominum Imperium, multa quibus coercentur; seuerissime constituta sunt: nec saltem hæreticis quoquo modo saltem Christiano nomine dealbatis, sed etiam ipsis paganis. Leo Magnus tomo 1. Conciliorum epist. 9. ad Theodosium Augustum: Pro integritate fidei Catholice Christianissimum principem conuenit esse sollicitum. Et epist. 12. Quantum rebus humanis consulere prouidentia diuina dignetur, sollicitudo clementiæ vestræ Spiritu Dei incitata demonstrat, quæ in Ecclesia Catholica nihil impacatum, nihil vult esse diuersum, quoniam fides, quæ non nisi vna est, in nullo potest esse sui dissimilis. Et epist. 4. ad Martinianum Imp. Sanctum Clementiæ vestræ studium, quod ad reparationem pacis Ecclesiasticæ synodum habere voluistis, adeo libenter accepi, vt quamuis eam fieri intra Italiam poposcissem, & aptius expectari tempus optassem, quo scilicet plurimi possent Episcopi, etiam de longinquis prouinciis euocari: mox tamen vt mihi pietatis vestræ scripta sunt tradita, & Bonifacium de compresbyteris meis ab vrbe direxerim, & de Episcopis fratrem meum Paschasium de Sicilia fecerim nauigare, qui vicem meam sufficienter impleant. Platina de vita Iohannis XIII. Ordo Concilium indixit, & conuocatis Italiae Episcopis, quorum iudicio vita sceleratissimi hominis diiudicaretur, suadente Clero, Leonem Pontificem creat. Francisc. de Victor. Relect. 4. c. vlt. propos. 23. Hac de causa legitur congregatum Concilium Episcoporum Italiae Romæ, per Imperatorem contra Iohannem Papam XII. qui venator lubricus & incorrigibilis erat: hoc factum laudat & approbat Turrecremata; & hoc est valde vtile. Sabellius Enneadis 9. lib. 20. Henricus II. in Italiam cum magno exercitu veniens habita synodo Benedictum IX. Syluerium III. Gregorium VI. tanquã tria terribia monstra abdicare se magistratu cogeat. Ex his itaque patet Episcopatum negotiorum, & aliarum quarundam Ecclesiasticarum causarum cognitionem, duo modo, ad Regem pertinere. Vnde absque negotio primatus regium concluditur.

XI. Audiamus nunc Becanum, qui hunc primatum primo impugnat, deinde argumenta nostra soluit, & postremo quodnam sit officium Regis circa Ecclesiam docet. Argumenta ipsius hæc sunt. I. Rex non habet primatum Ecclesiæ iure diuino V. T. quia illud ius continetur in lege morali, vel ceremoniali, vel iudiciali. Certum est non contineri in morali. Nam lex moralis generatim comprehendit decem præceptis decalogi. At in toto decalogo nulla sit mentio primatus regis in Ecclesia. Ergo ius diuinum de primatu illo non potest fundari in lege morali. Sed neque in ceremoniali, vel iudiciali fundari potest, duplici de causa. Primo, quia vtraque lex per Christum abrogata est: ergo tamen reges in V. T. iure diuino habuissent primatum Ecclesiæ; non tamen sequeretur, reges in N. T. gaudere eodem iure, cum iam penitus abrogatum sit. Deinde nunquam in V. T. diuino iure concessus fuit iste primatus Ecclesiæ, seu regalis hierarchia. Itaque non est fundarus in lege iudiciali. Antecedens probatur trifariam. Primo, totum ius regis (verum nempe: quia de iure usurpato non est hic quæstio) describitur Deut. 17. versic. 14. & seqq. vbi continetur quidquid de regia electione, officio, & potestate statutum est à Deo. Atqui in illis verbis nihil habetur de primatu Regis in rebus ecclesiasticis. Ergo ille non est constitutus iure diuino V. T. Deinde, ipsi met reges V. T. ingenuè falsi sunt, se non habere primatum Ecclesiæ, sed sacerdotes: vt patet 2. Paral. 19. 11. vbi opponuntur hæc duo: præsidere in his, quæ ad Deum pertinent; & præsidere in his, quæ ad officium regis pertinent. Postremo, ille censetur habere primatum Ecclesiæ à Deo, qui in rebus ad Deum pertinentibus, constitutus est supremus iudex, cui oporteat obedire. Atqui non rex, sed sacerdos est constitutus à Deo talis iudex, Deut. 17. 8. & seqq. Confer Hagg. 2. 12. Malach. 2. 7. Num 27. 21. Leuit. 10. 8. Itaque primatus ille regium non est de iure diuino V. T. II. Rex non habet primatum ex iure diuino N. T. Nam ius diuinum à Christo conditum sic habet Iohan. 21. 22. Pasce oues meas. Matth. 16. 18. Tu es Petrus & c. Similiter Luc. 22. 32. Hæc verba dicta sunt Petro: non Tiberio, Herodi, vel Pilato. Petrus itaque est constitutus pastor Ecclesiæ, & quidem vniuersalis. Cum enim Christus Petro dicit, Pasce; perinde est, ac si dixisset, Vicarius meus esto in pastoralis officio. Porro Christus Matth. 16. Petro dedit claves, symbolum imperii & iurisdictionis: vt constat ex Esa. 22. & Apoc. 3. 7. Hoc ipsum quoque confirmant Apostoli. Nam Act. 20. 28. Episcopi dicuntur constituti præfides & rectores Ecclesiæ, & quidem à Spiritu sancto. Eph. 2. 20. Christus, propheta, & Apostoli dicuntur fundamentum Ecclesiæ. Eph. 4. 11. Christus constituit Apostolos, prophetas & c. qui regant Ecclesiam. Itaque in Ecclesia est legitimus ordo, siue hierarchia, in qua alii sunt prælati & pastores, alii subditi & oues. Iam vero Principes non sunt prælati & pastores. E. sunt subditi & oues. Idem patet ex praxi Ecclesiæ, quæ seruata est tempore Apostolorum. Tunc enim Ecclesiam gubernauerunt Apostoli, Act. 20. 28. Idem primatum synodum Hierosolymis indixerunt, eique præfiderunt, & in illa sententiam dixerunt, Act. 15. Petrus Ananiam & Saphiram in causa Ecclesiastica puniuit, Act. 5. Timotheus accusationem

aduersus Presbyteros, tanquam legitimus iudex, admittit, 1. *Tim.* 5. Sane si Christus voluisset reges esse primates in Ecclesia, & iurisdictionem super Apostolos & Episcopos exercere, statim ab initio, sicut certos Apostolos elegit, sic etiam certos Reges designasset, qui Ecclesiae praesiderent. At hoc non fecit. Ex his itaque efficitur, Reges ex institutione Christi non habere primatum in Ecclesia; quia nec verba Christi, nec testimonia Apostolorum, nec praxis primitiua Ecclesiae, nec circumstantiae rerum, vlla ratione id significant. Omnia Apostolis, & eorum successoribus patrocinantur. Confer *Actor.* 20. 28. 1. *Cor.* 4. 1. 2. *Cor.* 5. 20. *Luc.* 10. 16. & alibi passim. III. Rex non habet primatum in Ecclesia iure ciuili, vel Canonico. Non iure ciuili; quia *Authentica Constitutio* 123. *Iustiniani Imp. sic habet*: Si Ecclesiasticum negotium sit, nullam communionem habentio ciuiles magistratus cum ea disceptatione, sed religiosissimi Episcopi secundum sacros canones finem imponunt. Non iure Canonico; quia multi extant Canones in contrarium. Primus est Nazianzenus ad Imp. Constantinopolitanos *distinct.* 10. *can.* 7. Libenter accipitis, quod lex Christi sacerdotali vos subicit potestati, atque istis tribunalibus subdit. Dedit enim & nobis potestatem: dedit & principatum perfectiorem principibus vestris. Secundus est Adriani Papae *distinct.* 63. *cap.* 1. Nullus laicorum principum inferat se electioni aut promotioni Patriarchae, Metropolitanae, aut cuiuslibet Episcopi. Tertius est ex 6. *synodo act.* 2. *distinct.* 36. *can.* 7. Omnis electio Episcopi a principibus facta, irrita maneat &c. IV. Rex consensu doctorum hominum non habet primatum Ecclesiae. Sic enim *Ignatius in epist. ad Philadelph.* Principes subditi estote Caesari; milites Principibus. Diaconi Presbyteris; Presbyteri vero, & Diaconi, atque omnis clerus, simul cum omni populo, & militibus atque principibus, sed & Caesare, obediant Episcopo: Episcopus vero Christo, sicut Patri Christus: & ita vnitas per omnia seruetur. *Hofius, qui interfuit Concilio Niceno primo, Constantium Imp. sic affertus est*: Desine qualeso Imperator, ne te misceas Ecclesiasticis, neque nobis in hoc genere praecipere, sed potius ea a nobis discere. Tibi Deus imperium commisit; nobis quae sunt Ecclesiae credidit. *Ambrosius epist.* 33. ad *Marcellinam sororem suam, scribit, se Valentiniano Imp. dixisse*. Nolite grauare Imperator, vt putes te in ea, quae diuina sunt, imperiale aliquod ius habere. Esto Deo subditus. Ad Imperatorem palatia pertinent, non Ecclesiae. Publicorum tibi munus ius commissum est, non sacrorum. Nec alia fuit Regum & Imperatorum sententia. Submiserunt se Episcopis & Pontifici; neque causas Ecclesiasticas ad se pertinere arbitrauti sunt. De Constantino M. scribit *Augustinus epist.* 165. Constantinus non est auctus de causa Episcopi iudicare. Valentinianus, cum importune rogaretur, vt permitteret haberi Concilium, in quo de quibusdam rebus fidei decerneretur, respondit: Mihi, qui vnus e numero laicorum sum, non licet eiusmodi negotiis me interponere. Sacerdotes & Episcopi, quibus haec cura sunt, vbi-cumque ipsi liberum fuerit, conueniant: vt est apud *Sozomenum lib.* 6. *hist. cap.* 7. Eodem sensu & affectu Theodosius iunior in epistola ad Synodum Ephesinam scribit, se Candidianum Comitem ad Patres istius Synodi misisse, sed ea lege, ne quidquam cum quaestionibus fidei commune habeat: Nefas enim esse, vt qui sanctissimorum Episcoporum catalogo non est adscriptus, eum Ecclesiasticis negotiis & consultationibus se immiscere. V. Ex principiis aduersariae sententiae concludi potest, Regem non habere primatum Ecclesiae. Duo enim sunt illorum principia. Vnum est, quod qui habet primatum Ecclesiae, possit creare & deponere Episcopos; dare illis iurisdictionem & auferre. Alterum, quod Episcopi omnem suam iurisdictionem immediate a Deo accipiant. Hinc talem conficio syllogismum. Qui habet primatum Ecclesiae, potest dare & auferre iurisdictionem Episcopalem, iuxta primum principium. At nullus Rex potest dare & auferre iurisdictionem Episcopalem. E. nullus Rex habet primatum Ecclesiae. Minorem proba ex secundo principio: quia Episcopi omnem suam iurisdictionem accipiunt a Deo immediate: ergo non accipiunt illam immediate a Rege: ergo Rex non potest illam immediate dare: ergo nec auferre. Ex omnibus, quae haecenus disputata sunt, ita concludo: Rex nec iure naturali (id enim concessum est vtrique) nec iure diuino V. T. nec iure diuino N. T. nec iure ciuili aut canonico, nec consensu doctorum hominum, nec ex principiis Aduersariorum habet primatum Ecclesiae in suo regno. E. nullo modo potest eam habere. Atque haec sunt quinque classes argumentorum Becani; quas ordine percurram, & singulis sua antidota opponam.

XII. *Antidotum prima classis.* 1. In Decalogo continetur aliquid explicite, id est, totidem verbis; vel implicite, id est, per bonam consequentiam inde potest deduci. Sunt enim praecipua Decalogi synecdochice concepta, ideoque per opus est vt obseruetur ista distinctio. Dico itaque, primatum Regis, aut Imperatoris, aut Principis, in Ecclesia, contineri quarto praecipio Decalogi, quatenus illud est norma officii omnium in statu eminentiae versantium, & nominatim pii magistratus. Nisi enim ille auctoritate sua principali constituat ministerium Ecclesiae, illudque defendat, sanctificatio Sabbati non potest obtineri. Atqui constitutio & defensio ista est pars magna huius primatus. 2. Falsum est, vtramque legem, ceremonialem & iudicialem a Christo esse antiquatam. Nam lex iudicialis, siue forensis, apud Mosen aut est iuris communis, aut iuris particularis siue proprii in ista politica. Leges iudiciales prioris generis sunt perpetuae & immutabiles: quia ratio ipsarum est perpetua. Secus est de legibus forensibus posterioris modi. 3. Ius regium *Deut.* 17. primatum istum includit: quia proprium regis officium est, vt sit *μὲν φύλαξ*, qui legem custodiat & defendat: id quod primatum aliquem sonat. Defensio autem ista est duplex: vt nempe princeps sartam tectam conseruet Scripturam, & sit custos vtriusque tabulae legis. Quae omnia in textu isto continentur, scilicet implicite seu virtualiter. 4. Praesidentia in rep. est vnus duntaxat modi, videlicet politica tantum. Itaque ibi vna est praesidentia, siue vnus primatus. At in Ecclesia est praesidentia duplex: politica, & Ecclesiastica, ita nempe vt vna alteri sit subordinata reciproce. Nam princeps Christianus praesidet Ecclesiae, quantum ad politiam externam, & defensionem: Episcopus, siue pastor, quantum ad munia Ecclesiastica, & si Ecclesia non habeat principem Christianum, etiam quantum ad politiam externam. 5. Nullus in Ecclesia est supremus iudex, praeter Deum in Scripturis loquentem. Quod autem Deus remittit populum suum ad summum Sacerdotem, id non facit simpliciter, sed quatenus ille vel os Dei confulebat, vel ex lege Dei sententiam ferebat. In his enim duobus consistebat officium summi sacerdotis. Quoties itaque ille hic defuit suo muneri, non fuit amplius audiendus.

XIII. *Antidotum secunda classis.* 1. Christus Petro dicit *Pasce*. At hoc non idem est quod dominare, vel Rex esto, vel Caput esto Ecclesiae Catholicae &c. vt Baronius, Bellarminus, & Becanus interpretantur: sed idem, quod, cibum praebere ouibus meis, eas ama, eas rege: ita vt recte Nonnus reddiderit hunc locum,

Ἄγρας ἰμῶς ποιμαίνε σκόρονος ἀνθ' ἑβλῶν.
Pasce Petre meos Scripturae floribus agnos.

Et, vt *Leo Magnus serm.* 3. de *Petro & Paulo* loquitur; cum dixit Christus Petro, *Pasce oues meas*, nihil aliud quaesitum est ab ipso, quam vt pascondis eis, quem diligeret, ouibus, cibum, quo ipse erat opimatus, impenderet. Atque hanc interpretationem confirmat vox *ποιμαίνε*, & subiecta materia. *ποιμαίνω* siquidem, quoribus de opilionibus dicitur, notat lenem curam, & fidelem, quae ouib. prospicit de rebus necessariis. vnde *Nazianzenus orat.* 1. eleganter ait, *ὁ ποιμὴν ὀλίγα μὲν βαλὼν ἑκα, πὶ πολλὰ δὲ τῆ σὺ ἐγγύ, pastor non multum baculo, fistula vero plurimum vtitur.* Hinc, quoties idem vocabulum de regibus dicitur, scopus metaphorae illius est, officium regis denotare, vt diligenter & leniter curet populum, sicut pastores solent circa oues esse & feduli, & mites. Quanto magis igitur hoc locum habet in officio ministrorum verbi? Illo-rum enim est ouibus suis praebere pabulum verbi Dei, & illas completi affectu tenerissimo atque sollicitissimo. Deinde non solum Petro dictum est *Pasce*: sed omnibus Apostolis, & ipsorum successoribus in persona Petri. Omnes enim constituti sunt pastores. Itaque omnibus cura pastoralis est demandata. 2. Clauis tradere clauis, accipere clauis; haec, inquam, metaphorae, semper ad potestatem aliquam valent: at non semper eiusdem generis, neque parem. Nam clauis traduntur, modo vt hoc symbolo declararetur & dominatio illius qui clauis accipit, & subiectio illius, qui clauis tradit; vt cum vrbs regi, vel victori ingredienti tradit clauis: modo acquisitio dominij, non autem dominatio intelligitur; vt cum emtori domus venditor clauem tradit: modo munus alicuius aut ministerium in rep. significatur; vt cum quaestori traditur clauis aratri, vel promo condo clauis celle penuariarum. Itaque symbolo clauium diuersa potestas designatur, pro loco, & personis, & rebus, de quibus agitur. Ita Petri clauis nihil aliud sunt, nisi potestas ligandi & soluendi vincula peccatorum, in nomine Christi: neque ea Petro propria, sed omnium Apostolorum communis; imo communis omnium Episcoporum. Hinc Theophylactus recte ait super verba ista *Matth.* 16. Habent potestatem remittendi & ligandi; eadem, qua Petrus gratia digni. Neque vero locus, *Esai.* 22. *versic.* 22. & *Apo.* 3. 7. iuuat Becanum. Nam in priori denotatur praefectura aulica, quam Sobna administrat: in posteriori supremum dominium & absolutissima Christi potestas significatur, quae toto genere est diuersa a potestate Apostolorum. Itaque clauis domus David apud Esaiam notat dignitatem politicam in domo Davidis, id est, in eius aula, tralati-tiam: apud Iohannem, est symbolum absolutissimae potestatis in domo Davidis, id est, in Ecclesia Catholica. 3. Metaphora ligandi & soluendi eodem spectat cum metaphora clauium. Nam alia est potestas ligandi & soluendi, quae regi aut supremo magistratui competit; alia, quae magistratui inferiori, cui iurdictio fuerit demandata; alia item quae licitori, qui minister est magistratus. Cum itaque haec metaphorae, atque vt illa clauium, modo maiorem, modo minorem potestatem denotet: quis non videt, summam in Christo residere, tanquam propriam & ἀκρῶν ἰσχύος; subdelegatam & ministerialem in Petro, & omnibus Dei ministris in domo ipsius. 4. Haec munia, quae haecenus exposui, sunt propria pastorum Ecclesiae: & ideo Petrus, non vero Pilatus, debuit audire illud Christi, *Pasce*. Ideo Episcopi dicuntur rectores Ecclesiarum; & non principes. Ideo Christus Ecclesiae suae dedit Apostolos, prophetas &c. non vero reges & principes. 5. In primitiua Ecclesia conuocatio synodi, & praesidentia in ea, a solis Apostolis est profecta & praestita; quia deficiente magistratu haec cura in solidum incumbit antistitibus Ecclesiarum. Alia vero est ratio, vbi sunt principes Christiani. Nam ibi & facilius, & tutius, & melius opera coniunguntur, & nihilominus tamen distinguuntur. Coniunctionem volumus, confusionem nolimus. 6. Petrus puniuit Ananiam & Saphiram modo miraculoso & extraordinario. Hoc itaque nihil ad rem. 7. Ordo legitimus in Ecclesia hoc omnino requirit, vt Episcopus primo deferatur ad Presbyterum (nisi sit causa criminalis) & si res poscat, dehinc ad Principem. Itaque Timotheus recte tum fuit requisitus iudex: praesertim quia magistratus Christianus tum non erat, imo nec opus erat in isto casu. 8. Christus non instituit certos reges, qui essent primates in Ecclesia; quia primatus iste non est essentialis Ecclesiae, sed tantum honorarius & vtilis. Neque etiam reges & principes necessarii sunt in Ecclesia, sed tantum vtilis. At pastores sunt necessarii; proinde a Christo instituti. 9. Primatus, quem habent pastores in Ecclesia, est particularis tantum, respectu huius vel illius Ecclesiae; non vniuersalis, respectu Catholicae Ecclesiae. Rursus est primatus ordinis, non iurisdictionis. 10. Principes Christiani & primates sunt in Ecclesia, & subditi. Primates ratione cuiusdam iurisdictionis exterioris: subditi ratione totius iurisdictionis interioris. Dico, ratione cuiusdam iurisdictionis exterioris, quia alia est politica, alia Ecclesiastica. v. g. in synodo, vbi est praesides politicus, & Ecclesiasticus.

XIV. *Antidotum tertia classis.* 1. Iustinianus loquitur de causa mere Ecclesiastica, hoc est, de iurisdictione interiori: itemque de causa Ecclesiastica, quae pertinet quidem ad iurisdictionem exteriorem, sed ita vt sit tamen propria ministrorum verbi. Supra enim diximus, iurisdictionem exteriorem constare actionibus communibus siue promiscuis, & propriis. Quae distinctio etiam valet in explicatione multorum canonum, qui hic citantur. Vbi semper est cauenda *μὲν βαλὼν ἑκα, πὶ πολλὰ δὲ τῆ σὺ ἐγγύ*. 2. Nazianzenus loquitur hyperbolice de principatu Ecclesiastico: & intelligit subordinationem mutuam, quae omnino est necessaria, vt exemplum Mosis & Aharonis ostendit. 3. Adrianus loquitur de ordinatione Episcoporum, quae non est pars primatus regij. 4. Sequentes canones contradicunt aliis, quos supra commemorauimus. Itaque ex illis sunt corrigendi. Ratio est; quia illi canones sunt retinendi, qui vero sunt consentanei, non autem isti, qui tyrannidem Pontificiam stabiliunt, aut alia quaedam absurda inuehant in Ecclesiam Christi. Si tamen conciliari possint canones, id facile patimur.

XV. *Antidotum quarta classis.* 1. Hic fere eadem est solutio, quae in praeced. antidoto. 2. Ignatius loquitur de subiectione, quam Princeps, vt ouis, debet

debet E
 non tan
 quod p
 Hofius
 primatu
 ait, Imp
 Deinde
 ad Imp
 torem
 iuridic
 & inri
 7. Imp
 est
 celli
 riuu
 maru
 gener
 vide.
 X
 habet
 Eccle
 Etior
 perfe
 pos
 cipe
 rldi
 Deu
 fit v
 gra
 man
 X
 non
 ciu
 cer
 Vb
 net
 cen
 sed
 Co
 fu
 sic
 sta
 ex
 no
 co
 ta
 p
 p
 b
 d
 r
 f
 t

debet Episcopo, vt pastor: cum qua optime consistit superioritas Principis, non tantum in politicis, sed etiam in quibusdam Ecclesiasticis negotiis e.g. quod princeps in synodo praesidet, quod salaria pastoribus assignat &c. 3. Hofius carpit *πλοπρημωσιων* Constantii: quae non protinus sequitur ex primatu regio, si nempe ille intra suos consistat limites. 4. Ambrosius recte ait, Imperatorem non habere ius imperiale in diuina. Id enim est solius Dei. Deinde non simpliciter, sed secundum quid est intelligendum, quod dicit, ad Imperatorem pertinere palatia, ad Episcopum Ecclesiam. Nam ad Imperatorem pertinent palatia, & simul etiam Ecclesiae, quantum ad aliquas partes iurisdictionis exterioris: ad Episcopum pertinent Ecclesiae, ratione ordinis & iurisdictionis interioris, & etiam exterioris quantum ad partes quasdam. 5. Imperatores & reges pij se submiserunt Episcopis, quemadmodum par est, vt auditores se submittant suis doctoribus. Quidam etiam hic excellerunt, & adhuc excedunt modum in sua subiectione. 6. Constantinus M. ita se submitit Episcopis, vt interim non oblitus sit sui primatus quando Synodum conuocauit, eamque gubernauit, & alia huius generis fecit. 7. De Valentiniani & Theodori dictis lib. 3. cap. 2. & 3. vide.

XVI. *Antidotum quinta classis.* 1. Omnes pastores iurisdictionem suam habent a Christo, *Matth. 16. & 28.* Vnde *Dionysius* eleganter ait in *hierarchia Ecclesiastica*, Iesum esse omnium hierarchiae, tum sanctitatis, tum diuinae actionis principium. *Et rursum*: Iesus hierarchiarum omnium author atque perfectio est. Sic & *Cyprianus episcopus* 65. ad *Rogatianum Episcopum*: Episcopos & praepositos Dominus elegit. *Et ibid.* Deus Episcopos facit. 2. Principes non dant iurisdictionem Episcopalem, sed vocant Episcopos, vt iurisdictionem accipiant a Christo. Itaque sunt instrumenta, quibus Deus vtitur. 3. Si per iurisdictionem intelligatur eminentia illa, qua fit vt Episcopi praecipiant aliis pastoribus, illam conferit Princeps: quia gradus illi, vt supra diximus *capite 1.* nituntur instituto & iure humano.

XVII. *Becanus quaedam argumenta nostra* hoc modo soluit. 1. Iosaphat non constituit, id est, creat & consecrauit sacerdotes, quia hoc ad officium eius non pertinebat; sed ex iis, qui iam antea creati & consecrati erant, certos elegit, qui iudicium Domini exercerent in Ierusalem, 2. *Paral. 17. 7.* Vbi notandum est, tria spectari posse in ministris Ecclesiae V. T. i. electionem seu designationem personae. 2. consecrationem. 3. applicationem ad certum vsum seu exercitium. Electio seu designatio non fiebat a rege, sed a Deo, qui solam tribum Levi ad ministerium sacrum deputauerat. Consecratio vero commissa erat Aharoni, tanquam summo sacerdoti, & successoribus eius. Applicatio vero ad certum officium poterat fieri a rege, sicut etiam nunc fieri potest. 2. Salomon non regia, sed prophetica potestate vsus est, quando deposuit Abiatharum. Itaque non ordinaria via, sed ex peculiari Dei instinctu hoc fecit, 3. *Reg. 2. 27.* Deinde, si demus Salomonem in submouendo sacerdote vsum esse potestate regia, nihil hinc potest concludi. Etsi enim hoc ipsius factum in Scripturis commemoratur, non tamen commendatur. Itaque non potest probari, ipsum legitime vsum esse potestate regia, in hoc suo facto. Denique hoc argumentum sic retorqueri potest. Qui deponit regem ab officio, & alium illi subrogat, necessario habet iurisdictionem supra regem. Atqui Ioiada summus Sacerdos, non solum deposuit, sed etiam occidit Ahaliam reginam, & Ioas in eius locum subrogauit, 4. *Reg. 11.* Ergo Ioiada summus sacerdos habuit iurisdictionem supra regem. 3. Aliud est iudicare seu decernere, quae nam sint corruptelae & abusus in religione: aliud vero, corruptelae & abusus, quando certo constat tales esse, tollere & exterminare. Prius pertinet ad officium summi Sacerdotis: posterius non modo regi, sed etiam cuilibet Christiano concessum est. Itaque non iudicium de reformatione, sed executio ad regem pertinebat; iudicio reseruato sacerdotibus. 4. Ezechias confregit aeneum serpentem, non autoritate regia, sed diuina. Deus enim non solum regi, sed cuilibet a populo mandauerat, vt auferrent omnem cultum idololatriae, *Deut. 7. 5.* Itaque Ezechias confregit aeneum serpentem, quod quilibet alius facere poruisset. 5. Non solum reges, sed etiam prophetae appellantur dij. Nam illud, *Ego dixi, dii estis*; Christus ita explicat *Iohan. 10. 34.* vt de prophetis quoque intelligendum sit. 6. Reges appellantur nutritij Ecclesiae, quatenus illam tanquam sponsam Christi venerantur, non aliaratione. Nam soli Apostoli & ipsorum successores nutriuerunt Ecclesiam, praedicando Christum regibus & gentibus, adeoque illos Ecclesiae Christi aggregando. 7. Dicta, quae adferuntur ex N. T. partim ad quaestionem, de qua agitur, non pertinent: partim, quatenus a Christo & Apostolis prolata sunt, pertinent ad reges & Imp. ethnicos, cuiusmodi erant Tiberius, Caius, Claudius, Nero, & similes. Certum autem est, Christum & Apostolos non voluisse suis testimoniis significare, reges & Imp. ethnicos habere primatum in Ecclesia. Qui enim sunt extra Ecclesiam, quomodo primates sunt in Ecclesia? 8. Omnis homo, qui sub potestate est, debet obedire suo superiori, in rebus, quibus superior est. Nego autem, reges esse superiores in rebus Ecclesiasticis ac spiritualibus. Hoc probandum erat. Non potest autem ex *Rom. 13.* probari. Fatemur, Reges portare gladium, & habere potestatem puniendi peccata subditorum: & in eare iustitiae diuinae ministros esse. At negamus, hanc potestatem extendi ad causas & tribunal Ecclesiasticum. 9. Apostolus 1. *Tim. 2.* non praefert reges aliis hominibus, sed aequaliter de omnibus loquitur, vt patet ex contextu. Docet enim pro omnibus esse orandum; quia Deus aequo vult omnes saluos fieri; & Christus aequo pro omnibus mortuus est. Deinde, Paulus ibi loquitur de regibus gentilibus, & iubet pro illis orare, vt ad fidem Christi conuertantur. Hinc itaq; videre est, argumenta ista potius contra primatum regum facere, quam pro ipso.

XVIII. *Itane Becane?* Argumenta nostra faciunt contra nos? Falleris, & quidem vehementer, vt iam patebit. 1. Iosaphat constituit politiam reip. & Ecclesiae, vt perspicuum est ex contextu: nominatim ex *vers. 11.* vbi dicitur, ipsum constituisse praesidem Ecclesiasticum, & simul politicum. Itaque hoc omne fecit autoritate regia. 2. Salomon impleuit prophetiam, non vt propheta, sed vt rex. Deinde legitime vsus est potestate sua regia; quia omnis rex pius & in Ecclesia constitutus, debet pastores incorrigibiles demponere publica autoritate. Hoc enim ius habet a Deo in omnes suos subditos, qualescunque etiam fuerint. Denique Ioiada interfecit Ahaliam, & constituit regem Ioas, diuino mandato, vel saltem instinctu. Itaque hoc est

extraordinarium. Deinde, non solus id fecit sed ex consensu optimatum, & populi totius. 3. Etiam magistratus debet iudicare de religione, eiusque veritate, integritate, & corruptelis. Hec enim incumbit omnibus Christianis: seruat tamen ordine, & discrimine donorum. Deinde reformatio religionis instituta est a Iosia; autoritate publica, & proinde regia. 4. Idem est iudicium de facto Ezechiae, quando confregit serpentem aeneum. Etsi enim omnes pij tenentur tollere instrumenta idololatriae: tamen ordo est seruandus, vt instrumenta publica tollantur autoritate magistratus; priuata, priuatum. 5. Magistratus dicuntur dij, quia sunt Dei vicarij in hoc mundo, dum regunt temp. & in Ecclesia obeunt ista munia, quae sine principali & regia potestate obiri non possunt, vel certe non ita commode possunt. Deinde prophetae alia ratione appellantur dij; quia videlicet sunt eximij ministri Dei, conspicui eximij & diuinis donis. 6. Nimis ieiuna est explicatio ista, reges dici nutritios, quia sponsam Christi venerantur. Genuina explicatio haec est: quod instat matrum lactent Ecclesiam; praebendo ipsi halcyonia, eamque variis beneficiis ornando. 7. Dicta ex N. T. allata pertinent ad omnes reges, siue sint extra Ecclesiam, siue in Ecclesia; & ad hos quidem non solum generali siue communi ratione, sed etiam speciali. Communiter omnes reges debent esse custodes vtriusque tabulae decalogi: singulariter reges Christiani debent esse defensores fidei. Deus ita praefecit magistratum omnibus, vt nullam fecerit exceptionem. Itaque clericos & laicos haec subiectio aequaliter concernit. Deinde, Deus magistratum armauit gladio, vt eum stringat in omnes, qui merentur, siue sint laici, siue clerici. Par enim, hac quidem in re, vtrorumque est ratio. 9. Apostolus aliquid singulare enuntiat de regibus: nempe, vt pacatam & piam vitam sub iis degamus. Deinde non loquitur tantum de regibus gentilibus, sed de omnibus in vniuersum.

XIX. Concluidit *Becanus* disputationem hanc sequentibus fere verbis. Quid ergo facient Reges circa Ecclesiam & religionem? dicam verbo. Debent illam tueri & defendere, non vt domini, sed vt ministri, neque vt iudices, sed vt executores. Hoc olim fecerunt Christiani Principes: hoc verbo testati sunt Carolus Magnus, vt alios omittam, apud *Sigonium* lib. 4. de regno Italiae, sic ait: *Si Ecclesiarum Dei seruis magnificentiam nostram impertimus, eorumque studiis libenter obsequimur: id nobis ad Augustalis excellentia culmen proficere credimus.* Si, inquit, obsequimur Ecclesiarum Dei seruis. Obsequium offert; non arrogat sibi primatum. Vult esse minister in defensione Ecclesiae, non dominus. Idem Carolus, cum a Leone Papa coronam imperij accepit, hac formula iuraturandi vsus est: *In nomine Christi spondeo atque polliceor ego N. Imperator, coram Deo & B. Apostolo Petro, me protectorem ac defensorem fore huius sanctae Romanae Ecclesiae in omnibus, quatenus diuino fultus fuero adiutorio: prout sciero, poteroque.* Refert *Sigonius* loco citato. Etiam pridem vsu receptum in Francia, Hispania, Anglia, Polonia, Hungaria, vt simili iuramento obstringant se reges, & nominatim promittant, defensores se Ecclesiam & religionem, eiusque praelatis debitam reuerentiam & subiectionem praestituros. Neque hoc quidquam derogat ipsorum maiestati: imo perhonorificum est. Recte *Ambrosius* episcopus 32. ad *Valentinianum* iuniorum: *Quid est, inquit, honorificentius, quam vt Imperator dicatur filius Ecclesiae? Imperator enim bonus intra Ecclesiam, non supra Ecclesiam est.* Et *Theodoricus* Italiae rex ad *Iohannem Pontificem*: *Sum quidem iudex Palatinus, sed vester non desinam esse discipulus. Nam tunc ista recte gerimus, si a vestra regulis minime discedamus.*

XX. In his verbis, paucis quidem illis, sed valde plausibilibus, ista notamus. 1. Princeps est defensor fidei & Ecclesiae, non vt dominus eius (is enim est solus Christus) sed vt minister Christi, non vero Papae. 2. Defensio ista religionis & Ecclesiae non potest fieri absque aliquo primatu in Ecclesia: quia includit ea, quae fieri non possunt, aut certe non aequo commode possunt, absque autoritate regia; cuiusmodi sunt constituere salaria, conuocare synodum &c. 3. Pij principes & verbis & factis testati sunt vtrumque, se nempe esse inferiores pastoribus & illis subditos, quantum ad curam animarum: & simul ius superiores & praefectos, non solum in vita ciuili, sed etiam in quibusdam actionibus Ecclesiasticis. Nam *Constantinus M.* conuocauit synodum *Nicaenam*, & scripsit ad Episcopos, sui officij esse ante omnia id efficere, vt in Ecclesia sit vna fides, vt est apud *Eusebium* lib. 3. de vita eius. Idem constituit reditus Ecclesiae. Similiter *Carolus M.* conuocauit synodos, & instituit decimas. 4. Pij principes obsequium praestiterunt Episcopis in iis, quae ad Episcopale munus duntaxat pertinent. 5. Principes seducti vel territi a Pontifice Romano primatum suum ipsi concesserunt. 6. Imperator non est supra Ecclesiam, quantum ad regimen mere Ecclesiasticum (id enim a Christo solo pender) sed quantum ad politiam in quibusdam actionibus, quae indifferenter ab Ecclesiasticis & politicis possunt praestari.

CAP. XIV.

Vtrum cura religionis ad magistratum politicum pertineat?

I. Officium magistratus circa religionem versatur in cognitione, & defensione religionis. Vbi sub defensione speciatim ista duo solent considerari: An magistratus bona conscientia possit permittere libertatem fidei ac religionis, & An omnes libros haereticorum abolere debeat. Itaque quatuor futurae sunt partes huius disputationis: puta, quodnam sit officium magistratus primo in cognoscenda religione, deinde in illa defendenda; tum, quodnam sit eius officium circa pacem religionis, & libros haereticorum.

II. *Cognitionem religionis* quod attinet, diserte fatemur, tamen si pastoribus, non autem politicis magistratibus, publicum docendi munus ordinarie commissum est: non tamen illis magis, quam istis, absolutum de religione iudicium competere (id enim est solius Dei in Scriptura loquentis) nec minus istis, quam illis, legitimam & piam quandam religionis cognitionem, ex verbo Dei petitam, esse necessariam, adeoque iudicium de religione necessario faciendum esse. Magistratui autem ista religionis cognitio, & istud de religione iudicium est necessarium duplici nomine: vno, quia Christianis omnibus huiusmodi cognitio & iudicium competet. altero, quia defensio religionis

religionis absque illius notitia & iudicio non potest legitime institui. Hinc pii reges & principes in V. & N. T. hoc vtrumque, cognitionem dico religionis, & iudicium de religione, pie ac sedulo coniunxerunt; nominatim Dauid, Salomon, Iosaphat, Ezechias, Iosias, Constantinus M. Theodosius, & alii multi, vt videre est ex historia V. T. & ex historia Ecclesiastica, itemque ex vitis piorum regum & principum, prout illæ à probatis historicis descriptæ extant.

III. Tribus argumentis hanc nostram sententiam confirmamus. Primum nititur expressis Dei mandatis, quibus ipsi pii reges, ac principes, tanquam nutritores Ecclesiæ, & ministri Dei, in veram religionem inquirere, siue eam ex S. literis cognoscere; atque ita probe cognita, legitime demum tueri, ac defendere iubentur. *Deut. 17. & 20. Ios. 1. Psal. 2. & 24. Esai. 49. & 60.* Ergo hæc cognitio eis non est deneganda: quin ipsi potius ad eam instigandi sunt. Secundum sumitur ab exemplis sanctorum regum, ac magistratum; qui in V. & N. T. accuratam cognitionem orthodoxæ fidei, cum legitima eius defensione semper coniunxerunt; quique eo nomine à Spiritu S. & viris Ecclesiasticis subinde laudantur: quales fuerunt Moses, Iosua, Samuel, Dauid, aliique pii iudices ac reges in V. T. & in nouo Constantinus M. vterque Theodosius, Valentinianus, Honorius, Arcadius, alii. Ergo & nunc idē facere possunt, imo debent. Tertium nititur ipsa naturali æquitate, & publica honestate; cum per se iustum, & rationale sit, id demum pro virili tueri, quod verum & sanctum esse deprehenderit: contraque nihil iniquius, aut turpius esse possit, quam religionem aliquam summa vi tueri, de cuius veritate ipse nondum persuasus sis. Et certe si Papistica praxis admittatur, multa sequentur absurda: quia hæc ratione politici magistratus non modo cœcum iudicium ad totam religionis causam semper adferent; verum etiam serui tandem & mancipia libidinis alienæ, imo & lictores & carnifices Ecclesiasticorum reuera efficiuntur. Ergo cognitio religionis à defensione separari non debet.

IV. Contra vero Bellarmin. l. 3. de Laicis c. 17. asserit ad magistratum non pertinere iudicium de religione, sed tantum eius defensionem, ita nempe, vt ipsius officium sit, in Ecclesiasticorum iudicio simpliciter acquiescere, & quod illi decreuerint, pro rato habere, & summa vi statim exequi. Hanc suam sententiam probat duobus argumentis. 1. Reges habent primum locum inter Christianos, vt Christiani homines sunt, id est, vt sunt ciues terrænæ ciuitatis, non vt sunt ciues sanctorum, & domestici Dei, ac vt Ecclesiæ membra sunt. Sic enim primum locum habent Episcopi, & præcipue summus Pontifex, secundum Presbyteri, tertium Diaconi, aliique ministri Ecclesiastici, vltimum Laici, inter quos etiam reges & principes numerantur. Vnde *Christof. hom. 83. in Matth.* alloquens diaconos, ait: Si dux quispiam, si consul ipse, si is qui diademate ornatur, indigne adeat, cohibe, & coerce. maiorem tu illo potestatem habes. Et *Gelasius in epist. ad Anastasium Imp.* Nosti, inquit, fili clementissime, quod licet præsideas humano generi dignitate rerum terrenarum, tamen præsulibus diuinarum deuotus colla submittis, atque ab eis causas tuæ salutis expectas, inque cœlestibus sacramentis sumendis, eisque, vt competit, disponedis, subdite debere cognoscis religionis ordine potius, quam præesse. Nosti itaque inter hæc ex illorum te pendere iudicio, non illos ad tuam redigi posse voluntatem. 2. Christus Ecclesiæ regendam Petro, & Episcopis commisit, non Tiberio, & eius præfectis: & per annos 300. sine vllis regibus Christianis, exceptis paucissimis, qui vel breuissimo tempore imperarunt, vt Philippus Cæsar, vel solum in aliqua prouincia, vt Lucius rex Britannorum, Ecclesiæ à solis Episcopis, & Presbyteris optime gubernata est.

V. Ad hæc Bellarmini argumenta breuissime respondeo, quod ex superioribus non obscura sit eorum solutio. 1. Omnes laici, quemcunque locum habeant in Ecclesia, debent cognoscere sacram religionem. E. & magistratus. 2. Non omnes ministri Ecclesiastici recte præferuntur magistratui: non sane ianitores seu ostiarii. 3. Chryostom. & Gelasius loquuntur de subiectione in foro conscientie, seu quantum ad curam animæ. Ita enim reges sunt subditi Episcopis veris. 4. Principes non debent regere Ecclesiæ, sed defendere. 5. Non is tantum, quibus Ecclesiæ est regenda commissa, id est, pastoribus, incumbit cognitio religionis, & iudicium de illa: sed omnibus Christianis. 6. Ecclesiæ non solum per 300. annos à Christo gubernata fuit ab Episcopis, sed ita gubernari debet ad finem vsque sæculi. 7. Et si magistratus Christianus primum aliquem in Ecclesia habet: non tamen ideo gubernare dicitur Ecclesiæ; quia nempe ad regimen Ecclesiæ pertinet triplex illa potestas, de qua cap. præced. puta ordinis, & iurisdictionis tum interioris, tum exterioris.

VI. Hæc igitur est prima disputationis huius pars; quam nostri probant istis quoque argumentis. 1. Ad patres familias pertinet cura religionis. E. multo magis ad reges, patres illos patriæ. 2. Reges Christiani sunt nutritij Ecclesiæ. E. debent nosse id, cuius debent esse nutritij. 3. Laudantur pii reges, quod Ecclesiasticos ad officium excitauerint, & corruptam aut collapsam religionem instaurauerint. 1. *Chron. 13. & 2. Chron. 29.* E. illam haud dubie habuerunt cognitam. 4. Mandatum fuit regibus, vt legem sibi describerent, illam cognoscerent, & alios ad eius obseruationem adducerent cogereque, *Deut. 17. 18.* 5. Philosophi docent, regis esse curare, vt populus secundum virtutem viuat. At nulla maior virtus, quàm religio. 6. Sicut in politia princeps curat, vt artes exercentur, & munia rite obeantur: ita idem debet curare, vt Ecclesiastici rite fungantur suo munere. Id autem non potest facere, si ignoret, quibus in rebus potissimum versetur munus Ecclesiasticum. 7. Nebucadnezar laudatur *Dan. 3.* quod edictum proposuerit, ne quis in sua monarchia Deum blasphemaret. Itaque iudicium aliquod de religione habuit. 8. Omnes Christiani debent sibi cauere à pseudopropheta. E. & rex. 9. Magistratus est vindex Dei contra eos, qui male agunt. E. & contra eos, qui in religione, & in religionem peccant: quia pessime agunt: & per consequens debet nosse religionis capita, vt possit errantes illos internoscere.

VII. Defensio religionis omnino decet magistratum. Quod *Becanus in Manuali l. 5. c. 19. q. 8. nu. 2.* his verbis eleganter confirmat: Statuendum est contra Politicos, Reges & Principes Christianos, non ita debere sua regna ac prouincias administrare, vt omnem religionis & Ecclesiæ curam abiciant, tanquam nihil ad se pertinentem, & vsurpent illud Donatistarum: *Quid Imperatori cum Ecclesia?* quod tantopere reprehendit Augustinus lib. 2. contra literas Petilianas c. 92. Hoc enim S. literis, & bonorum Regum exemplis, & rationi ipsi est contrarium. Laudantur in S. literis Dauid, Ezechias, Iosaphat,

Afa, & Iosias, quod cultum ac religionem Dei vel promouerint, vel restituerint. Eorum exemplum in N. T. imitati sunt Constantinus M. Theodosius, Arcadius, Honorius, Carolus Magnus, Ludouicus, & alij. Contra vero, non solum reprehensi, sed etiam puniti sunt, qui religionem & fidem contempsit, vt Ieroboam, Achab, Achas, Amon. Et ratio est, quia Reges, qui in sublimi potestate positi sunt, sicut ipsi ab inferioribus iure honorantur; sic Deum ipsum, à quo potestatem consecuti sunt, & cui iure naturæ subiciuntur, merito honorare debent, & ipsius gloriam ac maiestatem vbique propagare. Vnde Agapitus ad Iustinianum Imperatorem: *Honore quolibet sublimiorem habeas eam dignitatem, o Imperator: Honora super omnes, qui hac te dignatus est, Deum: quoniam iuxta similitudinem cœlestis regni tradidit tibi sceptrum terrænæ potestatis, vt homines edoceres iusti custodiam, & eorum qui quasi canes aduersus ipsam rabiunt, insectareri latratum, tum ipsius obtemperando legibus, tum subditos tibi regendo pro iure.* Hactenus Becanus. Quem adduxi, vt consensus inter nos & aduersarios & eadem opera rationes pro hæc sententia cognoscantur. Nimirum consentimus in eo, defensionem esse necessariam. Sed in modo dissentimus. Illi enim volunt, magistratum hic recte vi potestate coactiuam, si subditi nolint amplecti religionem Ecclesiæ Romanæ. At nos illam coactionem improbamus; quia nihil tam debet esse spontaneum quam religio: & Ecclesiæ Romanæ religionem multis modis corruptam esse asserimus, vt ex quinque huius Panftratiæ tomis est manifestum.

VIII. De pace religionis, vt vocant, seu de libertate religionis, siue de bono autonomiæ, sequitur, An & quatenus concedi possit à pio magistratu? Vbi licet nos concedamus, vnam duntaxat religionem, quam videlicet ipse magistratus veram agnoscat ex verbo Dei, ab eodem magistratu pro virili conseruandam esse: neminem tamen ad eandem, externa aliqua vi, cogendum esse docemus; quin potius suam conscientiam libertatem relinquendam, & nonnunquam etiam diuersarum religionum exercitium, si non publicum, saltem priuatum, aut clandestinum, ex singularibus causis permitendum esse, statuimus. Atque hoc demum sensu pacem & concordiam externam, seu politicam, inter orthodoxos & non-orthodoxos, & non-hæreticos, simul colendam, ab ipso pio magistratu procurari & posse, & debere, existimamus, nisi tribus hisce argumentis. Primum nititur generalibus illis Scripturæ dictis, quæ iustitiam & charitatem, studiumque pacis & concordie, serio nobis omnibus commendant: & ne quid aliter aduersus proximum statuamus, quam qualiter nobiscum agi vellemus, diserte præcipiunt: denique, vt conscientiam suam libertatem concedamus, & dissentientes in negotio religionis amice toleremus, omnino mandant. *Matth. 5. & 7. Rom. 12. & 14. & alibi.* Ergo pax religionis etiam inter dissentientes, aliquo modo coli potest, & debet: ac proinde magistratui licet eandem procurare. Secundum petitur ab exemplis sapientum & piorum principum, tum in V. tum in N. T. qui sic vnam orthodoxam religionem tutati sunt, vt alias tamen, seu diuersas religiones, tyrannice insectati non sint: tametsi publicum earum exercitium non facile permiserint. Exempla V. T. suppeditant nobis tum antiqui Patriarchæ ante legem, tum Iudices & Reges quidam sub lege; in primis autem principes Macabæi, & eorum successores, sub quibus diuersæ Iudæorum sectæ, Pharisei, Sadducei, Essæi, & similes, libere vixerunt, & satis amice inter se vixerunt. Exempla sub N. T. passim in historia Ecclesiastica occurrunt; præsertim sub Constantino M. eiusque filiis, item sub vtroque Theodosio & quibusdam aliis Imp. qui diuersas religiones sæpe tolerarunt, & pacem politicam inter earum professores factam testantur conseruarunt: vt apud Eusebium, Theodoretum, & reliquos Ecclesiasticæ historici scriptores legere est. Ita superiori seculo Ferdinandus Imp. edidit pragmaticam sanctionem de pace religionis in Rom. Imperio, anno nimirum 1555. Tertium, & postremum petitur ab ipsa naturali æquitate, itemque adiuncta utilitate, quam etiam experientia quotidiana fere comprobatur. Nam præterquam quod æquissimum est, in causa religionis ab omni vi & coactione externa abstinere, ipsis etiam rebus publicis, vt ita fiat, omnino expedit, atque conducit; quippe quæ alioqui facillime turbarentur, & intestinis bellis, ac mutuis laniens tandem cõciderent: prout hactenus in multis Europæ prouinciis, Gallia præsertim & Belgio, accidisse nouimus: cum contra in Germania, Heluetia, Polonia, & alibi locorum, in quibus religionum libertas hactenus indulta fuit, istis discordiis & laniens non fuerit locus. Ergo res ipsa per se licita & bona est, etiam si per accidens abusus aliquis accedere possit.

IX. Illustremus hoc, quod diximus, religionem veram non esse violenter & tyrannice cogendam; illustremus, inquam, hoc doctrinæ caput, testimonio Patrum. *Tertullianus libro ad Scapulam c. 2.* ait: Sed nec religionis est cogere religionem, quæ sponte suscipi debeat, non vi: cum & hostiæ ab animo libenti exoptentur. Ita et si nos compuleritis ad sacrificandum, nihil præstabit diis vestris: ab inuitis enim sacrificia non desiderabunt, nisi si contentiosi sunt: contentiosus autem Deus non est. *Athanasius epist. ad solitariam vitam agentes:* Pax religionis proprium est, non cogere, sed suadere. Siquidem Dominus non cogens, sed libertatem suam voluntati permittens dicebat quidem vulgo omnibus, Siquis vult venire post me: Apostolis vero, Num & vos abire vultis. *Et rursus:* Inuitos ad mutationem sententiæ coegerunt (Ariani) quod hominum est minime suæ causæ confidentium. Non enim gladius aut iaculis, aut militari manu veritas prædicatur, sed suadendo & consulendo. Quæ autem ibi suadendi libertas, aut consulendi ratio, vbi qui contradicit, pro mercede aut exilium aut mortem reportat? *Et iterum:* Ille nulla ratione instructus, vi & potentia omnes cogit; adeo vt statim nulli non appareat, ipsorum sententiam, non secundum Deum, sed humanam esse. *Et ibidem:* Noua autem ista & execrabilis hæresis, cum rationibus subruitur, cum ipsa veritate pudentia concidit; quos non potuit verbis inducere, eos vi, plagis, carceribusque ad se pertrahere annititur, atque vel ita se ipsam, quam non sit pia & Dei cultrix manifestat. *Hilarius ad Constantium Augustum:* Deus coacti confitendi se aspernatus est voluntatem. *Et mox:* Deus vniuersitatis est, obliquo non eget necessario, non requirit coactam confessionem. Simplicitate querendus est, confessione discendus est, charitate amandus est, timore venerandus est, voluntatis probitate retinendus est. At vero quid istud, quod sacerdotibus timere Deum vinculis coguntur, pœnis iubentur; sacerdotibus continentur, plebs in custodia catenati ordinis constructa disponitur? *Idem contra Arianos & Auxentium:* Torret exiliis & carceribus Ecclesiæ (non Christiana, sed Ariana) credique sibi cogit, quæ exiliis & carceribus creditur: pendet ad dignationem communicantium, quæ persequentiū est consecrata terrore: fugat sacerdotibus, quæ fugatis sacerdotibus est propagata.

Hæc de comparatione traditæ nobis olim Ecclesiæ, nunquam deperditæ. *Ambrosius epist. 30. scripta ad Valentinianum Imp.* Habet ille (*Symmachus*) sententiam suam. Inuitum non cogitis colere quod nolit. Hoc idem vobis liceat, Imperator, & vnusquisque patienter ferat si non extorqueatur Imperatori, quod moleste ferret si ei extorquere cuperet Imperator. Ipsi gentilibus displicere consuevit præuaricantis affectus. Libere enim debet defendere vnusquisque fidei mentis suæ & seruare propositum. *Lactantius l. 5. Inst. diuinarum cap. 14.* Quis imponat mihi necessitatem vel colendi quod nolim, vel quod velim non colendi? Quid iam nobis vltius relinquatur, si etiam hoc, quod voluntate fieri oportet, libido extorquet aliena? Plura habet *d. lib. 5. c. 20.* *Augustinus* pluribus exponit hoc argumentum *l. 2. contra literas Petilianæ Donatistæ c. 82. & 83.* vbi ex professo tractat hanc quæstionem, An magistratus debeat subditos ad religionem cogere? Vide eundem *epist. 48. ad Vincentinum;* item *epist. 50. 60. 61. 127.* vbi notabile est illud in *epist. 50.* Sic error corrigendus est ouis, vt non in ea corrumpatur signaculum redemptoris.

X. At contra *Bellarmin. l. 3. de Laicis c. 18. 19.* docet, non licere magistratui libertatem religionis subditis suis concedere: sed vnam tantum, hæcenus receptam, id est, vulgo dictam Catholicam fidem, summa vi tueri, ac defendere ipsum debere, contraque hæreses omnes seuere prohibere, atque e medio tollere, etiam si de summa rei periclitandum sit. Hanc sententiam primo probat Scriptura. *Pro. 20.* Rex, qui sedet in folio iudicij, dissipat omne malum intuitu suo. Item *Psal. 2.* Et nunc reges intelligite, erudimini &c. Quid autem sit hoc, explicat *Augustinus epist. 50.* his verbis: Aliter seruit Rex Deo, quia homo est, aliter, quia Rex est. Quia homo est, seruit ei viuendo fideliter, quia vero etiam Rex est, seruit, leges iusta præcipientes, & cõtraria prohibentes, conuenienti vigore faciendo: sicut seruiuit tzechias, lucos & templi idolorum destruendo: sicut seruiuit rex Iosias, talia & ipse faciendo: sicut seruiuit Rex Ninieuitarum, vniuersam ciuitatem ad placandum Dominum compellendo: sicut seruiuit Darius, idolum frangendum in potestatem Danieli dædo: sicut seruiuit Nabuchodonosor, omnes in regno suo positos a blasphemando Deo lege terribili prohibendo. Et ibidem: Quis mente sobrius dicat Regibus: Nolite curare in regno vestro, a quo teneatur, vel oppugnetur Ecclesia Domini vestri: non ad vos pertineat in regno vestro, quis velit esse sit religiosus, siue sacrilegus &c. Præterea in N. T. reprehenditur Angelus Pergami, quod haberet apud se aliquos tenentes doctrinam Nicolaitarum, & Angelus Tyariæ, quod permitteret Izabel seducere seruos Dei. Ex quibus colligitur, noxiam esse Ecclesiæ mixtionem hæreticorum cum Catholicis. *Rom. 16.* Christiani iubentur deuitare hæreticos. *Gal. 5.* ait Apostolus, Vtinam abscindantur. *Ti. 1.* Increpa illos dure, vt sani sint in fide. Ergo reges, qui sunt Ecclesiæ nutritij *Esa. 49.* non debent permittere istam confusionem. Secundo probatur testimonio Pontificum, vt *Leonis epist. 75. ad Leonem Augustum, Anastasij II. Pape in epist. ad Anastasium Imperatorem &c.* & Imperatorum, puta *Theodosij I. cunctos populos C. de summa Trinit. & fide Catholica, Martiani Cod. eodem l. Nemo &c.* Constantinus M. initio quidem imperij permisit libertatem religionis omnibus: tamen postea iussit claudi templa idolorum, & solam religionem Christianam vigere. Qui libertatem credendi concesserunt, tres inueniuntur: Iouinianus, Valens, & Iulianus Imp. sed ille est reprehensus a Concilio Antiocheno, ille fuit Arianus, hic apertata. Probat tertio rationibus. 1. potestas spiritualis & temporalis in Ecclesia non sunt res diiunctæ & separatae, sed sunt coniunctæ, ita vt potestas spiritualis sit veluti anima, & temporalis tanquam corpus. Ergo debet hæc illi seruire, ac proinde libertatem illam, vt quæ tollit vinculum Ecclesiæ, nullo modo permittere. 2. quia in V. T. vna tantum religio fuit, quamdiu Ecclesia floruit; idq; ex mandato Dei *Deut. 17. & c. 18.* picud propheta iubentur exterminari. Quod autem paulo ante Christum cõperint variæ hæreses permitti, non est mirum, quia synagoga tunc ad interitum propinquabat, nec habebat regem vere Iudæum, qui illa curaret. 3. quia libertas credendi perniciofa est reipublicæ: nã vbi non seruat Deo fides & obedientia, ibi etiam non seruat Principi. 4. quia libertas illa credendi est perniciofa iis, quibus conceditur. Est enim nihil aliud quam libertas errandi.

XI. *Resp. 1.* Aberratur fere a quæstione. Neq; enim mixturam religionum probamus, aut omnis generis hæreses permittendas esse dicimus: sed in primis hoc loco disputamus de ijs, qui in religione Christiana non consentiunt per omnia, & interim tamen credunt in Christum, retinentque symbolum Apostolicum. Deinde, si possit Rex vnam religionem ex verbo Dei introducere, aut conseruare, vtique hoc tenetur facere. Sed quæritur, quid factu sit opus, quando vnitatem illam absque concussionem vniuersæ reipublicæ nõ potest obtinere. Hic asserimus, autonomiam in religionis negotio esse permittendam, etiam quando hæretici, qui irrepserunt, non possunt commode tolli. 2. Regibus incumbit, tollere hæreses, prohibere seductiones, prospicere Ecclesiæ de idoneis doctoribus, abusus in religione tollere &c. Atque hoc in dictis Scripturæ allatis dicitur. Hinc vero non sequitur, libertatem credendi nullo modo esse permittendam. 3. Pontifices & Imp. illi loquuntur de idea reip. & Ecclesiæ. vbi semper præcipi debent optima & perfectissima quæque. Deinde loquuntur de hæresibus, quas in rep. Christiana ferre nulla ratione oportet: vt est hæresis Arianorum. Tertio idololatria eiusque instrumenta exemplo Constantini M. sunt abolenda. 4. Rationes allatæ concludunt de libertate credendi simpliciter & absolute concessa; quam nos minime probamus, sed certis eam legibus & conditionibus contineri dicimus.

XII. *Becanus* etiam audiamus. Ille *l. 5. Manualis c. 19. q. vlt. §. 3.* sic ait: Statuendum est, Reges & Principes Christianos nullo modo in suis regnis ac prouincijs debere admittere libertatem fidei ac religionis, si impedire eam possint. Hæc enim libertas plane illicita, & doctrinæ Christianæ contraria est. Nam multa in Euangelio sunt, ex quibus constat Christum vnam fidem mandasse, variam ac multiplicem prohibuisse. Ac primo, voluit vnam tantum esse Ecclesiam, vnum ouile, vnum pastorem. Hæc autem sine vnitatis fidei consistere non possunt. Secundo, voluit discipulos suos attendere a falsis prophetis, at in multiplici religione necesse est, alios esse veros, alios falsos prophetas. Ergo, si hi excludendi sunt, fides vna retinenda est, varia explodenda. Tertio, voluit Ecclesiam suam esse perpetuam, cui omnes inferiorum potestates resistere non possint. At perpetua esse non potest, si vna omnium fides nõ sit. *Luc. 11. 17. Rom. 16. 17. Gal. 1. 8. 1. Cor. 1. 10. & 14. 33. Eph. 4. 5. Heb. 13. 9.* Vides quam solite & grauitur horretur Apostolus, vt vnitatem fidei retinea-

mus. Hinc *Augustinus epist. 66.* ait: Quæ est peior mors animæ, quam libertas erroris.

XIII. *Resp. 1.* Recte dicit *Becanus*, Principes non debere admittere libertatem fidei, si impedire eam possint. Et hoc quoque nos dicimus. Quid vero, si non possit eam impedire? Tum vtique debet permittere. Atque hoc est, quod idem *Becanus d. l. c. 16. §. 10.* ait: Principem Catholicum in tribus casib. posse permittere seu tolerare hæresim in sua prouincia: primo, quando non potest impedire: secundo, quando ex permissione speratur maius bonum: tertio, quando ex permissione euitatur maius malum, quod aliter euitari nõ potest. 2. Torus discursus *Becani*, vt & *Bellarmini*, eo tendit, vt religio Pontificia stabiatur. 3. Christus & Apostoli non debuerunt mandare libertatem religionis, sed illius vnitatem. Nam hæc, & non illa cadit sub præceptum: quia nempe permitti potest, præcipi non debet. 4. Perpetuitas Ecclesiæ non periclitatur, si libertas religionis ita permittatur, vt diximus. 5. Libertas credendi non est libertas errandi, si certis legibus adstringatur.

XIV. Porro *Bellarmin. c. 19.* disputat contra *Georgium Cassandrum*, qui in libro de officio pij viri docet, debere Principes inuenire rationem pacis inter Catholicos, Lutheranos, & Calvinistas. Sed interim dum nõ inueniunt, debere permittere vnicuique suam fidem, modo omnes recipient Scripturæ & Symbolum Apostolicum. Hanc sententiã refutat *Bellarminus*, his rationibus. 1. non possunt conciliari Catholici, Lutherani & Calvinistæ, in articulis fidei. 2. symbolũ nõ in verbis, sed in explicatione est positum. 3. Lutherani & Calvinistæ non possunt appellari membra Ecclesiæ: quia etiam si in Symbolo nobiscum conueniant, tamen ab ipsis impetrari non possent, vt Pontificem Rom. habebant pro capite Ecclesiæ, id quod profus est necessarium: nam præter fidem veram requiritur subiectio illa. 4. dissident tres illi in fundamento salutis, non solum in ritibus. 5. Patres docent, vt omnia, etiam minuta dogmata fidei inuolata seruemus. 6. quia si libertas credendi concedatur in vno dogmate, pari ratione concedenda est in omnibus. 7. Symbolo creditur propter Ecclesiam, quia illa dicit esse Apostolicum. E. Ecclesiæ in reliquis quoque est credendum. 8. opinio ista est noua. 9. opinio ista facit Ecclesiam occultam & inuisibilem: imo ex folis adulatoribus, & simulatoribus constat. *Resp. 1.* sane non possunt conciliari: est enim bellum inter Catholicos Romanos, & Catholicos reformatos. Sed hinc non sequitur, libertatem religionis non recte permitti. 2. vera explicatio symboli est vigenda. 3. subiectio illa est Antichristiana: quia solus Christus est caput, cui subiciuntur Christiani. 4. est in fundamento dissidens: tamen pax politica potest esse inter nos. 5. Patres loquuntur de idea. 6. libertas credendi non est licentia petulans, & prodigiola, & illimitata. 7. symbolo creditur nõ propter Ecclesiam sed propter Scripturam, quia et illius quoddam compendium. 8. opinio ista iam olim fuit recepta, vt probauimus §. 8. & 9. Et vero si noua esset, quid tum? Nam alia iam sunt tempora. 9. simulationem prohibemus, libertatem conscientiarum probamus.

XV. Vltima huius capituli pars est de libris hæreticorum. Vbi nos ita sentimus. Est minime negamus, libros manifeste impios, puta notorie blasphemos, famosos, magicos &c. e medio tollendos esse, præsertim a fidelibus sua sponte id facientibus: minime tamen illam Pontificum tyrannidem probamus, qui quousis, ipsorum opinione, hæreticos libros, etiam inuitis possessoribus eripiendos, & palam, authoritate magistratus, abolendos, publicèq; incendendos esse cõtendunt. Argumeta pro hac sententiã fere sunt hæc. 1. Quia hoc factò libertas illa Christiana, omnia probandi, quam Christus & Apostoli nobis tantopere commendauerunt, iniuste supprimitur. 1. *Theff. 5. 1. Ioh. 4.* Nisi enim omnia legere, & perpẽdere liceat, certe libertas hæc vsurpanti nullo modo poterit. 2. Quia experientia hæcenus euidenter docuit, eos, qui libertate illa moderata vsi sunt, neque sibi ipsis, neque alijs, vllum hinc detrimentum attulisse: sed potius Ecclesiæ & reip. multum profuisse: vt qui hac via veritatem antea diu oppressam, denuo in lucem eruerint. Vide exempla in historia Eusebij. 3. Contra vero docet eadem experientia, incendiarios illos, qui sine delectu libros hæreticorum, vt illi vocant, exurere solent, plerumque malam causam hæcenus defendisse, & lucem diuinæ veritatis istis artibus defugere voluisse: imo etiam, quod tyrannorum proprium est, ipsam ecclestem veritatem hoc pacto extinguere cupuisse. Exempla vide *Ier. 36. 1. Maccab. 4.* & in historia Berengarij, Wiclef, & aliorum; quorum doctrina cum ab Aduersariis solide refelli non posset, scripta tamen ipsorum publice ab iisdem combusta fuerunt.

XVI. Contra *Bellarmin. l. 3. de Laicis c. 20.* libros hæreticorum iure interdicti, & exuri, probat duobus argumentis. 1. ex antiqua & perpetua consuetudine, non solum Christianorum, sed etiam Ethnicorum. Refert enim *Valerius Maximus l. 1. c. 1.* cum Romæ essent reperti libri quidam, qui non nihil videbantur soluere religionem, illos ex authoritate Senatus per prætorẽ urbanum in conspectu populi fuisse crematos. Ita *Cicero l. de nat. deorum* author est, Athenienses Proragoram Abderitem vrbe eiecisse, quod libros religioni noxios scripsisset, illosque libros in concione fuisse combustos. Sic Apostoli *Act. 19.* combusserunt libros curiosos & vanos. *Clemens l. 1. Constit. Apost. c. 7.* dicit, Apostolos prohibuisse initio libros Gentilium, & pseudoprophetarũ Concilium Nicænum libros Arii igni adiudicauit: Constantinus M. id executioni mandari iussit, proposita pœna capitis, si quis libros Arii occultasset. Epiphanius in synodo Cypri coacta veruit libros Origenis legi. Concilium Carthagenense III. can. 16. permittit solis Episcopis, vt tempore necessitatis libros hæreticorum legant. Libri Nestorij in Concilio Ephesino interdicti fuere, & a Theodosio Imp. exuri iussi. Et extat adhuc lex Theodosij L. Damnato C. de hæreticis. Circa idem tempus prodit lex Honorij & Theodosij, qua iubentur Mathematici omnes suos libros, in quibus aliquid est aduersum Catholicam religionem, in oculis Episcoporum cremare. L. Mathematicos C. de Episcopali audientia. Pari ratione in Concilio Chalcedonensi damnantur libri Eutychetis, & ab Imp. Valentiniano & Martiano seuera lege prohibetur ne vllus eos legeret, aut habere audeat, sed omnes diligentissime quæsitri crementur. Atque hæc consuetudo semper in Ecclesia obtinuit. Accedit etiam in argumentum huius rei, quod nulli fere extent libri veterum hæreticorum, vt Valentini, Marcionis, Arii, Nestorij &c. 2. Colloquia hæreticorum sunt periculossima, & ideo diligenter vitanda. ergo multo magis sunt libri eorum noxij, & pestilentes, & vitandi. *Rom. 16.* Perdulces sermones seducunt. 2. *Tim. 5.* Hos deuita. *Ti. 3.* Hæreticum deuita. 2. *epist. Ioh.* Nolite recipere in domum, nec Aue eis dixeritis. *Cyprianus l. 1. epist. 3.* ait: Declinent foriter, & euitent dilectissimi fratres nostri verba, & colloquia eorum,

eorum, quorum sermo ut cancer serpit. Neque valent obiectiones: in libris hæreticorum esse multa bona: omnia esse probanda: & Ecclesiam tolerare libros Iudæorum, Gentilium, Turcarum, & veterum etiam hæreticorum, ut Tertulliani, Origenis, Eusebij &c. Nam veritas non est discenda ab hæreticis, & ex illorum libris petenda: propter periculum seductionis. Deinde Apostolus loquitur de scriptis, quæ nondum constat, an sint bona, vel mala, & talia non vult reici, nisi prius examinata. Libri porro Iudæorum & Turcarum sunt melioris conditionis, quam hæreticorum: illi enim sunt aperti hostes Christianorum, nec fallunt sub nomine Christiano, ut hæretici faciunt. Sed & illi libri prohibentur. Denique Tertulliani, Origenis &c. libri permittuntur, quia hæreses illæ extinctæ sunt & libri profunt propter antiquitatem.

XVII. *Resp. 1. in genere.* triplicem à nobis distinctionem adhiberi. 1. inter libros notorie impios, falsos, pestilentes, blasphemos &c. quos magistratus prohibere, & abolere debet: & libros hæreticos quidem, sed sine blasphemia, & cum modestia scriptos; & denique libros opinione hæreticos. 2. inter lectores; quorum alij sunt docti, alij non item: & illis prioribus lectionem librorum hæreticorum non esse prohibendam. 3. inter hæresim incipientem (quæ in ipsa herba extinguenda est, si fieri possit) & iam gliscentem; cuius dogmata utique sunt cognoscenda iis, qui eam refutare & compescere debent. *In specie Resp. 1.* Ut ethnici libros suæ religioni noxios: ita & Christiani eosdem suæ religioni noxios comburere debent, si hoc fiat in principio, & ita, ut oēs semel & simul aboleantur. 2. Libri ab Apostolis combusti fuerunt magici. 3. Apostoli prohibuerunt libros falsorum prophetarum: quia fideles erant in incunabulis doctrinæ Christianæ. 4. Concilia ita sanxerunt, & fecerunt; quia in ipso ortu hæreses illas hoc modo extrinxerunt. 5. Leges civiles prohibent libros blasphemos, magicos, & similes. 6. Sane libri hæreticorum, æque ac ipsorum colloquia, sunt vitandi incipientibus & simplicibus. 7. Veritas non est discenda ex libris hæreticorum, sed ipsorum errores inde sunt cognoscendi & refellendi. 8. De hæreticis veris, & blasphemis, & qui inter scribendum delectantur maledictis & conuictis, concedimus illorum libros esse deterioris conditionis, quam libros Iudæorum & Turcarum. 9. Et si hæreses Origenis, & aliorum sunt extinctæ: tamen si lectio librorum hæreticorum simpliciter est mala & noxia, illi quoque libri non fuerint legendi. 10. Apostolus iubet omnia explorare, etiam illa, quæ sunt ab aliis damnata: ut ne cæco impetu iudicij feramur ad pronuntiandam sententiam de his & illis, vel contra eos.

CAPVT XV.

An magistratus possit & debeat hæreticos, propter solam hæresim, pœna capitis punire.

I. **G**rauiissima iam sequitur disputatio de hæreticis, An princeps illos possit propter solam hæresim pœna capitis punire? Cuius quaestionis negatiuam nos defendimus: Papistæ affirmatiuam. Sententiam vero nostram ita explicamus. *Principio* aliquis est hæreticus vel vere & proprie iudicio bonorum & sapientum Christianorum, vel opinione, & præiudicio malorum, vel indoctorum, vel vulgi siue plurimorum. Proprie hæreticus est is, qui elegit sibi aut sectatur doctrinam, Scripturæ propheticæ & Apostolicæ aduersantem, eamque pertinaciter & obstinate contentis omnibus admonitionibus reuertitur. Itaque recte dicunt, ista tria facere hæresim & hæreticum: errorem, conuictionem, & pertinaciam. Hinc *in iure Canonico caus. 24. q. 3. capitulo* Dixit Apostolus *ista leguntur*: Qui sententiam suam, quamuis falsam atque peruersam, nulla pertinaciam in solitudine defendunt, præsertim quam non audacia suæ præsumptionis pepererunt, sed à seductis atque in errore lapsis parentibus acceperunt, quarunt autem cauta sollicitudine veritatem, corrigi parati, cum inuenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi. *Citatur ex Augustini epist. 162.* Et, quemadmodum *in eadem causa & quest. c. 31.* dicitur: Qui in Ecclesia Christi morbidum aliquid, prauumque sapient, si correpti, ut sanum rectumque sapiant, resistunt contumaciter, suaque pestifera & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt, hæretici fiunt. *Ex Nouella Imperat. Iustiniani 315. c. 3. §. Si quis,* planum est, hæreticum esse, qui non est Catholica fidei, nec in sacrosancta Ecclesia communicat, in qua omnes beatissimi Patriarchæ vna conspiratione & concordia fidem rectissimam prædicant, & sanctas quatuor Synodos, Nicenam, Constantinopolitanam, Ephesinam primam, & Chalcedonensem amplecti noscuntur. *Deinde* simpliciter errantes ab hæreticis sunt distinguendi: ut patet ex dictis. Et *Augustinus in præfatione libri de hæresibus ad Quod vult Deum,* ait: Non omnis error hæresis est. Et *libro de utilitate credendi ad Honoratum c. 1.* inquit: Si mihi, Honorate, vnum atque idem videretur esse, hæreticus & credens hæreticis homo, tam lingua quam stylo in hac causa mihi conuiescendum esse arbitrarer. Nunc vero cum inter duo hæc plurimum intersit: quandoquidem hæreticus est, ut mea fert opinio, qui alicuius temporalis commodi, & maxime gloriæ principatusque sui gratia, falsas ac nouas opiniones vel gignit, vel sequitur: ille autem qui huiusmodi hominibus credit, homo est imaginatione quadam veritatis ac pietatis illusor. *Tertio* hæretici alij sunt incorrigibiles, alij corrigibiles. *Postremo* hæretici sunt vel quieti, qui dicuntur communi nomine hæretici; vel turbulentis, qui dicuntur hæresiarachæ. Illi dicuntur errantes, erronei, & seducti: hi turbantes, turbones, seducentes, authores apostasiæ. Quibus ita præmissis dicimus, hæreticos vere & proprie dictos, a pio magistratu esse coercendos, ne venenum suum, pro arbitrato suo, sparsim disseminent; esse item instituendos, & si doceri recusent, carcere, vel alia pœna arbitraria, castigandos. Quod vero attinet ad turbulentos, qui sunt vel blasphemii, vel seditionis Ecclesiæ aut reip. turbatores, illi à magistratu, pro qualitate delicti, sunt puniendi, etiam pœna capitis, si mereantur. Negamus itaque omnes hæreticos, vulgo ita dictos, hoc est, quosuis in religione errantes, continuo pœnis politicis, præsertim corporalibus, subiiciendos esse: quin doctores potius, quam tortores adhibendos esse statuimus, & argumenta hic plus valere quam ferramenta credimus, moti sequentibus argumentis.

II. *Primum* petitur ex iis Scripturæ locis, quæ generatim ipsam veræ re-

ligionis, seu fidei naturam, ita describunt; ut eam plane voluntariam, & ab omni violenta coactione prorsus alienam; denique gratuitum Dei donum esse ostendant: ad quam proinde nemo tyrannico terrore, aut minis adigendus, siue metu supplicij alicuius (nisi forte quid aliud accedat) per magistratum cogendus; sed omnes potius amice huc inuitandi, & argumentis, non armis; verbis, non verberibus; stilo, non pilo, adducendi sunt. *Rom. 1. & 10. Eph. 2. 1. Thess. 1. & 2. & alibi passim*: vbi de origine, & progressu veræ fidei, deque medijs ad eam necessarijs agitur. Confer cum iis, quæ *cap. præced.* diximus §. 8. & 9. Ergo simpliciter errantes, quatenus tales, à magistratu puniendi non sunt. *Secundum* argumentum ducitur à natura Ecclesiæ, & proprietatibus verorum Christianorum, hoc est, ex illis Scripturæ locis, quæ naturam Ecclesiæ Christianæ ita nobis depingunt, ut ab eius æquitate, mansuetudine, & lenitate, seu materna charitate, prorsus alienum esse doceant, aliorum conscientijs vllam externam vim inferre; seu, quenquam ob diuersam religionem, hostiliter insectari, nedum accidere, aut corporali supplicio afficere. *Matth. 5. & 7. Ioh. 13. Rom. 12. & 14. item Esa. 11. 9. Luc. 9. 54. Matth. 18.* Dic Ecclesiæ *Tit. 3. 10.* Ergo Christiani ab hac vi abstinere debent. *Tertium* petitur ab adiuncta rei difficultate, imo impossibilitate; quam plerumque etiam perniciosi euentus, tum in Ecclesia, tum in Rep. consequuntur. Nam præterquam quod stultum, adeoque impossibile est, armis carnalibus hostem spirituale expugnare; aut morbos animorum internos (quales certe hæreses & errores sunt) externis remedijs profligare velle, magnum etiam periculum vere credentibus hac ratione creatur, ut qui sæpe à cœcutiente mundo pro hæreticis haberi solent. Ita porro & *Resp. sæpe* bonis ciuibus orbatur, & facile turbis ac bellis inquietatur. Vide *Matth. 4. & 22. 2. Cor. 10. Eph. 6.* de spiritualibus armis, aduersus Satanam, & hæreticos exferendis. Vide etiam *Matth. 13.* parabolam de zizanijs, non temere euellendis: quam Chrysostomus Ambrosius, & alij veteres huc accommodare solent. Confer *1. Cor. 11.* Oportet hæreses esse. *Quartum* sumitur ex illis S. Scripturæ testimonijs, quæ passiuam persecutionem, pro veræ Ecclesiæ nota, actiuam vero pro Antichristianæ synagoga certissimo indicio, habendam esse docent. Vide vniuersam V. & N. T. historiam, & nominatim *Hebr. 11. per totum. Gal. 4. sub finem. 1. Thess. 2. 2. Tim. 2. & 3. Apoc. 2. & 3. & 6. & 11. & 12. & 13. & seqq.* Deprehēdes in his locis impios quidem & hypocritas alijs in causa fidei vniuersi intulisse, pios vero nihil tale fecisse. Ergo veræ Ecclesiæ neminem, ob diuersam religionem, si nihil accedat, occidit aut persequitur. *Quintum* sumitur à generali praxi, & communi consensu omnium veterum; quales aliquot seculis ab excessu Apostolorum floruerunt: nempe Tertulliani in Apologetico, Iuliani & Athenagoræ in scriptis apologeticis, Lactantij libro 5. Instit. diuin. c. 20. Hilarij, Nazianzeni, & aliorum orationibus aduersus Arianos scriptis: qui omnes istam simplicium hæreticorum, siue in religione simpliciter errantium, insectationem, ac laniationem simpliciter improbant: ut *cap. præced. §. 10.* videre est. *Quin* etiam constat ex historia Ecclesiastica Eusebij, Socratis, & reliquorū, horū aut primis illis seculis nihil durius aduersus summos etiam hæreticos, licet maxime pertinaces, statutum fuisse: quæ quod ab Ecclesiæ communionem, simulq; ab officio Ecclesiastico reuicerentur: tamen si deinde, progressu temporis, relegatio in exilium, & similes aliæ pœnæ iisdem irrogari cœperunt; donec tandem, sub aperto Antichristi regno, ad effusionem sanguinis deuentum est. Pertinet huc, quod B. Martinus apud Sulpitium lib. 2. sacre hist. circa finem, vehementer redarguit Idacium, & Ithaciū Episcopos, qui procurabant mortem Priscilliani hæretici apud Imperatorē, Eisdem etiam tanquam ingentis criminis reos propter eandem causam Sulpitius accusat. *Sextum* sumitur ab experientia; quæ testatur non profici terroribus, exilijs, equuleis, gladio. *Septimum*, & postremum est à pari. Ecclesia tolerat Iudæos. E. & hæreticos tolerare debet.

III. Hæc sunt argumenta nostra, numero plurima, sed ad pauucas classes reducta, memoriæ causa. Nunc videamus, quid Bellarm. l. 3. de Lais. c. vlt. & Becanus in *Manuali lib. 5. c. 17.* ad illa excipiant. 1. Fides ita est donum Dei, ut etiam sit actus liberi arbitrij, sicut & aliæ virtutes: & tamen recte puniuntur homicidæ, adulteri, & alij, qui coguntur iuste & caste viuere. Sapientia quoque est donum Dei: & tamen virga & correptio tribuunt eam. Similiter correptio est ex illis medijs, quæ fidem, donum illud Dei, conseruant. Deinde, fides plane est libera, quantum ad actum elicium, seu actum internum credendi: sed non semper est libera, quantum ad actum imperatum, seu quantum ad externum exercitium. Denique fides est libera, scilicet à coactione, sed non ab obligatione. Obligamur enim credere Deo in Ecclesia. 2. Subordinata sunt, inuitare ad fidem gladio oris, & adducere ad eandem ore gladij. 3. Est contra mansuetudinem Ecclesiæ, si mallet parere lupis, quam ouibus. Debet itaque blanda hæc mater misereri liberorum. Deinde Ecclesia expeditur omnes alias rationes, v. g. admonitionem, excommunicationem &c. antequam ad vltimum supplicium inferendum accedat. 4. Ecclesia habet gladium spirituale. Sed quando manus dextera non potuit gladio spirituali hæreticum conuertere, Ecclesia inuocat auxilium brachij sinistri, id est, euertat hominem incorrigibilem. 5. Deus *Esa. 11.* prædicit, fore ut Gentiles, qui tunc instar pardorum & leonum insectabant Ecclesiam, in N. T. aggregentur ad Ecclesiam, ideoque non amplius persequantur ipsam. Hinc non potest concludi, publicos fidei & iustitiæ perturbatores non esse occidendos. 6. Christus *Luc. 9.* in Apostolis reprehendit vindictæ cupiditatem, non vero zelum & seueritatem spiritus: quippe qua Christus & Apostoli crebro sunt vsi. Nam ita Christus eiecit ementes & vendentes ex templo, *Matth. 21. Ioh. 2.* Petrus Ananiam & Sapphiram occidit, *Act. 4.* Paulus Corinthium tradidit Satanæ. 7. Christus *Matth. 18.* & Apostolus *Tit. 3.* neque præceperunt, neque prohibuerunt istis locis, occidere hæreticos. Sic neque vsipiam Christus & Apostoli iusserunt adulteros, homicidas &c. puniri: & nihilominus tam recte puniuntur. 8. Fides & religio propagantur & conseruantur armis tum spiritualibus, tum corporalibus. Deinde Apostolus non scribebat Principi politico, qui gladio corporali, sed Episcopo, qui gladio spirituali, id est, excommunicatione vti debebat. 9. Per zizania *Matth. 13.* non intelligitur soli hæretici, sed omnes mali, qui sunt tales vsque ad finem vitæ. Nobis autem in hac vita non constat, qui bene vel male sint morituri, ac preinde etiam non constat, qui sint zizania, & qui triticum. Hoc primum constabit in die iudicij. Et hæc causa est, cur Christus in hac vita nolit nos plane eradicare zizania, ne scilicet erremus iudicio. Deinde, quando constat probabiliter, hos vel illos esse zizania, semper dispiciendum est, an id possit fieri sine detrimento bonorum, ut eradicentur. Atq; ita homicidæ, adulteri, & alij eradicantur: itaq;

& hæretici eodem pacto eradicari possunt, debeat. 10. Sicut in horto oportet malas herbas esse, & tamen illas nihilominus eradicare oportet hortulanum peritum. Ad eundem modum oportet hæreses esse, & nihilominus tamen illas tollere oportet peritum magistrum, videl. vel ore gladii, vel gladio oris. 11. Tollere hæreticos, id vero non est persequi Ecclesiam. 12. In primitiua Ecclesia hæretici non puniebantur pœna corporali; quia Ecclesia non poterat hoc facere propter potentiam infidelium, & paucitatem Christianorum. Imo iudicabat non expedire propter scandala, quæ tunc facile potuissent oriri. Postea paulatim puniti sunt: nunc exilio, *L. Ariani C. de hæreticis*: nunc multa pecuniaria, *L. cuncti hæretici ibid.* nunc amissione omnium bonorum, *L. Manichei*. Tandem, propter nimiam ipsorum insolentiam, & pœnarum istarum contemptum, accessit pœna capitis, quam Valentinianus & Martianus decreuerunt *L. Quicumque, eodem Codice*. Itaque ratio puniendi hæreticos est mutata pro necessitate temporis. Porro Episcopi illi duo, Idacius & Ithacius, merito accusantur à S. Martino, & Sulpitio, quia causam Ecclesiasticam ad Imperatorem deferebant, & assumebant officium accusatoris in causa sanguinis: non quod errauerint in eo, quod senserint hæreticos morte afficiendos esse. 13. Experientia docet, Donatistas, Manichæos, & Albigenes armis esse extinctos. 14. Iudæi non conantur peruertere Christianos: id quod faciunt hæretici.

IV. His exceptionibus ista opponimus. 1. Sane fides vera potest & debet duris interdum mediis propagari & conseruari: verum ita, vt conscientia vis nulla inferatur. Itaque hæretici simpliciter errantes sunt instigandi primo; & compellendi vt frequentent puras conciones, ex verbo Dei desumtas; & si nolint, coercendi sunt pro exigentia circumstantiarum. Sunt etiam prohibendi, ne venenum suum spargant. Porro hæresiarum sunt e medio tollendi, vel exilio, vel supplicio, si sint incorrigibiles. Sed quæstio est, an propter solam hæresim aliquis pœna capitis sit afficiendus? Eam nos negamus, hoc argumento: quod fides sit persuadenda, tanquam virtus à Dei gratia pendens. Non vult autem Deus benedicere illegitimis mediis, quæ homines ex suo cerebro adhibent, vt fidem propagent. 2. Subordinata sunt ista duo, gladius oris, & os gladii, quando suo loco & ordine vsurpantur. Hinc vero non inferitur temeraria gladii corporalis vsurpatio in trucidandis quibuslibet hæreticis. 3. Ecclesia non debet parcere hæreticis: sed illos coercere & punire prudenter & fraterne, vt potius materne, vt ita dicam. Est enim certum quod dicitur vulgo: *Qui parcat malis, nocet bonis*. 4. Si Ecclesia imploret auxilium brachii corporalis, quando & quomodo decet, vtique facit ex officio, quod debet. 5. Ex loco Esaiæ recte concluditur natura & indoles Ecclesiæ: cum qua non potest consistere promiscua, temeraria, inhumana, & periculosa quorumuis hæreticorum persecutio. 6. Christus ita reprehendit in Apostolis cupiditatem vindictæ, vt spiritum mansuetudinis simul commendet omnibus. 7. Christus *Matth. 18.* docet, gradatim procedendum esse in correptione & correctione Ecclesiastica. Id vero non fit in temeraria illa hæreticorum pœna. Deinde Apostolus prescribit Tito officium Ecclesiasticum, quod in casu necessitatis coniungendum est cum politico, saluis vtriusque finibus, & personis distinctis. 8. Conceditur ista propagatio, si arma spiritualia & corporalia dextre vsurpentur. 9. Christus prohibet temerariam zizaniorum eradicationem, non vero quamuis. Et hanc nos vel maxime probamus. 10. Locus ex *1. Cor. 11.* à nobis adducitur, vt ostendatur impossibilitas rei: fieri nempe non posse, vt per supplicia tollantur omnes hæreses. 11. Tollere hæreticos cœco impetu & zelo qui non est *spiritus inquit*, id demum est persequi Ecclesiam. 12. Fatemur, Ecclesiam primitiuam non potuisse implorare magistratus opem, quia nullus tum temporis erat. Sed & hoc nobis est dandum, ex quo tempore Ecclesia nacta est reges & principes nutritios, temerariam & promiscuam hæreticorum pœnam non fuisse vel semel vsurpatam, nisi sub Antichristo. Deinde verba Sulpitij hæc sunt: *Secuti etiam accusatores, Idacius & Ithacius Episcopi: quorum studium in expugnandis hæreticis non reprehenderem, si non studio vincendi plus quam oportuit certassent. Ac mea quidem sententia est, mihi tam reos, quam actores displicere. Certe Ithacium nihil pensi, nihil sancti habuisse definio: fuit enim audax, loquax, impudens, sumtuosus, ventri & gula plurimum impertiens. Hic sultitia eo vsque processerat, vt omnes etiam sanctos viros, quibus aut studium inerat lectionis, aut propositum erat certare ieiunius, tanquam Priscilliani socios aut discipulos in crimen arceseret. Ausus etiam miser est, ea tempestate Martino Episcopo, viro plane Apostolis conferendo, palam obiectare hæresim insamiam.* 13. Experientia docet, qualdam hæreses armis extinctas esse; sed plures, verbo Dei. Deinde, Albigenes non recte accensentur hæreticis. 14. Hæreticos seductores omnino puniendos esse arbitramur. Atque ex his patet, Bellarminum & Becanum committere perpetuam fere ignorantem elenchi. Neque enim nos in iis sumus, qui negant hæreticos esse coercendos à magistratu ciuili.

V. Argumenta aduersaria sententiæ sequuntur. Constituit autem Bellarminus *l. d. c. 21.* hanc thesin. Nos breuiter ostendemus, hæreticos incorrigibiles, ac præsertim relapsos, posse ac debere ab Ecclesia reuocari, & à secularibus potestatibus, temporalibus pœnis, atque ipsa etiam morte mulctari. *Probatur primo Scripturis.* Nam Scriptura *V. T. Deut. 13. & 17. & 18.* docet falsos prophetas seductores esse e medio tollendos. Et reipsa legem hanc seruauerunt Elias, Iosias, Iehu, & alij, qui falsos prophetas plurimos interfecerunt, *3. Reg. 18. 4. Reg. 10. & 23.* In *N. T.* Christus *Matth. 18.* docet, Ecclesiam posse eos, qui obedire nolunt, à se reuocare, tanquam ethnicos & publicanos, ac proinde permitttere eos magistratui seculari, qui non sine causa portat gladium, *Rom. 13.* Porro Christus & Apostolus hæreticos comparauerunt lupis & furbus, *Matth. 7. Actor. 20. Iohan. 10.* quibus haud dubie ferro & igni est occurrendum. Vnde Christus *Iohan. 2.* flagello vtritur: & Petrus *Actor. 4.* Ananiam & Saphiram occidit: & Paulus *Actor. 13.* falsum prophetam cœcitate percussit. *Probatur secundo sententiis & legibus Imperatorum.* Nam Constantinus M. ad petitionem Concilij Nicæni Arium cum aliquot sociis in exilium relegauit, & Donatistas supplicio affecit. Deinde Theodosius, Valentinianus, Martianus, & alij religiosissimi Imp. tulerunt leges in hæreticos, quibus eos interdum aliquot libris auri, interdum omnibus bonis, interdum exilio & verberibus, interdum vltimo supplicio affici voluerunt, vt patet *Cod. de hæreticis, L. Manichæos, L. Ariani, L. Quicumque.* *Probatur tertio ex legibus Ecclesiæ: cap. ad abolendam, cap. Excommunicamus, extra de hæreticis & c. Probatur quarto testimoniis Patrum.* Nam Cyprianus *lib. de martyrio, cap. 5.*

postquam retulerat ex *Deut. 13.* necandos esse pseudopphetas, subdit: Si hoc in *V. T.* fiebat, nunc magis faciendum esse. Hieron. in *Gal. 5.* docet fermentum à massæ vicinia semouendum secandas putridas carnes, & scabiosum animal à caulis repellendum esse; ne tota massa, corpus, & pecora, corrumpantur, putrescant, & intereant & c. *Probatur vltimo ratione naturalis.* 1. Hæretici excommunicari iure queunt: ergo & occidi. Nam excommunicatio est maior pœna, quam mors temporalis. 2. Experientia docet, non esse aliud remedium, nam Ecclesia paulatim progressa est, & omnia remedia experta: primo solum excommunicabat; deinde addidit multam pecuniariam; tum exilium: vltimo coacta est ad mortem venire. 3. Falsarij omnium iudicio merentur mortem: at hæretici sunt falsarij verbi Dei. 4. Augustinus epist. 50. ait: Grauius est non seruare fidem hominem Deo quam sceminam viro. Sed hoc morte punitur; cur non illud. 5. Tres sunt rationes, propter quas ratio docet, homines occidendos esse: prima est, ne mali bonis nocent, neue innocentes à nocentibus opprimantur: secunda est, vt paucorum supplicio multi corrigantur: tertia, vt homines, qui occiduntur, non fiant peiores, sed vel ad sanam mentem reuertantur cum vident mortem instare, vel non grauius supplicium animæ incurrant. Hæ autem rationes omnes suadent, hæreticos esse occidendos: vt patet consideranti.

VI. Ad omnia hæc Bellarmini argumenta generalis quædam & breuis responsio sufficere potest. Nam in omnibus illis argumentis, vel ignorantia elenchi, vel petitio principij, vel consequentis paralogismus quidam occultatur. Et primo quidem pleraque verum statum quæstionis non attingunt, sed vel subiectum, vel prædicatum ipsum non leuiter immutant: quatenus videl. simplices erroneos pro seditiosis turbonibus, & vice versa hi pro illis substituuntur. Deinde quædam *N. T.* propria, vt pote ad politiam eius temporariam pertinentia, in medium adferuntur. Tertio exempla quædam dissimilia, quippe vel heterogenea, vel plane singularia id est extraordinaria, siue respectu personarum agentium, siue ratione patientium in medium adducuntur. v. g. cum Elias, Iosias, & Iehu, qui veros idololatrias, ex Dei mandato, legitime mulctauerunt, ad defensionem apertæ tyrannidis aduocantur: cumque prædictus Elias, imo etiam ipse Christus & Apostoli, eorumque extraordinaria, & miraculosa facta pro regulis quibusdam, ordinario magistratu perpetuo seruandis proponuntur.

VII. Claudat nobis hoc caput Becanus: *quid d. l. & c.* summam ita disputat: Duo in hæresi spectari possunt. Primo, quod sit peccatum & hoc illi commune est cum aliis peccatis. Secundo, quod perturbet pacem, & tranquillitatem Reip. Hoc non est illi commune cum omnibus, sed tantum cum aliquibus, vt cum homicidio, furto, adulterio, rebellionem, & similibus. Priori modo non punitur à magistratu pœna capitis: sed posteriori. Et quidem iuste. Quod dupliciter ostendo. Primo, quia in *V. T.* pœna mortis affecti sunt idololatriæ, falsi propheta, blasphemæ, inobedientes, & qui similia peccata, quæ temp. turbare solent, perpetrassent. Nam Moses occidit iussu multa millia Israelitarum, eo quod adorassent idolum vituli, & reliquo populo secessionem fecissent. *Exod. 32. 27.* Similiter Elias interfecit prophetas Baal, *3. Reg. 18. 40.* Idem fecit Iehu, *4. Reg. 10. 25.* Denique Mathathias trucidauit quendam Iudæum sacrificantem idolis, *1. Maccab. 2. 24.* Neque solum vsitata fuit hæc pœna, sed etiam à Deo præcepta, *Leuit. 24. 16. Num. 25. 5. Deut. 13. 6. cap. 17. 12.* Hinc concludo: Si in *V. T.* iuste statuatur pœna capitis in idololatrias, & apostatas à fide; etiam in *N. T.* statui posse in hæreticos, quatenus communis concordia Christiana turbatores sunt. Secundo, hæretici, præsertim pertinaces, de quibus proprie hic agimus, non minus perturbant pacem & tranquillitatem Reip. quam homicidæ, fures, raptores, adulteri. At hi iuste puniuntur pœna capitis. E. & illi, & quidem cœo magis, quod priores turbant pacem duntaxat politicam, at hæretici turbant vtramque pacem, politicam & Ecclesiasticam. Nam primo & per se turbant pacem Ecclesiæ, quæ consistit in vnitatem fidei, *Eph. 4. 5.* Deinde consequenter, pacem Reipublicæ, quæ sine vnitatem fidei conseruari non potest. Vbi enim est publica animorum dissensio, quam introducunt hæretici; ibi pax publica esse non potest. Hoc testatur Christus, cum ait: *Omne regnum in se diuisum desolabitur.* Testantur exempla hæreticorum. Quas turbas toto oriente excitauit Ariani: quas in Græcia Macedoniam; quas in Africa Donatistæ & Circumcelliones; quas in Imperio Rom. Iconomachi & Albigenes; Hussitæ in Bohemia? Taceo præsertim rebelliones, & conspirationes. Et quid mirum? Nulla vniquam familia fuit, in qua dissensio religio pacem non turbaret. Exemplo sit discordia inter Isaac & Ismaelem in familia Abraham: inter Iacob & Laban, in Mesopotamia: inter Mosen, & uxorem eius Ziporam, dum proficiscerentur in Ægyptum. Quomodo ergo in toto regno, prouincia, ciuitate, pax & concordia sperari potest, vbi religio ac fidei summa est discordia? Quare cum hæretici magis perturbent pacem Christianam, quam homicidæ, fures, adulteri, multo magis quam illi puniendi sunt pœna capitis: vt pote illis perniciosiores; quia nempe turbant pacem Christianam vtramque, puta Ecclesiasticam, quæ consistit in vnitatem verbi & sacramentorum, & politicam, quæ consistit in externa iustitia & tranquillitate.

VIII. Ad hæc Becani argumenta, quantum attinet ad primum; eadem est solutio, quæ ad argumenta Bellarmini eiusdem notæ §. 6. est allata. Nā proceditur ab extraordinarijs exemplis, itaque à legibus politicæ Mosaicæ proprijs, ad officium magistratus ordinarij & perpetui in *N. T.* In altero argumento est ignorantia elenchi: quia distinguimus inter errantes, & turbantes. Quæ fallacia etiam in quibusdam locis Scripturæ ad argumentum primum allatis locum habet. e. g. *Deut. 13.* agit de pseudoppheta, qui suadet apostasiam. Denique, negamus, omnem hæresim turbare pacem politicam: imo neque omnis hæresis turbat pacem Ecclesiasticam, prout illam Becanus considerat. Multi enim sunt hæretici, qui se gerunt vt ciues bonos, neque etiam vnitatem fidei & sacramentorum sciunt, sed sibi viuunt, suaque duntaxat curant.

Q

CAP.

CAP. XVI.

Vtrum leges magistratus civilis obligent conscientiam, & quatenus obligent?

I. Officium magistratus in rebus politicis sequitur: vbi vnica solum quaestio inter nos & Papistas, vel potius Bellarminum, est controuersa. Sic enim ille noster ait *lib. 3. de Laicis. cap. 9.* Secundus error Caluini est, qui et si *lib. 4. Inst. c. 20.* probat contra Anabaptistas, in Ecclesia debere esse leges civiles, iudicia, & gladium, tamen *lib. 4. inst. cap. 10. §. 5.* asserit leges civiles non obligare in conscientia, quod ante illum docuerat *Iohannes Gerson de vita spirituali. lect. 4.* & *Almain. de potestate Ecclesiastica. quasi. 1. cap. 10.* Rationes haec sunt. 1. quia potestas temporalis est politica. ergo nihil ei cum conscientia. 2. quia finis legum civilium est pax externa. 3. quia princeps non iudicat de internis. 4. quia princeps non potest inferre poenam spiritualem. ergo nec ad illam obligare. 5. quia princeps non potest absolueret. ergo nec ligare. 6. quia bis puniretur idem peccatum, semel hic, semel in alio seculo. 7. quia princeps vltimum non intendit immediate obligare ad culpam. 8. quia potius debemus prauariari grauissimam legem civilem, quam leuissimam diuinam.

II. His verbis Bellarminus accumulauit sententias diuersas. Neque enim Caluinus sentit cum Gerson, & Almaino. Nam *lib. 4. Inst. c. vlt. item in comment. ad Rom. 13.* in summa docet, humanis etiam legibus ex animo, & quidem ratione conscientiae obtemperandum esse; nempe, quatenus in diuinis legibus ipsae fundantur: cum alioqui conscientia immediate, & per se, Deum solum respiciat; vtpote quae nihil aliud sit, quam sensus diuini iudicij, de nostris ipsorum factis. Vnde sequitur, conscientiam immediate, primo, directe, proxime, solum Dei imperio subiectam esse: homines autem de externis tantum rebus statuere, ac discernere posse; & proinde illam non nisi mediate, secundario, indirecte, & consequenter, vti dictum est, humanis ac politicis legibus obligari. Facit itaque Bellarminus Caluino iniuriam, quatenus omnem obligandi vim a legibus politiciis magistratus per illum remouerat.

III. Grauius autem ipse errat, quando *d. lib. c. 11.* hanc propositionem defendendam suscipit: Lex civilis non minus obligat in conscientia, quam lex diuina; etsi minus firma & stabilis haec sit quam illa. Contra hanc sententiam ita disputamus. 1. Solum Deus ius habet in hominum conscientias *Rom. 1. 32. cap. 2. 15. 1. Cor. 7. 35. Iac. 4. 12. 1. Petr. 4. 19.* & alibi. Ergo nulla lex nisi diuina proprie, & immediate, & perfecte conscientiam obligat. 2. Legi humanae saepe propter conscientiam non est parendum, *Dan. 3. & 6.* At legi diuinae semper propter conscientiam est parendum. E. non inest vtrique eadem vis obligatoria. 3. Leges conscientiae, primario sic dictae, mutari non possunt, vt nec conscientia, nec Deus. At leges humanae variae & mutabiles sunt. E. 4. Potestas politica est temporalis, & de rebus externis. E. spirituales effectum producere non potest, id est, obligare conscientiam. 5. Potestas politica non potest inferre poenam spiritualem, nec ab illa absolueret. E. nec spiritualiter conscientiam obligare. 6. Si leges Ecclesiasticae per se non obligant conscientiam, tum multo minus civiles. At illud est. E. & hoc. Probatur assumptio: quia leges Ecclesiasticae humanam habent auctoritatem, sed multo maiorem, quam politicae, propter maiorem affinitatem cum legibus diuinis. 7. Si non minus obligarent leges civiles, quam diuinae, tum non minus humanis legibus obediendum esset, & nemo ab humanarum legum obseruatione, & poenis se eximere posset; quia nemo potest se a diuinis eximere. vbi enim par ratio est, ibi ius idem obtinere debet. At posterius falsum esse docent Papistas, vbi pro immunitate clericorum disputant. 8. Presbyteri & Diaconi Ecclesiae Romanae ad Cyprianum, quem Papam vocant, *epistola 31. inter epistolas Cypriani sect. 1. C. alias libro 2. epist. 7.* ita scribunt: Geminata sunt laude condigni, qui cum conscientiam sciant soli Deo se debere iudici, actus tamen suos desiderant etiam ab ipsis suis fratribus comprobari.

IV. Sed videamus argumenta Bellarmini. 1. Vis obligatiua est de essentia legis: & obligare est effectus necessarius legis. Ergo omnis lex a quocumque feratur, siue a Deo, siue ab angelo, siue ab homine, & homine, siue Episcopo, siue rege, siue patre, eodem modo obligat. Probatur consequentia; quia illa quae sunt essentialia, aequaliter insunt, vt rationale & risibile in homine. 2. Si lex obligaret solum, quia diuina, omnes leges diuinae aequaliter obligarent. nam eadem esset ratio obligationis in omnibus. At hoc est falsum. nam magis obligat lex, Non occides, quam lex, Non furaberis. 3. Illa lex diuina magis obligat, cuius violatio est magis contraria fini legis, id est, charitati. ideo enim peius est occidere, quam furari, quia magis contra charitatem. Sed lex humana etiam habet pro fine charitatem, & ordinat media ad hunc finem, *1. Tim. 1. 5.* & semper est determinatio, seu conclusio legis diuinae moralis. Igitur eadem est ratio diuinae & humanae legis, quantum ad obligationem. 4. Lex diuina positiua ideo obligat ad peccatum, quia constituit actum, quem praecipit in genere virtutis, cum ante non esset. e. g. non comedere carnem suillam est indifferens. At lex diuina facit ex actu isto indifferente actum virtutis. Hoc idem est in lege humana; quippe quae aequo actu indifferente potest constituere in genere virtutis. 5. Lex diuina, & humana ita differunt, vt lex regis & proregis: quia reges sunt ministri Dei. At istae obligant eodem modo, & solum differunt firmitate. Ergo & illae. 6. Videtur implicare contradictionem, posse principes obligare ad poenam, & non ad culpam, si quidem culpa & poena sunt relatiua. At culpa obligat conscientiam. E. & lex humana. 7. Apostolus *Rom. 13.* iubet parere magistratui propter conscientiam; quia nempe est illa potestas a Deo; & qui ipsi resistit, ordinationi Dei resistit, ideoque acquirit sibi damnationem. Dicit etiam, nos esse subditos necessitate. Idem confirmatur *1. Petr. 2.* Subiecti estote propter Deum.

V. Respond. 1. Est petitio principij. Neque enim omnis lex habet vim obligandi intrinsecam & essentialem: sed illa dumtaxat, quae a Deo est pro-

fecta, non vero ista, quae hominem habet authorem. Isti enim vis obligatoria est extrinseca & accidentaliter, quatenus nempe conformis est legi diuinae. Solum Deus habet ius in conscientiam. E. ipsius leges solae obligant conscientiam primo & per se. 2. Omnes leges diuinae aequaliter obligant conscientiam ratione legislatoris: inaequaliter ratione materiae: quia hoc respectu vna plus obligat, quam alia. Ideo prima tabulae praecipit magis obligant, quam secunda. *Matth. 22. 38.* vbi fit mentio maximi mandati. 3. Charitas est finis legis diuinae, & humanae: sed inaequaliter. Illa enim ordinat sua media ad hunc finem perfecte, absque errore: ista imperfecte, & saepe cum errore crassissimo. Itaque charitas immediate attingitur a lege diuina; ab humana mediate, quatenus ordinatur ad diuinam, & ab illa suam accipit *ἐν τελειότητι*. 4. Non omnis lex diuina versatur circa actum indifferente, vt illum constituat in genere virtutis. Nam v. g. Deum colere fiducia & timore est actus, quem moderatur lex diuina. At iste actus non est indifferens. Deinde lex diuina constituit actum in genere virtutis per se: humana, per accidens. Aut enim ibi est actus virtutis interior, aut exterior. Illo modo lex humana per se non praecipit virtutem, sed per accidens, id est, mediante lege diuina: hoc modo non obligat conscientiam, quia actus illi exteriores sunt probabiles, & non referuntur ad Deum, sed ad *τὸ κοινὸν* civilem. 5. Negatur propositio maior; quia etsi magistratus est vicarius Dei, non tamen ideo lex ab ipso lata aequaliter potest ligare, atque lex Dei. Deinde lex proregis ideo obligat, quia promulgat consentanea legi diuinae. Et ideo quoque obligat lex regis. Neutrius autem leges obligant conscientiam, cum promulgant ea, quae sunt contraria legibus diuinis, siue in natura, siue in Scriptura expressis. 6. Culpa vtrique est, si quis transgrediatur praecipitum regis iustum. At culpa ista non est aequalis illi, qua quis violat praecipitum summi regis. 7. Apostoli loquuntur de auctoritate magistratus in genere, non vero respectu omnium & singulorum legum; quia necessitas obseruandi non consistit in rebus praecipitis (illae enim possunt esse illegitimae) sed in auctoritate, quam magistratus habet a Deo, & in conformitate legum humanarum siue civilium cum legibus diuinis.

CAP. XVII.

Vtrum magistratus summus a Papa possit iure excommunicari?

I. Eminentia magistratus ita est, tum in religionis negotio, tum in rebus politicis: iam erit ipse subiectio itidem in religionis negotio, & in rebus politicis. Ibi quaeritur. An magistratus summus possit excommunicari a solo Papa; hic, An idem sit subiectus Papae, quantum ad iurisdictionem & dignitatem suam: Nos vtrumque negamus: Papistas vtrumque affirmant. Quod attinet ad primam quaestionem, tria ista distincte sunt euoluenda: An summus magistratus excommunicari possit: an a solo Pontifice Romano id fieri possit & debeat: an excommunicatio illa secum trahat imperij abdicationem?

II. Sunt, qui negant summum magistratum posse excommunicari; quod sit fidei defensor, nutritus Ecclesiae, pater patriae, & vicarius Dei in republica. Absurdum itaque & periculosum esse dicunt, si ille excommunicetur. Sed ego existimo distinguendum esse inter excommunicationem minorem, & maiorem. Illa dicitur ablatio, haec *ἡ ἐξοχή* excommunicatio. Itaque summus magistratus, si est ciuis & membrum Ecclesiae, iisdem quoque tenetur legibus Ecclesiasticis. Nam potestas clauium ita data est Apostolis, vt ligatio & solutio sine discrimine concernat omnes in gremio Ecclesiae constitutos. *Matth. 16. & 18.* Quodcumque ligaueris & c. *Iohan. 20.* Quorum remiseritis peccata & c. Subiacent ergo & ipsi principes centuriae Ecclesiasticis. Verum quia dantur gradus personarum delinquentium, & censura Ecclesiastica, prudentia Christiana exigit vt illi rite obseruentur. Quare cum princeps sit eximia persona in domo Dei, sic est temperanda excommunicatio, vt vere quidem ille sentiat fulmen, sed ne conuulsio aliqua Ecclesiae vel politica inde existat. Atque sic interpretor illa veterum: quale primo est illud *Eusebij lib. 6. hist. Eccles. cap. 25.* Gordiano, cum per sex annos Romanum gubernasset imperium, Philippus vna cum filio Philippo succedit. De hoc traditum nobis est, quod Christianus fuerit, & in die Paschae, id est, in ipsis vigiliis, cum interesse voluisset, & communicare mysterijs, ab Episcopo loci non prius esse permissum, nisi confiteretur peccata sua, & inter poenitentes staret, nec vlllo modo copiam sibi mysteriorum futuram, nisi prius per poenitentiam culpas, quae de eo ferebantur plurimae diluisset. Ferunt igitur, libenter eum, quod a sacerdote imperatum erat, suscepisse. Sic *Chrysostomus homil. 26. ad populum Antiochenum* ait: Si quis hoc mandatum praestare negat, velut tuba quadam per sermone prohibeo Ecclesiae limina talem adscendere, licet princeps, licet ipse sit diademate redimitus. Et in *Matth. 26. homil. 83.* Non parua nobis imminet poena, si quem aliqua improbitate teneri scientes, ei huius mensae participationem permittatis. Sanguis enim eius ex manibus requiritur vestris. Si dux igitur quispiam, si consul ipse, si qui diademate ornatus, indigne accedat, cohibe ac coerce, maiorem tu illo habes potestatem. *Theodoretus libro 4. hist. Ecclesia cap. 5.* In occidentem profectus (*Valentinianus Imp.*) illius regiones praclaris instruxit legibus, exordiumque a verae pietatis praedicatione cepit. Nam cum Auxentius, Ecclesiae Mediolanensis Episcopus, labe Ariana infectus, & in multis Concilijs abdicatus, e vita exiisset, Imperator iste, accersitis ad se Episcopis, sic apud eos verba facit: Est vobis, vtpote sacris & diuinis literis institutis, explorata cognitum, qualis debeat esse is, qui sit ad Episcopatum gerendum delectus: & quod necesse sit gregem suum non doctrina solum, verum etiam praecleara viuendi ratione moderari, & se cuiusque virtutis exemplar ei praebere, suaque disciplinae rectam vitam & morum institutionem testem habere. Quare hominem ita instructum in sede & gradu Episcopali iam collocat, vti & nos, a quibus hoc gubernatur imperium, ei vere & ex animo capita inclinamus,

mus, & illius reprehensionem (nam cum simus homines, errare ac labi necesse est) velut medicinam animorum cupide amplexemur. Idem Theodoretus lib. 5. cap. 17. author est Ambrosium Theodosio Mediolanum redeunti occurrisse, & dixisse, *Suscipe vinculum, quo ut ligeris, Dominus omnium cæli- tus sententiam datus est; de quo tunc dicitur in dno: quia in dno: Suscipe vinculum, quod Deus suo suffragio approbat.* Sed, inquis, excommunicatio ista Theodosij fuit maior: quippe qui menses octo a sacris cætibus, & amplius abfuit. Et facinus quoque ipsius hanc pœnam merebatur.

Respondeo. Historiæ non expresse meminerunt fuisse Theodosium ab Ambrosio excommunicatum. Sed quia ex ijs, quæ in historiis hæc de re traduntur, non obscure colligi potest, omnino statuendum est, excommunicationem illam fuisse minorem. Nam si maior fuisset, proculdubio historici formulam, vel saltem actum ipsius & processum adnotassent. Rursus obiicitur, *Euagrius l. 3. c. 34. in fine scribere de Anastasio Imp. cum de inuentione eorum Chalcedonensis synodi iudicantes ex sacris tabulis exemerunt: imo addit, quod Hierosolymis a. ad. m. c. d. anathema ei fuit denuntiatum.* Itaque non solum maior, sed maxima excommunicatio hic fuit adhibita. *Resp.* Hic non sine causa quis dixerit, *Excessit medicina modum.* Nisi velimus dicere, rarum hoc esse exemplum, ideoque non imitandum.

III. Sed excipit Bellarminus lib. 4. de Pontif. cap. 16. loca Scripturæ generaliter & promiscue loqui de pœnis Ecclesiasticis: vt *Deut. 17.* Qui superbiuit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Israel. *Matth. 16.* Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis. Generaliter loquitur Dominus: nec dicit, *Quemcunque, sed, Quodcunque ligaueris. Iohan. 21.* Pasce oues meas. Vt iuxta regem vocabulo, nimirum *ποιμαίνω. Iohan. 20.* Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. In quem locum Chrysostrmus: *Suum eis, inquit, reliquit ministerium: & Theophylactus: Opus, inquit, mecum suscipite.* Dominus ergo reliquit Apostolis locum suum, ac vt sua fungerentur autoritate, in regno suo gubernando voluit. Quod etiam confirmatur ex *Luc. 10.* Qui vos audit, me audit, qui vos spernit, me spernit. Denique nullum fere est Concilium, quod non aliquid præcipiat, vel interdicit, sub pœna anathematis, vel depositionis. *Resp. 1.* Moses non loquitur de excommunicatione, sed de exterminatione per mortem. Deinde lex illa fuit singularis in politia Mosæica. 2. Concedimus, excommunicationem generaliter esse sancitam a Christo, & ideo principem ab illa non esse eximendum simpliciter, sed secundum quid: quia dantur gradus excommunicationis. 3. Pasce est vocabulum regium & humile. Hoc in loco non est regium; quia notat curam pastoralem humilem, quæ in magistratu est regia. Vide quæ *cap. 13. §. 13. lib. diximus. 4.* Apostoli & eorum successores sunt *πολιτευόμενοι τῷ Χριστῷ*, eoque superiore magistratu ciuili. Sed hinc non sequitur, immensa ipsorum potestas. 5. Conciliorum anathemata & depositiones cum certa moderatone interpretari & exequi oportet.

IV. Patet ergo, summum magistratum, v. g. Imperatorem, aut regem, non eximi ab excommunicatione Ecclesiastica. Sed cuius tandem est, vinculum illud adhibere vel laxare? Non sane Papæ Romani, sed cuiuslibet Episcopi, qui curat salutem animæ Principis, adhibito Presbyterio vel Concilio. Nam primo Christus ait *Matth. 18.* Dic Ecclesiæ. Quod si Ecclesiam non audierit, sit tibi velut ethnicus & publicanus. q. d. abique Ecclesiæ iudicio nihil hic fieri debet. Et excommunicatio est censura quædam diuino iure sancita, quæ non ad Rom. solum Pontificem pertinet, sed ad omnes præterea, quibus clauum iurisdictionis commissa est. Illa vero omnibus Episcopis & Pastoribus, non soli Papæ, est commissa. Deinde, ratio ipsa hoc docet. Si enim priuata personæ excommunicatio, nõ a solo Episcopo, sed a toto presbyterio, & requirente rei necessitate & grauitate, a toto cœtu, sine totius cœtus consensu, peragi debet, ne medicina salubris peccantium, per tyrannidem in perniciem animarum vertatur; neque quod Ecclesiæ edificanda seruire debet, eam destruat: multo magis in excommunicatione summi magistratus id fieri debet. Tertio, veteres hoc idem docent: vt *Tertullianus in Apologetico aduersus gentes cap. 39.* Corpus sumus de conscientia religionis, & disciplina unitate, & spei fœdere. Coimus in cœtum, & congregationem. *Et mox: Ibi- dem etiam exhortationes, caligationes, & censura diuina: nam & iudicatur magno cū pondere, vt apud cœtos de Dei cōspectu, summumq; futuri iudicij præiudici est, si quis ita deliquerit, vt a cōmunicacione orationis, & cō- uentus, & omnis sancti commercij relegatur. Præsertim probati quique se- niores, honorem istum non pretio, sed testimonio adepti: Cyprianus epist. 28. scilicet. 2. seu lib. 5. epist. 3. in editione Manutij: Legite vero has easdem literas & collegis meis, si qui aut præsentis fuerint, aut luperuenerint, vt animas & contordes ad fouenda & sananda lapsorum vulnera consilium salubre teneamus, tractaturi plenissime de omnibus, cum conuenire in vnum per Do- mini misericordiam cœperimus. Et mox: Desideratis quoque, vt de Philu- meno & Fortunato hypodionis, & Favorino acolutho, qui medio tem- pore recesserunt, & nunc uenerunt, quid mihi videatur rescribam. Cui rei non potui me solum iudicem dare, cum multi adhuc de clero absentes sint, nec locum suum vel sero repetendum putauerint, & hæc singulorum tra- ctanda sit & limanda plenius ratio, non tantum cum collegis meis, sed & cum plebe ipsa vniuersa. Expensa enim moderatone libranda & pronun- tianda res est, quæ in postetum circa ministros Ecclesiæ constituat exem- plum. Quarto praxis veterum hoc ostendit. Ambrosius excommunicauit Theodosium, vt paulo ante ostendimus. Et Babylas Antiochenus Episco- pus excommunicauit Imperatorem, vt author est *Chrysostrmus libro contra Gentiles.* Si ergo Episcopus Mediolanensis id potuit, & Episcopus Antioche- nus, & alij: tum certe quilibet Episcopus, in cuius Ecclesia moratur Impe- rator, id potest facere. Nam & Chrysostrmus ex Babylæ exemplo cuius- libet Episcopi officium præscribit. Sic enim ait: *Orbis eorumque quæ in urbe sunt magis præfectus est: nisi iura quibus dicitur, is cui sacerdotium obtigit, quam qui purpuram gestat. Neque minuenda est autoritatis magnitudo: quin vna po- tuit quam dignitate cedendum.* Porro Episcopi excommunicarunt Anastasium Imp. vt modo §. 2. ex Euagrio diximus. Ergo non est Papæ proprium excommunicare Imperatorem.*

V. Contra, hoc esse ipsius proprium, ita probat Bellarminus lib. 2. de Pon- tif. cap. 19. Innocentius I. cum audiuisset mortuum esse Chrysostrmum ex- communicauit Imp. Arcadium & Eudoxiam uxorem eius; vt est apud Ni-

cephorum lib. 13. cap. 34. Deinde Gregorius III. Leonem Imp. Græcum ex- communicauit, teste Zonara in vita Leonis Isauri: Nicolaus I. excommuni- cationem minatus est Lothario regi, & re ipsa excommunicauit concubi- nam eius, necnon Archiepiscopos Coloniensem, & Treuirenses. Sed ha- bemus exemplum illustrius & antiquius. Nam cum Pius I. decreuisset, vt Pascha non celebraretur cum Iudæis decima quarta die primi mensis, sed Dominica sequente, & Asiani nolent acquiescere, eos omnes Victor Papa excommunicauit circa annum Domini 190. Cæterum non obici potest, quod etiam Ambrosius, qui summus Pontifex non erat, Imperatorem ex- communicauerit. Nam Ambrosius id fecit in sua Ecclesia, cum Imperator Mediolani sedem haberet. at excommunicare aliquem extra Mediolanen- sem diocœsim, Ambrosius nunquam ausus fuisset. Innocentius autem et- iam Imperatores Constantinopolitanos, & Constantinopoli existentes, excommunicauit. Similiter Gregorius Leonem Imp. Græcum excommuni- cauit.

VI. Respondeo. Innocentius non excommunicauit Arcadium. Eri enim hoc haberetur in epistola Innocentij apud Nicephorum loco, quem allega- uit Bellarminus: tamen illam epistolam non esse Innocentij facile probari potest. Nam neque Socrates, neque Sozomenus, neque Theodoretus vllam mentionem faciunt huius excommunicationis, qui tamen de Chryso- stomo ab Arcadio deturbato multa scribunt. Deinde idem adnotant, Eudo- xiam eodem anno mortuam esse, quo Chrysostrmus in exilium est pulsus; & Chrysostrmum tertio exilij sui anno mortuum esse. Itaque non potuit Innocentius excommunicare Eudoxiam mortuo Chrysostrmo, quia Eudoxia ante mortua est. 2. Exemplum Gregorij est recentius. Vixit enim anno 730. Nos vero antiqua exempla volumus. 3. Hoc exemplum est su- periore recentius. Iam enim Antichristus summum in Ecclesia principatum obtinuerat. Vnde de Nicolao isto sic scribit *Rheginol. 2.* Regibus ac tyrannis imperauit, eisque ac si dominus orbis terrarum esset, autoritate præfuit. 4. Victor Asianus non excommunicauit, sed conatus tantum est excommuni- care. Sic Eusebius, *in epistola, tentauit excommunicare.* Sic Nicephorus lib. 4. cap. 38. scribit, in animo habuisse excommunicare, & literis in eos inue- ctum esse, & a cōmunionem excludendos minatum. Fecit nempe Victor, quod nullo modo facere debuit. Hinc omnium fere Episcoporum literis reprehensus fuit: vt est apud *Eusebium lib. 5. cap. 25. §. 5.* tñ Ambrosius ex- communicauit Theodosium, cum esset Mediolani, tamen propter cri- men non Mediolani, sed Thessalonica commissum excommunicauit. Deinde iam ante docuimus ex Euagrio. Imperatorem Anastasium ab alio quam a Pontifice Romano etiam extra diocœsim suam excommunicatum esse. Nam anathema ipsi denuntiatum est Hierosolymis. Itaque adhuc ma- net nostra thesis, excommunicationem Principis, quippe partem iurisdic- tionis Ecclesiasticæ, omnibus Episcopis, Pastoribus, Ministris commissam esse, non soli Pontifici Romano.

VII. Restat vt inquiramus, an excommunicatio Principis necessario coniuncta sit cum priuatione imperij. Nos negamus; quia Apostoli a Chri- sto acceperunt claves regni cœlorum, non vero regni terreni. Itaque ex- communicatio est spiritualiter punire, non vero regem ab officio suo de- ponere, & regno atque imperio priuare. Deinde nullus veterum Episcopo- rum hoc fecit: sed Episcopus Rom. hanc potestatem sacrilego ausu sibi ven- dicauit. Neque enim iure diuino, vel humano ista potestas nititur. Quid ve- ro ad hæc Papistæ? Plurima hic accumulunt, quibus efficere conantur, Papæ habere ius vtriusque gladij. Qua de re iam disputabimus cap. seq. vnde pe- tet argumenta ipsorum, & nostram solutionem.

CAP. XVIII.

An magistratus ciuilis Pontifici Romano sit sub- iectus?

I. **C**amarinam hoc loco mouere oportet. Nam Canonistæ, & alij cinistæ- nes curiæ Romanæ docent, Romanum Pontificem esse dominum, non tantum orbis Christiani, sed etiam totius orbis terrarum, ita vt iure di- uino habeat plenissimam potestatem in vniuersum orbem terrarum, tum in Ecclesiasticis, tum in politicis. Quidam etiam ex ijs vltius progrediuntur, & docent, per Christi aduentum omne dominium principum infidelium translatum esse ad Ecclesiam & residere in summo Pontifice, vt vicario summi & veri regis Christi, & ideo posse Pontificem regna infidelium iure suo donare, quibus voluerit fidelium. Sed plerique Papistæ mitius hic vi- dentur sentire, qui nempe docent, Pontificem, vt Pontificem, non habere directe & immediate vllam temporalem potestatem, sed solum spiritualem; tamen ratione spiritualis habere saltem indirecte potestatem quandam, eam- que summam in temporalibus. Ita sentit *Bellarmin. l. 5. de Rom. Pontif. c. 1.* & alij multi, quos ibi recenset.

II. Primam sententiam refutat Bellarminus d. l. & probat ista tria Papam non esse dominum totius mundi, cap. 2. neque totius orbis Christiani, cap. 3. neque etiam vllius prouinciæ aut oppidi, iure diuino, cap. 4. Argumenta contraria soluit, cap. 5. Et ita quidem videtur Bellarminus recte sentire. Ve- rum ex sequentibus patebit, sententiam Canonistarum a Bellarmino & eius similibus tantum dicis causâ, siue ad simplices fallendum, impugnari: ne vi- delicet, primo statim aspectu factitas & turpitudine sententiæ Papisticæ con- spiciatur. Ideo dicunt, Papam non habere dominium aliquod temporale di- recte, sed tantum indirecte. Verum enim uero res eodem tandem redit, siue directe (quod faciunt ingenui Papistæ) siue indirecte (quod faciunt Iesuitæ) supremum orbis vniuersi, inprimis vero Christiani, dominium, & supremâ potestas in rebus secularibus, Romano Pontifici attribuitur: ita vt Bellar- mini sententia reuera profus eadem sit cum sententia Canonistarum; nisi quod non nihil interpolata, & fucio quodam circumlita est. Nos itaque primo probemus, temporale dominium nullo modo, neque directe neque indirecte, Romano Pontifici conuenire: & postea soluamus argumenta Bel- larmini.

III. Primum argumentum hoc est: Quæ sententia confundit dominium

spirituale, regno Christi proprium, & dominium temporale, itemque officium pastorum verbi, & regum huius seculi: ea toti religioni Christianae aduersatur. Atque sententia, quae Episcopo Romano tribuit dominium aliquod temporale, ita se habet. E. Probatum assumptio. Siue Pontifex Romanus totius orbis Christiani dominus constituatur directe, siue indirecte, semper hoc manet, ipsum esse dominum secularem, seu principem temporalem: quod est contra naturam ministerij sacri. Potest enim Papa disponere de rebus temporalibus omnium Christianorum, ut sunt verba Bellarmini *d.l.c.6.* Neque ipsum iuuat, quod ibidem ait: Pontificem, ut Pontificem, etsi non habeat ullam mere temporalem potestatem, tamen habere in ordine ad bonum spirituale, summam potestatem disponendi de rebus temporalibus omnium Christianorum. Nam qui ita disponit de regnis, ille utique directe illa regit. Haec itaque Bellarmini thesis contradicit sibi ipsi. Dicit enim, Pontificem esse supremum dominum in temporalibus, & non esse: & esse quidem indirecte, non esse directe. At qui disponit de omnibus, habet in illa dominium directum. Sed paulo pluribus persequamur hoc argumentum, utpote, praecipuum. Vtraque illa sententia confundit duas iurisdictiones plane diuersas; idque sub praetextu pietatis & religionis; contra quam *Rom. 13.1. Petr. 2.1. Cor. 12. Eph. 4. Hebr. 13.* & alibi passim, facere iubemur. Ut enim temerarium atque impium esset, si principes idcirco se spirituali iurisdictioni eximerent, quia temporalem iurisdictionem ipsi obtinent: ita patitur iniustum & tyrannicum est, Episcopos praetextu religionis secularem potestatem usurpare, & iugum magistratus politici excutere velle. Itaque non solum ista confusio aduersatur naturae regni Christi, sed etiam est impia, quatenus magistratus politici auctoritatem labefactat.

IV. *Secundo sic argumentamur.* Si dominium Papae in temporalibus nullo nititur mandato diuino, non est iuris diuini. Sed antecedens est. E. Ratio consequentiae est: quia ut Christus instituit ministerium N. T. ita quoque instituit hoc dominium, si aliquod esse debuisset. Probatum assumptio; quia duo illa argumenta, quae solent ex S. literis adferri a Canonistis, ex *Matth. 28.* Data est mihi omnis potestas &c. & ex *Luc. 22.* Ecce duo gladij hic: refutantur a Bellarmino, *c. 5.* & postea *c. 7.* ait, suam sententiam probari rationibus, & exemplis. Nulla hic adducit testimonia Scripturae, si excipias illud *Ioh. 21.* Pasce meas oues.

V. *Tertio*, haec sententia aduersatur testimonijs Scripturae. Nam qui solas clauis regni caelorum accepit a Christo, non accepit etiam clauis regni terreni. Sed Petrus accepit solas clauis regni caelorum. E. non accepit clauis regni terreni, neque directe scilicet neque indirecte. Nam plane non accepit. Deinde Apostoli iussi sunt dare Caesari, quod Caesaris est, *Matth. 22.* Et omnis anima iubetur obedire seculari potestati, etiam propter conscientiam, *Rom. 13.* At summa illa potestas Papae in temporalibus, siue directa, siue indirecta, eximit ipsum ab obligatione illa. Ergo, Denique Christus diserte testatur *Ioh. 18.* regnum suum non esse de hoc mundo. At vicarius ipsius obtinet regnum aliquod mundanum: quia alij dicunt temporale dominium ipsi directe competere, alij indirecte.

VI. *Quarto*, Christus nullam prorsus potestatem temporalem vlla ratione usurpauit. Ergo vicarius eius non debet aliquam sibi sumere. Neque enim legitimus est vicarius, qui suum principalem non repraesentat. Similiter Petrus nullam iurisdictionem temporalem habuit, vel usurpauit. Itaque nec ipsius successor debet aliquam sibi sumere.

VII. *Quinto*, veteres Episcopi Romani Imperatorem agnouerunt dominum suum. Ergo eius auctoritati fuit obnoxius. Probatum antecedens. *Gregorius M. l. 3. epist. 61.* ipsum appellat serenissimum suum dominum, se vero indignum eius seruum fatetur. *Idem lib. 4. epist. 31.* Sacerdotibus non ex terrena potestate Dominus noster citius indignetur. *Et 34.* In omnipotente Deo confido, quod longam pijs Dominis vitam tribuet, & nos sub manu vestra secundum misericordiam suam disponet.

VIII. *Sexto*, Romanus Pontifex olim fuit subditus Imperatori. Nam olim creditum fuit a Christianis, supra Imperatorem non esse nisi Deum, ut ait *Opratus l. 3.* Deinde, Imperatores cum conuocabant Concilia oecumenica, solebant Episcopum Rom. vocare, & que ac reliquos per totum orbem Episcopos. Tertio a Pontifice Romano fuit olim appellatum ad Imperatorem. Hic itaque illo est maior. Quarto, cum agerent apud Imperatorem Episcopi Romani, etiam de causis Ecclesiasticis, humiliter supplicabant. Quinto, Imperator Episcopum Rom. ad se, cum libebat, accessere solebat. Sexto, Imp. auctoritate sua confirmabant, vel infirmabant electum Rom. Pontificem. Septimo, Constantinus M. delegauit Melchiam Rom. Pontificem, vna cum alijs, iudicem in causa Caecilianae contra Donatum. Vide *Chamierii tom. 2. l. 14. c. 13. & nostrum librum 3. de Concilijs passim.*

IX. *Septimo*, veteres Episcopi, etiam Romani, saltem ad septimum vsque seculum, spirituali tantum iurisdictione contenti fuerunt; nec huius praetextu temporalem vnquam exercuerunt. Imo diserte, Ecclesiae ministris eam a Christo interdictam esse tradiderunt: sicut in *Apologeticis scriptis Tertulliani, & Visitini Martyris*, item in *varijs epistolis Athanasij, Ambrosij, Augustini, Gregorij M.* & aliorum videre est. Itaque indirectam illam Bellarmini potestatem non agnouerunt. Pertinent huc illa seqq. *Nicolaus I. Papa in epist. ad Michaellem Imp.* ait: Quoniam idem mediator Dei & hominum, homo Iesus Christus, sic actibus proprijs & dignitatibus distinctis officia potestatis vtriusque discreuit propria, volens medicinali humilitate hominum eorda sursum efferri, non humana superbia rursus in inferna demergi: ut & Christiani Imperatores pro aeterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro cursu temporalium tantummodo rerum imperialibus legibus vterentur, quatenus spiritualis actio a carnalibus distaret in curibus; & ideo militans Deo minime se negotijs secularibus implicaret; ac vicissim non ille rebus diuinis praesidere videretur, qui esset negotijs secularibus implicatus. *Gratianus caus. 23. q. 8.* Cui (potestati seculari) omnis etiam anima subdita esse debet; omnis, inquam, qui praeter auctoritatem huiusmodi gladium acceperit, gladio peribit.

X. *Octauo*, postquam vtraque potestas a Pontifice usurpari coepit, non pauci eam usurpationem acriter reprehenderunt: in primis *Bernhardus* in libris de consideratione ad Eugenium Papam. Imo *Ecclesia Gallicana* superbam illam Extrauagantem epistolam, de maiestate & obedientia &c. quae incipit, *Vnam sanctam*, semper haec tenus reiecit, eique pragmaticam sanctionem constanter opposuit. Vide quoque *Marsilium Patavinum*, & alios eiusdem notae scriptores.

XI. *Nono, & ultimo*, experientia iam seculis aliquot testata est, per hanc indirectam temporalem potestatis usurpationem, omnia in orbe Christiano bellis & homicidijs repleta fuisse: nec ipsam vlllo modo ad Ecclesiae salutem, sed plane ad eiusdem perniciem & vastationem spectasse. Ex quibus fructibus apparet, non Christum, sed Antichristum, huius usurpationis auctorem esse: & proinde illam esse signum Antichristi: quemadmodum iam olim *Marsilius Patavinus, Dantes Aligerius, Franciscus Petrarca, Laurentius Valla, &* plures alij viri doctissimi, in ipso etiam Papatu, palam asseruerunt.

XII. Sententiam suam Bellarminus explicat, *cap. 6.* probat rationibus, *cap. 7.* & exemplis, *cap. 8.* denique *cap. 9.* probat, non repugnare verbo Dei, ut vnus homo sit princeps Ecclesiasticus, & politicus simul. *Explicatio* est talis. Ut se habent in homine spiritus, & caro, ita se habent in Ecclesia duae illae potestates spiritualis & secularis: ut est apud Gregorium Nazianzenum in orat. ad populum timore percussum. Nam caro, & spiritus sunt quasi duae respublicae, quae & separatae, & coniunctae inueniri possunt. Similiter duae illae potestates aliquando inueniuntur separatae, ut olim tempore Apostolorum, aliquando coniunctae, ut nunc. Quando autem sunt coniunctae, vnus corpus efficiunt, ideoque debent esse connexae, & inferior superiori subiecta, & subordinata. Itaque spiritualis non se miscet temporalibus negotijs, sed sinit omnia procedere, sicut antequam essent coniunctae, dummodo non obstat nisi spirituali, aut non sint necessaria ad eum consequendum. Si autem tale quid accidat, spiritualis potestas potest, & debet coercere temporalem omni ratione, ac via, quae ad id necessaria esse videbitur. *Rationes* sunt numero quinque. 1. Potestas civilis subiecta est potestati spirituali, quando vtraque pars est eiusdem reip. Christianae, ergo potest Princeps spiritualis imperare Principibus temporalibus, & disponere de temporalibus rebus in ordine ad bonum spirituale. Omnis enim superior potest imperare suo inferiori. Quare cum Pontifici suprema potestas spiritualis a Christo sit data, respectu modo dictae subordinationis etiam summa potestas temporalis eidem attributa est, quatenus nempe haec ab illa continetur in officio. 2. Respublica Ecclesiastica debet esse perfecta, & sibi sufficiens in ordine ad suum finem. Tales enim sunt omnes respub. bene instituta. Ergo debet habere omnem potestatem necessariam ad suum finem consequendum. Sed necessaria est ad finem spirituale, potestas vtendi, & disponendi de temporalibus rebus: quia alioqui possent mali principes impune fouere haereticos, & euertere religionem. 3. Non licet Christianis tolerare regem infidelem, aut haereticum, qui ipsos seducere conetur. At Christiani cogentur saepe eiusmodi infidelem aut haereticum admittere Principem, nisi Pontifex ipsis opem ferret. Nam iudicare, an Rex pertrahat ad infidelitatem, vel haeresim, nec ne, pertinet ad Pontificem, cui est commissa cura religionis. E. Pontificis est, iudicare regem esse deponendum, vel non deponendum. 4. Quando reges, & principes ad Ecclesiam veniunt, ut Christiani fiant, recipiuntur cum pacto expresso, vel tacito, vt secepta sua subiiciant Christo, & polliceantur se fidem Christi seruaturus, & defensuros, etiam sub poena regni perdendi. Ergo quando haeretici fiunt, aut religioni obstant, possunt ab Ecclesia iudicari, & etiam deponi a principatu. 5. Cum Petro dictum est, *Pasce oues*, Iohan. vlt. data est illi facultas omnis, quae pastori est necessaria ad gregem tuendum. At pastori necessaria est potestas triplex, nimirum, vt lupos arceat, arietes cornu peras recludat, oues pascat. Itaque pastor Ecclesiae debet lupos abigere, & si aliter coerceri non possint, occidere; arietes, h. e. reges, taquam gregis duces, seorsim recludere, si forte reliquum gregem infestent; denique oues nutrire. *Exemplae* sequuntur numero XII. *Ozias rex 2. Paral. 26.* cum sacerdotum officium usurparet, a Pontifice fuit de templo eiectus, & propter idem peccatum a Deo lepra punitus. *Ioiada* Pontifex reginam Athaliam ab officio remouit, & Ioas regem fecit. *2. Paral. 23.* *Ambrosius* excommunicauit Theodosium. E. ipsius causam cognouit, & proinde fuit iudex Theodosij. Imo coegit Imperatorem, vt legem politicam ferret. Itaque potestate temporalis est vnus. *Gregorius I.* in fine epistolae ait: Si quis regum, antistitum, iudicum, vel quarumcunque secularium personarum, huius Apostolicae auctoritatis, & nostrae praecceptionis decreta violauerit, cuiuscunque dignitatis vel sublimitatis sit honore suo priuetur. *Gregorius II.* Leoni Imperatori Iconomacho, a se excommunicato, prohibuit vestigia solui ab Italis, & proinde multauit eum parte Imperij. *Zacharias*, rogatus a primoribus Francorum, Childericum deposuit, & in eius locum Pipinum regem creari iussit. *Leo III.* Imperium transtulit a Graecis ad Germanos. Itaq; Imp. qui fuerunt a tempore Caroli M. Pontifici debent suum Imperium. *Gregorius V.* sanctionem edidit de Imperatore eligendo per septem Germania Principes: quae vsque ad hanc diem seruatur. *Gregorius VII.* Henricum IV. Imp. deposuit, & alium eligi iussit: quod & factum est. *Innocentius III.* Othonem IV. similiter deposuit. *Innocentius IV.* deposuit Fridericum II. *Clemens VI.* Ludouicum IV. Imp. a Iohanne XXII. & Benedicto XII. excommunicatum deposuit. Porro non pugnat cum verbo Dei, vt vnus homo sit princeps ecclesiasticus & politicus simul, probatur primo exemplis sanctorum, qui inueniuntur reges & principes fuisse: vt, Melchisedec, fuit rex & sacerdos, *Gen. 14.* Noe, Abraham, Isaac, Iacob praefuerunt suis tum in religione, tum in vita politica. Moses fuit summus princeps temporalis, & summus Pontifex; quippe qui adoleuit Domino incensum, *Leuit. 8.* & consecrauit Aharonem in sacerdotem, sanctificauit tabernaculum &c. vnde a Philone, Nazianzeno, & alijs appellatur, rex, legislator, pontifex, propheta, principum princeps, sacerdotum sacerdos: Heli fuit & summus Pontifex, & iudex politicus, *1. Reg. 1. & 4.* Maccabaei denique, inde a Iuda vsq; ad Herodem simul & Pontifices & Duces fuerunt. Deinde probatur rationibus. 1. Potestas Ecclesiastica & politica non sunt contrariae. Ergo possunt simul esse in eodem. 2. Magis diuersa sunt pax & bellum, quam bona temporalia & spiritualia. At vnus & idem rex simul praesidet Senatui & exercitui. Ergo multo magis vnus poterit praesidere in temporalibus, rebus, & spiritualibus. 3. Potest vnus rex gubernare diuersissima regna, quae diuersos mores, ritus, leges, consuetudines habeat. Et pari ratione potest vnus Episcopus regere quae plurimas Ecclesias: vt patet de Patriarchis antiquis. Ergo etiam poterit vnus homo regere vnum Episcopatum, & vnum principatum. Hoc enim est longe facilius, quam duo illa priora. 4. Qui donauerunt Episcopo Romano, alijque Episcopis principatus temporales, pij homines fuerunt: vt Constantinus Magnus, Carolus M. Ludouicus Pius &c. Contra, qui eiusmodi principatum auferre conati sunt, vt Henricus IV. & V. Otho IV. Fridericus I. & II. ab omnibus historicis, vt impij, & sacrilegi notantur. 5. Etsi absolute forte praestaret, Pontifices tractare solum spiritualia, & reges temporalia: tamen propter malitiam temporum

porum experientia clamat, non solum vtiliter, sed etiam necessario, & ex Dei providentia donatos fuisse Pontifices, aliosque Episcopos temporalibus principatibus. Si enim in Germania principes Episcopi non fuissent, nulli ad hanc diem in suis sedibus permanissent. Sicut ergo in V. T. diu fuerunt Pontifices sine Imperio temporali, & tamen tempore Maccabæorum non poterat religio consistere, & defendi, nisi Pontifices etiam Reges essent: ita quoque accidisse videmus Ecclesiæ, vt quæ primis temporibus ad maiestatem suam tuendam temporali principatu non egebat, nunc eodem necessario indigere videatur. Talia sunt Bellarmini argumenta; quibus nostra antidota opponemus.

XIII. *Antidotum ad explanationem.* 1. Caro & Spiritus, seu corpus & anima necesse est vt intime vniantur, si suppositum siue personam debeant constituere. At huiusmodi connexio potestatis spiritualis, & temporalis est impossibilis, & inutilis, minimeque necessaria. 2. Caro & Spiritus sua natura ordinantur ad vnionem personalem in homine. At hic finis non est propositus duplici isti potestati, vt in vno concurrat subiecto. 3. Vt Apostolorum tempore fuerunt distinctæ hæc duæ potestates: ita semper in Ecclesia debent manere distinctæ. Nam potestas Apostolis data est idea potestatis Ecclesiasticæ in N. T. 4. Potestas spiritualis debet sane coercere potestatem temporalem, si exorbitet, sed non nisi armis spiritualibus.

XIV. *Antidotum ad rationes.* 1. In hac ratione falsum assumitur, dum asseritur, potestatem temporalem ita spirituali subiectam esse, vt hæc illam, sicuti aberret, externa etiam armorum vi, coercere debeat; cum huius tantum sit, verbo & disciplina Ecclesiastica corrigere: illius autem, gladio & vi externa compescere exorbitantes. 2. Resp. Christi, seu Ecclesiæ, est perfecta etiam absque externa illa & coactiua potestate. Quod autem attinet media, quæ ad perfectionem istam ducunt & conducunt, illa sunt vel interna, vel externa; & hæc rursus, Ecclesiastica, vel politica. Media interna semper administrantur à Spiritu sancto: media externa Ecclesiastica semper administrantur à piis pastoribus: media externa politica tum demum administrantur à magistratu, quando Deus Ecclesiæ dat huiusmodi nututios. Itaque media illa non semper sunt in Ecclesia. 3. In hac ratione falsum assumitur, quasi scilicet populus Dei bona conscientia principi infideli aut hæretico non possit esse subiectus: aut quasi Ecclesia Christi in hac vita non experiatur persecutionem à principibus. 4. Hic partim petitur principium, partim fallacia consequentis admittitur: cum neque Christus ista potestate Principes in Ecclesiam suam recipi iusserit, & longe aliud sit, omnia sua Christo & Ecclesiæ subicere, idque vltro, & animo spontaneo: aliud, inuito alicui res suas eripere. 5. Aliud est, Ecclesiam verbo pascere, ac disciplina spirituali regere; aliud reges & principes in Ecclesia, aut ab Ecclesia alienos, regnis suis spoliare. Neque enim hoc Christus mandat, sed prius illud. Deinde similitudo ista nimis extenditur: quanquam si recte explicetur, extensio illa potest admitti; vt nempe pastores Ecclesiæ, oues suas conuenienti pabulo nutriant, lupos armis spiritualibus abigant & confodiant, arietes disciplina Ecclesiastica coerceant.

XV. *Antidotum ad exempla.* 1. Ozias rex non potestate aliqua temporali, sed tantum spirituali à sacerdote Azaria est coarctatus. Et ipsius percussio fuit diuina, miraculosa, & extraordinaria, a Deo inmissa ob *πολυπρεπὴς μωσῶν*. 2. Ioiada id fecit extraordinarium; neque solus id fecit, sed ex optimatum, &

totius populi consensu. Sunt, qui dicant, ipsum hoc fecisse, non vt sacerdotem, sed vt consiliarium regni. 3. Ambrosius non vltus est gladio corporali, sed spirituali. Nihil enim fecit, quod excederet censuras ecclesiasticas. Deinde Ambrosius fuit iudex Theodosij sed non in foro temporali: neque in foro conscientie interno, sed externo seu Ecclesiastico. Denique non coegit Theodosium ferre legem, sed fuit author ferendi. 4. Diploma priuilegij istius Gregoriani, mera est fabula: vt probat *Chamierus tom. 2. l. 15. c. 13.* vbi vide. 5. In hoc & seqq. exemplis sunt meræ allegationes propriæ turpitudinis; quippe quæ factum duntaxat humanum, imo factum iniustum & tyrannicum continent, non autem ius aliquod diuinum, de quo solo nunc querimus. Nam si Pontifices illi officij sui meminissent, nunquam his negotiis sese immiscuissent. Sed quia viderunt Imperatorum auctoritatem pessundatam, impune ipsis fuit hæc talia perpetrare. 6. Romanus Pontifex neque solus, neque præcipuus est author translationis Imperij a Græcis ad Germanos. Nam Carolus M. partim iure belli, vniuersam pene Italiam, & quasdam alias occidentis provincias, occupauit; partim vero à Senatu populoque Romano, & aliis Italiæ proceribus, testanda gratitudinis, & obseruantie ergo, ad Imperij fastigium euectus, & à Leone III. Romæ solenniter inauguratus est. Deinde, etiam si fortasse solius Papæ auctoritate translatio illa Imperij facta fuisset: nullo tamen iure diuino defendi posset. Negamus itaque & factum, & ius. 7. Pontifex neque solus, neque primarius fuit author sanctionis de Imperatore eligendo per septem Electores Germaniæ. Nam præcipui authores huius negotij fuerunt Imperator, Otho Tertius, & Principes Imperij: accedente tamen consensu Gregorij V.

XVI. *Antidotum quarta classis.* 1. Exempla ista sunt propria V. T. & quædam etiam extraordinaria. Propria quidem sunt illa patriarcharum, qui fuerunt patres familias, prophetae, reges, sacerdotes; quia tum nondum erat constituta politia Ecclesiæ. Deinde, Melchisedec & Moses fuerunt typi Christi. Tertio, Moses fuit sacerdos extraordinarius, h. e. ad breue tēpus, iussu diuino. Quarto, Heli fuit sacerdos & iudex, vnus inter tot iudices, tempore status turbati & declinationis proximi. Itaque hoc exemplum est singulare. Quarto, Maccabæorum tempore, & deinceps populus fuit turbatus in populo Dei. Quare hæc exempla male in consequentiam ab ordinariis ministris N. T. trahuntur. 2. Est hæc duæ potestates non sunt contrariæ: tamen reipsum distinctæ sunt, si spectes legem Dei ordinariam in N. T. & propriam Ecclesiæ Apostolicæ conditionem; 3. Pax & bellum sunt duo obiecta officij Principis: non item bona temporalia & spiritualia sunt obiecta pastoris Ecclesiæ. 4. Potest vnus rex regere plura regna; quia regere regna terrena est officium eius. Similiter potest vnus Episcopus regere plures Episcopatus; quia manet in terminis vocationis suæ. Sed vnus Episcopus non potest regere vnum Episcopatum, & vnum principatum; quia hæc est *πολυπρεπὴς μωσῶν*, prohibita & noxia. 6. Donatio Constantini M. prout in iure Canonico describitur, plane commentitia est. 7. Donationes Principum vere factæ non necessario Episcopis attribuantur immediatum & perpetuum vtriusque iurisdictionis exercitium. 8. Miseros esse illos Episcopos necessum est, qui sine Principatu seculari, neque hæreticos debellare, neque gradum suum in Ecclesia retinere possunt; cum Apostoli, & legitimi illorum successores absque illis praesidiis, & dignitatem suam conseruare, & hæreticos expugnare, & salutem Ecclesiæ longe lateque propagare potuerint.

FINIS LIBRI QVARTI

LIBER QVINTVS

DE

IURISDICTIONE ECCLESIAE MILITANTIS. ECCLESIA
Triumphante, vt & Falsa.

Caput Primum

An soli Papæ iurisdictio Ecclesiæ sit concessa immediate, reliquis Episcopis mediate per Papam?

Res sunt partes ministerii Ecclesiastici, doctrina verbi, dispensatio sacramentorum, & iurisdictio Ecclesiastica; de qua nunc erit nobis sermo. Duo autem constituimus vniuersæ disputationis huius capita: vnum, Cuiusnam iurisdictio Ecclesiastica competat; alterum, quot sint ipsius partes. Quod attinet ad primam questionem, concedit Bellarminus lib. 4. de Pontifice Rom. cap. 22. potestatem ordinis, & iurisdictionis interioris immediate à Deo habere omnes Episcopos, eque ac ipsi summi Pontificem; sed potestatem iurisdictionis exterioris à Papa immediate deriuari in Episcopos. Quam sententiam probat septem argumentis.

II. Et primo quidem ex figuris V. T. Nam Num. 11. legimus, quod cū Moses non posset solus regere totum populum, Deus iussit adesse LXX. Seniores,

Tom. V.

& auferens de spiritu Moysi dedit illis, vt vnâ cum Mose populum regerent. Ista vero ablatus Spiritus Moysi non significat diminutionem Spiritus in Mose (vt obseruat *Augustinus quæst. 18. in b. lib.*) quia tunc nihil profuisset Mosi habere adiutores, si propterea ipse debilior factus esset; sed deriuationem virtutis Seniorum à Moysi virtute. Voluit enim Deus ostendere, in Mose residere totam auctoritatem, alios autem, si quam habent, à Mose habere. Constat autem, Pontificem in Ecclesia eum habere locum, quem habuit Moses in populo Iudæorum. Resp. 1. Multi sunt, qui ab Augustino dissentiunt, & putant Moysen propter ingratitude aliquid Spiritus amisisse. 2. Sensus verborum hic est. Deus non dicit, *Seponam de Spiritu tuo*; sed, *Seponam de Spiritu qui est super te*, id est, communicabo cum illis de eodem Spiritu, de quo ante tecum communicauimus, non ergo minuitur donum Moysi sed de plenitudine illius Spiritus, de qua Moses hauserat, etiam in senioribus illos se defusurum Deus pronuntiat. Eleganter itaque *Mariana super b. l.* adnotat, vocem Hebraicam *וְיָרַד* non tantum significare *auferre*, quomodo LXX. & Hieron. vertunt; sed etiam *communicare, appropinquare*, vt ex vnâ lucerna accenduntur alie; & hoc secutus Chaldaeus dixit, multiplicabo Spiritum tuum, dona tua, prophetiæ Spiritum cum illis communicabo. Sic ille. Quia itaq; Spiritus Moysi fuit,